

Museitomten i Sigtuna

Vikingatida/tidigmedeltida stadsgårdar och kyrkan

Arkeologisk förundersökning och arkeologisk undersökning

Fornlämning Sigtuna 195:1
Kvarteret Sankta Gertrud 3 och Lilla Nygatan
Sigtuna församling
Sigtuna kommun
Stockholms län
Uppland

Jonas Ros, Duncan Alexander och Ingela Harrysson

Museitomten i Sigtuna

Vikingatida/tidigmedeltida stadsgårdar och kyrkan

Arkeologisk förundersökning och arkeologisk undersökning

Fornlämning Sigtuna 195:1
Kvarteret Sankta Gertrud 3 och Lilla Nygatan
Sigtuna församling
Sigtuna kommun
Stockholms län
Uppland

Jonas Ros, Duncan Alexander och Ingela Harrysson

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2019

Omslag: Sigtuna museum. Till höger ses Fornhemmet och till vänster Härbret.
Kyrkoruinen på Museitomten har sträckt sig ut i Stora Nygatan till vänster om Härbret.
Foto från nordöst av Jonas Ros.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande MS2012/02954.

ISBN 978-91-7453-649-2

Tryck: JustNu, Västerås 2019

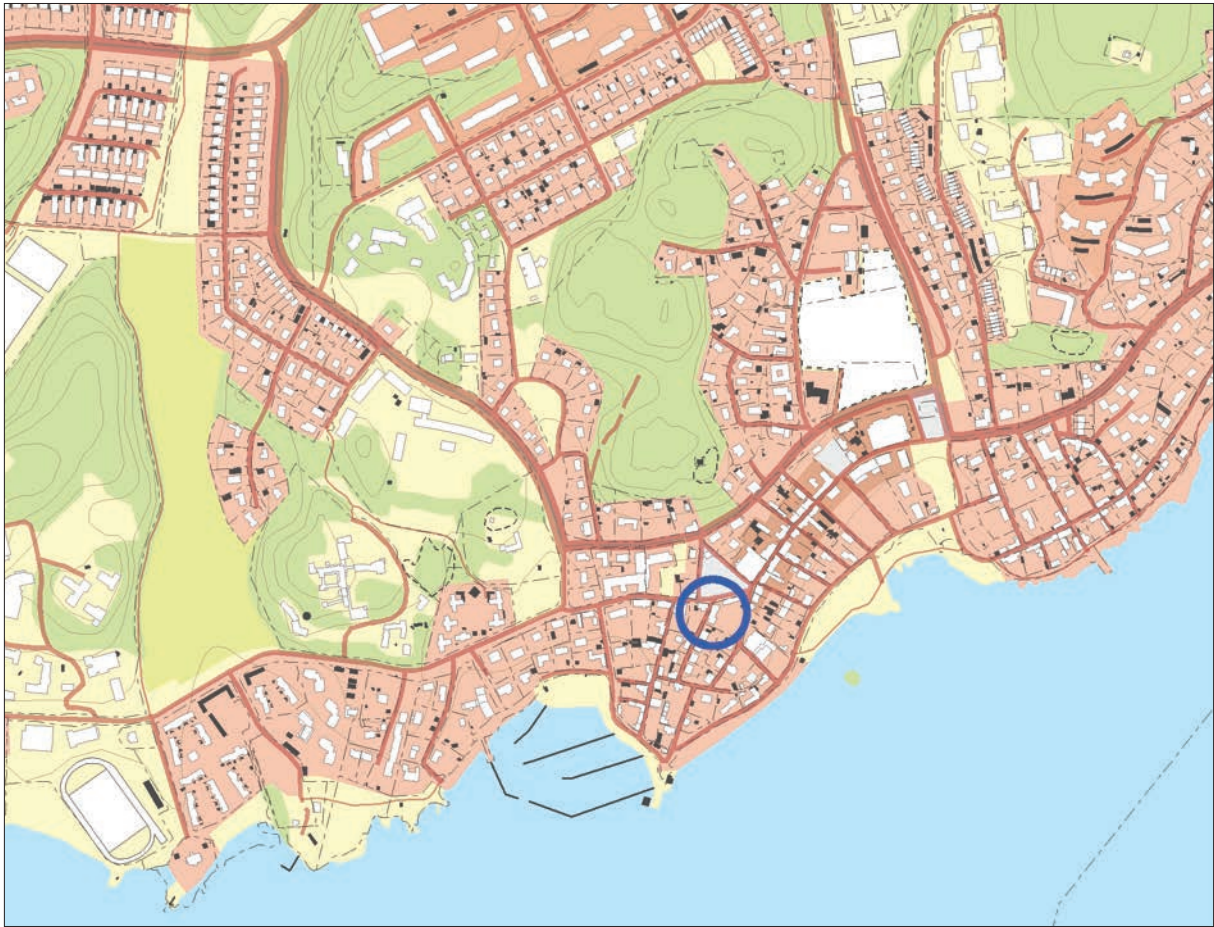
Innehåll

Sammanfattning	7
Bakgrund	8
Sigtunas historia och några tidigare undersökningar	8
Tidigare undersökningar på Museitomten	10
Tidigare undersökningar i Lilla Nygatan och Stora Gatan	12
Syfte och målsättning	13
Förundersökningen	13
Den arkeologiska undersökningen	13
Rapportens disposition	13
Metod och genomförande	14
Förundersökningen	14
<i>Schakt 1–6 runt Stenbuset och på Museitomten</i>	16
Den arkeologiska undersökningen i Lilla Nygatan	19
Förmedling	19
Undersökningsresultat	19
Förundersökningen	19
<i>Schakt 1. Gravar och bebyggelserester, tomt I</i>	20
<i>Schakt 2. Gravar och bebyggelse, tomt I</i>	23
<i>Schakt 3. Bebyggelse, tomt II–IV</i>	23
<i>Schakt 4. Bebyggelse i Lilla Nygatan</i>	24
<i>Schakt 5. Fundament, stenar och grundmurar till kyrkan</i>	26
<i>Schakt 6. Grundmur, raseringslager och stenar</i>	30
<i>Schakt 7. Grundmur</i>	31
<i>Inne i Fornhemmet</i>	31
<i>Sammanfattande resultat från schaktningsövervakningarna</i>	32
<i>Bebyggelsen i sektion 4 i Lilla Nygatan</i>	34
Den arkeologiska undersökningen i Lilla Nygatan	35
<i>Resultat och fasindelning</i>	37
<i>Fas 1</i>	38
<i>Fas 2</i>	41
<i>Fas 3</i>	44
<i>Fas 4</i>	44
<i>Fas 5</i>	48
<i>Fas 6</i>	49
<i>Fas 7</i>	51
<i>Fas 8</i>	52
<i>Fas 9</i>	54
<i>Fas 10</i>	56
<i>Fas 11</i>	58
Fynd	60
Förundersökningen	60
Undersökningen i Lilla Nygatan	61
Datering	67
Lilla Nygatan – tidig datering	68
Datering av kyrkogård och tidig utveckling	69
Diskussion av ¹⁴ C-dateringarna – reservoareffekten	70

Tolkningar och avslutande diskussion	72
När etableras den äldsta bebyggelsen?	72
Vilken typ av hus finns på platsen vad gäller planlösning och funktion?	72
<i>Faser på Museitomten, tomt I</i>	73
<i>Hustyper, undersökningen</i>	74
<i>Tomternas utformning och riktning gentemot passagen</i>	74
Vilken skillnad finns det i fyndmaterialet, inne respektive utanför husen?	78
<i>Fyndmaterialets fördelning mellan inomhus respektive utomhus</i>	78
<i>Textilhantverk</i>	79
<i>Hornhantverk (älg)</i>	80
<i>Personliga ägodelar</i>	81
<i>Järn- och brons hantverk</i>	81
<i>Keramik</i>	82
Sammanfattning	83
Utvärdering	83
Referenser	84
Mejl och muntliga uppgifter	84
Internet	84
Litteratur	84
Tekniska och administrativa uppgifter	87

Bilagor

Förundersökningen	90
Bilaga 1. Schakttabell	90
Bilaga 2. Fyndtabell	91
Bilaga 3. Anläggningstabell	92
Bilaga 4. Sektion 4 med lagerbeskrivningar	94
Bilaga 5. ¹⁴ C-analyser	98
Bilaga 6. Dendrokronologisk analys	102
Bilaga 7. Konserveringsrapport	103
Den arkeologiska undersökningen i Lilla Nygatan	105
Bilaga 8. Kontextlista	105
Bilaga 9. Fyndtabell	115
Bilaga 10. ¹⁴ C-analyser	120
Bilaga 11. Konserveringsrapport	123

Figur 1. Undersökningsplatsens läge i Sigtuna markerat med en blå ring. Utdrag ur digitala Fastighetskartan. Skala 1:10 000.

Figur 2. Undersökningsområdets läge i kvarteret Sankta Gertrud. Schakten schematiskt inlagda. Utdrag ur digitala Fastighetskartan. Skala 1:2 000.

Sammanfattning

I föreliggande rapport redovisas resultaten från flera undersökningar i Sigtuna vid Lilla Nygatan och inne på museitomten som genomförts vid separata tillfällen. Undersökningarna har gjorts i form av schaktningsövervakning under 1991 och då i Sigtuna museums regi, samt som arkeologisk förundersökning och arkeologisk undersökning under säsongen 2014.

Vid undersökningarna framkom lämningar från tiden vid Sigtunas grundande omkring år 970 och fram till mitten av 1200-talet. Lämningarna utgjordes huvudsakligen av bebyggelselämningar på tomtmark samt delar efter en passage. Vid undersökningen i Lilla Nygatan identifierades elva faser där bebyggelsen i den äldsta fasen (fas 1) utgjordes av hus med lerklinade flätverksväggar. I de följande yngre faserna bestod bebyggelsen av hus med syllstockar på syllsten. Husen i samtliga faser hade lergolv och var uppförda på var sida av passagen.

Vid schaktningsundersökningarna inne på Museitomten påträffades delar av tomtbebyggelse, gravar och rester efter den kyrka som stått inne på Museitomten.

Fyndmaterialet var omfattande och av den karaktär som är mycket vanlig i Sigtuna. Materialet kunde kopplas till olika typer av aktiviteter inom området såsom textilhantverk i form av nålar och vävtyngder, kamtillverkning i form av spill från ben och horn samt delar av kammar. Personlig utrustning representeras genom tappade kammar, pärlor samt en del av en fingerring i glas. I utfyllnadslager påträffades även en del slagg och en botten-skålla vilket tyder på att metallhantverk skett i närområdet även om inga konstruktioner eller anläggningar kunde påvisas inom nu aktuella ytor.

Bakgrund

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) gjorde under 2014 två olika undersökningar i Sigtuna intill Sigtuna museum (figur 1–2). Det var dels en arkeologisk förundersökning på Museitomten och i Lilla Nygatan, dels en arkeologisk undersökning i Lilla Nygatan.

Sigtuna museums tomt har namnet Sankta Gertrud på grund av den kyrkolämning som finns på tomten och som i den tidigare forskningen (Thordeman 1922) uppfattades som Sankta Gertruds kapell. Sigtuna museums tomt kallas i den här rapporten Museitomten.

På Museitomten finns idag fyra olika byggnader – Fornhemmet, Stenhuset, Receptionen och Härbret (figur 6). De omnämns här eftersom de upptagna schaktens lägen, och anläggningarna i dessa, omtalas i relation till dessa byggnader. Fornhemmet ligger parallellt med Stora Gatan. Längs med Lilla Nygatan finns Stenhuset som byggdes på 1960-talet. Mellan Fornhemmet och Stenhuset finns en byggnad som har funktion som reception och denna uppfördes under 1980-talet. Härbret är den fjärde byggnaden och den ligger invid Lilla Torget/Stora Nygatan. Härbret är beläget på lämningarna efter kyrkan.

Förundersökningen gjordes primärt inför uppförandet av en ny byggnad för hiss längs Stenhusets gavel mot Lilla Nygatan. Dessutom skulle det grävas för dränering längs flera av byggnaderna på Museitomten. Schakt togs upp på den västra sidan av Stenhuset i Lilla Nygatan samt på den södra och östra sidan av Stenhuset på Museitomten. Förundersökningen omfattade också byte av avloppsledning intill Fornhemmet inne på Museitomten samt schakt för dränering intill Fornhemmet. Arbetet omfattade också övervakning vid schaktning för nedsättande av en corteneplåt som avgränsade gräsmattan från en grusgång på tomten. Resultaten från den del av förundersökningen som gjordes för hissbyggnaden visade på orörda kulturlager varför den delen kom att slutundersökas. Både resultaten från förundersökningen och slutundersökningen redovisas i denna rapport.

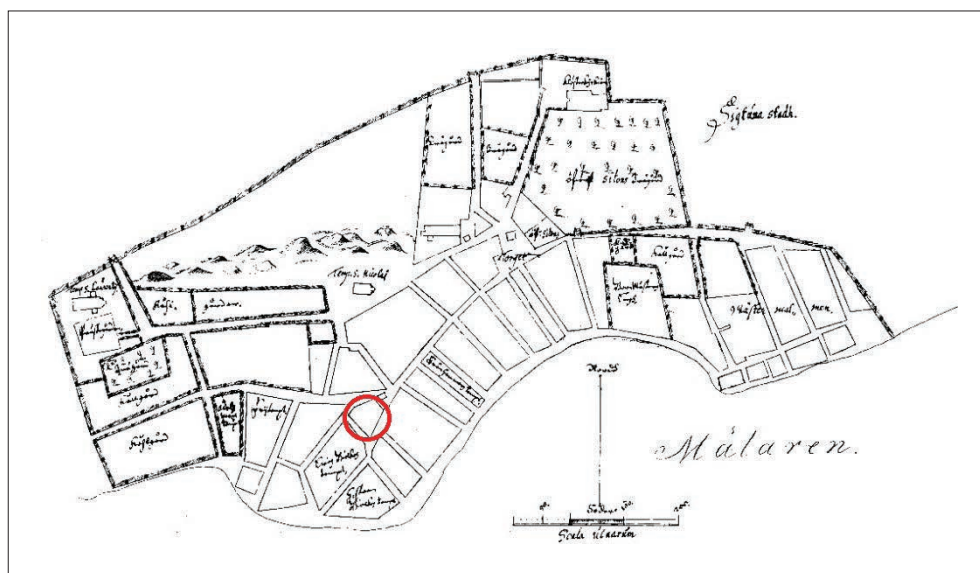
Ansvarig projektledare för båda undersökningarna var Jonas Ros och biträdande projektledare var Ingela Harrysson. Förundersökningen genomfördes av Jonas Ros.

Sigtunas historia och några tidigare undersökningar

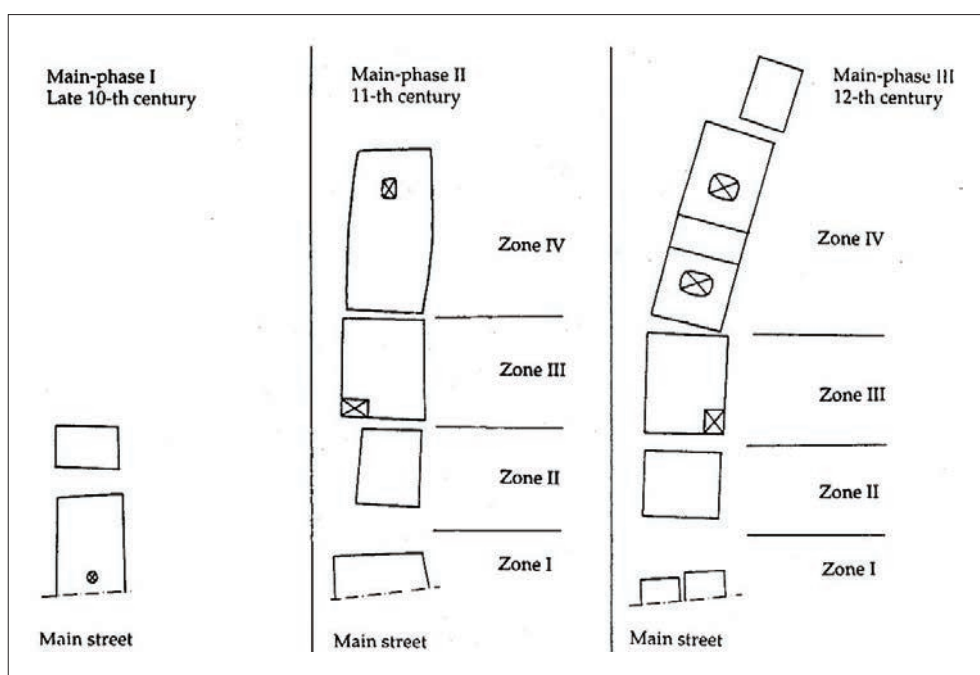
Staden Sigtuna är belägen invid Mälaren och under medeltiden var staden uppbyggd med tomter på ömse sidor om Stora Gatan. De senvikingatida/tidigmedeltida tomterna längs den S-formade Stora Gatan hade ofta en bredd på 7–8 meter och de var drygt 30 meter långa med kortsidan vänd mot gatan. På den norra sidan av gatan, i kvarteret Trädgårdsmästaren, har arkeologiska undersökningar på 1980-talet visat att bebyggelsen på tomterna kan indelas i olika zoner med olika funktioner. Antalet hus på tomterna kunde variera något, men en bestämd bebyggelsestruktur kunde påvisas. Under den äldsta tiden var det endast två till tre hus på tomterna. Under 1000-talet fanns det närmast gatan en bod, zon I, avsedd för marknadsmässig handel och hantverk. Där bakom fanns ett förvaringshus, zon II. Bakom detta hus fanns en byggnad som hade funktion som kök, zon III. Det är möjligt att vissa personer bodde i köket. Längre in på tomten fanns en hallbyggnad, zon IV, som primärt hade social funktion. De som ägde eller disponerade tomterna sov sannolikt i hallarna. Antalet hus som fanns på tomterna kunde variera något mellan de olika tomterna, men zonindelningen var densamma. Zonindelningen visar på de primära funktionerna, men även andra aktiviteter ägde rum i husen och inom zonerna. Under 1100-talet expanderade tomterna och mindre hus uppfördes då längst bak på tomterna. På den södra sidan av Stora Gatan har det funnits tomter med en likande bebyggelsestruktur som på den norra sidan. En slutsats av

de arkeologiska undersökningarna under 1980- och 1990-talen var att Sigtuna anlades cirka 970 e.Kr. Sigtuna anlades sannolikt av kungen och då troligtvis av Erik Segersäll (se t.ex. Tesch 1990; Petterson 1995; Ros 2009, 2016b; Wikström 2011 m.fl.).

Den äldsta kartan över Sigtuna är från 1636 (figur 3). Stadsplanen i denna karta uppvisar likheter med den nuvarande och med den stadsplan som fanns under sen vikingatid och tidig medeltid. Tomterna som ses på kartan från 1636 är bredare än de senvikingatida tomterna och förklaringen till detta är att tomter har slagits samman.

Figur 3. Den äldsta kartan över Sigtuna från 1636 (efter Douglas 1978). Staden är uppbyggd kring en S-formad gata. Kartans stadsplan uppvisar likheter med den nuvarande och med den stadsplan som fanns redan under sen vikingatid. Området där undersökningarna gjordes är markerat med en röd ring. Kvarteret Sankta Gertrud är omgivet av gator och detta område var omgivet av gator redan under sen vikingatid.

Figur 4. Bebyggelsestrukturen i kvarteret Trädgårdsmästaren i Sigtuna. Gatan lög nedtill på bilden. Stadsgården genomgick en utveckling över tid. Till vänster ses bebyggelsen under sent 900-tal. Bebyggelsen på tomten under 1000-talet kan indelas i fyra olika zoner. Under 1100-talet förlängdes tomten något och parvissa bodar uppfördes invid gatan (efter Petterson 1995).

En plan över den undersökta bebyggelsen i kvarteret Trädgårdsmästaren redovisas här (figur 4) då den speciellt varit av betydelse för att förstå de bebyggelseämningar som påträffades vid schaktningsövervakningarna och förundersökningen.

En arkeologisk undersökning i kvarteret Urmakaren (figur 61) visade att det också fanns tomter med en annorlunda tomstruktur i Sigtuna. Undersökningen omfattade en gata med tomter med bebyggelse på ömse sidor. Ett av de undersökta husen var Olof Skötkonungs mynthus. På denna plats bestod en tomt av två parceller med två husrader där byggnaderna hade bestämda funktioner. Bebyggelsen på tomterna hade en längd på upp till 16 meter och var alltså betydligt kortare än de i Trädgårdsmästaren. På den ena parcellen fanns närmast gatan ett lofthus, zon Ia, med flera funktioner, där bakom ett kök, zon III. Det är möjligt att vissa personer bodde i köket. Längst bak fanns ett förvaringshus, zon II. På den andra parcellen fanns närmast gatan en stuga, zon Ib, och bakom denna en liten hallbyggnad, zon IV. De som disponerade tomterna sov sannolikt i hallen (Ros 2008, 2016b).

Under 2006 genomförde Sigtuna museum en arkeologisk undersökning i kvarteret Humlegården 3 utmed Prästgatan. Den utgrävda bebyggelsen har indelats i fyra huvudfaser. Den äldsta bebyggelsen tolkas ha etablerats cirka 970/980. Två områden med olika karaktär undersöktes – dels stadsgårdar, dels en kyrkogård som föregås av äldre bebyggelse. De två områdena åtskildes av en gata som sträcker sig i väst–östlig riktning (Wikström m.fl. 2008).

Tidigare undersökningar på Museitomten

På Museitomten gjordes arkeologiska undersökningar 1915 under ledning av Olof Palme (farbror till statsministern med samma namn). Där framkom en stenbyggnad samt gravar, men det kunde inte klarläggas att det var lämningar efter en stenkyrka som funnits på platsen. Palme föreslog att det var en borganläggning med tillhörande kapell (Thordeman 1922). År 1923 gjordes vissa kompletterande undersökningar (Floderus 1927).

År 1963 gjordes en arkeologisk undersökning inför byggnationen av Stenhuset, invid Lilla Nygatan, på Museitomten. Dokumentation och undersökningsmetoden hade brister (SR 137; Douglas 1978).

År 1983 gjordes en arkeologisk undersökning inför byggnationen av receptionen mellan Fornhemmet och Stenhuset (figur 10). Delar av två tomter undersöktes. Utgrävningens resultat var då sensationellt och visade att det på platsen uppfördes stadsbebyggelse redan under 900-talets slut. Bebyggelsen indelades i fem faser. I den yngsta fasen anlades en kyrkogård med gravar inom en yta. Den kyrka som funnits på tomten föreslogs ha varit biskopskyrka (Svensson 1987; Bäck & Carlsson 1994). Bebyggelsen som var äldre än gravarna bedömdes vara tomtindelad med tomter av samma typ som de som undersöktes i kvarteret Trädgårdsmästaren 9 och 10 (Pettersson 1995; Wikström 2011 m.fl.).

År 1993 och 1995 gjorde Sigtuna museum forskningsgrävningar på Museitomten. Då framkom ett antal gravlagda individer. En av de döda hade gravlagts söder om, utanför stenkyrkan, med en kråkla. Teorin var då att kyrkan på tomten hade varit biskopskyrka och att den gravlade var en biskop (t.ex. Tesch 2001, 2003).

År 1991 gjordes en arkeologisk undersökning med anledning av dränering på den östra och södra sidan av Stenhuset. Kulturlagren som framkom i schaktväggarna dokumenterades genom sektionsritning. Mindre delar av undersökningsresultaten är publicerade tidigare (Ros 2001:187ff, 2014). Schakten på den östra och södra sidan av Stenhuset togs upp igen i samband med förundersökningen 2014, som redovisas i denna rapport.

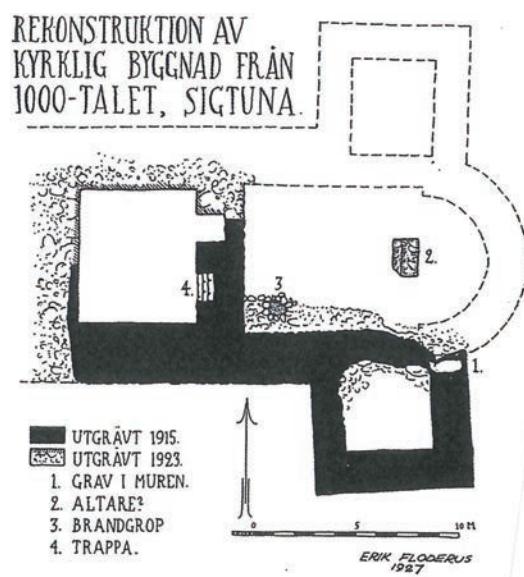
År 2008 gjordes en arkeologisk undersökning på Museitomten med anledning av att avloppsledningen som löper parallellt med Fornhemmet skulle bytas. Då framkom delar av kyrkans grund och stenar som bedömdes utgöra delar av en utbyggnad på kyrkans norra sida (Wikström, Ljung & Kjellström 2009).

I samband med undersökningen 1915 på Museitomten kunde det inte klarläggas att det var lämningar efter en stenkyrka som funnits på platsen. Idag är det en allmän uppfattning att det har funnits en kyrka på platsen, men någon enighet har inte uppnåtts i frågan om vilken ställning som den har haft. Nedan redovisas olika tolkningar vad det är för typ av byggnad som har funnits på Museitomten (tabell 1).

Tabell 1. Tabell som visar olika tolkningar av vad det var för en byggnad som har funnits på Museitomten.

Tolkning av byggnadens ställning m.m.	Författare	År
Borganläggning med kapell.	Palme (se Thordeman 1922)	1915
Handelsfaktori med kyrka eller gillestuga med kapell invigt till Sankta Gertrud.	Thordeman	1922
Kunglig borg.	Schück	1926
Gilleskyrka, ett englandsfarargille.	Floderus	1927, 1941
Sigtuna stadskyrka.	Andrøe	1942
Biskopskyrka.	Svensson Bäck & Carlsson Tesch Zachrisson	1987 1994 2001, 2003 1998
Baptisterium.	Redelius	2006
Kungens egenkyrka.	Ros	2001; 2009
Kyrka i trä, uppförd under 1150-talet. Fr.o.m. 1210-talet benediktinerklosterkyrka i sten. Dominikanerkyrka 1237–1250-talet. Begravningarna tolkas ha upphört under 1250-talet.	Ros	2014, 2016a, 2016b; jfr Björklund 2014:279ff

Vi vet inte hur kyrkan på Museitomten avslutades i den östra delen (figur 5). Där kan ha funnits ett rakslutet kor, eller ett kor med en absid. Alternativt har kyrkan varit en absidsal. Kyrkan har ett försänkt västparti. Ovanför västpartiet har det sannolikt funnits ett torn. På kyrkans södra sida finns en sekundär utbyggnad.

Figur 5. År 1915 och 1923 undersöktes delar av kyrkoruinen på Museitomten. Här ses de delar som frilades (efter Floderus 1927).

Tidigare undersökningar i Lilla Nygatan och Stora Gatan

Under 1990-talet togs det upp nio olika schakt i Lilla Nygatan. Det framkom kulturlager som dokumenterades genom sektionsritning längs en total sträcka av cirka trettio meter (rapportsammanställning 2008 av Anders Wikström).

I Stora Gatan, norr om Lilla Nygatan i anslutning till kvarteret Trekanten, gjordes det 1993 en arkeologisk undersökning och två sektioner upprättades. Kulturlagret var mer än 1,5 meter tjockt. Där framkom lämningar av hantverksbodar på tomtmark under nuvarande Stora Gatan och sektionen sträckte sig vidare genom Stora Gatans tidig-medeltida föregångare samt över till hantverksbodar på tomtmark som idag motsvaras av kvarteret Trekanten i norr. Stora Gatan har där varit mellan 2,30–2,50 meter bred, vilket är intressant mot bakgrund av att det stadgas i Bjärköarätten att allmänningsgator ska ha en bredd av 8 alnar så att man kan åka och rida (Ros 2009:169ff; Bjärköarätten kap. 2 och 33).

Syfte och målsättning

Förundersökningen

Den arkeologiska förundersökningen var uppdelad i två delar – den primära delen skulle fastställa kulturlagrens omfattning, karaktär och datering för den aktuella utbyggnaden för hissen, medan de delar som berörde schakten för dränering med mera skulle utföras i form av en regelrätt schaktningsövervakning.

Den arkeologiska undersökningen

Den arkeologiska undersökningen berörde en 11 m² stor yta längs Stenhusets sydvästra gavel. Förundersökningen hade här visat att det fanns bevarade kulturlager med flera på varandra överlagrande huslämningar.

Frågeställningar

- När etablerades den äldsta bebyggelsen?
- Vilken typ av hus finns på platsen vad gäller planlösning och funktion?
- Föreligger det någon skillnad i fyndmaterialet inne i husen kontra utanför, och hur ska detta i så fall förstås och tolkas?

Vid analysen av bebyggelseresterna ingick att termerna huvudfas, fas och underfas skulle användas för att underlätta vid jämförelse med tidigare undersökningar i Sigtuna. Med en huvudfas avses samtida bebyggelse inom undersökningsområdet. Med en fas avses en eller flera faser med samma bebyggelsestruktur. Med en underfas avses att en mindre förändring har ägt rum – en vägg kan till exempel ha byggts om eller att det läggs ett nytt golv i ett hus.

Rapportens disposition

Olika metoder har använts vid undersökningen och dokumentationen av det arkeologiska materialet. Rapporten kan därför sägas bestå av olika typer av källmaterial. Den arkeologiska undersökningen för hissbyggnaden i Lilla Nygatan genomfördes med single context-metodik. Dokumentationen från förundersökningen på Museitomten och i Lilla Nygatan består till stora delar av sektionsritningar, men delar av kyrkoruinen framkom även och dokumenterades i plan på handritningar som digitaliserades i efterhand.

Rapporten är disponerad på så sätt att först redogörs för metod och genomförande av både schaktningsövervakningen och den slutundersökta ytan, därefter redovisas undersökningsresultaten. Sju olika schakt togs upp och redovisas i nummerordning. Schakt 4 innehåller den dokumentation som låg till grund för slutundersökningen av hissbyggnaden. Schakt 5–7 berör kyrkan. Efter detta redovisas den arkeologiska undersökningen inför hissbyggnaden. Denna undersökning redovisas fasvis och även fynden redovisas fasvis. Därefter presenteras fynden från förundersökningen och slutundersökningen samt dateringarna. Rapporten avslutas med ett kapitel med tolkningar och avslutande diskussion där vi knyter an till frågeställningarna inför slutundersökningen.

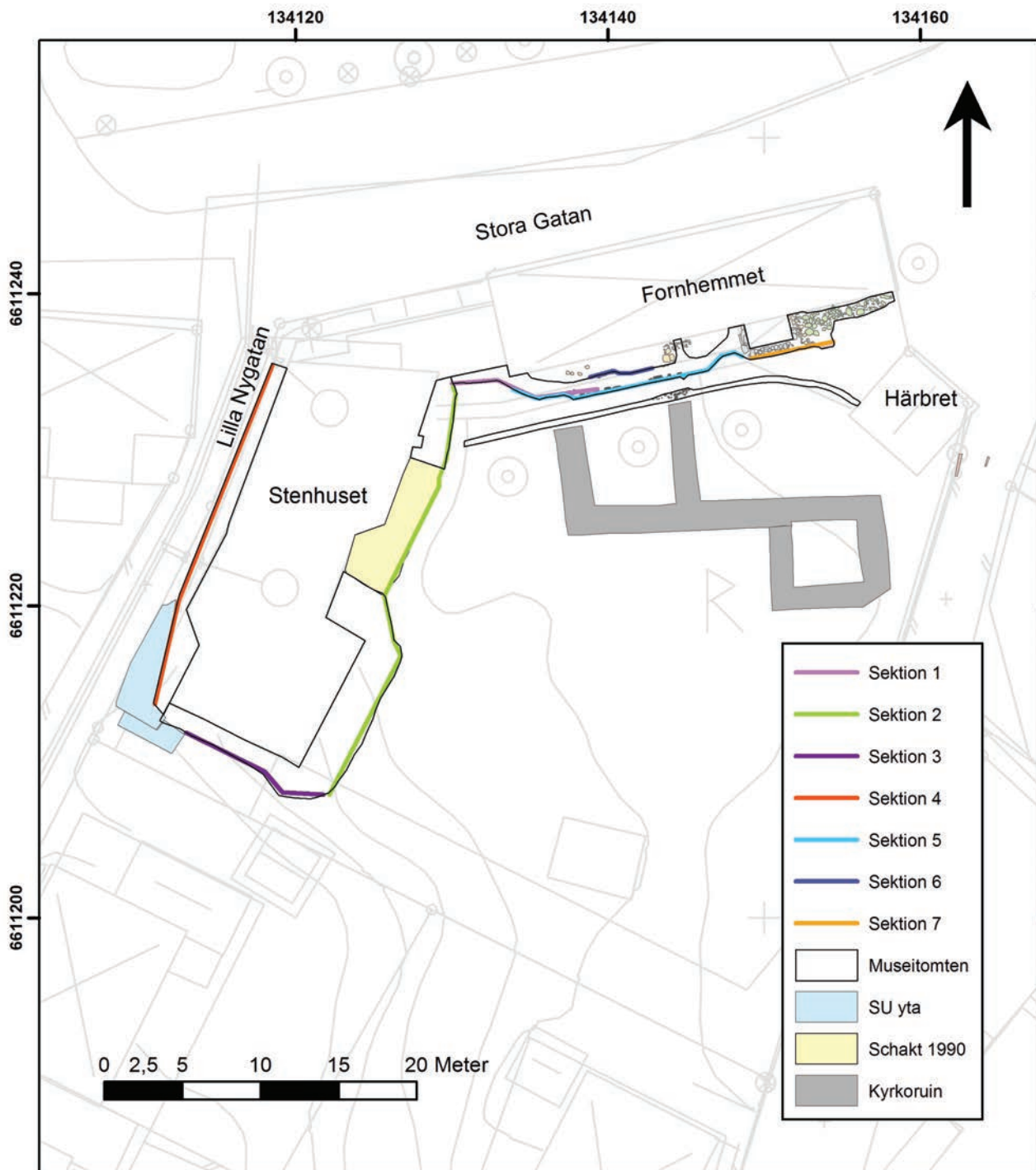
Metod och genomförande

Förundersökningen

Schakt 1–3 inne på Museitomten längs Stenhuset och Fornhemmet sammanfaller med de schakt som dokumenterades 1991. Schaktningen här övervakades av arkeolog för att kontrollera att den inte skadade delar av kvarliggande kulturlager. Ingen dokumentation gjordes, men i schakt 1 togs fyra prov för ¹⁴C-datering som komplement till den tidigare schaktningsövervakningen. Sektionen från 1991 finns därför återgiven i figur 56 med provpunkterna markerade.

Dokumentation från undersökningen 1991 är omfattande – antalet dokumenterade löpmeter uppgår till 48 och innefattar sektion 1–3. Vid undersökningen 2014 togs schakten på Stenhusets östra och södra sida upp, det vill säga samma schakt som togs upp 1991 och samma schaktväggar med kulturlager framkom. Dokumentationen från 1991 förvaras hos Sigtuna museum. I samband med rapportarbetet tolkades sektionsritningarna från 1991 tillsammans med sektionsritningarna som dokumenterades 2014. Bebyggelsen indelades i två huvudfaser och två planer med tolkningar av de senvikingatida husens lägen redovisas i rapporten.

Totalt upprättades sju sektioner vid undersökningarna (figur 6–9). Sektionerna som dokumenterades 2014 benämndes sektion 4–7. Vid förundersökningen framkom flera anläggningar som utgjorde delar av stenkyrkan (figur 12–13). I det följande redovisas sektionerna och anläggningarna som framkom schaktvis. Anläggningarna redovisas även i bilaga 3.

Figur 6. Plan med översikt över undersökningsområdet och schakten från förundersökningen. Byggnaderna Stenhuset, Fornhemmet och Härbret är markerade. Skala 1:400.

Schakt 1–6 runt Stenhuset och på Museitomten

Schakt 1–3, på den östra och södra sidan av Stenhuset

År 1991 schaktades det för dränering på den östra, schakt 1–2, och södra sidan, schakt 3, av Stenhuset. Vid den schaktningen tömdes de äldre urschaktade ytorna från 1960-talet. Därefter dokumenterades de framkomna schaktväggarna med kulturlager genom sektionsritning i skala 1:10. Dessa schakt öppnades igen vid förundersökningen 2014 men ingen ytterligare dokumentation gjordes.

År 2014 schaktades inledningsvis med en mindre maskin på 3,5 ton, men den maskinen nådde inte ner till husets sockel. Det byttes till en större maskin på cirka 7,5 ton. Vid schaktningen för förundersökningen 2014 tömdes schakten 1–3, på den östra och södra sidan av Stenhuset. Det visade sig att den gamla schaktväggen med kulturlager som frilades 1991 var övertäckt med svart byggplast. Därför var det nödvändigt att frilägga den gamla schaktväggen och avlägsna plasten, annars skulle massorna som låg mot plasten ha rasat ner efter schaktningen. De orörda kulturlagren frilades. Dessa schaktväggar var dokumenterade genom sektionsritning 1991 och dokumenterades därför inte igen. Delar av de framkomna schaktväggarna rensades fram med hjälp av handredskap så att det var möjligt att orientera sig i den tidigare dokumentationen. Därefter insamlades ben för ¹⁴C-analys från de äldsta lagren på några utvalda punkter.

Schakt 4, på den västra sidan av Stenhuset i Lilla Nygatan

På den västra sidan av Stenhuset schaktades det för dränering, schaktet benämndes nr 4. Den äldre urschaktade ytan intill husväggen, som uppkom då Stenhuset byggdes, tömdes och orörda kulturlager framkom i den uppkomna schaktväggen. Kulturlagret i schaktväggen rensades fram med handredskap. Sektionsritningar upprättades genom handritning över de framkomna kulturlagren. En stock tillvaratogs för dendrokronologisk analys. Vid schaktningen frilades också den yta som skulle undersökas i plan i Lilla Nygatan. Den upprättade sektionen omfattade även delar av kulturlagret som skulle undersökas i plan i Lilla Nygatan. Djurben insamlades för ¹⁴C-analys från sektionen.

Schakt 5–6, på Museitomten

Det togs upp ett schakt, nr 5, för byte av avloppsledningar från farstukvisten på Fornhemmets södra sida och västerut fram till Stenhuset. Det var samma schakt som togs upp 2008 (Wikström, Ljung & Kjellström 2009). Entreprenören hade även uppdrag att lägga ner dräneringsledningar längs med väggen på Fornhemmets södra långsida. På den västra sidan av farstukvisten schaktades det med planskopa så att det uppkom en svag släntning ner mot avloppsledningen. Påförda massor, framför allt i form av matjord, schaktades varsamt bort under kontroll av arkeolog. De arkeologiska objekt som framkom rensades fram, dokumenterades och vissa togs bort. Grundstenar som bedömdes kunna tillhöra kyrkans mur framkom – dessa objekt lämnades orörda. Vissa stenar som tillhörde kyrkans murkärna rasade dock vid schaktningen. Anledningen till att vissa stenar rasade var att det inte fanns kalkbruk bevarat i murkärnan som höll samman stenarna.

På den östra sidan av farstukvisten fram till Lilla Torget togs det upp ett schakt, nr 6, för nedläggande av dräneringsledningar. Där framkom arkeologiska objekt som rensades fram och dokumenterades. Vissa stenar behövdes tas bort så att det var möjligt att lägga ner dräneringsledningarna. Länsstyrelsen kontaktades för samråd som beslutade att inga objekt fick tas bort utan att det först klargjordes vilken funktion de hade haft. Schaktet vidgades och det klargjordes vilken typ av objekt som det rörde sig om. Efter dokumentation togs några stenar bort.

Schakt 7, på Museitomten

Vidare schaktades ett smalt schakt, nr 7, för nedläggande av corteneplåt inne på Museitomten från Stenhuset och fram till härbret. Corteneplåten skulle avgränsa gräsmattan från grusgången intill. Denna schaktning påbörjades utan arkeologisk övervakning.

Arbetet avbröts, arkeolog kontaktades och deltog därefter i det fortsatta arbetet. Den västra delen av det upptagna schaktet hade fyllts igen då arkeolog kom till platsen och därför var det inte möjligt att fastställa utbredningen av eventuella objekt som kan ha funnits i schaktets västra del. Inga objekt bedömdes dock ha förstörts vid schaktningen. I botten på schaktet framkom arkeologiska objekt som delvis frilades och dokumenterades.

Sanering av jord i Fornhemmet

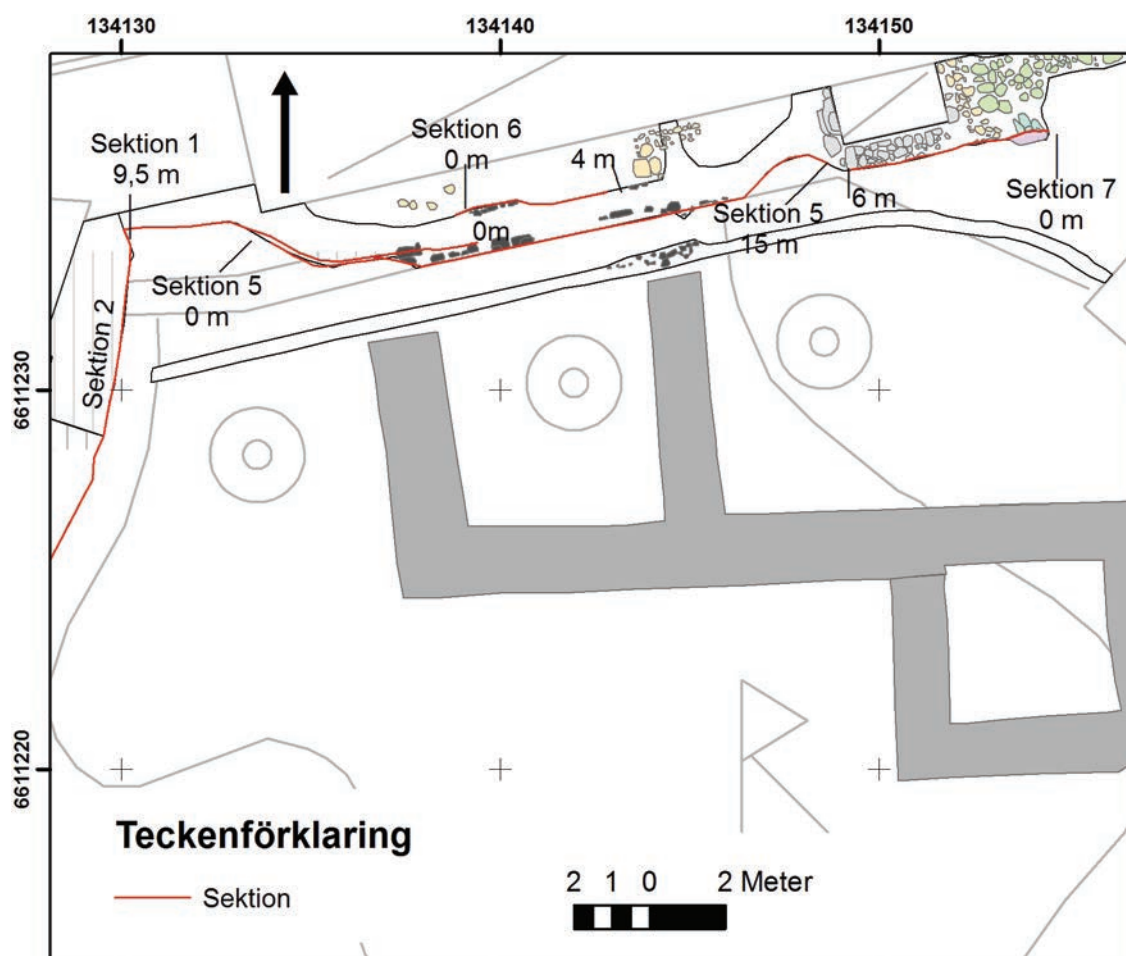
Det var hussvamp inne i Fornhemmet och de befintliga trägolven bröts upp i flera rum. Två rum sanerades och jorden som fanns under golven sögs upp med hjälp av en sugbil från en saneringsfirma. Innan sugbilen kallades till platsen framkom objekt som entreprenör antog var fornlämning. Arkeolog kontrollerade jorden som skulle avlägsnas med stickprov.

Dokumentation vid schaktningsövervakningen

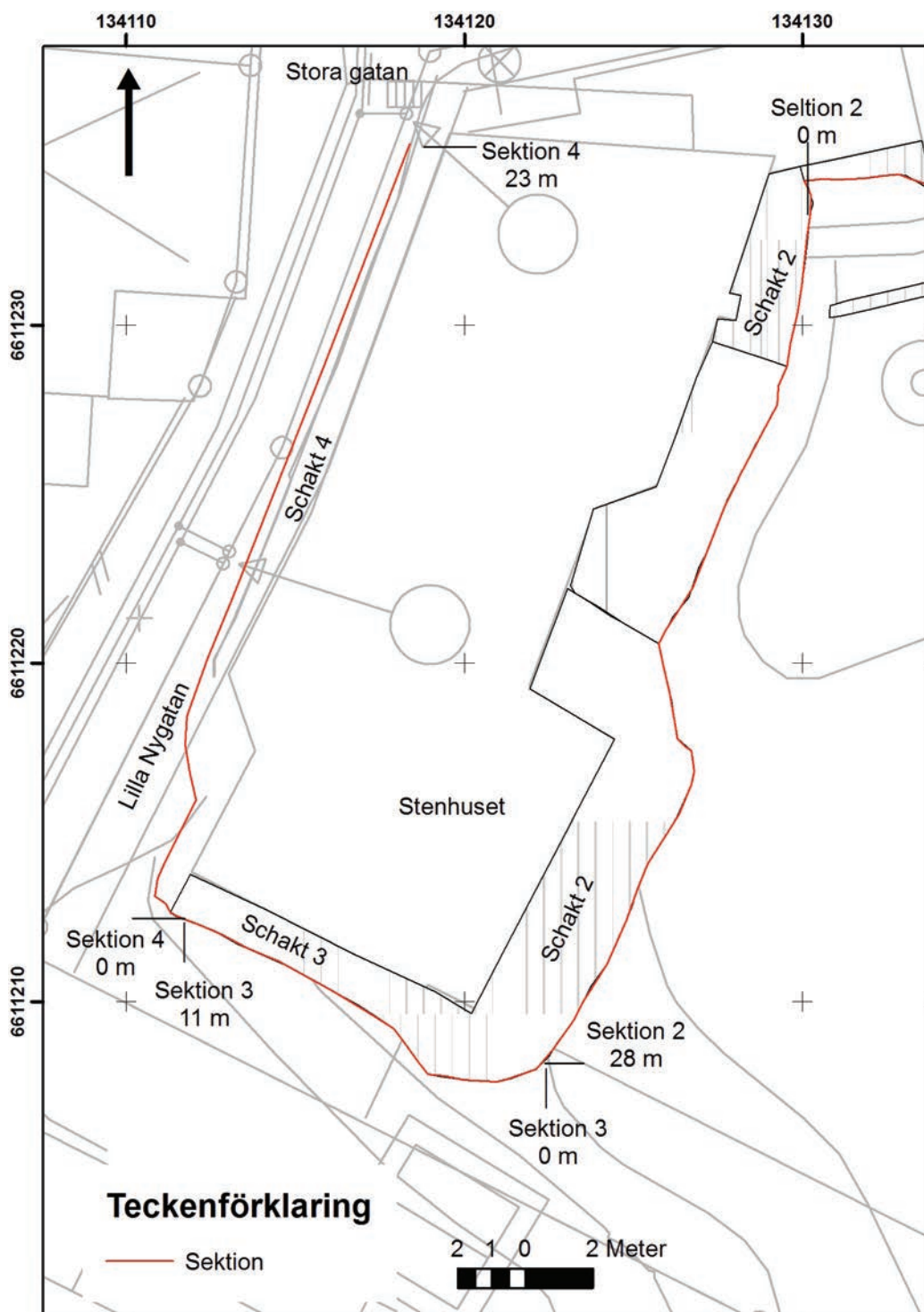
Framkomna arkeologiska objekt dokumenterades genom planritning och sektionssritning i skala 1:20. Schaktens lägen prickades in manuellt på en översiktsplan. Schakten, de arkeologiska objekten och sektionernas lägen digitaliserades i samband med rapportarbetet. Digitala fotografier togs.

Igenläggning

Då undersökningen var genomförd lade entreprenören ner ledningar, fyllde igen schakten och återställde markytorna. Arkeolog deltog inte i dessa arbetsmoment.

Figur 7. Plan över området med sektionerna i undersökningsområdets östra del markerade med rött. Skala 1:200.

Figur 8. Plan över området med sektionerna i undersökningsområdets västra del markerade med rött. Skala 1:200.

Den arkeologiska undersökningen i Lilla Nygatan

Undersökningsområdet låg i Lilla Nygatan på den sydvästra sidan av Stenhuset. I samband med schaktningen för dräneringen, vid förundersökningen, då schakt 4 tömdes i Lilla Nygatan, frilades också den yta som skulle undersökas. På den västra sidan av Stenhuset i Lilla Nygatan var det en störning närmast husväggen. En sektion upprättades över kulturlagren som fanns längs med den västra schaktväggen (figur 8, bilaga 4). Sektionen i schakt 4 låg också till grund för tolkningen av lagerföljden inom ytan för hissbyggnaden.

Sentida påförda och omrörda lager schaktades bort. De yngsta bevarade kulturlagren frilades. Innan grävningen påbörjades blåstrade en entreprenör Stenhusets vägg för att avlägsna den tjära som tidigare hade bestrukits på väggen. Vid blåstringen täcktes undersökningsområdet med tjära och blästsand. Dessa massor fick rensas bort innan undersökningen kunde påbörjas. Därefter vidtog handgrävning av kulturlagren.

Den arkeologiska undersökningen

Anläggningarna och kulturlagren undersöktes enligt single context-metoden. Lager och anläggningar mättes in med hjälp av totalstation. Data överfördes senare till en Intrasis 3-databas. Kontexter som undersöktes beskrevs på särskilda kontextblanketter som motsvarade databasens mallattribut. Fynd insamlades från lager och anläggningar. Fynden har relaterats till de kontexter som de påträffades i. Djurben tillvaratogs inte. Digitala fotografier togs. Prov för ¹⁴C-analys insamlades från lager och anläggningar. I samband med rapportarbetet upprättades bebyggelsefaser över de undersökta huslämningarna. Med en fas avses bebyggelse som tolkas vara samtida över det undersökta området, men det blir överlappningar till följd av att man sällan byter ut hela husbeståndet.

Förmedling

I samband med den arkeologiska förundersökningen var tyvärr Sigtuna museum stängt på grund av renovering, men fem visningar hölls för allmänheten. Destination Sigtuna, det vill säga Sigtunas turistbyrå, gjorde reklam för visningarna på sin hemsida och berättade för turisterna om att det hölls visningar. En visning hölls även för Sigtuna museums personal. Vidare hölls en visning för guiderna vid Destination Sigtuna. Tidningen Sigtunabygden gjorde reportage om den arkeologiska undersökningen (Gidlöf 2014). Sigtuna kommun gjorde reportage och skrev om undersökningen på sin hemsida (Sigtuna kommun). Jonas Ros höll ett föredrag för den då aktiva, men nu nedlagda föreningen, Sigtuna museums vänner (27 oktober 2014). Fortlöpande under fältarbetet hölls kontakt med Sigtuna museums personal som skrev om undersökningen på sin facebookside (Sigtuna museum Facebook).

Undersökningsresultat

Förundersökningen

Vid förundersökningen och vid den arkeologiska undersökningen undersöktes totalt vad som tolkas vara delar av sex olika tomter, benämnda tomt I–VI. Sektionsritningarna tolkas visa att det har funnits stadsbebyggelse med bestämda huslägen med flera på varandra överlagrande hus. Planerna för de tolkade huslägena återfinns sist i rapporten (figur 59–60).

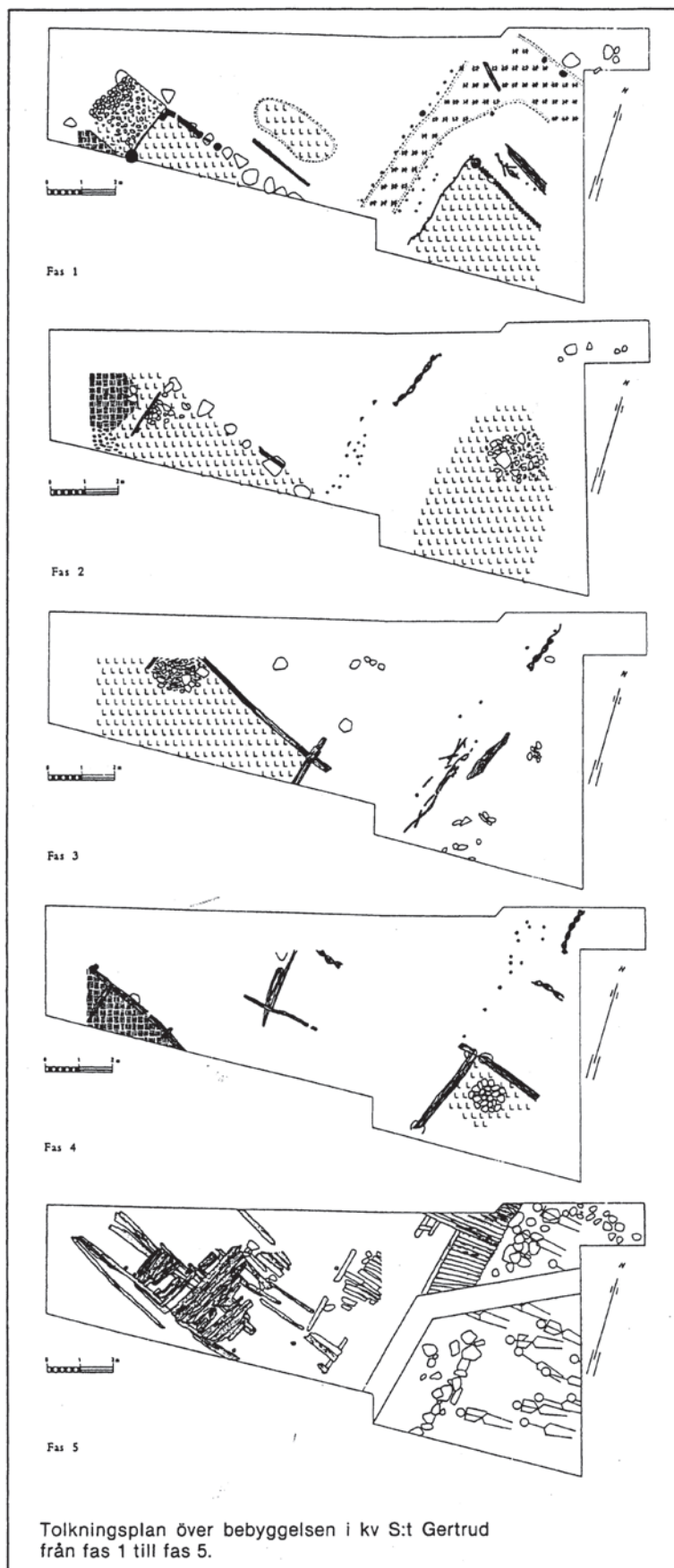
Schakt 1. Gravar och bebyggelserester, tomt I

År 1983 gjordes en arkeologisk undersökning i samband med att en ny reception skulle byggas till Sigtuna museum. Delar av två tomter kom att undersökas och bebyggelsen kunde delas in i fem faser (figur 9; Svensson 1987). Husen som undersöktes i det sydöstra delen av undersökningsområdet hade hörnhärdar och de motsvarar köken, i zon III i kvarteret Trädgårdsmästaren. Sektionen i schakt 1 dokumenterades söder om den yta som undersöktes 1983.

Vid de arkeologiska undersökningarna 1991 och 2014 dokumenterades alltså en sektion, nr 1 (figur 7 och 56), som visar delar av samma hus som undersöktes i det sydöstra hörnet av undersökningsområdet 1983 (figur 9). Denna tomt benämns tomt I (figur 60, tolkad bebyggelse, tomter etc.). Husen har haft härdar och sannolikt funktion som kök. Sektionen från 1991 och 2014 (figur 56) visar att det fanns tio olika bebyggelsefaser som föregick anläggandet av kyrkogården. Sektionen visar också att det fanns två olika faser av kyrkogården på platsen, där den äldre delen sannolikt tillhört en träkyrka som föregått stenkyrkan. Den äldre fasen hade en gravfyllning (lager 46, grav 2) som var fri från kalkbruk och tolkas därför vara samtida med en träkyrka. Den här delen av kyrkogården överlagras därefter av ett kalkbrukslager som tolkas ha tillkommit i samband med byggnationen av stenkyrkan (lager 47). Det kunde även dokumenteras gravar som var nedgrävda från en högre nivå och dessa hade en gravfyllning med inslag av kalkbruksrester (lager 55, grav 3–4). De gravarna var samtida med stenkyrkan. Vidare ses en marknivå samtida med stenkyrkan (lager 51). På det yngre kyrkogårdslagret fanns ett lager med inslag av slagg (lager 52) som representerar smidesverksamhet i området efter att kyrkogården lagts öde. Dessutom kunde ett lager som tolkats vara ett raseringslager (lager 53) tillhörande kyrkan dokumenteras. Man kan anta att kyrkan raserades i omgångar. Fyra ben daterades från sektionen och de insamlades från lager 9–10 och 24 samt från skelettet i grav 2, lager 42.

I sektionen vid 8 meter (figur 56) dokumenterades en nedgrävning i den ursprungliga marknivån, sannolikt ett dräneringsdike som funnits utanför det äldsta huset på platsen. Dikets fortsättning dokumenterades vid undersökningen 1983, men då uppfattades det inte som att det låg utanför ett hus. Innanför diket fanns dock pinnhål som sannolikt var rester av en flätverkswägg (figur 9; Svensson 1987; Bäck & Carlsson 1994). Liknande diken påträffades även utanför två av de äldsta husen i kvarteret Urmakaren.

Generellt gällde för kulturlagren att de genom urlakning var tunna och komprimerade. Spåren av en bebyggelsefas bestod oftast av ett golv i form av en stampad yta eller ett lerlager och ovanpå detta fanns ett avsatt lager (brukningslager). I vissa fall överlagrades golvlagren av brandlager som bestod av kol, sot samt aska och i vissa fall var lagret orangerött med stort inslag av sand. De orangeröda lagren tolkas vara rester efter torvtak, och färgen har uppkommit i samband med att järn som fanns i sanden i taktäckningen upphettades och oxiderade då husen brann.

Figur 9. Tomtreglerad stadsbebyggelse som undersöktes inför att museets reception byggdes på 1980-talet. Fem olika bebyggelsefaser identifierades. Under den sista fasen etablerades det en kyrkogård på platsen (efter Svensson 1987). Sektion 1 dokumenterades söder om bebyggelsen som ses nedtill i det högra hörnet i de olika faserna.

Figur 10. Sektion 1 vid cirka 7–9,5 meter. Här ses bland annat delar av ett skelett som var samtida med stenkyrkan. Skärsliven nedtill visar var den sterila leran låg. 1,24 meter tjock kulturlager hade bildats innan kyrkogården anlades (jfr figur 56). Uppre till vänster ses stenar som utgör rester av raseringslagret till kyrkan. Till höger ses Stenhuset. Foto från norr av Jonas Ros.

Schakt 2. Gravar och bebyggelse, tomt I

Schakt 2 togs upp längs med den östra sidan av Stenhuset. En sektion, sektion 2, upprättades 1990 med en längd av 28 meter (figur 8). Sektionen omfattar två områden med olika karaktär. I norr fanns gravar som föregås av bebyggelse som funnits på platsen innan kyrkogården anlades. I sektionen dokumenterades även delar av kyrkogårdsmuren som avgränsat kyrkogården. Söder därom var en obebyggd yta som sannolikt har haft funktion som gata. Längre söderut framkom bebyggelserester på en tomt utanför det område som blev kyrkogård. Den bebyggelse som framkom tolkas vara lämningar av en tomt och den benämns tomt I. I figur 60 ses tomt I och en tolkning av husens lägen under huvudfas II, i figur 59 ses bebyggelsen under huvudfas I.

Tomt I, huvudfas I. Kök, zon III och hallbyggnad, zon IV

I sektion 2:s norra del dokumenterades fortsättningen av de hus som undersöktes 1983 (figur 9). Huslämningarna var fortsättningen av de hus som dokumenterades och ses i sektion 1 vid 5–9,5 meter (figur 56). Det är möjligt att bebyggelsen på tomten under den allra äldsta fasen, i likhet med i kvarteret Trädgårdsmästaren, hade färre (två eller tre) byggnader närmast gatan, men det är något osäkert.

Efter en tid har tomten förlängts och fler byggnader tillkommit. Huslämningarna som har funnits på platsen i sektion 2:s norra del tolkas ha haft funktion som kök och benämns zon III. Söder om den zonen fanns hus som bedöms ha haft funktion som hallbyggnader och dessa benämns zon IV. Dessa lager representerar huvudfas I (figur 59).

Tomt I, huvudfas II. Hallbyggnader, zon IV

Under huvudfas II blev tomt I något längre och bebyggelserester sträckte sig längre söderut. Husen söder om zon III bedöms ha haft en längd på cirka 8,5–12 meter. Husens längd är argument för att de har varit hallbyggnader, zon IV (figur 60).

Huvudfas III. Gravar och kyrkogårdsmur

Ovanför lagren som var rester av bebyggelse fanns kyrkogårdsjord utan inslag av kalkbruk vilket visar att det fanns gravar som var äldre än stenkyrkan. Där fanns också gravar som var samtida med stenkyrkan. Även rester av kyrkogårdsmuren påträffades.

Passage eller gata

Längre söderut var det en cirka 2,5 meter bred passage, eller mer troligt en gata.

Tomt II. Husläge

Längre söderut dokumenterades lager som tolkas vara golvlager på tomtmark, tomt II. Dessa tomter har sträckt sig vidare söderut.

Schakt 3. Bebyggelse, tomt II–IV

Sektion 3 upprättades 1990 på den södra sidan av Stenhuset (figur 8) och i den fanns olika lager som tolkas vara golvlager på en tomt, dessa huslämningar fortsätter in i sektion 2. I sektionsritning 3 dokumenterades vad som tolkas vara tre olika huslägen som representerar tre olika tomter. Tomterna benämns tomt II, III och IV. Sektionen är problematisk och det är svårt att med säkerhet fastställa husens utbredningar. Detta beror troligtvis delvis på att sektionen går diagonalt genom bebyggelsen som har funnits på platsen. Bebyggelsen som dokumenterades i sektionen har förflyttats något över tid och har därför indelats i två huvudfaser (figur 59–60).

På tomt II låg bebyggelsen i ett läge. På tomt III flyttade bebyggelsen något västerut under huvudfas II. Öster om tomt III har det funnits en passage. Bebyggelsen på tomt IV sträckte sig in på det område som undersöktes i Lilla Nygatan. Under huvudfas II bildades en passage väster om husen på tomt IV och husen flyttade ett stycke österut i jämförelse med under huvudfas I.

Schakt 4. Bebyggelse i Lilla Nygatan

I Lilla Nygatan framkom delar av en tomt med en zonindelning som tolkas uppvisa likheter med de tomter som undersökts i kvarteret Trädgårdsmästaren. Sektion 4 (figur 8, bilaga 4) visar delar av tre olika tomter, benämnda tomt V, IV och IV. Tomt V dokumenterades i sektionen mellan 2 och 3 meter fram till 22,6 meter. I sektionen dokumenterades fyra huslägen, två av dessa representerar två olika zoner på tomt V – dessa benämns zon III och IV. Benämningen är densamma som den som användes för de olika zonerna i kvarteret Trädgårdsmästaren 9–10 i Sigtuna (Petterson 1995; Ros 2009; Wikström 2011). Tomten som funnits i Lilla Nygatan uppvisar likheter med tomt 3, från väster räknat i fas 5 i kvarteret Trädgårdsmästaren (Wikström m.fl. 2011:78). Ett tomtgränsdike dokumenterades och ses i sektion 4 mellan cirka 0,2 och 2 meter. Tomt IV ses i sektionen vid cirka 0,2 meter och österut. I det följande kommer först bebyggelsen på tomt V att redovisas, därefter redovisas tomt VI och IV.

Tomt V, längst i norr, zon III

I sektionen närmast gatan dokumenterades ett husläge med flera på varandra överlagrande hus (bilaga 4). Det var möjligt att identifiera två olika lägen för väggar till husen som har legat på denna plats (figur 59–60). Det södra väggläget låg vid 16,8–18,4 meter. Där ses flera syllstenar och del av en syllstock vid 16,9 meter. Det andra väggläget ses i sektionen vid 21,7–22,6 meter. Norr därom var kulturlagren bortgrävda i samband med tidigare markarbeten. Bebyggelsen tolkas motsvara zon III i kvarteret Trädgårdsmästaren. De huslämningar som framkom tolkas vara fortsättningen på de hus som undersöktes i det västra husläget 1983 (figur 9).

Fem meter av husen kunde dokumenteras i sektionen (bilaga 4). I lager 128 och 117 framkom aska vid cirka 22 meter. Förekomsten av aska är betydelsefull och indikerar att det har funnits härdar i husen. I sektionen dokumenterades delar av de södra väggarna och en västvägg tillhörande de byggnader som undersöktes på den västra tomten 1983. Dessa hus hade hörnhärdar och har haft funktion som kök, det vill säga primärt använts för matlagning. Husen och zonen benämns zon III.

Vid cirka 22 meter insamlades ett ¹⁴C-prov och ett dendrokronologiskt prov som daterades. Här kommer de äldsta lagren vid cirka 22 meter att hypotetiskt fasindelas för att skapa mening till dokumentationen och för att användas vid en diskussion kring dateringen av den äldsta bebyggelsen på platsen – denna diskussion kommer i slutet av rapporten. De äldsta lagren indelas i tre faser. De yngre lagren fasindelas inte.

Fas 1

Lager 141, vid 22 meter, utgjorde delar av ett lergolv och på det fanns ett avsatt lager, 139 (sektion 4, bilaga 4). Rester av väggen från detta hus ses vid 22,2 meter där det fanns liggande trä och till vänster om detta ses en stående träbit som bedöms kunna vara rester av en skiftesverksvägg. Under lergolvet fanns två leror, 142 och 143, som låg på sterilen. Det var oklart om lager 142 och 143 representerar äldre hus eller endast påförda leror, men avsaknaden av avsatta lager på denna är argument för att de endast var påförda leror. Lager 139 bedöms representera den äldsta bebyggelsefasen, fas 1. Från lager 139 insamlades ett ¹⁴C-prov som daterades (prov 5).

Fas 2

Lager 134 (sektion 4, bilaga 4) var ett lager som avsatts i ett hus och det tolkas representera fas 2. Huset kan ha haft ett trampat jordgolv, i form av lager 139 och 147. Vid 22,4 meter ses en stående stolpe. Stolpen framkom vid schaktningen. Det är oklart från vilken nivå stolpen var nedgrävd, men det är sannolikt att den utgör del av en vägg, och den bedöms vara en hörnstolpe i ett hus. Stolpens botten låg vid höjd +7,00 meter över havet. Vid 22,2 meter ses stenar som tolkas utgöra del av en stenskoning till stolpen. Stolpen daterades dendrokronologiskt (bilaga 6).

Fas 3

Lager 133 (bilaga 4) var delar av ett lergolv. Höger om lager 133, vid 22 meter, ses två liggande träbitar som tolkas vara del av väggen i huset. En stående träbit tolkas representera en del av väggen som antagligen varit uppförd i skiftesverk. Lager 131 tolkas vara avsatt på lergolvet. De övre lagren fasindelas inte, där fann dock flera golvlager och andra lager som utgör rester av bebyggelse.

Tomt V. Passage

I sektion 4 mellan cirka 14,8 och 17,5 meter var det inga bebyggelseämningar, och lagren bildade en svacka där. Den bedöms ha varit en cirka 2,7 meter bred passage på platsen. Passagen tolkas ligga inne på tomtmark tillhörande tomt V.

Tomt V, zon IV. Hall

Mellan 14,2 och 14,8 meter (bilaga 4) fanns flera stenar som tolkas vara syllstenar i den norra väggen i ett hus som funnits på platsen. Söder därom fanns flera olika lager som bedöms vara golv i flera hus som överlagrat varandra. Husen har sträckt sig söderut fram till cirka 6,5–7,5 meter där golvlagren verkar ta slut. Delar av dessa hus undersöktes vid den särskilda arkeologiska undersökningen i Lilla Nygatan. Det betyder att husen har haft en längd av cirka 6,5–7,5 meter.

Vid 11–12,3 meter fanns tre syllstenar på rad bevarade i plan och de dokumenterades även i sektion 4. Dessa syllstenar är yngre än de lämningar som undersöktes i plan i Lilla Nygatan. I några av lagren i detta husläge framkom aska som bedöms komma från härdar (lager 84, vid 10 meter och lager 91, vid 11,5 meter). Husens längd och förekomst av härdar indikerar att dessa byggnader har haft social funktion och fungerat som hallar, och de benämns därför zon IV.

Området söder om zon IV, tomt VI

Vid dokumentationen av sektionen uppfattades det kunna vara ett husläge mellan cirka 3 och 7 meter (bilaga 4). Husens lägen på denna plats verkade att döma av sektionsritningen ha flyttats något mellan de olika faserna. Väster om sektionen på detta område gjordes undersökningen i plan i Lilla Nygatan. Resultaten från den undersökningen redovisas nedan. Bebyggelse som funnits på platsen tolkas representera en tomt, benämnd tomt VI.

Tomtgränsdike mellan tomt VI och IV

I sektion 4 mellan cirka 0,2 och 2 meter ses ett flackt dike. Diket omfattades av den särskilda undersökningen i Lilla Nygatan. Diket som ses i sektionen var skuret diagonalt och åtskilde tomt VI från tomt IV under den äldsta tiden. Det understa lagret i diket bestod av gråbrun lera med inslag av kulturjord och ben. Från detta lager (lager 25) insamlades ett djurben som ¹⁴C-daterades (prov 7). Anmärkningsvärt var att det fanns lager som uppfattades som golvlager som överlagrade det flacka diket i botten.

Söder om diket, i sektionen 0–0,2 meter, framkom lager som bedömdes vara golvlager. Dessa huslämningar ligger på den östra sidan av tomtgränsdiket och tomten benämns tomt IV. Bebyggelsen på dessa tomter fortsatte söderut och österut.

Schakt 5. Fundament, stenar och grundmurar till kyrkan

Åtta anläggningar framkom i schaktet. I figur 16 ses kyrkan och samtliga anläggningar som framkom. ör Anläggningsnumren redovisas nedan.

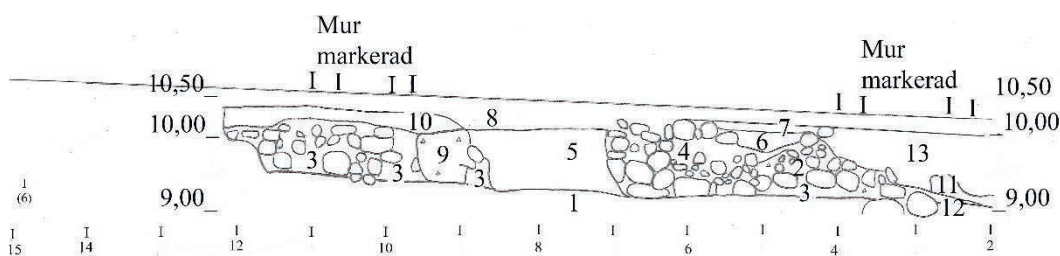
Fundament – A1 och A7

A1 och A7 var ett fundament och ett stolphål (figur 12–13, bilaga 3). Båda bedöms vara från 1800-talet och samtida med Fornhemmet. Väster om A7 fanns två större stenar med något oklar funktion.

Grundmurar tillhörande kyrkans västpartis norra mur – A12, A8, A11 och A9

I schaktet påträffades det på fyra punkter grundstenar som tillhörde kyrkans västparti (figur 12). Det upptagna schaktet löpte inne i västpartiets norra vägg. A8 bestod av två mindre stenar och var del av västpartiets grundmurs östra vägg.

A11 bestod av tio stenar och var del av grundmuren till västpartiets norra vägg (figur 12). Dessa stenar ses även i sektion 5 (figur 11). A9 bestod av tio stenar vilka var del av grundmuren till västpartiets östra vägg och del av den norra väggen (figur 12). Dessa stenar ses även i sektion 5 (figur 11).

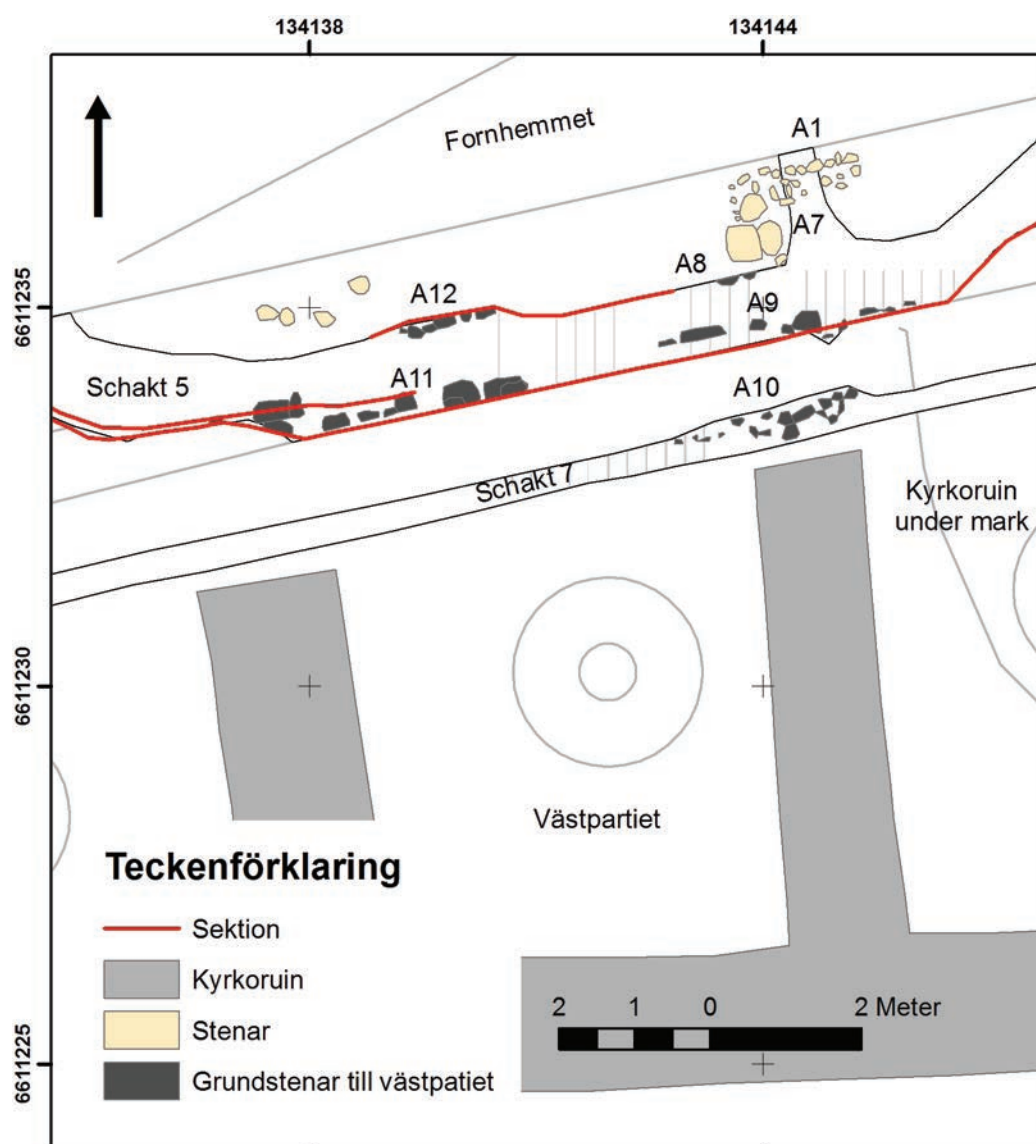
Figur 11. Sektion 5 upprättades längs med den södra schaktväggen i schakt 5 (se figur 10). Sektionen sträcker sig genom västpartiets norra murkärna. Lager 5 döljer bakomliggande murkärna. A9 ses vid 8,5–12 meter och A11 vid cirka 0,7–7,2 meter. I sektionens övre del ses markeringar som visar lägena i gräsmattan för markeringar av kyrkans västpartis östra och västra murar. Till vänster om 12 meter framkom endast påförda massor som var fyllning från undersökningen från 2008. Siffran 6 längst till vänster i sektionen markerar läget för 6 meter i sektion 7. Sektionen är sedd från norr. Skala 1:100. Ritning Jonas Ros.

Lagerbeskrivningar:

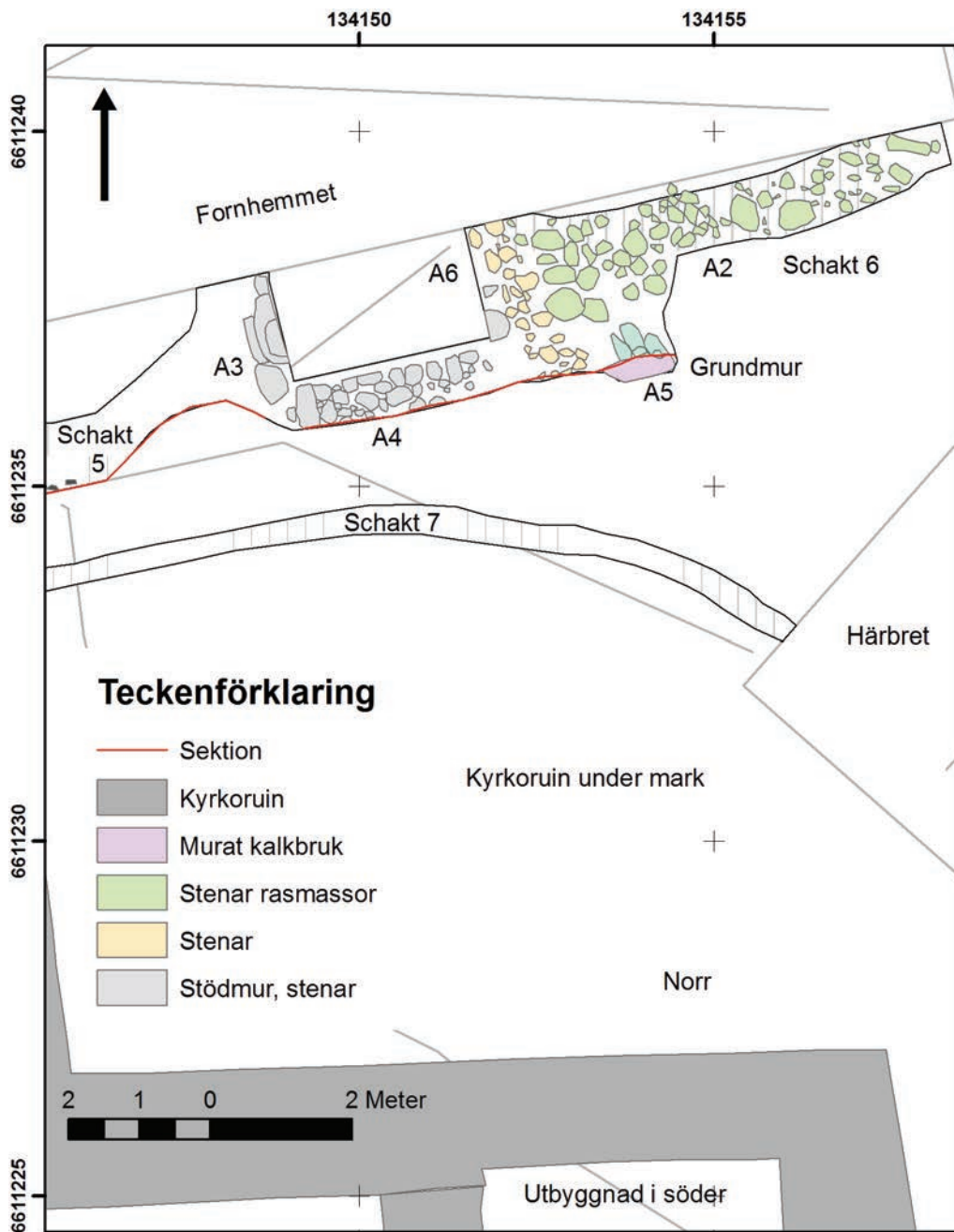
1. Grus. Fyllning i schaktets botten.
2. Gråvitt kalkbruk. Murkärna.
3. Gråvitt vittrat kalkbruk med inslag av jord.
4. Gråvitt vittrat kalkbruk med inslag av jord.
5. Gråbrun jord, grus, sten och kalkbruk. Fyllning från 2008 års undersökning.
6. Gråbrun jord med inslag av stenar. Påfört lager.
7. Grus marknivå äldre än 2008.
8. Sand och grus, befintlig grusgång.
9. Gråvit bränd kalk, murkärna.
10. Gråbrun jord med inslag av sten (jfr lager 6).
11. Brungult kalkbruk (jfr lager 10, år 1991). Raseringslager?
12. Gråsvart kulturjord med inslag av grus, sten, kol och sot (jfr lager 9, år 1991).
13. Gråbrun jord, sand och kalk. Fyllnadslager från 1991 och 2008.

Sektion 5 upprättades längs med schaktets södra vägg. I sektionen ses delar av kyrkans västpartis norra murkärna. Sektionen upprättades inne i muren och därför var det inte möjligt att exakt fastställa lägena för den östra och den västra muren i västpartiet. I gräsmattan, cirka 1,2 meter söder om där sektionen upprättades, var lägena för kyrkans västpartis östra och västra murar markerade och de lägena redovisas även i sektionsritningen under beteckningen ”mur markerad”.

A12 (figur 12) bestod av sex stenar och var delar av grundmuren till västpartiets norra vägg – stenarna ses även i sektion 6 (figur 14) som upprättades i den norra schaktväggen. Där framkom en gråvit murkärna (lager 3) som bedöms vara del av västpartiets norra vägg. Dessutom dokumenterades bland annat ett lager med inslag av slagg (lager 6) som tillkommit efter man upphört med gravläggning på kyrkogården. Lagren dokumenterades även i samband med undersökningen 2008 (Wikström, Ljung & Kjellström 2009).

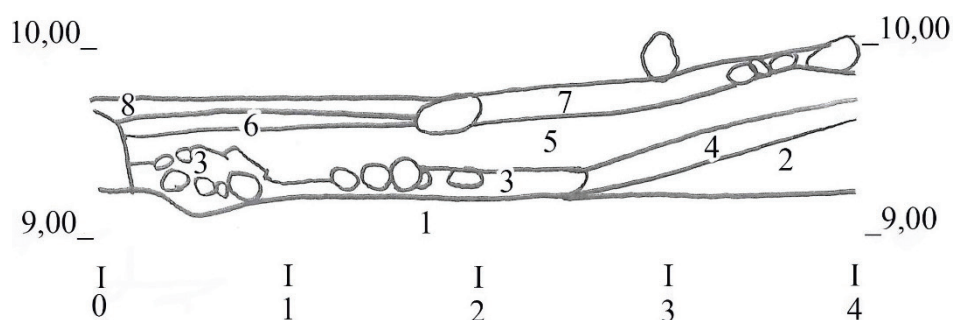
Figur 12. Plan över området med anläggningar i undersökningsområdets västra del markerade med rött. Skala 1:100.

Figur 13. Plan som visar anläggningarna i undersökningsområdets östra del. Observera att A3 inte ligger parallellt med västväggen i utbyggnaden i söder, utan väster om densamma. Skala 1:100.

Stenar norr om stenkyrkan – A3

På den västra sidan av Sigtuna museums farstukvist, norr om kyrkolämningen, framkom fem stenar (A3) med en storlek av 0,4–0,9 meter (figur 13). Stenarna har tidigare varit frilagda i samband med undersökningen 2008. De tolkades då som delar av en utbyggnad på den norra sidan av kyrkan som liknade utbyggnaden som finns på den södra sidan av kyrkan (Wikström, Ljung & Kjellström 2009). Vid undersökningen kunde det fastställas att det var kraftiga stenar. Stenarna utgjorde ingen mur och uppvisade inte likheter med utbyggnaden på den södra sidan av kyrkan. Utbyggnaden på den södra sidan tycks, att döma av lämningarna i markytan, ha varit uppbyggd av en innermantel och en yttermantel samt en murad murkärna emellan. På den norra delen av kyrkan har det således inte funnits någon utbyggnad.

Figur 14. Sektion 6, i schakt 5 (se figur 10), sedd från söder. Lager 3 bedöms vara del av murkärnan i den norra muren i kyrkans västparti (A12 i plan). I lager 6 framkom slagg som var spår av smidesverksamhet i området efter att man upphört med gravläggning på kyrkogården. Skala 1:40. Ritning Jonas Ros.

Lagerbeskrivningar:

1. Grått grus, fyllning i botten av schaktet.
2. Brungrå kulturjord med inslag av kalkstensflisor.
3. Gråvit murkärna med inmurade stenar (jfr lager 6 i sektion från 2008, Wikström, Ljung & Kjellström 2009).
4. Brungrå kulturjord med mycket stort inslag av bränd kalk.
5. Gråbrun kulturjord med stort inslag av bränd kalk och stenar med kalkbruk (jfr lager 5 i sektion från 2008).
6. Brunsvart kulturjord med mycket stort inslag av sot och kol samt slagg. Lagret bedöms ha tillkommit i samband med smidesverksamhet.
7. Brungrå kulturjord med stort inslag av bränd kalk samt stenar med kalkbruk (jfr lager 4, år 2008).
8. Brun kulturjord med stort inslag av grus och tegelflisor (jfr lager 9, år 2008).

Fundament – A4

På den södra och östra sidan av Sigtuna museums farstukvist, norr om kyrkolämningen, framkom stenar (A4) som bedöms vara ett fundament (figur 13). Anläggningen var uppbyggd av 34 vällagda stenar som hade en storlek av 0,1–0,4 meter. På planen som visar dokumentationen av stenarna ses en rak begränsning av stenarna i norr, den raka linjen beror på att det finns en farstukvist där och stenarna fortsatte in under den. På den östra sidan av farstukvisten fanns två stenar som bedöms tillhöra konstruktionen. Anläggningen hade en annorlunda karaktär i jämförelse med stenarna väster om farstukvisten (A3).

Det är oklart vad stenarna, A3 och A4, norr om kyrkan, utgör del av. De kan vara del av en sekundärt tillfogad kontrefor, det vill säga en strävpelare, som stöttat kyrkans norra mur utvändigt. Kontreforer som finns på utsidor av kyrkor stöttar horisontella tryck från murarna. Oftast uppfördes kontreforer på utsidan av pelare som stöttat valv.

Då den påförda matjorden längs med Fornhemmets vägg schaktats bort framkom flera kvaderstenar som har funktion som grundstenar till Fornhemmet. Kvaderstenarna kommer sannolikt från kyrkoruinen på Museitomten.

Schakt 6. Grundmur, raseringslager och stenar

Schaktet togs upp för dränering inne på Museitomten och sträckte sig längs med Fornhemmets södra sida öster om farstukvisten mot Lilla Torget. Tre anläggningar framkom i schaktet – A2, A6 och A5 (figur 13). En sektion, nr 7 (figur 15), upprättades i schaktet.

Raseringslager från stenkyrkan – A2

På den östra sidan av farstukvisten framkom cirka 0,15 meter under befintlig mark en yta med ett stort antal gråstenar i varierande storlek mellan 0,01 och 0,60 meter i diameter, A2. Stenarna frilades på en yta av cirka $6 \times 1,6$ meter. Stenarna hade en mycket ojämn yta. Bland dem fanns enstaka mindre bitar röd sandsten, som sannolikt ursprungligen kommer från gravmonument som funnits på kyrkogården. En av bitarna röd sandsten låg fastklämd mellan stenarna och hade fastsittande bruk. Flera av gråstenarna hade fastsittande kalkbruk, men de var inte ihopmurade. Några av stenarna var kvaderstenar, det vill säga tillhuggna stenar som ingått i en byggnad. Stenarna tolkas vara ett raseringslager från stenkyrkan. De röda sandstensbitarna har sannolikt, efter det att de använts som gravmonument, inmurats i stenkyrkan då den uppfördes. Fyra av kvaderstenarna insamlades som fynd (figur 41–42).

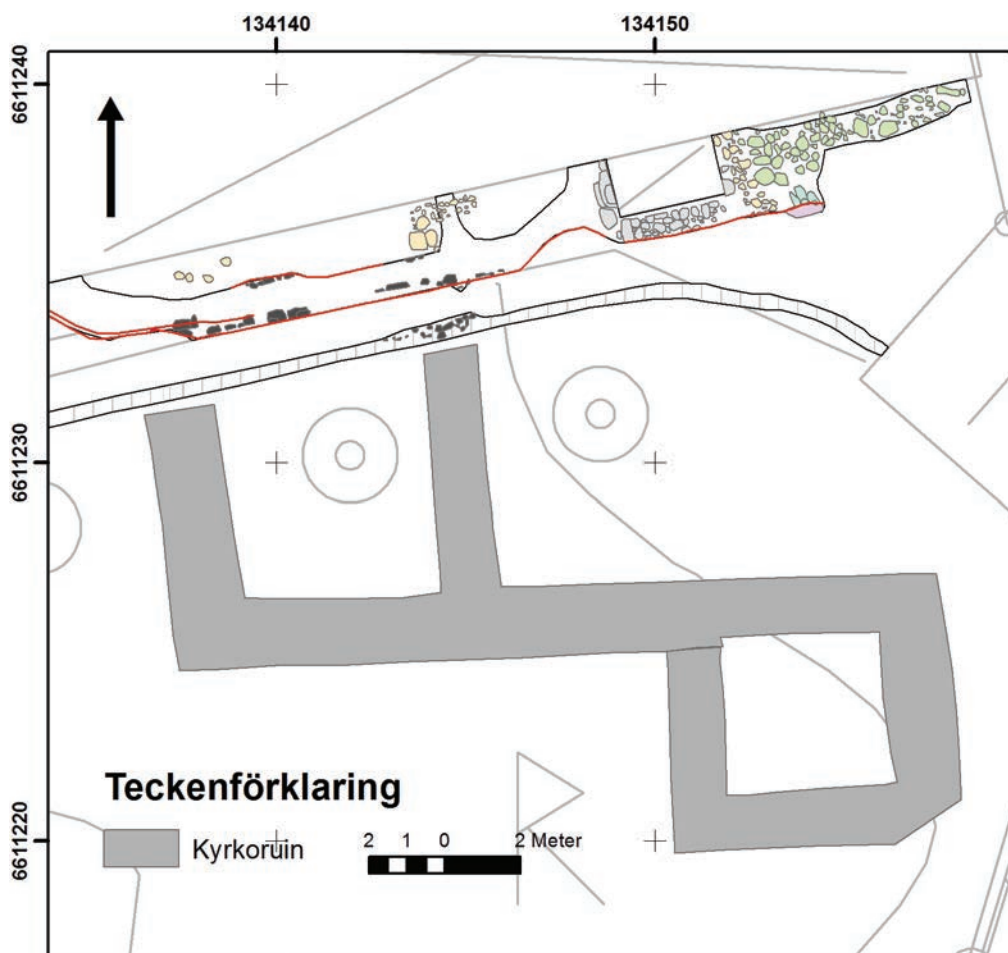
Stenar – A6

Anläggning A6 bestod av 28 stenar som låg på ett lager kalkbruk (figur 13). Stenarna låg delvis på ett lager som motsvarar lager 1 i sektion 7 (figur 15). De hade varierande storlekar och bedömdes utgöra rester av ett raseringslager tillhörande kyrkan.

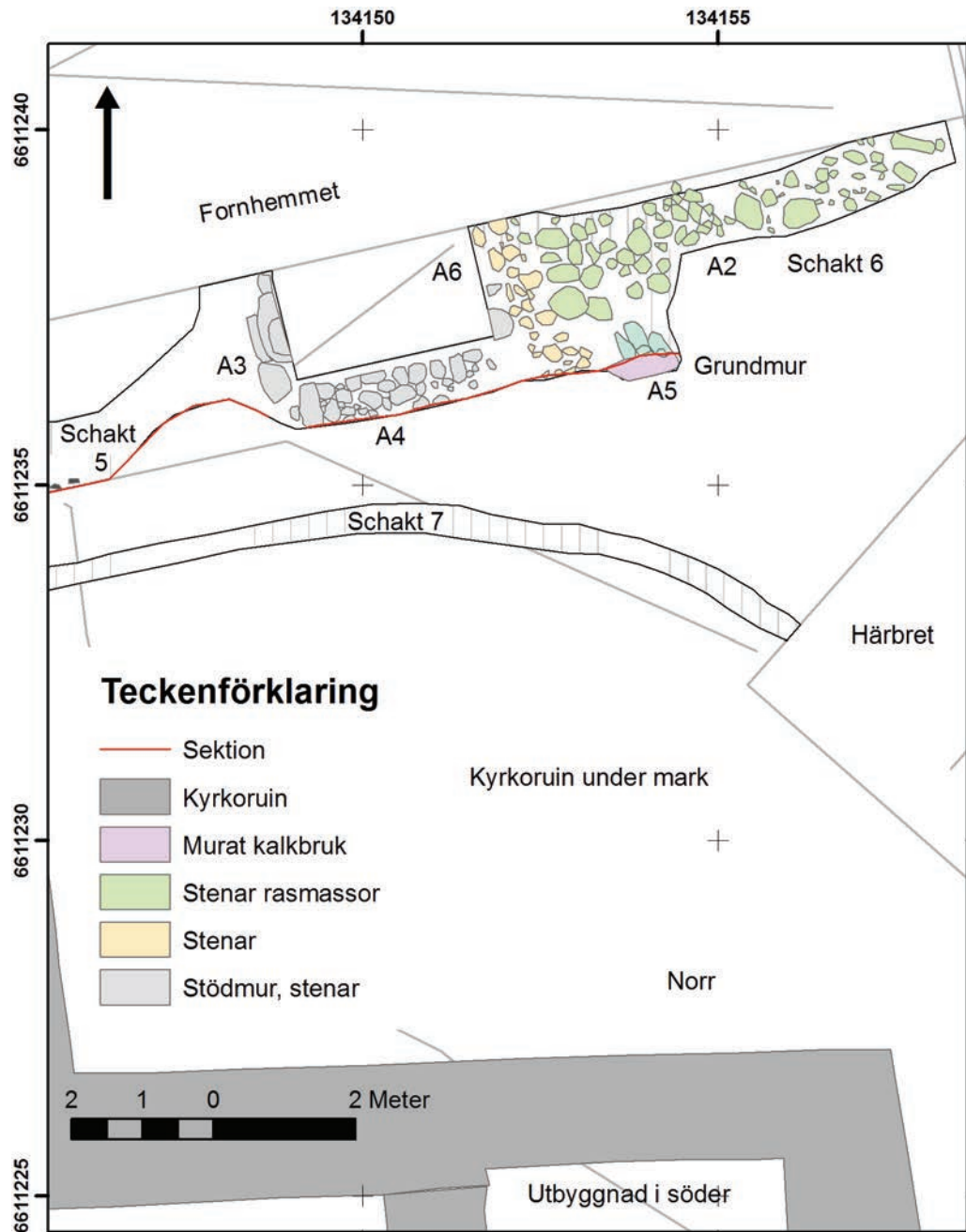
Grundmur till kyrkan – A5

A5 bedöms vara murkärnan i en grundmur till kyrkans norra mur (figur 13). I anläggningens norra del fanns tre större stenar i storlek $0,2 \times >0,5$ meter. Dessa stenar var inmurade och det frilades en murad yta $1,0 \times 0,35$ meter stor. I sektion 7, lager 15 (figur 15) ses murkärnan. Murkärnan var delvis söndervittrad. Fyndet av grundmuren är betydelsefullt eftersom läget för norra muren i denna del av kyrkan inte var känt tidigare. Till höger om murkärnan ses lager 1–3, samt lager 13 och 14 med varierande inslag av kalk och kalkbruk. Lagren bedöms ha tillkommit utanför grundmuren till kyrkan.

Lager 4, 6 och 10 (figur 15) är yngre än och överlagrar de lagda stenarna i botten på lager 2, dessa stenar motsvarar A4 (figur 13). Av sektionen framgår att de sistnämnda lagren låg i en nedgrävning som motsvarar toppen av lager 13. A4 tillhör alltså inte kyrkans äldsta skede. Lager 5 och 6 hade inslag av kalkbruk och överlagrade dessa lager. Överst låg lager 7–9 som var sentida. Ursprunglig steril marknivå nåddes inte i schaktet.

Figur 16. Plan med översikt över kyrkan. Här ses lämningarna av kyrkan och bland annat de anläggningar som framkom som tillhör kyrkan. Sektionerna är markerade med rött. För plan över anläggningarna, se figur 15. Skala 1:200.

Figur 17. Plan som visar anläggningarna i undersökningsområdets östra del. Observera att anläggning A3 inte ligger parallellt med västväggen i utbyggnaden i söder, utan väster om densamma. Skala 1:100.

Sammanfattande resultat från schaktningsövervakningarna

Sektionsritningarna som upprättades inne på Museitomten visar att där har funnits stadsbebyggelse med bestämda huslägen med flera på varandra överlagrande hus. Där framkom delar av en tomt, nr I, av liknande typ som de som undersöktes i kvarteret Trädgårdsmästaren i Sigtuna under åren 1988–1990.

På Museitomten framkom hus som primärt bedöms ha haft funktion som kök, benämnda zon III. Dessa hus var fortsättning på de hus som grävdes ut vid en arkeologisk undersökning 1983 då en ny reception byggdes till museet. Vidare framkom hus som bedöms ha varit hallbyggnader, benämnda zon IV.

Bebyggelsen överlagrades av en kyrkogård och en kyrkoruin. Kyrkogården fanns i två olika skeden. Under det äldsta skedet var fyllningen till de äldsta gravarna fria från kalkbruk. Detta är argument för att dessa gravar var samtida med en träkyrka. Därefter anlades yngre gravar, och förekomsten av kalkbruk i fyllningarna till dessa visar att de var samtida med den stenkyrka som funnits på nuvarande Museitomten.

På den södra sidan av kyrkan finns en sekundär rektangulär utbyggnad. En tidigare teori var att kyrkan har haft en rektangulär utbyggnad även på den norra sidan. Men i ett schakt som togs upp på den norra sidan av kyrkan framkom inga spår av en utbyggnad liknande den på den södra sidan. Norr om kyrkan framkom däremot stenar som bedöms kunna vara del av en stödmur till kyrkan. Delar av den norra grundmurens östra del, A5, framkom och den visar att yttermuren har legat cirka 0,6 meter söder om där muren är markerad i markytan. Vi vet inte hur kyrkans östra del såg ut.

Den bebyggelse som har funnits på Lilla Nygatan uppvisar likheter med den bebyggelse som har funnits i kvarteret Trädgårdsmästaren. Men bebyggelsen på Museitomten har en omvänd ordning i jämförelse med den i Trädgårdsmästaren. Bodarna låg i norr, närmast Stora Gatan (figur 57–58).

Inne på tomt I, söder om huset i zon IV, framkom en obebyggd yta cirka 2,5 meter bred som har haft funktion som passage, eller mer sannolikt gata (figur 59–60). Det är troligt att gatan svängde av norrut på platsen inne i nuvarande Stenhuset och att den mynnade ut i Stora Gatan. Man skulle kunna säga att gatan är en föregångare till nuvarande Lilla Nygatan. Kyrkogårdsmuren har sträckt sig ungefär i nord-sydlig riktning och har legat på den östra sidan av den gatan. Denna gata har gått vidare söder om husen i zon IV och fortsatt österut och svängt norrut efter nuvarande Stora Nygatan. Det är sannolikt fortsättningen av denna gata som påträffades vid den arkeologiska undersökningen i kvarteret Urmakaren (figur 61) (Ros 2009).

På den södra sidan av passagen/gatan i sektion 1 framkom lämningar av tomt II. Fortsättningen av denna tomt och andra intilliggande tomter III och IV ses i sektion 3. I plan undersöktes delar av tomt IV och VI.

Bebyggelsen i sektion 4 i Lilla Nygatan

Sektionen (nr 4) i schakt 3 som upprättades i Lilla Nygatan visar att där har funnits tre olika tomter. Längst i norr på tomt V var det zon III. Förekomst av aska kan indikera att det har funnits hörnhärdar i husen och att husen har haft funktion som kök. I zon IV var det hus som hade en längd på cirka 7–8 meter. Husens längd och förekomst av härdar på golven visar att byggnaderna har haft funktion som hallar (figur 59–60). Byggnaderna i husläget längre söderut bedöms tillhöra en annan tomt, nr VI. Husen där undersöktes i plan och redovisas nedan.

I samband med en undersökning i Stora Gatan 1993, norr om undersökningsområdet, kunde hantverksbodan på tomtmark under nuvarande Stora Gatan dokumenteras (Ros 2009:169ff, 2014). Denna bebyggelse var sannolikt fortsättningen av en tomt som låg intill den som dokumenterades i sektion 4 i Lilla Nygatan 2014. Sektionen från undersökningen 1993 gick vidare genom Stora Gatans tidigmedeltida föregångare samt över till hantverksbodan på tomtmark som idag motsvaras av kvarteret Trekanten.

Den del av tomt V som dokumenterades i sektion 4 år 2014 har alltså fortsatt norrut ut i nuvarande Stora Gatan. Tomten har troligtvis uppvisat likheter med de tomter som undersöktes i kvarteret Trädgårdsmästaren 1988–1990. Stora likheter finns med tomt 3, från väster räknat, i fas 5 i kvarteret Trädgårdsmästaren (Wikström m.fl. 2011:78; Ros 2009:172ff).

Det har troligtvis funnits ytterligare två huslägen längre norrut på tomt V norr om sektion 4. Närmast den vikingatida/tidigmedeltida gatan var det sannolikt en bod, zon I. Bebyggelse tillhörande denna zon undersöktes 1993 (Ros 2009:169f.). Mellan boden och den upprättade sektionen fanns det troligtvis en byggnad som främst hade funktion som förvaringshus, zon II.

Under den äldsta fasen, nr 1, sträckte sig tomt V inte så långt söderut som den gjorde senare. Då sträckte sig husen på tomt IV längre norrut i jämförelse från fas 2 då den tycks ha flyttat något söderut. Tomt V sträckte sig därefter något längre söderut och den södra väggen på husen i zon IV uppfördes ungefär där den norra väggen på tomt IV låg under fas 1.

Den arkeologiska undersökningen i Lilla Nygatan

Undersökningen i Lilla Nygatan gjordes inom ett område på den sydvästra sidan av Stenhuset (figur 6 och 19). Undersökningsytan var L-formad och mätte 8 respektive 5 meter i längd. I samband med förundersökningen schaktades ytan fram som skulle undersökas. Vid förundersökningen upprättades det en sektionsritning längs med kulturlagren i schaktväggen i Lilla Nygatan. Även kulturlagren vid det parti som undersöktes dokumenterades i sektion 4.

Undersökningsytan i gatan har delats in i två underytor – område 1 och 2 (figur 18–19). Område 1, som låg i väster och norr, grävdes ner till orörd mark och utgör det huvudsakliga undersökningsområdet och beskrivs nedan under fas 1–9. Område 2 låg i undersökningsområdets sydöstra del och grävdes endast till 0,45–0,5 meters djup från befintlig marknivå. Orsaken till det ringa djupet där var att schaktet för den kommande byggnaden inte behövde gå djupare. Resultaten från område 2 infogas i beskrivningen från och med fas 10. Kontexterna som relateras till respektive fas redovisas i respektive fasbeskrivning.

De bebyggelselämningar som framkom har indelats i elva bebyggelsefaser som sammanfattas nedan. Till varje fas redovisas en plan – texten syftar till att med hjälp av planen återge resultaten översiktligt, och tolkningarna fokuserar på övergripande utveckling och förändringar. Dokumenterade kontextgrupper beskrivs mer i detalj i bilaga 8.

Undersökningsområdet låg 23–33 meter söder om Stora Gatan. Norr om undersökningsområdet har det funnits en tomt som benämns tomt V. Den undersökta ytan tolkas omfatta två olika tomter som åtskiljs av en passage. Den västra tomten benämns tomt VI och den östra tomt IV. Tomterna har fortsatt söderut utanför undersökningsområdet. Den undersökta ytan är relativt liten och husen har fortsatt ut utanför undersökningsområdet. Det är därför inte möjligt att fastställa vilka storlekar husen har haft och hur stora tomterna har varit.

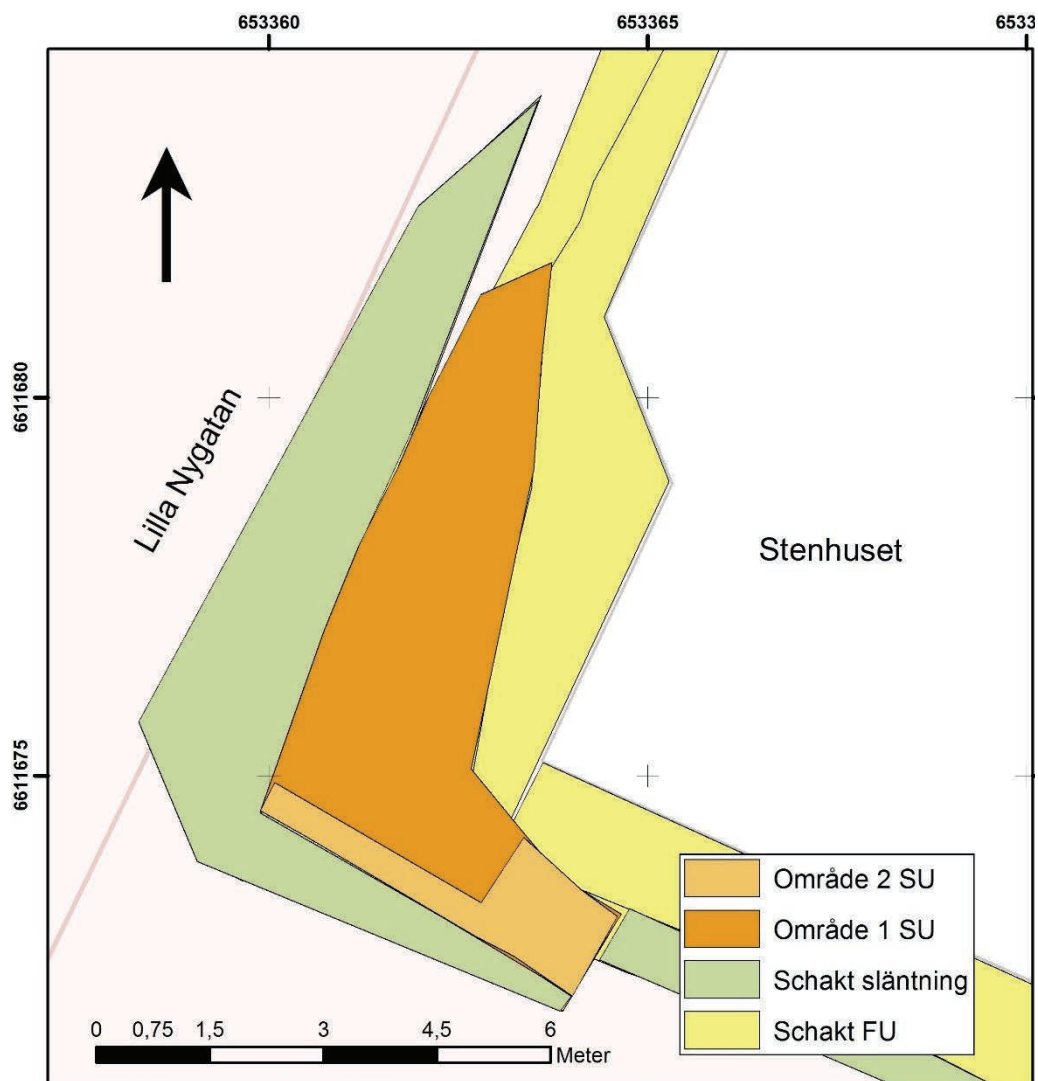
Huvudfas 1 och 2

Inledningsvis kan sägas att bebyggelsen har indelats i två huvudfaser (tabell 2). Huvudfas 1 omfattar fas 1–4. Under den perioden var passagen mellan de två tomterna orienterad i nordöst–sydvästlig riktning. Passagen fortsatte ut utanför undersökningsområdets sydvästra hörn. Byggnadernas lägen flyttades något under huvudfas 1, men tomtränsen och passagens läge låg fast. Passagen tolkas ha blivit bredare under fas 4.

Huvudfas 2 omfattar fas 5–11. Mellan fas 4 och 5 genomfördes en förändring i området som innebar att husen på den ena tomten ändrades med en förflyttning mot norr. Det är möjligt att husläget i norr då blev del av tomt V. Vidare flyttade passagen mer än en meter mot öster och husen samt passagen orienterades i riktning SSV–NNÖ. Ett flackt dike grävdes för den nya passagen och det störde underliggande lager. Inga spår av någon brand framkom och sannolikt revs husen innan förändringarna gjordes.

Figur 18. Översikt som visar undersökningsområdet i Lilla Nygatan på den sydvästra sidan av Stenbuset. Foto från nordväst av Jonas Ros.

Figur 19. Plan över undersökningsområdet i Lilla Nygatan. Där ses schaktad yta, schakt FU, intill Stenhuset, schaktet samt delområde 1 och 2. Skala 1:100.

Resultat och fasindelning

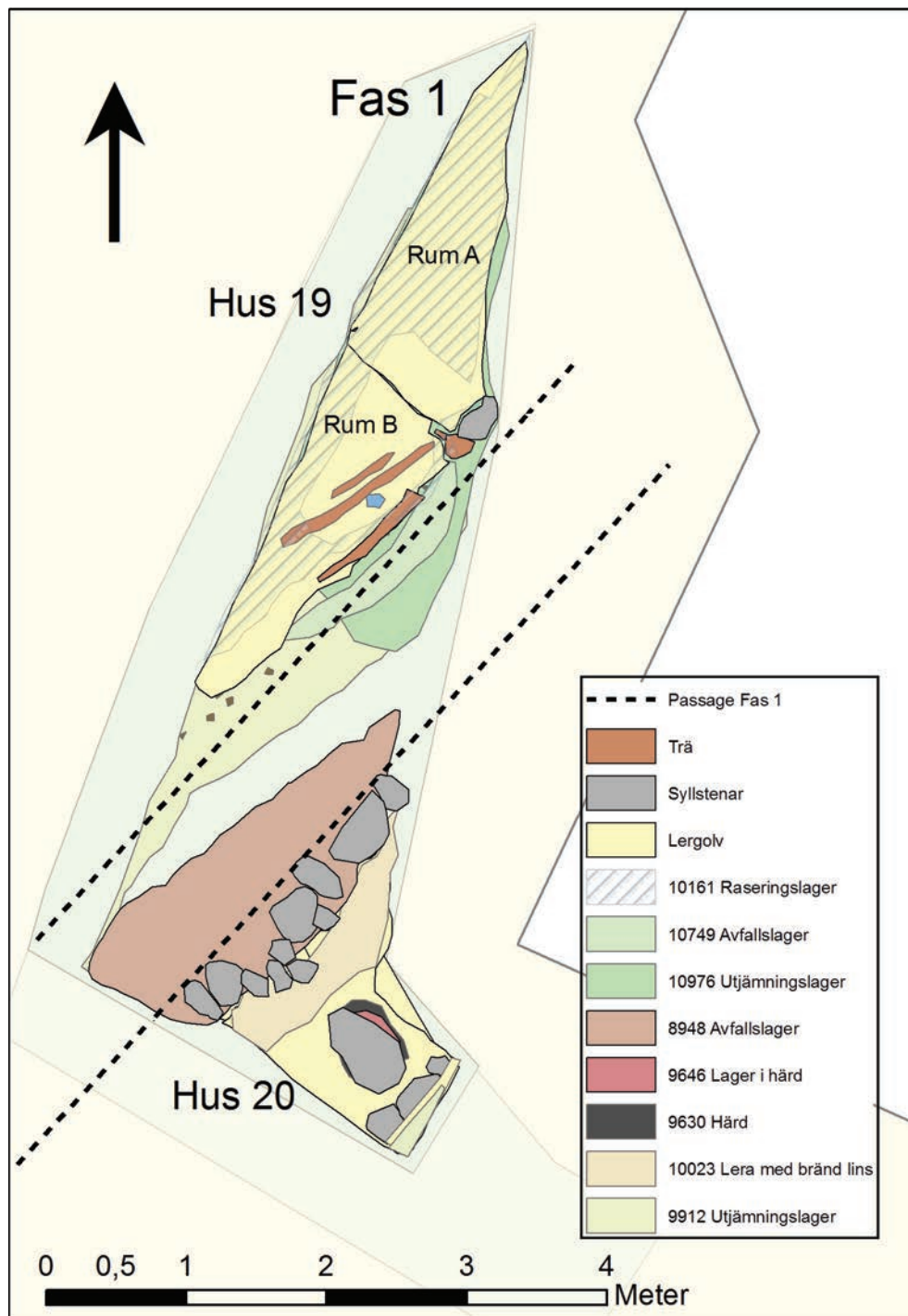
I följande avsnitt redovisas de faser som identifierades vid undersökningen i Lilla Nygatan. Den kronologiska sekvensen sträcker sig från tiden för Sigtunas grundande och fram till mitten av 1200-talet.

Huvudfas	Fas	Datering	Definition
1	1	870–1020 AD hus 19 (¹⁴ C).	Hus 19 och 20. Passage.
1	2	Blå pärla.	Hus 18, 17 och 23. Passage.
1	3	Sammansatt enkelkam F2, 1100-tal.	Hus 16. Passage.
1	4		Hus 16 och 15
2	5		Hus 14, 21 och 11. Passage flyttas.
2	5–6		Period mellan fas 5 och 6 när ytan stått obrukad.
2	6	Andennekeramik, 1170–1220.	Hus 11, 10 och 12 (13). Passage breddas.
2	7		Hus 22. Passage breddas.
2	8	Guldfoliepärla F98 . Dubbelhelkam F164.	Hus 9. Passage.
2	9	Dubbelhelkam F1.	Hus 8. Passage ej i funktion.
2	9–10		Fragmentariska rester efter hus 4.
2	10	Fingerring F97, 1200-tal?	Hus, 5, 6, 7 och 3.
2	11	Äldre rödgods, 1200–1250 . Dubbelhelkam F165.	Hus 1 och 2.

Tabell 2. Sammanställning av huvudfaser och faserna från undersökningen vid Lilla Nygatan.

Fas 1

Fasen inleddes antagligen med röjning av förekommande vegetation, och uppförandet av de äldsta byggnaderna hus 19 och 20 på en nivå som utgjorde en trampad markhorisont på den sterila leran (figur 20–21). Husen var uppförda på ömse sidor av en passage (7292), orienterad i nordöst–sydväst.

Figur 20. Plan över fas 1 i undersökningsområdet. Här ses kontexter och hus 19 och 20. De två tomterna skäljdes åt av en passage och ett dike. Skala 1:50.

Hus 19

Hus 19 bestod av två rum – rum A i den norra delen och rum B mot sydväst (figur 20–21). En stor del av byggnaden låg utanför undersökningsområdet mot väst och sydväst, och dess östra del var störd av schakt för museibygnaden. Rum B i hus 19 bestod av pinnar nedkörda i marken (10830), och förekomst av bränd lera påvisar att rummet har haft lerklinade flätverksväggar. Rummets hörn bestod av ett nedgrävt stolphål (10405). Väggen i rum A i hus 19 kan ha varit uppbyggd av en syllstock som vilat på en syllsten (10536) i orubbat läge. Träet var dåligt bevarat, men kanske var det en flätverksvägg som var förankrad i syllstocken. Båda rummen hade förstörts av brand vid ett och samma tillfälle. Lämningar av det nedrasade taket (takträ 10352 och bränd torv 10161) visade att dess trästomme över båda rummen hade varit täckt av torv. Taket hade i huvudsak rasat in inom byggnadens utbredning – resterna av denna händelse täckte byggnadens golvytor. Av denna anledning hade golven bevarats som en ögonblicksbild i tiden, och kunde ge viss information om de aktiviteter som har ägt rum i huset.

I rum A påträffades ett antal brända föremål in situ på lergolvet (10475). De bestod av resterna av två små laggkärll (F223), en grovt tillverkad vävtyngd (F8), en slipsten (F101) och ett förkolnat fotmått av trä med ett välslidat handtag (F173, figur 22). Måttet har visat en halv aln, det vill säga en fot. Måttets längd var 0,28–0,29 meter. Men måttet var bränt och vi vet därför inte med säkerhet vilken längd som den ursprungligen har haft, men det är troligt att måttet uppvisar korrekt längd. Golvytan i rum A var betydligt renare än den i rum B, och innehöll inga avsatta spår av aktiviteter. Detta indikerar att detta rum medvetet har hållits rent. Fynden visar tydligt att textilier har tillverkats i denna del av byggnaden, sannolikt på en vävstol som har stått lutad mot en av väggarna. Rummet har därmed ingått i en hushålls-/bostadsdel av byggnaden. Rum B var av en enklare konstruktion, och på dess golv fanns två aktivitetslager av relativt olika karaktär. I större delen av rummet fanns endast en tunn lins ackumulerat material med orangefärgade fläckar som visade sig vara kraftigt förmultnade trärester (10637). Lagret innehöll inget kol och inga djurben. Möjligen har denna del av byggnaden använts för att hugga och/eller förvara timmer och ved. Det andra avsatta lagret i rummet fanns endast i dess västra del, och det fortsatte utanför undersökningsytan i den riktningen. Detta lager (10635) innehöll rikligt med fiskben och kol vilket kan tyda på en annan användning av rummets västra del, möjligen matlagning i en eldstad.

Figur 21 (t.v.). Hus 19. Rum B ses i förgrunden, rum A i bakgrunden. Foto mot NNÖ av Duncan Alexander. Figur 22 (t.h.). Fynd som påträffades på lergolvet i rum A, hus 19. Till höger ses fotmåttet som har visat en fot med en längd av 0,28–0,29 meter. Foto Duncan Alexander.

Hus 20

En relativt liten del av hus 20 låg inom undersökningsytan. Lämningarna av hus 20 bestod av ett lergolv samt syllstenar, de sistnämnda har omgärdat golvet och utgjort fundament för den ovanliggande väggen. De oregelbundet lagda syllstenarna, med ett möjligt hålrum för en stolpe, är argument för att väggen har varit uppförd i skiftesverk. Huset var uppfört på ett utjämningslager (9912), på vilket ett lergolv (9663) var utlagt. I golvet fanns en nedgrävd oval härd (9630). I fyllningen av härden påträffades bränt avfall (9646) som sannolikt härrörde från den sista användningen av härden. Det bestod av rikligt med brända ben, vilket indikerar att härden använts för matlagning i ett rum avsett för ändamålet. Eldstaden föreföll ha lagts igen och fyllts med små stenar, vilket tyder på en omorganisation av rummets struktur eller användning. Som nämnts var hus 20 uppfört på syllstenar (9786 och 9827), och inom dess begränsning fanns även ytterligare en syllstensrad (10597) och ett lergolv (10590). Den sistnämnda stenraden utgjorde sannolikt en inre avskiljning mellan två rum i byggnaden. När hus 20 togs ur bruk ersattes det av en ny byggnad, hus 18, i fas 2.

Den tidigare nämnda passagen bestod av ett grunt flackt dike (7292) mellan tomterna (figur 23). Passagen har funnits inom ytan under samtliga faser. Men anmärkningsvärt var att passagens bredd och riktning har ändrats över tid. Under fas 1 löpte passagen i NÖ–SV och var omkring 1,5 meter bred. I botten framkom ett dike som grävts ner i den ursprungliga sterila leran. Diket har haft dränerande funktion och tolkas ha varit ett tomtränsdike. Dikets botten var fylld med ackumulerat organiskt material och dumpat avfall (8948). Detta lager innehöll 38 delar hornspill från kamtillverkning. Det är troligt att kammakeri har bedrivits i rum B i hus 19 eller i hus 20.

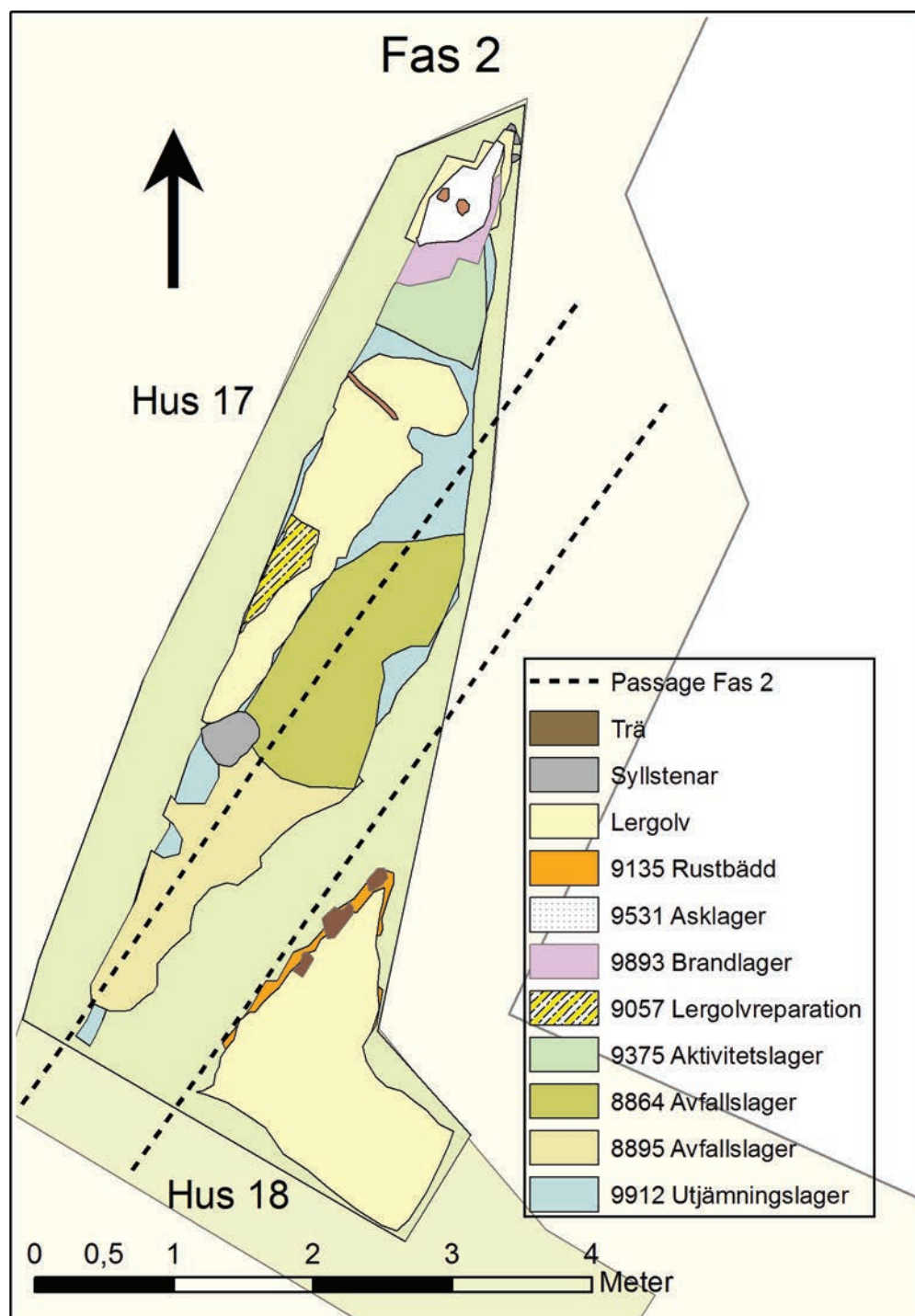

Figur 23. Diket i den ursprungliga marknivån. Till vänster ses syllstensraden tillhörande hus 20. Foto från nordöst av Jonas Ros.

Fas 2

Hus 18

Denna konstruktion ersatte som ovan nämnts hus 20 i den södra delen av undersökningsytan (figur 24). Byggnaden låg vid den sydöstra sidan av tomt diket, och fortsatte utanför undersökningsytan mot sydöst. En linjär stenpackning (9135, figur 24) låg längs kanten av diket/passagen – i denna fundamentterande struktur ingick även en rektangulär stenlagd yta som torde ha legat inne i byggnaden (figur 25). Den linjära stenpackningen förefaller ha haft en stabiliserande funktion, då byggnaden var uppförd på

Figur 24. Plan över fas 2 i undersökningsområdet. Här ses kontexter, hus 17 och 18 samt passagen. Skala 1:50.

kanten av det sluttande diket/passagen. Den rektangulära ytan av stenpackningen har sannolikt utgjort ett ingångsparti till byggnaden från passagen. Ett lergolv (9073) täckte hela stenpackningen, och på detta hade en syllstock (8637) lagts längs golvet nordvästra kant. Syllstocken utgjorde resterna av husets yttervägg. Endast några enstaka delar av stocken fanns bevarade, de var kraftigt brända och påvisade tillsammans med ett brandlager (8521) och brända rester av taktimmer att byggnaden hade förstörts av brand. Troligen rör det sig om samma brand som förstörde byggnader på andra sidan av passagen under fas 1.

Lager 8798 hade avsatts på golvet i hus 18 under dess brukningstid. Det innehöll två brynen (F110 och F117) och ett trähandtag (F174), och var även rikt på matavfall i form av fiskben, djurben och hasselnötsskal. Denna byggnad förefaller därmed ha använts för matlagning och kan ha varit köksdelen på gården.

Figur 25. Hus 18. Centralt i bilden ses stenpackningen 9135 som ingått i dess grund och golvläggning. Foto mot sydväst av Ingela Harrysson.

Hus 17

Nordväst om passagen hade de brända byggnadsresterna från fas 1 täckts av ett utjämningslager (9912). En ny byggnad (hus 17) uppfördes därefter cirka 0,35 meter nordväst om läget för hus 1 (fas 1). Hörnsten 9495 utgjorde husets sydvästra hörn. Byggnadens lergolv (9427) var utlagt längs passagen. En horisontellt liggande träbjälke (9518) i lergolvet har fungerat som syllstock för en flätverksvägg. Sydöst om denna fanns även en lerbunden yta som motsvarade läget för ytterligare en hörnsyllsten. Golvet i detta rum hade reparerats med lera (9057), vilket antyder att rummet varit i användning under en betydande period. Ett skiktat brukningslager (9237) fanns i hela den södra delen av rummet – i detta fanns enstaka djurben, brända ben, träfragment och kol. Dessutom påträffades 14 bitar svartgods (F78) i lagret. Rummets funktion är oklar – det tolkas ha varit endast 2,5 meter långt vilket är en storlek som snarare pekar mot en ekonomibyggnad. Det kan dock inte uteslutas att det har fortsatt mot sydväst utanför undersökningsområdet. Utöver detta påvisar golvlagrets skiktvisa uppbyggnad att rummet inte har hållits rent på ett sätt som kan förväntas i en byggnad som har varit central i ett hushåll. Det förefaller därmed troligare att hus 17 representerar ett uthus eller en verkstad. Hus 17 brann till slut ner, och övertäcktes av resterna av ett kollapsat torvtak (9169).

Hus 23

Endast en liten del av hus 23 låg inom undersökningsytan vilket gör det svårt att säga något om dess utbredning. Lämningarna bestod emellertid av en liten del av ett lergolv (9725) som var utlagt på en bädd av små till mellanstora stenar (9747, figur 26). Stenarna var större längs konstruktionens södra kant. De större stenarna var endast delvis täckta av lergolvet, och bildade en syllstensrad för den sydöstra väggen i hus 23, ungefärligt orienterad i NÖ–SV. Golvytan i sig var kraftigt bränd, vilket var något som inte kunde ses i några andra fall vid undersökningen – inte ens i de byggnader som hade brunnit ner. Troligen har en aktivitet som krävde höga temperaturer bedrivits i denna del av hus 23. Denna tolkning stöds även av förekomsten av ett lager med kol och en del aska (9531), som mycket väl kan utgöra avfall från en sådan aktivitet. Exempel på verksamheter som kräver höga temperaturer är metallsmide och/eller metallgjutning,

Hus 23 renoverades vid ett senare tillfälle genom utläggandet av ett nytt lager små till mellanstora stenar (9359) och ett nytt lergolv (9294). Det är oklart om dessa representerar uppförandet av en helt ny byggnad i samma läge som hus 23 eller om det rör sig om en renovering av en del av den befintliga byggnaden. Inga fynd påträffades i byggnaden. För denna rapportens syften har dock de ovan beskrivna förändringarna tolkats som en underfas inom fas 2. Två pinnar (9312 och 9319) hade tryckts ner genom det renoverade golvet – dessa har fungerat som stöd för någon form av konstruktion på husets golv, till exempel en bänk. Efter att golvet lades om verkar en förändring ha skett gällande husets användning – den nya golvytan uppvisade inga tecken på värmepåverkan.

Hus 23 revs, och både detta och hus 17 överlagrades av ett ackumulerat lager med en trampad yta (8430). Under nästa fas var denna yta obebyggd och öppen.

Figur 26 (t.v.). Stenfundament/syllsten 9747 och lergolv 9725 i hus 23. De orangefärgade ytorna är de som var kraftigt värmepåverkade. Foto mot norr av Duncan Alexander.

Figur 27 (t.h.) Hus 23 i förgrunden och hus 17 i bakgrunden. Foto mot SSV av Duncan Alexander.

Fas 3

Efter att hus 17 och 18 (fas 2) hade förstörts av brand uppfördes en ny byggnad – hus 16 – sydöst om passagen (figur 28). Lämningarna efter den bestod av syllstenar (7876) och ett lergolv (8013). Ytterligare stenar (7415) låg i en ungefärligt rektangulär form alldeles innanför byggnadens vägg. Stenarna hade lagts så att de bildade en relativt plan överyta, och de representerar troligen ett ingångsparti/tröskel till byggnaden från passagen. Golvlagren i hus 16 var delvis störda av en yngre passage som har nått sig ner genom de äldre byggnadslämningarna. De gav därför lite information om vilka aktiviteter som kan ha utförts i huset.

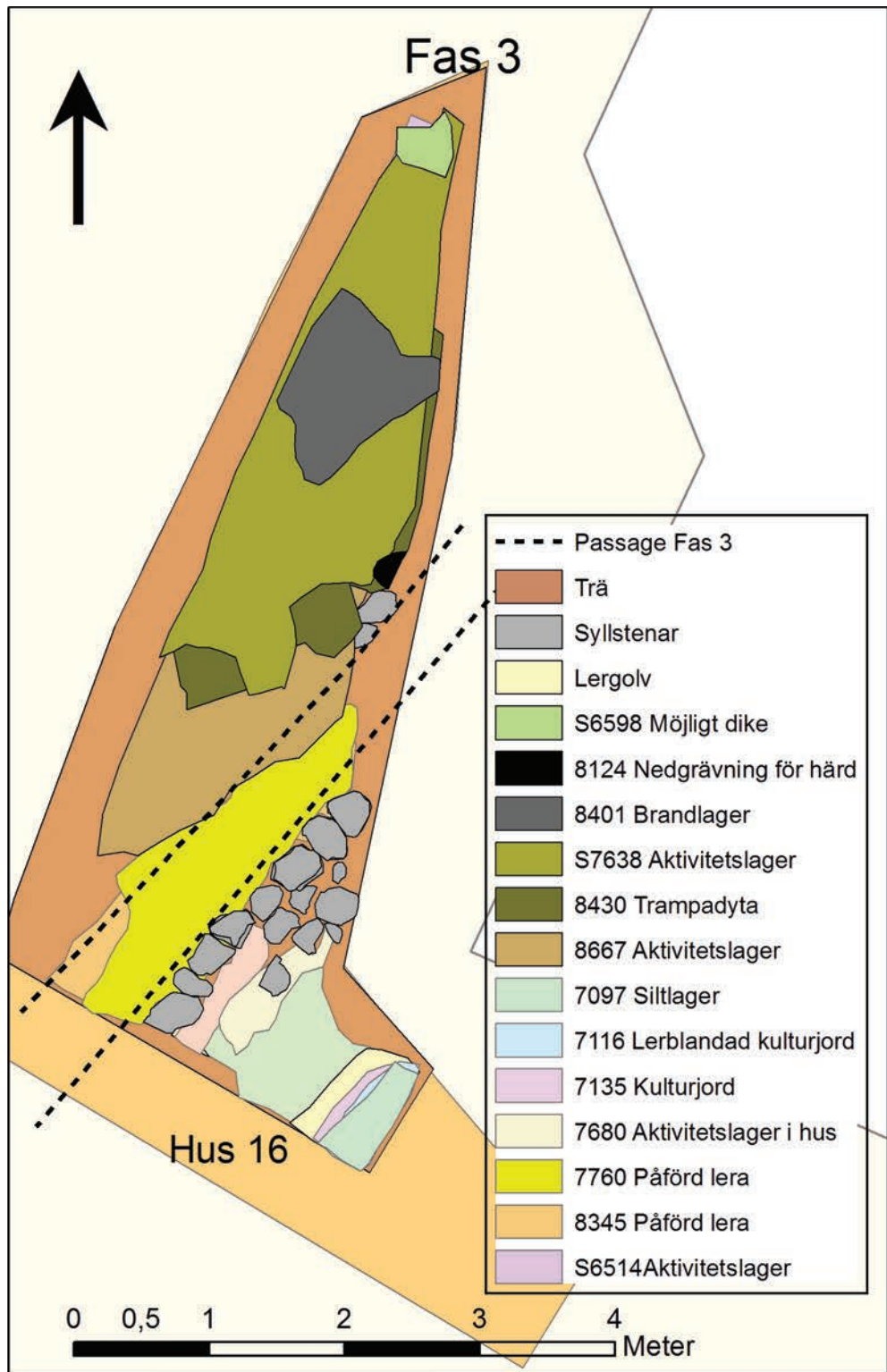
Ett påfört lerskikt (7760) ingick i den utveckling som utgör fas 3. Lagret täckte äldre material som hade dumpats i passagen, och det innehöll inga fynd. Under fas 3 tolkas partiet nordväst om passagen ha utgjort en öppen yta. Ytan innehöll betydande mängder uppsamlat material vilket indikerar att där inte fanns några byggnader under en period. En liten härd (8124) hade också grävts ner inom den öppna ytan. Den var fylld med ask- och kollinser (8039), och ett närliggande bränt lager 8401 utgjorde sannolikt rester från denna härd. Både fyllningen i härden och det brända lagret innehöll brända djurben vilket tyder på att härden använts för matlagning.

Fas 4

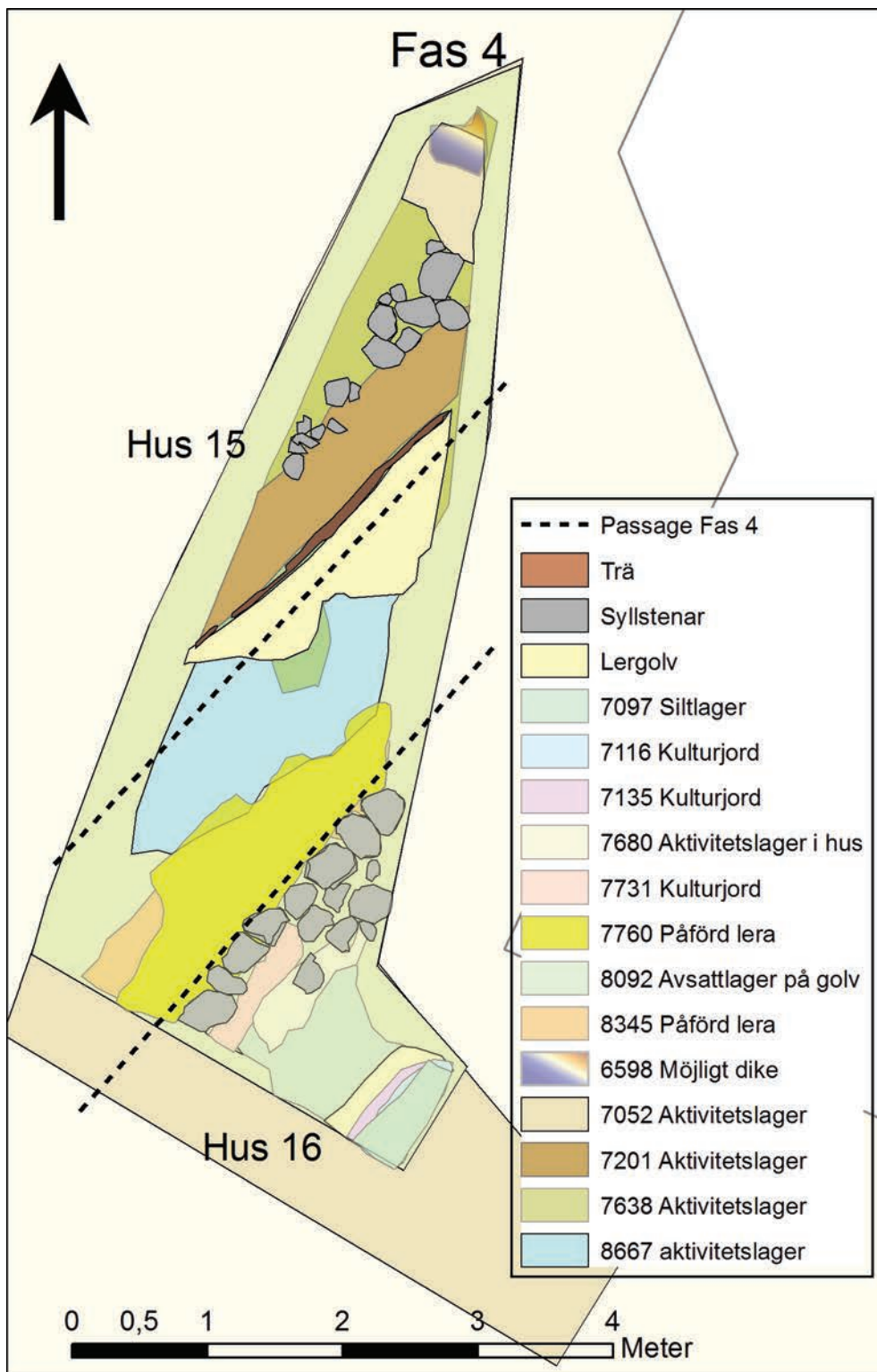
Hus 16 var fortfarande i bruk i fas 4. Den stora förändring som ägde rum i denna fas var uppförandet och brukandet av en ny byggnad norr om passagen, hus 15 (figur 29). Syllstenarna 6523 utgör troligen lämningarna av detta hus som till största delen hade sin utbredning utanför undersökningsområdet i nordväst. Direkt utanför byggnaden i sydöst fanns aktivitetslager 7201 och en trästock (7237, figur 30). Stocken har utgjort en balk i någon form av konstruktion, med vad den representerar är oklart. Den kan påvisa läget för en tomtgräns i form av en hägnad. Det är dock mer troligt att den har utgjort en syll för en flätverksvägg. En annan möjlighet är att träet representerar läget för ett loft som har funnits på denna sida av huset.

Aktivitetslagret 7201 var ojämnt och innehöll halvcirkelformade avtryck som sannolikt gjorts av hovdjur. Detta kan indikera att träkonstruktionen har varit ett litet stall, eller att den representerar en öppen struktur med fri tillgång som till exempel ett virkesupplag – lager 7201 innehöll träflis.

I den nordligaste delen av undersökningsytan löpte vad som kan ha fungerat som ett dike (6598) i ungefärlig NV-SÖ riktning. Denna nedgrävning stod öppen under konstruktionen av syllstensrad 6523 (hus 15). Det är oklart om 6598 är ett dike, möjligen är det en väggräna med syfte att transportera bort regnvatten från en byggnad, eller om det representerar en rad stenlyft från en borttagen vägg. Få fynd har förts till fas 3 – de som påträffades bestod av några skärvor svartgods (F82), metallslagfragment (F211) och en sammansatt enkelkam (F1, figur 31).

Figur 28. Plan över fas 3 i undersökningsområdet. Här ses kontexter och hus 16. Skala 1:50.

Figur 29. Plan över fas 4 i undersökningsområdet. Här ses kontexter samt hus 15 och 16. Skala 1:50.

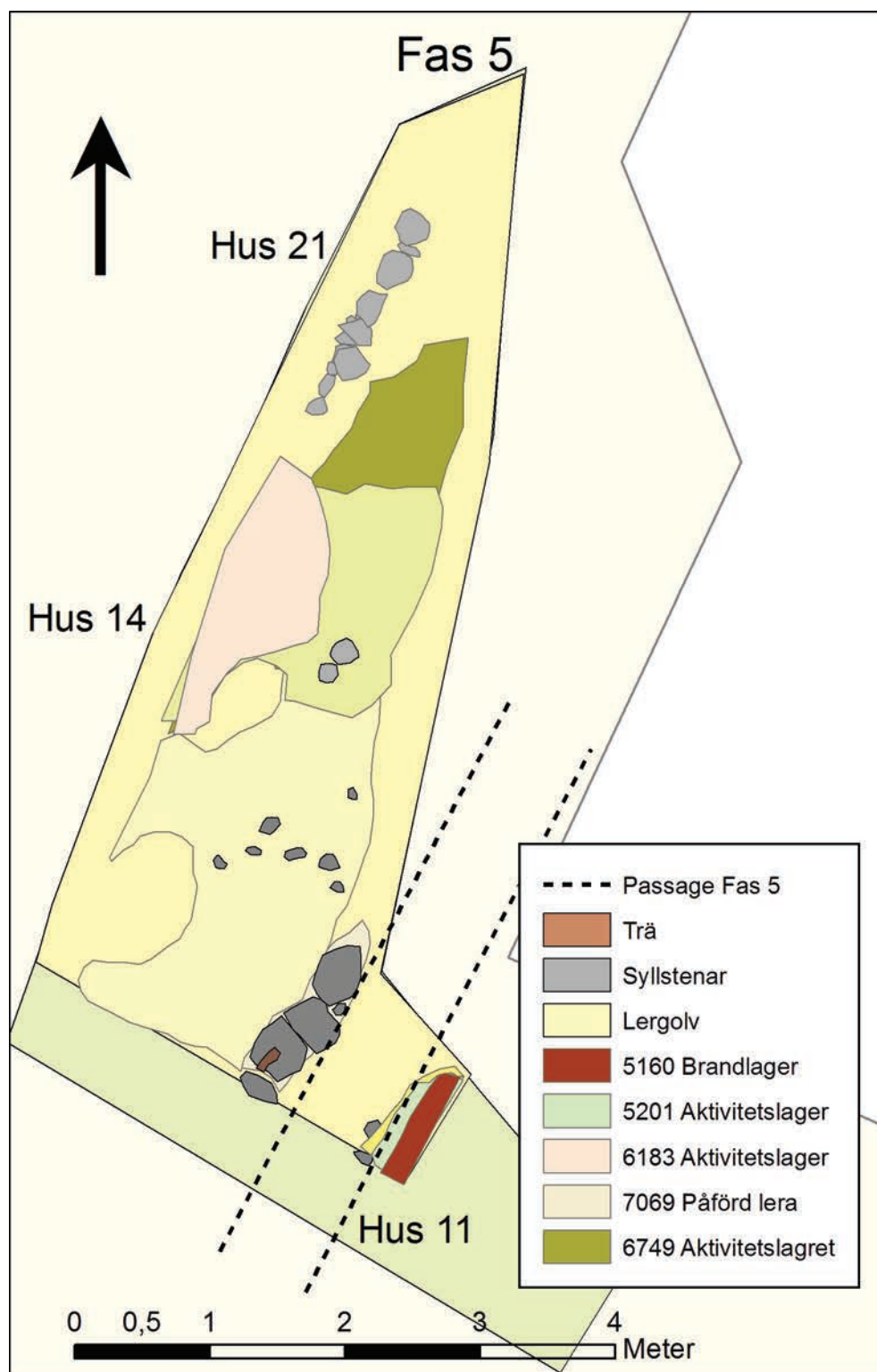
Figur 30. Här ses trästock 7237 sydöst om hus 15. Det är oklart vad träet representerar – en möjlighet är att det var lämningar av en litet stall eller en öppen struktur, till exempel ett virkesupplag. En annan möjlighet är att det representerar läget för ett loft. Foto mot sydväst av Duncan Alexander.

Figur 31. Sammansatt enkeltkam (F1). Foto Duncan Alexander.

Fas 5

Fas 5 representerar en period av omfattande förändringar i området – under denna tid uppfördes nya byggnader i nya sträckningar. Passagen som hade varit i bruk sedan fas 1 flyttades mot öster och fick en ny mer norrgående riktning. Byggnaderna och passagen i fas 5 var orienterade i NNÖ–SSV (figur 32). Hus 14 uppfördes och täckte större delen av

Figur 32. Plan över fas 5 i undersökningsområdet. Här ses kontexter samt hus 14, 21 och 11. Skala 1:50.

undersökningsytan, men det var också stört av recenta ingrepp. Hus 14 var konstruerat av syllstenar (6261), syllstockar (5959) och ett lergolv (6326). Dess norra utbredning är lite oklar, men två stenar (6325) har tolkats vara de fragmentariska resterna av byggnadens nordöstra vägg. Stenarna låg på ett trampat lager (6206) som sannolikt utgör ett aktivitetslager beläget direkt utanför byggnaden i nordöst. Lämningarna av hus 21 låg direkt norr om hus 14, mestadelen av byggnaden låg därmed utanför undersökningsområdet i nordväst. Det som kunde dokumenteras som relaterat till hus 21 var en syllstensrad (6794) och ett avfallslager (7000).

Hus 11 var endast delvis synligt i den sydöstra delen av undersökningsytan. Lämningarna bestod av två syllstenar (5991) och en liten del av ett lergolv (5216). Större delen av huset låg utanför undersökningsområdet i sydöst. Aktivitetslagret i huset (5201) innehöll en skärva svartgods (F81). Den nyanlagda passagen var endast omkring 0,75 meter bred och löpte mellan lämningarna av hus 11 och 14.

Mellan fas 5 och 6

Lager 5831 och 6008 representerar en period där marken stod öppen. Ett kraftigt stolphål (6503) hade grävts ner genom lager 6008 och tre stenar (6630) utgjorde delar av en struktur (en plint?) alternativt enbart en stendump på lager 6008. Det finns få indikationer på vad stolphålet representerar. Utöver detta är det oklart hur länge ytan stod öppen. Det kan röra sig om en kortvarig temporär fas mellan husbyggnationer, eller en längre tidsperiod då marken inte var i bruk. Lagren innehöll få fynd vilket kan stödja det förstnämnda alternativet.

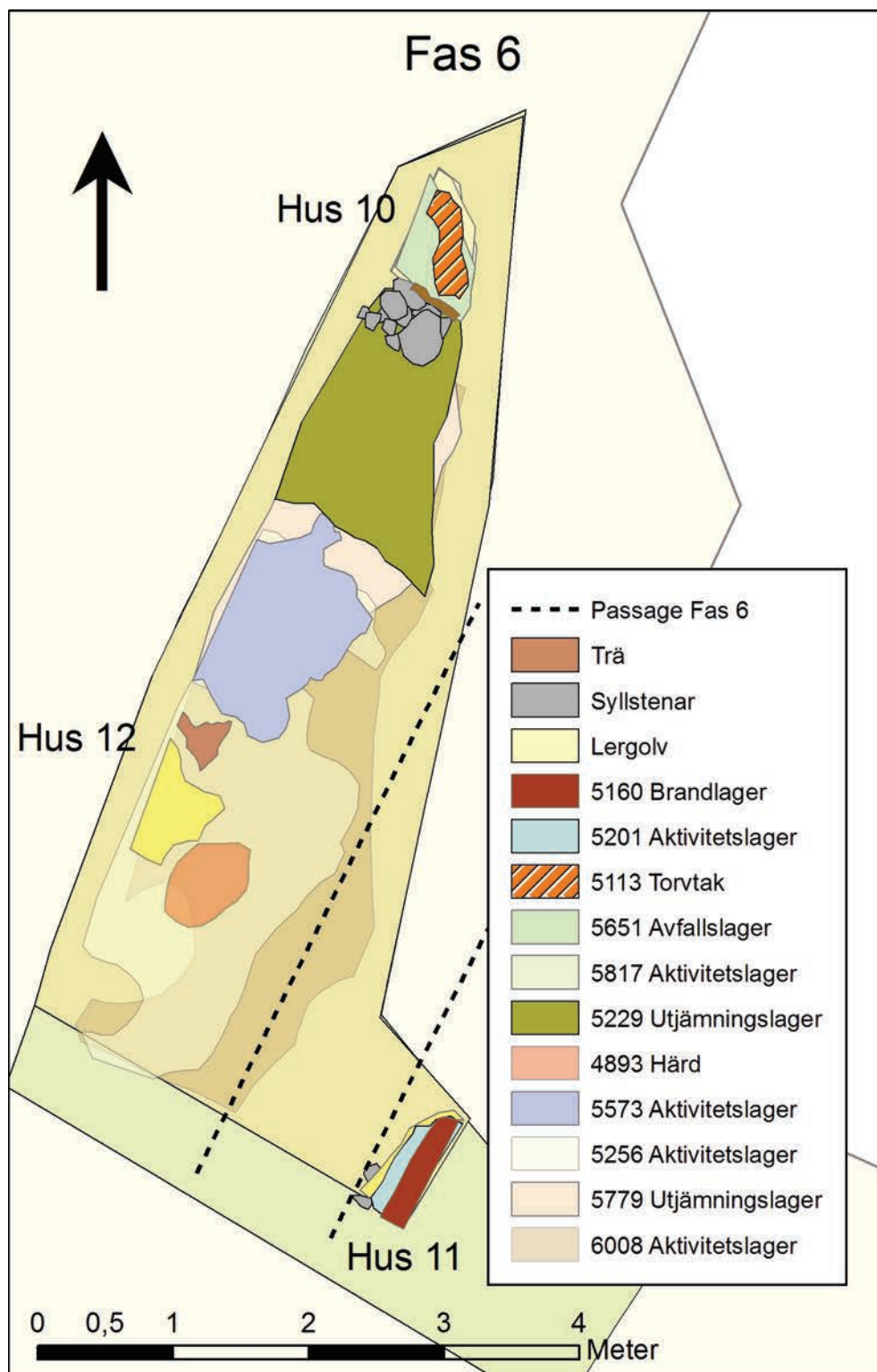
Fas 6

Denna period inbegriper ett fortsatt användande av hus 11, men det skedde förändringar på andra sidan av passagen. Hus 12 uppfördes i fas 6 (figur 33), men tyvärr hade det störts av sentida aktiviteter. Resterna av byggnaden var också skadade av påföljande arkeologiska fasers aktiviteter, och av denna anledning blev undersökningsresultaten fragmentariska och tolkningen av byggnadens utbredning förblir oklar. Uppförandet av byggnaden ägde rum efter att utjämningslager 5779 hade lagts ut. Husets golv bestod delvis av träplank (5626) och lera (5677). En liten svacka fylld med ett väldigt askbemängt lager (4893) kan ha utgjort en härd i byggnadens golv, i lagret påträffades även fem skärvor svartgods (F25). På den norra delen av golvet låg ett oregelbundet format lager som i huvudsak bestod av aska (5573). Detta lager har tolkats vara ett utkastlager från härden. Aktivitetslager 5256 är kanske det som bäst skulle kunna representera utbredningen av hus 12. I detta påträffades en vävtyngd av lera (F90) och en bennål (F145) som kopplar aktiviteterna till textiltillverk. Övriga fynd var ett skuret fragment av älghorn (F154) som kan tyda på benhantverk, och ett bryne (F116) – ett vanligt verktyg för underhåll av hushålllets eggredskap. Samtliga av dessa fyndkategorier bestod endast av ett föremål, vilket förefaller mer representativt för hushållshantverk för det egna behovet än för avsalu.

Byggnadens syllstens- och syllstocksstrukturer fanns inte bevarade, de kan möjligen ha tagits bort och återanvänts. Ytterligare störda byggnadslämningar (hus 13) fanns i det sydvästra hörnet av undersökningsytan. Även dessa hade störts av senare aktiviteter, vilka endast lämnade en liten kompakterad yta (5173) i vilken en rektangulär härd hade grävts ner (nedgrävning 5373). Härdens form hade fastlagts med hjälp av en bit trä (5102) och några stenar (5348), vilka också var nedsänkta i golvet. Det kompakta golvet innehöll tio skärvor yngre svartgods (F76) och en bit importerad Andennekeramik (F42). Inga andra fynd påträffades i byggnaden. Hus 13 har tolkats som en renovering/ombyggnation av det stående hus 12, och ingår därför i fas 6.

I den nordligaste delen av undersökningsytan uppfördes ytterligare en ny byggnad under fas 6 – hus 10. Dess syllstensgrund (4762 och 5713) bestod av två till tre skift av mellanstora till stora stenar som hade arrangerats till ett 0,38 meter brett fundament,

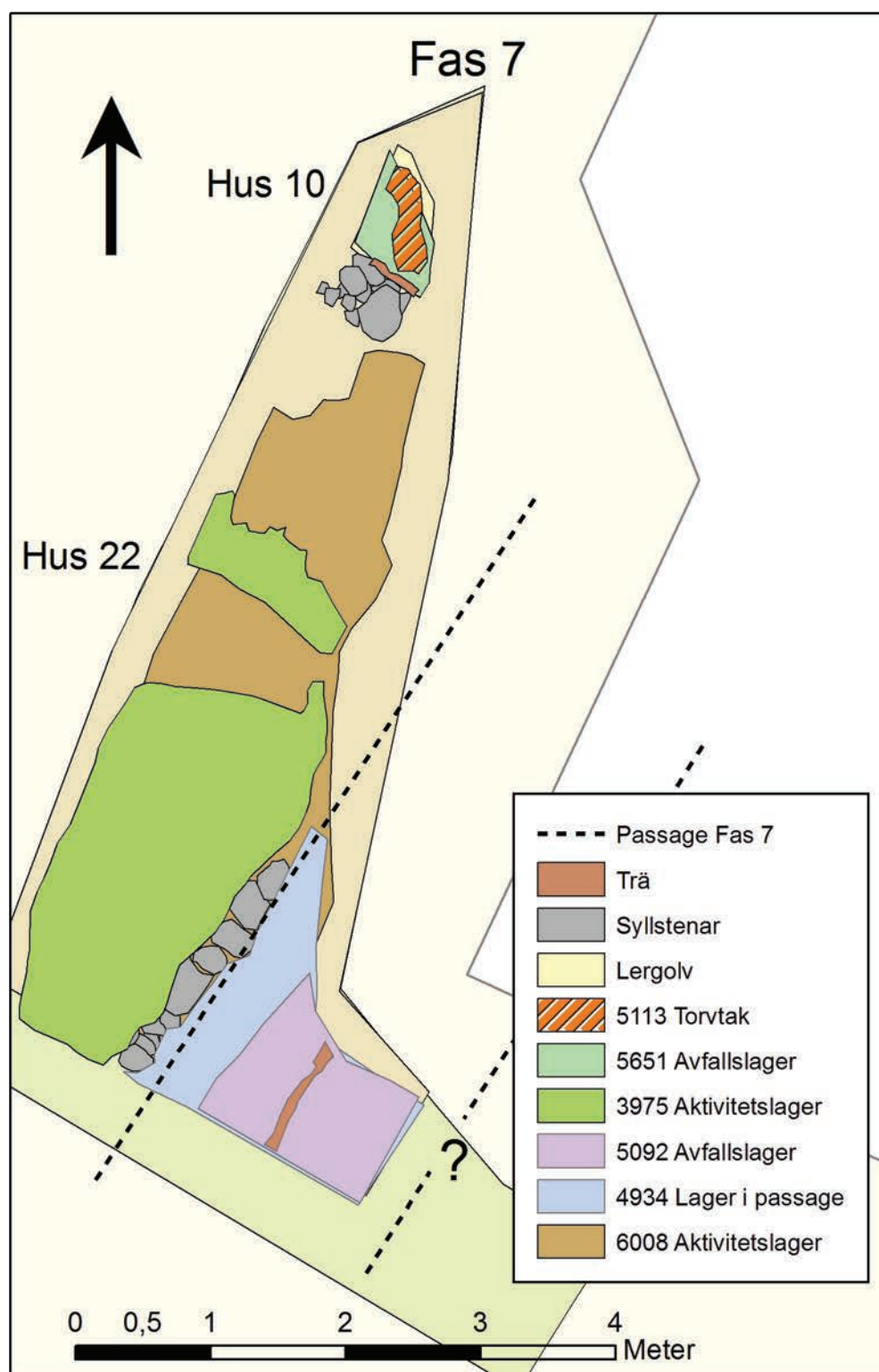
vilket indikerar att det rörde sig om en stor byggnad. Lergolvet (5699) hade en “omrörd” karaktär, det överliggande avfallslagret (5651) var 0,15 meter tjockt och innehöll rikligt med djurben. Avfallslagret måste tolkas som ett brukningslager, då det låg under resterna av ett bränt nedrasat tak (5113 och 5130). Destruktionen av byggnaden skedde dock inte förrän under fas 9, så dess slutliga användningsfas beskrivs på tillbörlig plats nedan. Alla spår av dess äldsta aktivitetsfas hade förstörts av senare tiders verksamheter i byggnaden. Passagen låg kvar i samma läge och riktning under fas 6, men den förefaller ha blivit lite bredare under denna period.

Figur 33. Plan över fas 6 i undersökningsområdet. Här ses kontexter samt hus 10, 11 och 12. Skala 1:50.

Fas 7

Breddandet av passagen över tid kan ytterligare bekräftas i fas 7 (figur 34). Under denna fas sträckte den sig från en ny byggnad – hus 22 – till bortom utgrävningsytan i sydöst. Passagen var över 1,75 meter bred under denna tid. Flera lager hade avlagrats på den – de representerar sannolikt naturlig uppbyggnad av organiskt material över tid, men också tappade eller dumpade material från närliggande byggnader. Tretton fragment av

Figur 34. Plan över fas 7 i undersökningsområdet. Här ses kontexter, hus 22 och 10 samt passagen. Skala 1:50.

svartgods (F80) återfanns i passagelager 4934, tillsammans med ett ensamt fragment bearbetat ben med två borrarade hål (F150). Det andra lagret i passagen (5092) innehöll inga fynd – en träplanka låg i det, men den tillhörde en kavelbro förd till fas 8.

Hus 22 hade en syllstensrad bestående av stora stenar (4135) som löpte parallellt med passagen. Byggnadens norra utbredning är oklar, men den följer sannolikt den norra begränsningen av aktivitetslager 3975. Det fanns inget tydligt lergolv, men aktivitetslager 3975 har tolkats vara avsatt inne i huset. Sextiofyra delar svartgods (F74) påträffades i detta lager, vilket tyder på att man har kastat icke-organiskt avfall på platsen. Två bitar hornspill från älg framkom också. Byggnadens funktion är oklar, men den har knappast utgjort en av huvudbyggnaderna i hushållet. Möjligen var den ett uthus, möjligen ett fähus.

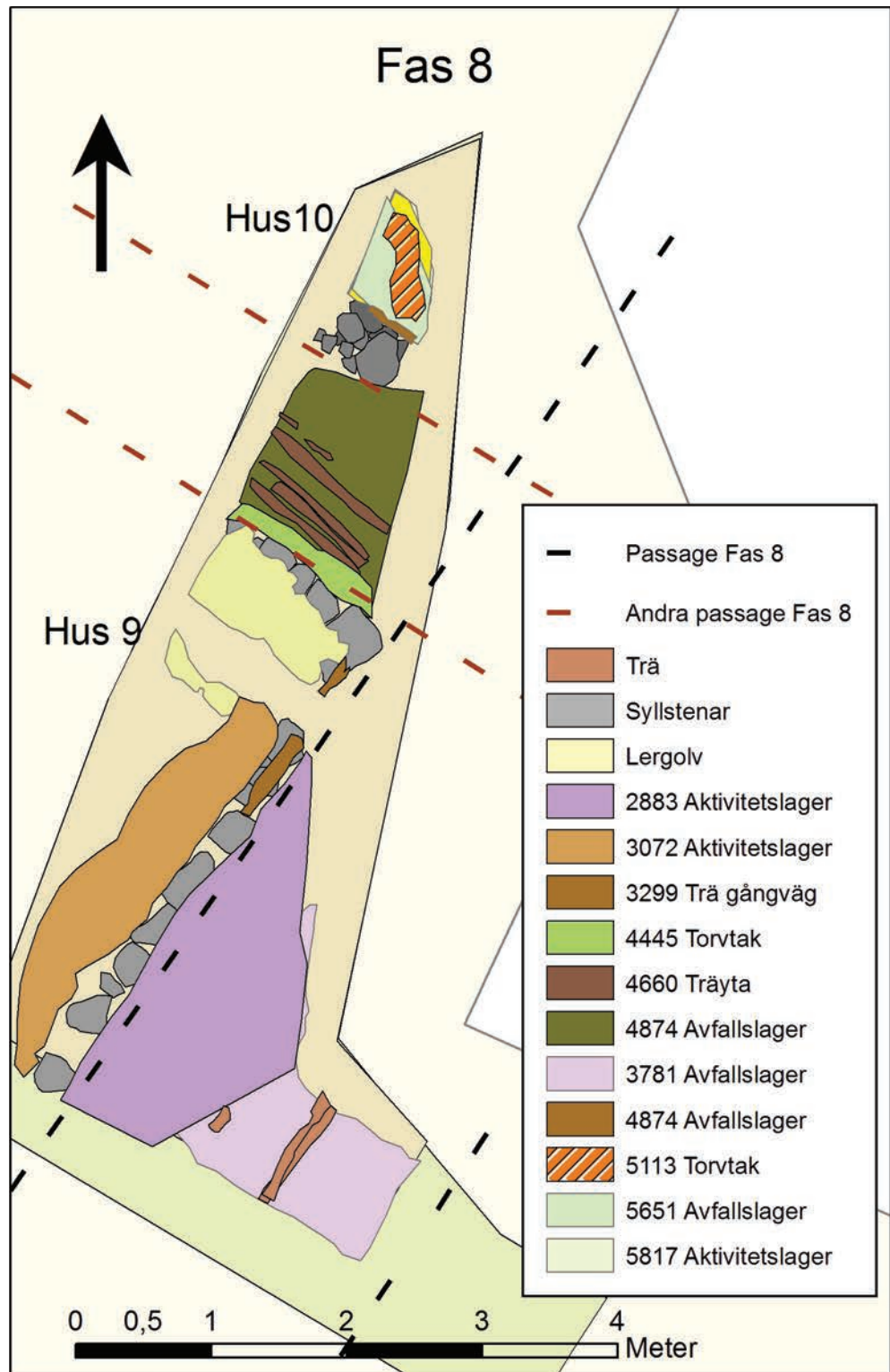
Inga kontexter nordöst om hus 22 har kunnat föras till fas 7. Detta lämnar ett utrymme mellan hus 10 – som fortfarande var i bruk under denna fas – och hus 22, som senare under fas 8 blir en passage mellan tomter. Möjligen fungerade den som en ”oformaliserad” passage redan under fas 7, orienterad i NV–SÖ.

Fas 8

I den centrala delen av ytan uppfördes vid denna tid en ny byggnad, hus 9 (figur 35). Den hade i stort sett samma utbredning som hus 12, syllstensraden längs passagen låg dock omkring 0,5 meter längre mot nordväst. Denna byggnads huvudkomponenter var välbevarade, med två nära helt intakta syllstensrader (3315 och 4482) över vilka det låg trärester (3299 och 4316) som kan vara delar av en tröskel från byggnaden till passagen eller alternativt delar av en syllstock. Lergolvet (4361) i hus 9 var utlagt endast inom den norra delen av byggnaden. I leran fanns en linjär fördjupning (4330) med branta sidor och flat botten, vilken föreföll kunna vara grävd för fundamentering av en konstruktion. Den lätt oregelbundna kanten på fördjupningen gav intrycket att den kan ha varit stenfyllt. En möjlighet är att den representerar en öppen ränna som transporterat spillvatten ut genom syllen till passagen. Fyllnadslager 4043 har tolkats som ett utjämningslager för det yngre hus 8, men det kan kanske representera aktivitet mot slutet av brukningstiden i hus 9. Lagret innehöll 25 spillbitar från kamtillverkning (älgben) och 6 skärvor svartgods.

Fynden i hus 9 påträffades i ett aktivitetslager (3072) som hade ansamlats längs den NÖ–SV orienterade väggen. Dessa inkluderade 21 delar svartgods, 9 delar bearbetat älgben, en del av en dubbelhelkam av älgben samt ett bryne och eldslagningsflinta (F79, F157, F120 och F124 respektive). Direkt sydöst om byggnaden hade ett tjockt lerlager rikt på organiska inslag byggt upp (2883) – detta sträckte sig 1,35 meter in över passagen. Lagret var relativt fyndrikt, och fyndsammansättningen var mycket lik den från aktivitetslagret 3072 inne i byggnaden. Lager 2883 har därmed tolkats innehålla fynd som representerar avfall från aktiviteter i hus 9 som har slängts ut i passagen. Fynden inkluderar 13 skärvor svartgods, 18 delar bearbetat hornspill (älg) och två brynefragment (F114). I tillägg framkom även ett vackert gulgrönt glaspärlefragment med gul folie (F98). Tillsammans indikerar dessa två lager att hus 9 användes för tillverkning av kammar av älgben. Hornspillet kan representera husflit eller ett besök av en kammakare.

Ett annat lager i passagen (3781) innehöll också tre bearbetade älgbensfragment (F156), en bit eldslagningsflinta (F123) och åtta klumpar järnslag (F210). Eldslagningsflinta förekom i få fall i övriga lager under utgrävningen, faktiskt så har fyra av fem av de som påträffats kommit i aktivitetslager från fas 8 – framför allt från hus 9 och aktivitetslagren i passagen. Det är svårt att dra långtgående tolkningar från denna information, eftersom eldslagningsflinta är en vanligt förekommande fyndkategori i medeltida kontexter. Möjligen kan det relateras till benhanteringsprocessen – det kan vara så enkelt att benhanterverk kräver god belysning. Flintkoncentrationen skulle också kunna vara relaterad till förekomsten av järnslag, möjligen tyder den på närhet till en smedja.

Figur 35. Plan över fas 8 i undersökningsområdet. Här ses kontexter, hus 9 och 10 samt passagen. Skala 1:50.

Utbredningen av det ovan beskrivna lager 2883 påvisar att passagen var ännu bredare i denna fas än i den tidigare, och trots att dess sydöstra del låg utanför schaktet kan det konstateras att passagen vid denna tid var åtminstone 2,5 meter bred. Tre delar av dåligt bevarade träplankor eller kluvor (3760 och 4068), samt en närbelägen stolpe (3273), utgör de förmodade resterna av en kavelbro som löpt i passagen. Sådana har påträffats på många platser tidigare i Sigtuna, till exempel vid utgrävningar i kvarteret Trädgårdsmästaren och Stora Gatan. Faktiskt så förekom ytterligare ett exempel i schaktet i Lilla

Nygatan, också i fas 8. Mellan hus 9 och 10 som fortfarande var i bruk under denna fas, påträffades ett lager (4874) med ackumulerat organiskt material och kasserade föremål. Lagret innehöll rikligt med djurben, fem delar yngre svartgods och en järnspik (F62 och F183). Över detta lager låg ett flertal plankor (4660) som tillsammans bildade ett trälagd gång, en kavelbro (figur 36). Denna representerar ytterligare en passage i NV-SÖ riktning, vilket är vinkelrätt i förhållande till passagen i schaktets södra del. Dessa passager bör ha mötts alldeles utanför undersökningsområdet i öster, och där bildat en korsning. Hus 9 och 10 utgjorde då hörnbyggnaderna på den nordvästra sidan av korsningen.

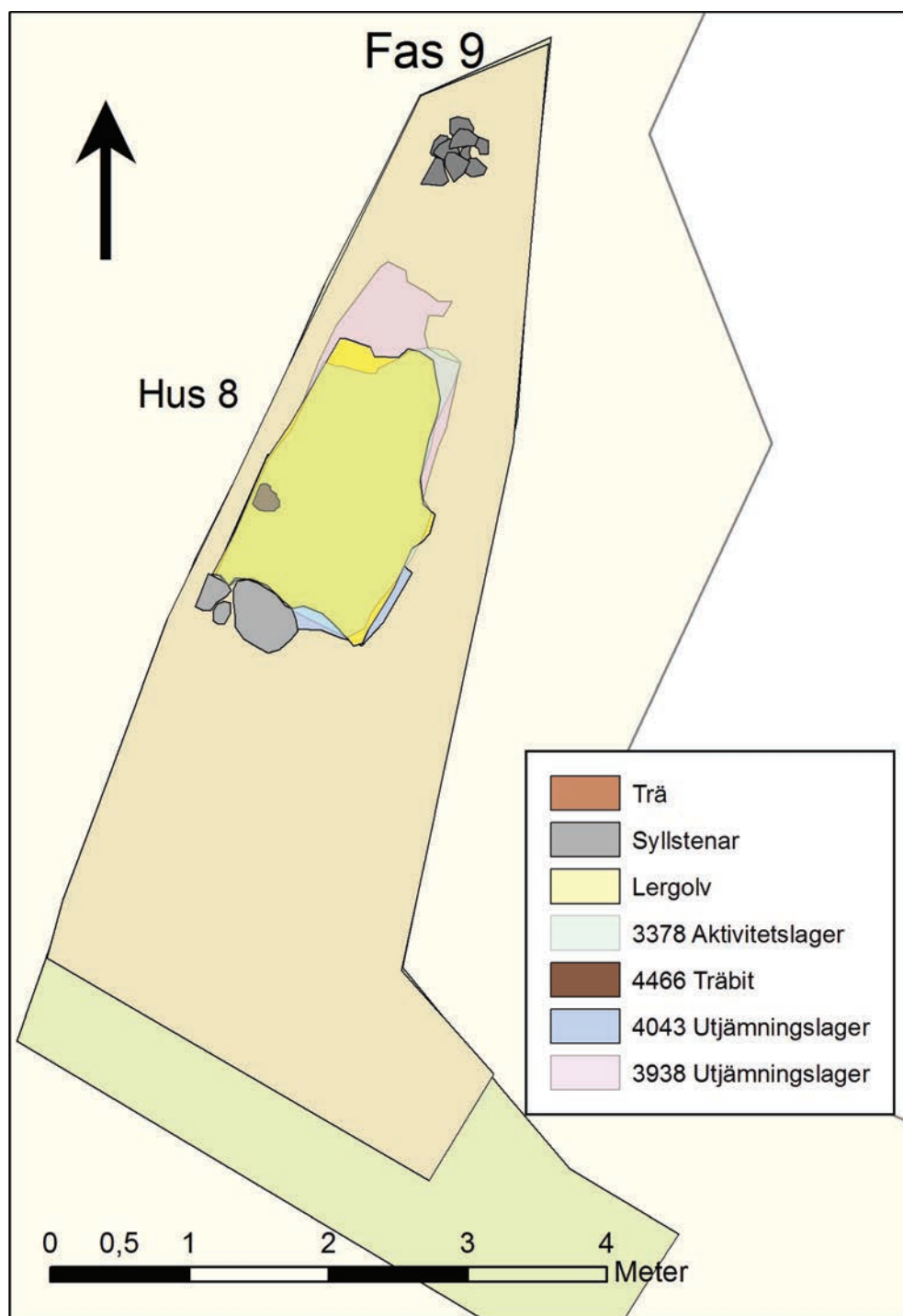

Figur 36. Mellan hus 9 och 10 framkom liggande trä, en kavelbro, som utgör en passage mellan husen. Foto från nordöst av Duncan Alexander.

Perioden från konstruktionen, brukandet och fram till den påföljande destruktionsfasen av hus 10 sträckte sig från fas 6 till slutet av fas 8. Vid tiden då byggnaden brann ner låg det ett relativt tjockt lager (5817) innehållande rikligt med djurben på dess golv. Huset kan ha använts som avfallsplats i dess sista fas, åtminstone verkar det inte ha varit ett rum/byggnad för boende och bör kanske snarare tolkas som ett uthus än en central byggnad i hushållet. Över passagen och upp emot den norra väggen på hus 9 låg bränd taktorv (4445) in situ. Därmed förefaller det som att branden förstörde både hus 9 och 10, och att detta skeende blev startskottet för en ny konstruktionsfas (fas 9).

Fas 9

Under fas 9 sker en förändring i tomtstrukturen. Passagen som tidigare gick mellan hus 9 och 10 blev effektivt avstängd genom uppförandet av hus 8 (figur 37). Byggnaden var kraftigt störd av senare aktiviteter, framför den norra delen av dess lergolv (3704) och dess södra syllstensrad (4088). De två utjämningslager (3938 och 4043) som hus 8 var konstruerat på innehöll omflyttade fynd från den föregående fasen. Fynden från 3938 bestod bland annat av tio skärvor svartgods (F10), en riklig mängd djurben (ej tillvaratagna), ett bryne och metalltråd (F119 och F178 respektive). Fynden från 4043 innefattade sex skärvor svartgods och 25 bitar hornspill från älg (F139). De sistnämnda är delar av avfallsmaterialet från kammakeriet i hus 9 (fas 8). Arbeta med älghorn förefaller dock ha fortgått in i fas 9, om dock i mindre omfattning. I lergolv 3704 påträffades två bitar älghornspill (F128), och ett aktivitetslager (3378) i huset innehöll en defekt dubbelhelkam (F1).

Figur 37. Plan över fas 9 i undersökningsområdet. Här ses kontexter och hus 8. Skala 1:50.

Hus 8 uppfördes efter att en brand hade förstört hus 9 och 10. Utöver detta bygge kunde få aktiviteter ses under fas 9. Under fas 10 blev bebyggelsestrukturen återigen mer lik den i fas 8. Detta kan indikera att fas 9 bör ses som en övergångsfas som varade en relativt kort tidsperiod.

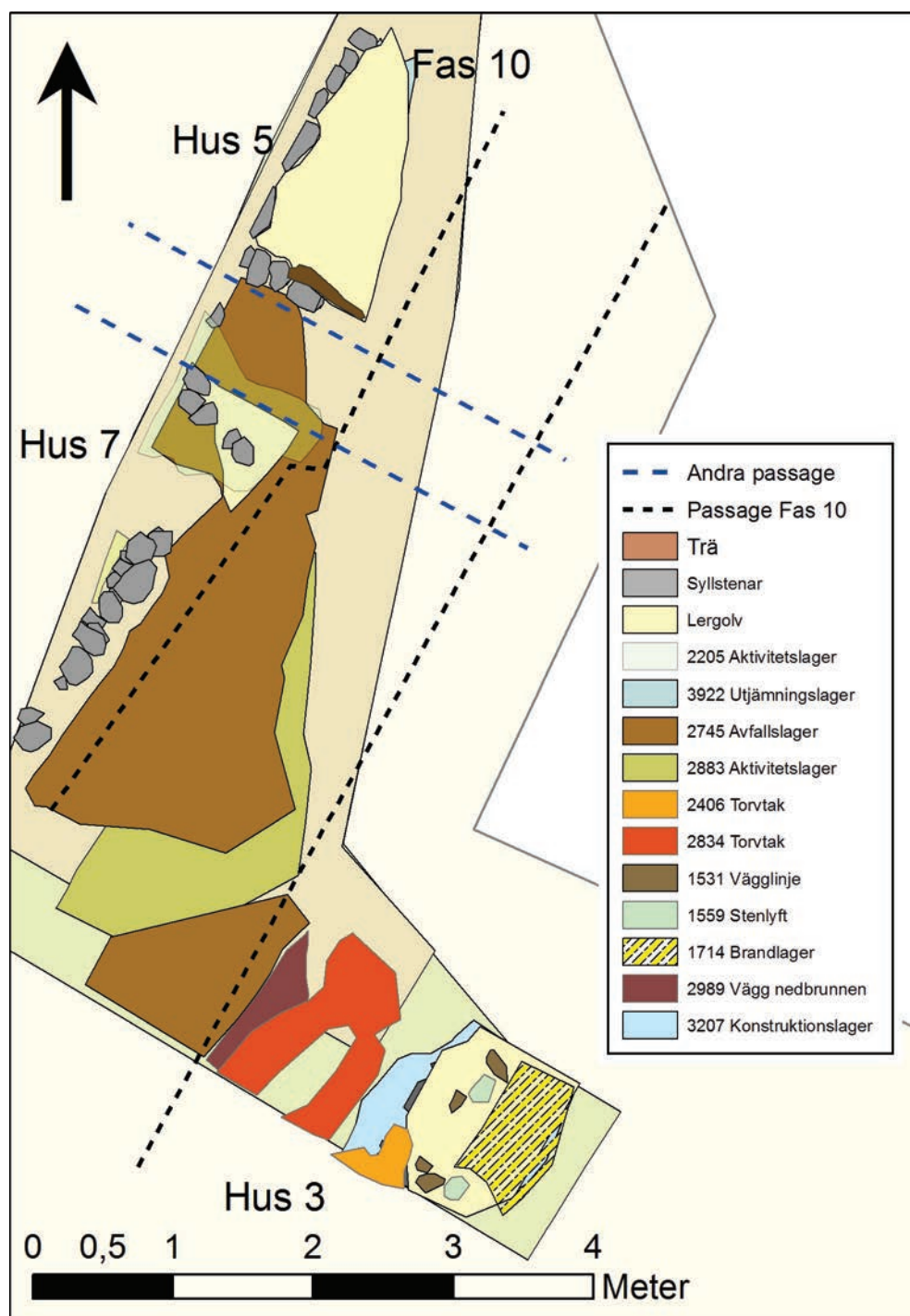
Mellan fas 9 och 10

De fragmentariska resterna av hus 4 låg över hus 8. De hade delvis störts av recenta aktiviteter, men framför allt hade stora delar av byggnaden skurits i samband med uppförandet av hus 5 och 7 under fas 10. Ett fåtal små stenar bildar syllen 1956, de låg i samma riktning som byggnaderna i fas 9 och 10. Lergolvet (1798 och 1925) i hus 4 innehöll inga fynd, men dock ett litet stolphål (0,12 meter i diameter) som kan ha utgjort stöd för en takbärande stolpe.

Fas 10

Område 2 i det sydöstra hörnet av undersökningsområdet undersöktes inte i de äldre kulturlagren. Men lämningar framkom som har förts till fas 10 och 11.

Tre individuella byggnader uppfördes under denna fas (figur 38). Hus 5 (figur 38–39) var uppbyggt med syllstenar (2635) och ett lergolv (2459). Två sidor av byggnaden (inklusive ett hörn) låg inom undersökningsytan. Resten av byggnaden har legat utanför schaktet mot öster, men dessa delar har förstörts i samband med uppförandet av Sigtuna museum under tidigt 1900-tal. Fynden från byggnadens användningstid var av en annan karaktär

Figur 38. Plan över fas 10. Här ses kontexter och Hus 5 och 6. Skala 1:50.

än de från tidigare faser. En järnbit (F214) påträffades på lergolvet. Ett tunt aktivitetslager (2421) på golvet innehöll ett järnverktyg, delar av en glasing och bältesbeslag av brons (F203). I ett annat tunt aktivitetslager (3123) påträffades en järnspik och en skärva svartgods (F222 och F58 respektive).

Figur 39. Hus 5. Foto från söder av Duncan Alexander.

Sydväst om hus 5 låg ett lergolv (2459) och ett aktivitetslager (2421) som dokumenterades som hus 6. Ytterligare ett lergolv (2779) samt några stenar (2133) tolkades som hus 7, då den stratigrafiska analysen visar att dessa strukturer ingått i samma byggnad. Stenarna, som låg på lergolv 2779, utgjorde rester av en syll som representerar den nordöstra väggen i byggnaden. De enda fynd som gjordes inne i huset kom i aktivitetslager 2205 – en huggen kalksten (F106) och ett fåtal skärvor svartgods (F70). Byggnaden låg delvis i ett stort avfallslager (2745) som innehöll rikligt med fynd. Lagret bestod av utspridda dumpmassor, sannolikt utlagda som utjämningslager inför uppförandet av hus 7. Delar av detta har troligen också uppstått genom dumpning från kringliggande bebyggelse. En halvfärdig sammansatt enkelkam (F171), ett halvfärdigt handtag (F170) och 33 bitar hornspill (F136) – allt av älghorn – insamlade från lager 2745. Dessa fynd visar tydligt att benkamstillverkning har ägt rum i något av de närliggande husen. Bland övriga fynd fanns ett litet bronsbeslag (F3), ett litet fragment kopparlegering (F180) samt 16 bitar tung järnslag (F181 och F182). Metallhantering har uppenbarligen förekommit i närheten, även om inga direkt associerade strukturer påträffades inom undersökningsområdet.

Ytan mellan hus 5 och 7 var omkring 0,85 meter bred. Denna yta kan ha utgjort en passage mellan två tomter. Dess sträckning löpte i samma riktning som en av passagerna i fas 8, och den låg direkt sydväst om läget för denna.

Hus 3 i det sydöstra hörnet av ytan låg i samma riktning som de övriga byggnaderna förda till denna fas. Denna byggnad fortsatte mot nordväst över den yta som tidigare var en passage. Utjämningslager 3207 under hus 3 innehöll hornspill från älg (F140) och en blå glaspärla med vita trianglar (F95). I lagret fanns även rikligt med järnfragment, samt fragment av kopparlegering, vilka utgör avfall från metallhantering. Dessa fynd represen-

terar aktiviteter från den föregående fasen. Inom hus 3 gjordes få fynd. Från lergolv 2353 insamlades fyra skärvor svartgods och sju fragment kopparlegering (F179). Byggnaden hade brunnit ner, vilket påvisades av inrasad bränd taktorv (2834 och 2406) och ett brandlager (1714). Det kunde också konstateras att den nordvästra väggen hade brunnit ner – en linje med kol och lerklining (2989) markerade var den hade stått. Torvtaket 2834 hade en märklig form, men detta kan förklaras med att lämningarna av detta hade pressats samman genom att en senare passage gått över ytan. Byggnaden kan ha haft en inre rumsindelning, vilket indikeras av syllstensrad 2527. Det fanns ingen tydligt definierad passage under denna fas inom ytan, men det är sannolikt att en sådan har gått mellan hus 3 och 7.

Fas 11

Fas 11 avtäcktes under utgrävningens första dag, lämningarna låg direkt under ett omrört lager som tillkommit i samband med markomdaning vid tiden för uppförandet av museibygnaden. Byggnaderna från denna fas var störda och endast till delar bevarade. Strukturerna följde samma riktning som de från den föregående fasen. Både hus 1 och 2 (figur 40) i den norra delen hade lergolv, och hus 1 hade bevarade syllstockar (1173) som tillsammans bildade det östra hörnet av byggnaden. Syllarna var brända, och så var även lerlager 1312 som representerar den kollapsade vägglinjen av ett nedbränt uthus. Tjugofem bitar lerklining i lagret visar att väggarna var av flätverk, uppförda på syllstockar. Byggnaden var delvis skadad av senare tiders aktiviteter, men det fanns dock rester av ett avsatt golvlager (1585) som innehöll bostadsindikerande material som obrända och brända ben samt kol. En del av en vrid- eller handkvarn (F109) och keramik talar för att detta rum troligen åtminstone till delar använts för matlagning. Femton skärvor yngre svartgods (F86) påträffades, samt en skärva äldre rödgods, troligen nederländsk (F41). Den sistnämnda är av betydelse då den daterar aktiviteten i den yngsta av de påträffade byggnaderna till cirka 1200–1250.

Den störning som uppstod vid uppförandet av museibygnaden sluttade ner mot dess vägg. Detta innebar att den del av undersökningsytan som hade bevarade lämningar var smalare i toppen. Hus 2 hade utsatts för omfattande skador. Troligen har detta en gång haft golvsyillar i linje med de i hus 1, men dessa har i så fall förstörts när museet uppfördes. Lergolvet (1585) i hus 2 överlagrades av ett orangegult lager som bestod av lös bränd torv (1147). Denna kan ha ingått i ett torvtak som har rasat samman efter att byggnaden förstörts av brand. Fynd av brända och obrända ben samt kol indikerar att någon form av matberedning ägt rum i byggnaden innan branden. Det raserade hus 2 täcktes av ett mörkt organiskt aktivitetslager (1087) som också innehöll brända ben samt yngre svartgods (F87).

Öster om hus 1 och 2 fanns inga ytterligare byggnader. Denna yta förefaller att ha varit öppen, och där har avsatts ett visst avfallsmaterial. Två träkluvor (1479) i det sydöstra hörnet av ytan har tolkats som delar av en trälagd gränd (1479), dessa låg liksom hus 1 i riktning NNÖ–SSV. Avståndet mellan hus 1 och gränden var 3,5 meter, vilket lämnade en bred yta mellan tomterna.

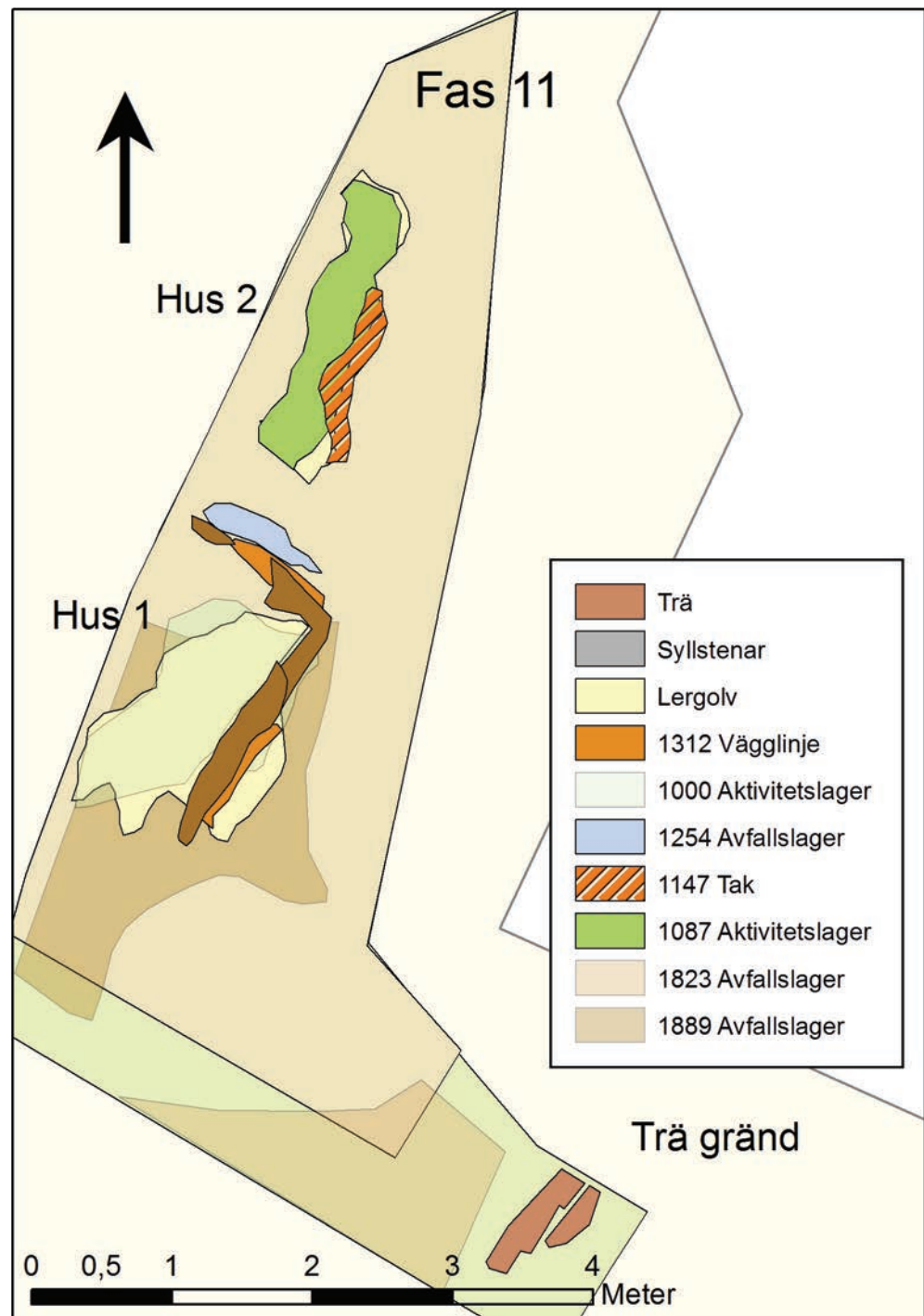
Den generella placeringen av byggnader inom den västra delen av ytan fortsatte att vara densamma genom fas 10 och 11. Området i undersökningsytans sydöstra del genomgick dock förändringar – från att ha hyst en byggnad på en tomt under fas 10 (hus 3) till att under fas 11 bli en obebyggd öppen yta. Passagen/gränden flyttades cirka 1,5 meter mot sydöst under fas 11. Detta tyder på att relativt stora förändringar gjordes av tomtstrukturen under fas 11. Fanns byggnader längs den trälagda grändens östra sida låg de i så fall utanför undersökningsområdet mot sydöst.

Byggnadskicket

Endast mindre delar av husen undersöktes och därför är det svårt att dra några säkra slutsatser om vilka byggnadstekniker som husen har varit uppförda i. I några fall är det dock möjligt. De äldsta byggnaderna hade hörnstenar eller stolphål i hörnen och ibland pinnar för flätverk som var fästade direkt i markytan. Men redan under fas 1 fanns det ett hus, nr 20,

byggt på syllstenar som kan ha varit fundament för en vägg uppförd av skiftesverk. Huset hade ett lergolv och vad som tolkas vara en härd på golvet. Hus 19, rum A, hade ett lergolv och i ett hörn fanns en sten som burit del av väggen. I rum B fanns pinnhål i vilka en vägg som var uppbyggd av lerklining har varit förankrad. I rum B fanns ett stolphål som var grävt ner i den sterila leran. Byggnaderna under fas 2 hade syllstockar som vilade på lergolven.

Nästan alla byggnaderna från fas 3 till 11 hade syllstenar. Även i undersökningen som gjordes i kvarteret Urmakaren var de flesta hus under fas 1 och 2 förankrade i markytan och stabiliserade med jordgrävda stolpar. Men vissa hus uppfördes med väggar som vilade på syllstenar. Från fas 3 uppfördes husen till stor del på syllstenar (Ros 2009).

Figur 40. Plan över fas 11. Här ses kontexter samt hus 1 och 2. Skala 1:50.

Fynd

Förundersökningen

De flesta fynd som påträffades var av den karaktär som är vanliga vid arkeologiska undersökningar i Sigtuna (bilaga 2). Bland rasmassorna i schakt 5, 6 och 7 påträffades mindre bitar röd sandsten (F2 och F6–7, figur 43). De kommer sannolikt ursprungligen från gravmonument som funnits på kyrkogården. De påträffade sandstensbitarna hade fastsittande bränt kalkbruk – detta visar att de sekundärt sannolikt har varit inmurade i stenkyrkan. Vidare påträffades det en bit ljusröd sandsten med en inristning (F8, figur 44). Stenen har storleken $0,18 \times 0,16 \times 0,06$ meter. Fyndet kan vara en del av ett tidigkristet gravmonument som sannolikt har funnits på kyrkogården på Museitomten. På kyrkogården har det tidigare påträffats en gravhäll av sandsten med inristat kors. Vid undersökningen 2008 påträffades bland annat en röd sandstenshäll som utgjorde del av ett tidigkristet gravmonument. I Sigtuna har det påträffats sandstensrunstenar i Maria-kyrkan, Sankt Olof, Sankt Per, på Museitomten, i Lilla Torget och vid olika schaktningar i Sigtuna (Ljung 2016:158).

Vid schaktningen på Museitomten påträffades fyra löst liggande kvaderstenar i schakt 5 och 6. Dessa huggna stenar har ingått i kyrkan (figur 41–42) och sparades som fynd. Dessa tillsammans med stenarna som har funktion som grundstenar till Fornhemmet indikerar att stenkyrkan på Museitomten har uppvisat likheter med stenkyrkorna Sankt Olof och Sankt Per i Sigtuna.

Det påträffades även en sammansatt enkelkam med tätt sittande bronsnitar (F1, bilaga 7). Den typen av kammar var vanliga under 1100-talet. Kammen påträffades som lösfynd nedanför sektion 4 vid cirka 0 meter efter ett regnväder.

Figur 41. Kvadersten som påträffades som lösfynd vid schaktningen (F24). Foto Jonas Ros.

Figur 42. Kvadersten som påträffades som lösfynd vid schaktningen (F26). Foto Jonas Ros.

Figur 43. Röda sandstensbitar (F6). Stenen längst till vänster har en längd på 0,13 meter. De är delar av gravmonument som sannolikt funnits på kyrkogården på Museitomten. Några bitar har fastsittande bränd kalk vilket indikerar att de sekundärt har varit inmurade i kyrkan på Museitomten. Foto Jonas Ros.

Figur 44. Ljusröd sandsten med inristning. Stenen utgör del av ett gravmonument som sannolikt har funnits på kyrkogården på Museitomten. Foto Jonas Ros.

Undersökningen i Lilla Nygatan

Sammanlagt har 222 fyndposter registrerats från undersökningen vid Lilla Nygatan (tabell 3). Den dominerande fyndkategorin utgjordes av keramik – framför allt av svartgods av inhemsk typ (AIV) och Östersjökeramik (AII), följt av horn-/benspill och föremål av bergart. De flesta av fynden som påträffades var av den karaktär som är vanliga vid arkeologiska undersökningar i Sigtuna. I fyndmaterialet finns flera olika typer av hantverk representerat såsom textilhantverk, ben-/hornhantverk och metallhantverk. Även spår efter människors personliga ägodelar finns i form av kammar, brynen och klädesdetaljer såsom pärlor och bältesbeslag. Nedan kommer några av fyndkategorierna att lyftas fram, samtliga fynd återfinns i fyndlistan i bilaga 9. Bland metallföremålen gjordes ett urval av vilka som skickades till konservering där föremålets skick och kulturhistoriska värde styrde urvalet, därför har till exempel spikar och nitar, samt hårt nedbrutna föremål av Cu-leg och järn inte konserverats.

Material	Fyndposter	Fragment	Vikt (kg)	Gallrade
Ben/Horn	48	256	2,728	–
Bergart	23	28	5,226	–
Brons (Cu-leg)	15	28	0,070	11
Bränd lera	23	153	9,109	12
Flinta	4	5	0,111	–
Glas	5	5	0,005	–
Järn	21	54	1,367	20
Keramik	63	425	4,599	–
Slagg	17	59	2,211	17
Trä	3	6	0,091	1

Tabell 3. Tabell över respektive materialkategori vid Lilla Nygatan.

Keramik

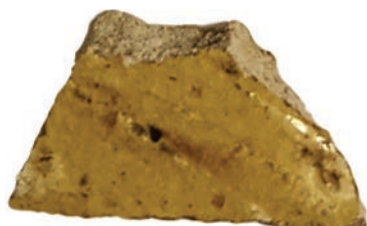
Sammanlagt har 63 fyndposter bestående av 425 skärvor keramik registrerats med en vikt av cirka 4,5 kg vilken är ett relativt stort antal med tanke på undersökningens ringa omfattning. Keramikmaterialet domineras av svartgods och då främst den inhemska typen (figur 46), 39 fyndposter, och av Östersjökeramik (figur 45), 9 fyndposter. Svartgods som ej gått att kategorisera utgörs av 8 fyndposter. Äldre rödgods utgörs av en skärva och ytterligare en skärva är av yngre rödgods. Två skärvor av fajans har påträffats samt en skärva av den mer ovanliga Andennekeramiken (F42, figur 47). Andennekeramik har traditionellt daterats 1170–1220 tidigare. Enligt uppgift från Mats Roslund finns Andennekeramik i Sigtuna från 1000-talets sista fjärdedel, med stark säkerhet från 1100 och framåt (mejl 2014-08-25).

Figur 45. Östersjökeramik (F10), påträffades i fas 9. Skala 1:1. Foto Duncan Alexander.

Figur 46. Inhemska svartgods (F12), påträffades i fas 9. Skala 1:1. Foto Duncan Alexander.

Figur 47. Andennekeramik (F42), påträffades i fas 6. Skala 2:1. Foto Jonas Ros.

Ben- och hornföremål

Sammanlagt har 48 fyndposter registrerats som tillhör kategorin ben- och hornföremål. Materialet domineras av råmaterial och spill efter hantverket med ben och horn men där finns även föremål som nålar, kammar och en islägg.

Textilhantverk

Nålarna utgörs av åtta fyndposter (figur 48) som påträffades i fas 3–6. Två av nålarna var något längre och grövre än de övriga sex. Samtliga nålar var så pass grova och med så stort huvud att finsömnad kan uteslutas, istället har de troligen använts för textiltekniken nålbindning vilket innebär att mindre klädesplagg såsom vantar och mössor tillverkats. Andra användningsområden är vid vävnad och för att knyta fiskgarn. Fyra av nålarna hade ett runt tvärsnitt medan resterande var något plattare och på fem av nålarna har ett nålsöga funnits – F148 består endast av den nedre halvan av nålen och på F149 saknas den del där nålsögat eventuellt suttit. F142 är den enda nål som förefaller vara tillverkad utan nålsöga. Ytterligare ett fynd som är kopplat till textilhantverk är F166 (figur 49) som är ett möjligt påtningsben (tinblbein). Påtning är en textilt teknik som innebär att man bygger snoddar genom att haka i öglor i varandra. Snoddarna kan användas som snören eller dekorativa band (Deutgen 1990:117f).

Figur 48. Undersökningens samtliga nålar med F142 längst till vänster (F142–149). Skala 1:2. Foto Jonas Ros.

Figur 49. F166, möjligt påtningsben. Skala 1:1. Foto Jonas Ros.

Kammar

Kammaterialet är en stor fyndkategori i Sigtuna och utgörs av hundratals fyndposter från de olika undersökningarna. Materialet är indelat i fyra undertyper – sammansatt enkelkam, sammansatt dubbelkam, enkelhelkam och dubbelhelkam (figur 50). Från undersökningen vid Lilla Nygatan påträffades åtta fynd av kam varav två stycken var färdiga kammar och resten bestod av halvfabrikat till kammar.

F1 är en dubbelhelkam som påträffades i hus 8, inom fas 9 (ej samma F1 som nämns i texten om förundersökningen). I kvarteret Trädgårdsmästaren påträffades 232 dubbelhelkammor och de fanns från fas 4–10 (Ros 1992) som dateras till perioden cirka 1050–1260 (Wikström m.fl. 2011:20, 151). I kvarteret Åkroken i Nyköping påträffades nio

dubbelhelkammar och de fanns från fas 3–10 som dateras till perioden 1090–1300 (Nordström & Lindeblad 2016:42, 154). Från Trondheim dateras dubbelhelkammarna till perioden 1075–1275 (Flodin 1989:33, 119ff). Dubbelhelkammar var alltså i bruk under perioden cirka 1050–1300.

F2 är en sammansatt enkelkam som fogats samman med nitar av järn. Kammen har konturföljande linjer och är av Ambrosiani typ A1 (Ambrosiani 1981). Kammen påträffades i lager 7638 som tolkats som ett aktivitetslager tillhörande fas 3.

*Figur 50. Till vänster dubbelhelkam (F1).
Nedan sammansatt enkelkam (F2).
Skala 1:1. Foto Acta KonserveringsCentrum.*

Råämnen/Hantverksspill

Till kammaterialet kan även den stora mängd med hantverksspill av horn som påträffades nämnas. Materialet utgörs av 25 fyndposter motsvarande en vikt av cirka 2,3 kg. Hornmaterialet har inte analyserats osteologiskt utan bedömts av arkeolog att mestadels bestå av älghorn. Älghorn är det vanligast förekommande råmaterialet efter hornhantverk i Sigtuna följt av ren, kronhjort och rådjur (Karlsson 2016:43). Under vikingatiden och tidig medeltid användes horn som råvara framför allt vid kamproduktion, även om det inte är uteslutet att delar av materialet av hornspill kan vara rester efter tillverkning av till exempel nålar. Under Sigtunas äldsta tid förefaller det som om horn- och behantverket bedrevs säsongsvist och periodiskt på stadsgårdarna. Under 1000-talet etablerades det hantverksbodarna invid Stora Gatan och under 1100-talet bedrevs ett mycket omfattande och intensivt hornhantverk i dessa bodar (Ros 2001:109ff och 2009).

Föremål av glas

Sammanlagt har fem fyndposter av glas påträffats – del av en fingerring (F97, figur 51), tre pärlor (F95–96 och F98) samt en bit planglas (F99). Fingerringen är tillverkad av grönt blyglas och påträffades i SL2421 i fas 10. Pärlorna bestod av en bikonisk blå pärla med vita trianglar (F95), en hoptryckt klotformad blå pärla (F96) samt en tunnformad guldfoliepärla (F98) (former efter Toll 1987:8). Guldfoliepärlor som är relativt stora och svagt bikoniska i formen som F98 påträffas relativt ofta i tidigmedeltida sammanhang och har tolkats vara av bysantinskt ursprung (Nordström & Lindeblad 2016).

Figur 51. Fingerring och pärlorna från undersökningen vid Lilla Nygatan. Skala 1:1. Foto Ingela Harrysson.

Föremål av trä och lera

I en av de äldsta byggnaderna påträffades ett ovanligt föremål i form av ett fotmått (F173) som visat en fot på 0,28–0,29 meter (figur 22). Föremålet påträffades på lergolv 10475 i hus 19, fas 1. Måttet kan indikera att en aln som var 0,56–0,58 meter kan ha använts. Eftersom byggnaden som måttet påträffades i hade brunnit är den ursprungliga längden inte känd. I Mälardalen har man troligen använt ett alnmått på omkring 0,56 meter.

Sextio fyndposter av vävtyngder (figur 52) påträffades i fas 1, 2, 5, 6, 9 och 10. Precis som materialet med nålar indikerar fynden av vävtyngder att textilhantverk bedrivits i husen på platsen. Delar av vävtyngdsmaterialet påträffades dock i passagen och kan därför inte knytas till något hus. Vävtyngder är generellt tillverkade av bränd eller obränd lera och är vanligen cirka 15 cm i diameter och omkring 5 cm tjocka med ett runt hål i mitten som är cirka 3 cm stort. Det är även vanligt att vävtyngder är dekorerade med avtryck av rörben från fågel eller från ett finger. Mönstret med ringar är ofta placerade i två cirklar på vävtyngden (Deutgen 1990:114). F71 stämmer väl överens in på beskrivningen ovan.

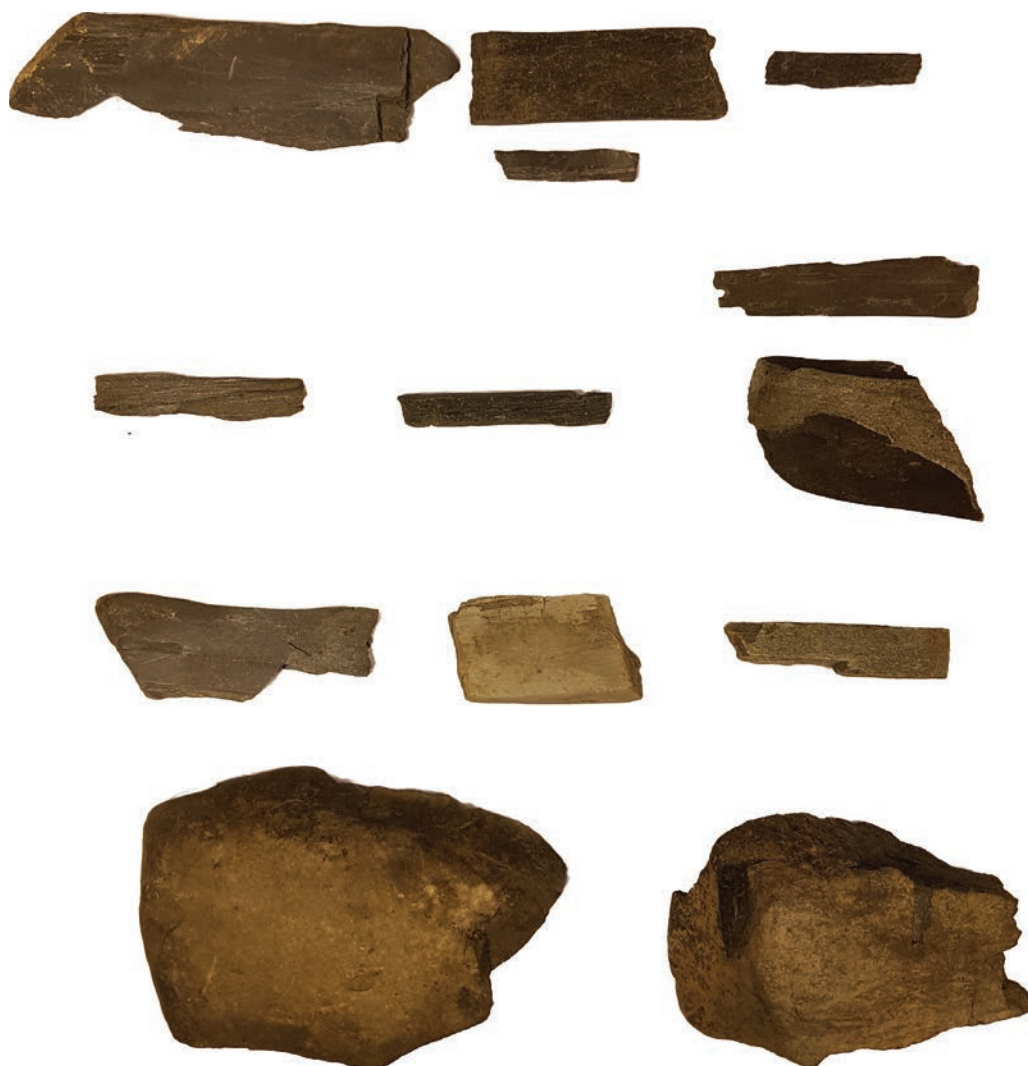
Figur 52. Vävtyngd (F71). Skala 1:1. Foto Duncan Alexander.

Föremål av bergart

Sammanlagt påträffades 24 föremål av bergart som tillverkats av flinta, skiffer och sandsten, samt ett kvartsavslag. Fyra föremål av flinta påträffades och samtliga bedöms vara eldslagningsflinta. Av skiffer förekommer tolv föremål varav tio var delar av brynen (figur 53) och två utgörs av fragment av handkvarnar i glimmerskiffer.

Föremål av Cu-leg

Sammanlagt påträffades 15 föremål av Cu-leg – merparten av dessa utgjordes av mindre, hårt nedbrutna, oidentifierbara föremål som efter registrering har gallrats ut. De fyra övriga föremålen bestod av ett djurhuvudformat beslag (F3, figur 54), en pincett (F4), ett bältesbeslag (F5, figur 55) och ett spänne (F6). Samtliga föremål av Cu-leg tillhör fas 9–10 och endast ett av föremålen har kunnat knytas till en byggnad – F5 påträffades i hus 5, fas 10. Övriga föremål påträffades i avfallslager.

Figur 53. Samlingsbild av undersökningens brynen. Översta raden F107. Andra raden F116, F117 och F108. Tredje raden F113, F119 och F118. Fjärde raden F105 och F104. Skala 1:2. Foto Jonas Ros.

Figur 54. Djurbuvudformat beslag i kopparlegering (F3). Skala 1:1. Foto Acta KonserveringsCentrum.

Figur 55. Bältesbeslag (F5). Skala 2:1. Foto Acta KonserveringsCentrum.

Föremål av järn

Sammanlagt påträffades 21 föremål av järn – merparten av dessa har gallrats ut efter registrering. F7 är en sköldbuckla som påträffades i aktivitetslager SL6008, fas 5. Fyndets sammanhang är svårtolkat, men dess förekomst kan indikera att det har bott en person som var krigare i något av husen i närheten.

Dateringar

¹⁴C-dateringar

Ben för ¹⁴C-analys insamlades med syfte att datera anläggningar och konstruktioner. Från förundersökningen var det svårt att hitta daterbart material i lagren i sektionerna eftersom lagren var tunna. Sju ¹⁴C-prov skickades in för analys (tabell 4, bilaga 5 och 13).

Från sektion 1, schakt 1, daterades fyra ¹⁴C-prov. Målsättningen med provtagningen och ¹⁴C-analyserna var att få en sekvens med dateringar från sektionen. Förhoppningen var att få ytterligare underlag till diskussionen om frågan när staden Sigtuna anlades samt att datera kyrkogårdens anläggande. Provresultat från ¹⁴C-dateringar kalibrerades – värden kalibrerade med 1 sigma betyder att dateringen med 68,2% säkerhet infaller någon gång inom de angivna åren, värden kalibrerade med 2 sigma betecknar 95,4% säkerhet inom de angivna åren.

Prov 1 och prov 4 är problematiska och kommer att diskuteras längre fram i avsnittet.

Tabell 4. ¹⁴C-prover från sektion 1 och 4 samt från undersökningen i Lilla Nygatan. Samtliga dateringar är e.Kr.

Prov	Labnr	Sektion	Lager/PK	Material	Datering BP	Kal 1 sigma	Kal 2 sigma
1	Ua-49776	1	Lager 9	Fågelben	1326±35	650–770	640–780
2	Ua-49777	1	Lager 10	Däggdjur, ben	1162±34	780–950	770–980
3	Ua-49778	1	Lager 24	Däggdjur, ben	918±33	1040–1160	1020–1210
4	Ua-49779	1	Lager 46, grav 2	Humant, människoben	1135±33	880–975	780–990
5	Ua-49780	4	Lager 139	Däggdjur, ben ko?	1071±33	890–1020	890–1030
6	Ua-51390	–	PK 10789, lager 10637, hus 19	Mellanfotsben, ko	1108±33	890–980	870–1020
7	Ua-51391	4, Lilla Nygatan	Lager 25, diket	Revben	1332±28	650–760	640–770

Från sektion 4 och från undersökningen i Lilla Nygatan daterades två ¹⁴C-prover. Från sektion 4, lager 139, insamlades ett ben (prov 5, bilaga 4) som bedömdes komma från en ko. Provet dateras till perioden 890–1030 e.Kr. (kal 2 sigma, tabell 4 och bilaga 5).

Från det äldsta huset i undersökningen i Lilla Nygatan insamlades ett mellanfotsben från en ko (PK 10789, prov 6). Provet dateras till perioden 870–1020 e.Kr. (kal 2 sigma, tabell 4). Från sektion 4, lager 25, daterades ett revben (prov 7, bilaga 10). Provet dateras till perioden 640–770 e.Kr. (kal 2 sigma).

Prov 4 och 7 sticker ut genom att de är äldre än vad staden Sigtuna är enligt senare års arkeologiska undersökningar. Även dateringen av skelettet i grav 2, prov 4, har en hög ålder och visar på en datering som har högre ålder än prov 3, som insamlats i ett lager som låg längre ner i lagerföljden och som var äldre än graven. Mer om detta i diskussionen nedan.

Dendrokronologisk analys

I Lilla Nygatan, nära korsningen mot Stora Gatan i sektion 4, vid 22,4 meter cirka 0,6 meter norr om där prov 5 insamlades, påträffades en stolpe av ek (bilaga 4) på tomt V. Stolpen var bevarad till en längd av 0,53 meter och hade en diameter av cirka 0,17 meter. Den var kluven på mitten och hade en tjocklek av 0,08 meter. Stolpen var neddriven i marken och bedöms ha ingått i en byggnad, troligtvis i väggen i en skiftesverksbyggnad. Hans Lindersons dendrokronologiska analys visade att barken var bevarad och att eken var avverkad vinterhalvåret 983–984 e.Kr. Eken bedöms vara av lokal proveniens. Några tidigare undersökta prover från Trädgårdsmästaren 9 och 10 i Sigtuna korrelerar väl med detta prov. Träden har stått i ett gemensamt område och har möjligtvis gemensam ståndort (Linderson 2014, bilaga 6).

På grund av att stolpen var stående så var det inte möjligt att med säkerhet avgöra från vilken nivå som den var nedgrävd. Kulturlagren har sedan vikingatiden komprimerats. Stolpen kan inte med säkerhet föras till någon bebyggelsefas, men den har bedöms höra till den andra bebyggelsefasen, fas 2, på platsen. Det tolkas ha funnits en äldre bebyggelsefas på platsen, fas 1. Från den äldsta fasen daterades ett ¹⁴C-prov, nr 5.

Lilla Nygatan – tidig datering

Som nämnts tidigare påträffades gott om fynd inom undersökningsområdet, flertalet av dessa var dock inte tillräckligt specifika för att användas vid datering då de har en tillförlitlig om än vid dateringsspann. Några av fynden går dock att datera mer exakt och dessa kommer att diskuteras nedan i samband med två ¹⁴C-dateringar av prov som togs från museitomten.

Den äldsta daterade aktiviteten som identifierades vid Lilla Nygatan var från diket som låg i botten av den stratigrafiska sekvensen (tabell 5). Diket var orienterat i NÖ–SV riktning. I de tidigaste bebyggelsefaserna låg passagen mellan byggnaderna, fastän det inte är säkert om diket hör till den första fasen eller om där fanns en linjär nedgrävning som fungerat som en stig eller en äldre tomtränns. Denna anläggning daterades med ett revben från nöt till 640–770 e.kr. (kal 2 sigma).

Tabell 5. ¹⁴C-prover från kontexter i Lilla Nygatan.

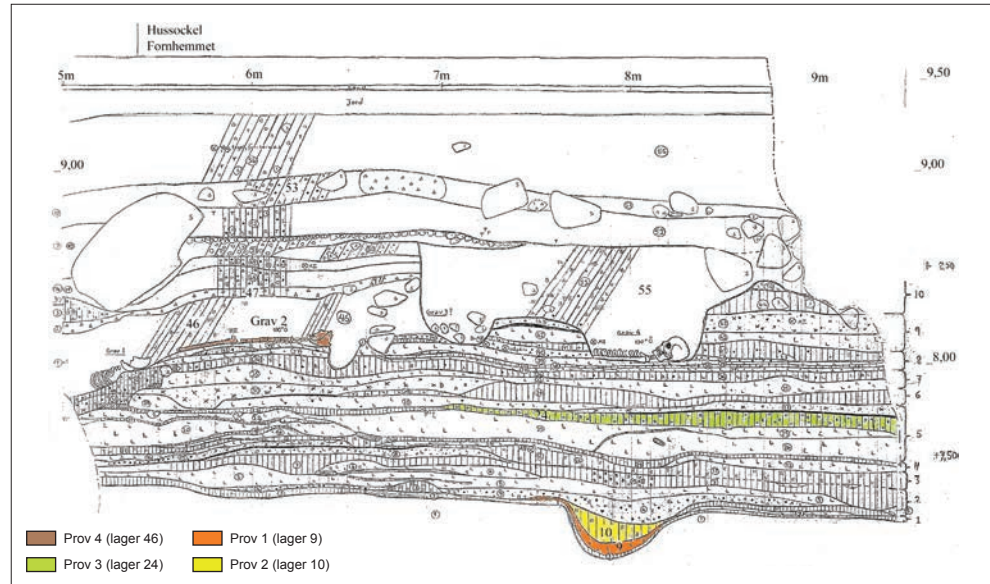
Prov	Sektion	Lager	Material	Datering BP	Kal 1 sigma	Kal 2 sigma
5	4	139	Däggdjur, ben ko	1071±33	890–1020	890–1030
6	–	10637, hus 19	Mellanfotsben, ko	1108±33	890–980	870–1020
7	4	25	Revben	1332±28	650–760	640–770

Den äldsta byggnaderna (hus 19 och 20) låg på varsin sida om passagen i fas 1. Ett mellanfotsben av nöt insamlades från rum B i hus 19 (prov 6). Det provet daterades till 870–1020 (kal 2 sigma). Detta är en intressant om än vid datering. Ett aktivitetslager i hus 15, fas 4, innehöll en sammansatt enkelkam (figur 31). Kammen är i design mycket lik en kam som påträffats vid undersökningen av Sankta Gertrud. Kammen var av B1:1 typ. De äldsta exemplaren av dessa kammar är daterade till omkring 925 e.Kr. men exemplaret från Sankta Gertrud påträffades i en byggnad från sent 900-tal (F189, fas 1, Bäck & Carlsson 1994). Om den dateringen tillämpades på kammen från Lilla Nygatan skulle det i så fall innebära att byggnaderna från fas 4 är från omkring 980–1000 e.Kr. Detta skulle föra den äldsta bebyggelsen till ett dateringsspann på 870–<980 e.Kr. Dateringarna och fasindelningen från undersökningen i kvarteret Sankta Gertrud är dock problematiska eftersom det endast identifierades fyra faser som föregick anläggandet av kyrkogården. Vid undersökningarna 1991 och 2014 tolkades det ha funnits tio bebyggelsefaser som föregår kyrkogårdens anläggande (Ros 2001:185ff).

Ett dendroprov som nämndes ovan och ytterligare ett ¹⁴C-prov togs från Lilla Nygatan. De var båda lokaliserade till den norra änden av schaktet som ej grävdes i botten, där endast en provgrop togs upp. Prov 5 samlades in från lager 139 (sektion) som bedömdes höra till den äldsta bebyggelsefasen. ¹⁴C-resultatet gav ett dateringsspann på 890–1030 e.Kr. (kal 2 sigma). Då lagret endast identifierades via en provgrop kan det inte helt utslutas att äldre byggnader kan finnas i närområdet även om tidigare undersökningar visat att husen låg på bestämda lägen.

Datering av kyrkogård och tidig utveckling

Förundersökningen gav en ny unik möjlighet att samla in ^{14}C -prover från äldre tidigare dokumenterade sektioner. Övre halvan av sektion 1 visade på gravar som tillhört kyrkogården som finns på Museitomten. Lagren som provtogs är markerade med färg på figur 56 (se lagerbeskrivning ovan under schakt 1).

Figur 56. Sektion 1 där daterade lager är markerade med färg (efter Ros 2001). Skala 1:40.

Prov	Lager	Material	Datering BP	Kal 1 sigma	Kal 2 sigma
1	9	Fågel	1326±35	650–770	640–780
2	10	Däggdjur	1162±34	780–950	770–980
3	24	Däggdjur	918±33	1040–1160	1020–1210
4	Grav 2	Humant	1135±33	880–975	780–990

Tabell 6. Daterade lager från sektion 1.

Som ses i figur 56 finns där en mycket tydlig stratigrafisk sekvens mellan de daterade proverna. Bara genom en hastig blick ser man att något inte stämmer med resultatet eftersom grav 2 borde vara yngst. Dessutom förefaller dateringen av prov 1, lager 9, som mycket (i sammanhanget) gammal. Tillsammans tyder dateringarna på att något med benmaterialet inte är korrekt. En växande diskussion inom ämnet arkeologi handlar om de oprecisa dateringar som kan fås på ben från individer som levt på en diet huvudsakligen bestående av fisk och annan maritim föda. Potentiellt i diskussionen ingår då ben från fisk, människor och fiskätande fåglar. Ett vidare resonemang kring en sådan effekt förs i nästa stycke. På grund av tveksamheter kring exakthet kommer prov 1 och 4 inte att inkluderas i resultatet.

Lager 10 tolkades höra till en nedgrävning i sektion 2 (1991 års undersökning). Riktningen av diket var ungefärligen NÖ–SV, utifrån sektionen går det inte att göra en mer noggrant uppskattning. Lager 10 innehöll rikligt med organiskt material och låg ovanpå ett lerlager som tolkades som ett möjligt lergolv. Detta kan vara korrekt, vilket i så fall innebär att diket överlagrats av yngre byggnader. Alternativt kan anläggningen vara ett dike som klätts med lera som en impregnerande åtgärd. Oavsett vilket representerar prov 10 bruksperioden av den första bebyggelsefasen som dokumenterades i sektion 1 (1991). ^{14}C -resultatet gav en datering på 770–980 e.Kr. (kal 2 sigma). Provets resultat

spänner dessvärre över tvåhundra år, vilket är frustrerande långt tidsintervall. Likväl är den satta minimiåldern för provet 980 e.Kr. vilket är intressant då det sammanfaller med Sigtunas grundande.

Lager 24 (prov 3) ligger kronologiskt i mitten av de tio identifierade bebyggelsefaserna. Lagret låg ovanpå lergolvet i en byggnad tillhörande fas 5. Kyrkogården och den senare kyrkan kom att uppföras senare på den här platsen. Resultatet från ¹⁴C-analysen av prov 3 från lager 24 gav ett resultat på 1020–1210 e.Kr. (kal 2 sigma). Provet i sig är inte så informativt då det täcker merparten av Sigtunas storhetstid innan stadens nedgång.

Diskussion av ¹⁴C-dateringarna – reservoareffekten

Tre ¹⁴C-dateringar från undersökningarna är problematiska. Dateringen av människobenet från grav 2 (prov 4) avviker med en för hög ålder. Dateringen är äldre än dateringen av prov 3 som är insamlat från ett lager längre ner i lagerföljden, det vill säga ett äldre lager (tabell 7). Även flera andra skelett som ¹⁴C-daterats från kyrkogården på Museitomten och från kvarteret Urmakaren har givit dateringar till omkring 1000 e.Kr. eller äldre, trots att kyrkogården inte har bedömts ha så hög ålder. ¹⁴C-dateringar av gravar från en kristen begravningsplats i kvarteret Nunnan i stadens västra del har givit dateringar till omkring 1000 e.Kr. Men vissa av gravarna från Nunnan är betydligt äldre – en grav (N:84036) dateras till intervallet 692–887 e.Kr. (Kjellström m.fl. 2009; gravarna redovisas kalibrerade med 2 sigma i Ros 2014).

Dateringarna av benen från prov 1 och 7 visar på en datering som är äldre än staden Sigtuna. De undersökningar som gjordes på 1980- och 1990-talen i kvarteret Trädgårdsmästaren och i kvarteret Urmakaren bedömdes visa att staden Sigtuna anlades omkring cirka 970 (Petterson 1995; Ros 2009; Wikström m.fl. 2011). Vad kan det finnas för förklaring till att ¹⁴C-dateringarna är äldre än förväntat?

Benen från prov 1 och 7 skulle hypotetiskt kunna komma från en aktivitet som är äldre än staden Sigtuna. Dateringarna uppvisar ungefär samma intervall. Kan det ha funnits en äldre gård i detta område? Prov 1 insamlades från ett lager i en flack grop som var en del av ett dike som har omgivit ett hus som uppförts under stadens äldsta tid. Prov 7 insamlades i ett dike (lager 25) i Lilla Nygatan som har haft funktion som tomtgränsdike under stadens äldsta tid. Det kan vara så att man har grävt om äldre anläggningar eller kulturlager och att ben från dessa har hamnat i stadens äldsta lager. Vi kan heller inte utesluta att man lyckats insamla två sådana omdeponerade ben, men det förefaller inte sannolikt. En annan möjlig förklaring till ¹⁴C-dateringarnas höga ålder är att de kan vara ett resultat av reservoareffekten.

Tabell 7. ¹⁴C-dateringar från sektion 1. Proverna redovisas i den ordning lagren hade i sektionen. Av proverna insamlades prov 1 underst och prov 4 överst. Prov 4 uppvisar för hög ålder och förklaringen kan vara den så kallade reservoareffekten. Prov 1 visar på en datering äldre än staden – även den dateringen kan vara ett resultat av reservoareffekten.

Prov	Lager	Labnr	Kal 1 sigma	Kal 2 sigma	Material	Kommentar	Möjlig förklaring
4	46	Ua-49779	880–975	780–990	Humant, människoben	För hög ålder	Reservoareffekten
3	24	Ua-49778	1040–1160	1020–1210	Däggdjur	Rimlig datering	–
2	10	Ua-49777	780–950	770–980	Däggdjur	Rimlig datering	–
1	9	Ua-49779	650–770	640–780	Fågelben	För hög ålder	Reservoareffekten, eller äldre än staden

¹⁴C-halten i ben från större växtätande däggdjur (häst, ko och får/get) har låg egenålder och visar den ungefärliga tidpunkten då djuren dog. Mer problematiskt kan det vara att datera ben från fisk och ben från fåglar som äter fisk från insjöar, de kan nämligen få en förhöjd egenålder till följd av den så kallade reservoareffekten. ¹⁴C-kol som är gammalt kan lagras i insjöar och fiskar som lever av att äta andra fiskar och växter får i sig gammalt kol. Deras ¹⁴C-halt vid döden visar i och med det en för hög ålder och inte den tid då de dog. Även fåglar, grisar och människor som ätit marin föda kan uppvisa för hög ¹⁴C-ålder som ett resultat av reservoareffekten (se t.ex. Lindqvist & Possnert 1997; Segerberg 1999:112; Hallgren 2008:80–89 och där anf. litt.). Reservoareffekten kan även uppkomma då kalk tillförs sjöar och då förmultnat organiskt material i sediment sipprar ut i källvatten som dricks (Holm 2009:132).

¹⁴C-dateringar av senvikingatida gravar får ofta ett analysresultat som gör att de blir för gamla. Enligt uppgift från docent Anders Carlsson vid Stockholms universitet, visade ¹⁴C-datering av en grav från Löddeköpinge datering till 900-talet, men mynt visade på datering till 1000-talet. Ett annat exempel kommer från Sigrids kyrka i Varnhem – ¹⁴C-datering visade på 900-tal, men fynd visade på 1000-talet (Carlsson, mejl 2015-04-05). Orsaken till de avvikande dateringarna bedöms ibland vara reservoareffekten som uppkommit som en följd av ett högt intag av både havs- och sötvattensfisk.

I samband med en arkeologisk undersökning i kvarteret Nunnan 1984 undersöktes femtio tidigkristna gravar. Två av de ¹⁴C-daterade individerna hade fått med sig daterbara föremål i gravarna. I den ena gravan (nr 11) påträffades ett fågelformat hängsmycke av brons som daterades till 1000–1100-tal. Liknande hänge har påträffats i det så kallade Gråträskfyndet, i Unni Saiva, Norrbotten (Stenberger 1979:796f.; Zachrisson 1984:30ff; Hillbom 1987:231). Skelettet daterades till 777–995 e.Kr. I den andra gravan (35) påträffades en ringsölja som daterades till 1000-1100-tal (Hillbom 1987:231). Skelettet i denna grav daterades till intervallet 775–969 e.Kr. (tabell 8). ¹⁴C-dateringarna blir alltså för gamla i förhållande till fynden i gravarna och förklaringen är sannolikt reservoareffekten.

Tabell 8. Två ¹⁴C-daterade gravar från kvarteret Nunnan där det påträffats daterande fynd. ¹⁴C-dateringar kalibrerade med 2 sigma är angivna. ¹⁴C-dateringarna är äldre än de daterade fynden.

Grav	Id år/nr	Labnr	¹⁴ C-ålder BP	Kal 2 sigma	Daterande fynd
11	84011	Ua-22704	1120±35	777–995	Fågelformat hängsmycke av brons 1000-1100-tal
35	84035	Ua-22710	1155±30	775–969	Ringsölja 1000-1100-tal

Men alla skelett som ¹⁴C-dateras till perioden sen vikingatid blir inte för gamla. Ett stort antal skelett som Stiftelsen Kulturmiljövård undersökt på gravfältet i Gårdskäl i Skiftinge, utanför Eskilstuna i Södermanland, har ¹⁴C-daterats. De flesta dateringarna gäller brända ben. Dateringarna från undersökningen baserar sig på ¹⁴C-dateringar, fynddateringar, vertikala och horisontella stratigrafiska iakttagelser och analyser. Anläggning/kontext som har daterats med hjälp av ¹⁴C-analyser och fynd har en ganska vid kronologisk ram – detta innebär att de exakta dateringarna är svår att fastställa. Analyserna visar en relativt god bild av platsens utbyggnad och utveckling. Från en grav (AG178) daterades ben både från människa och från häst. Människobenet är daterat till 600-tal, 605–690 e.Kr. (kal 2 sigma), medan hästbenet i samma grav gav en senare datering, 680–890 e.Kr. (kal 2 sigma), det vill säga cirka 700–800-tal. Gravfynden antyder en datering till 800-tal och dateringen av hästbenet stämmer bättre än människobenet (Vinberg, manus 90f, 97). Kanske kan skillnaderna i dateringarna bero på reservoareffekten. ¹⁴C-dateringarna av skeletten från gravfältet stämmer väl med de förväntade dateringarna. Ingen reservoareffekt verkar finnas hos skeletten hos de individer som gravlagts där och som ¹⁴C-daterats till perioden cirka 600–1100-tal (Vinberg, manus 97ff; Vinberg, muntlig uppgift). ¹³C är en isotop och höga halter ¹³C kan uppkomma bland annat vid stort intag av maritim föda. När höga ¹³C-halter påvisas kan det vara

en indikation på att reservoareffekten måste beaktas. Dessvärre är möjligheten att dra några slutsatser kring diet eller liknande mycket begränsad på kremerade individer då resultatet från ^{13}C är synnerligen osäkert. Detta är olyckligt eftersom det osteologiska materialet från vikingatid är mycket omfattande. En av anledningarna till att det förhåller sig så beror på att proven skiljer sig åt och att andelen kol som går att utvinna för datering oftast är för låg (Balkefors, mejl 2017-08-21).

Resultaten av ^{14}C -dateringarna från perioden är betydelsefulla och av intresse vid diskussion om andra senvikingatida gravar när risk föreligger att ^{14}C -daterade gravar får för hög ålder. Sannolikt är det så att ^{14}C -dateringen av skelettet i grav 2 (prov 2) från sektion 1 uppvisar för hög ålder till följd av den problematiska reservoareffekten. Även många av de skelett som tidigare ^{14}C -daterats från Museitomten och från kvarteret Urmakaren uppvisar för hög ^{14}C -daterad ålder (Kjellström m.fl. 2009; Ros 2014) och de speglar inte den tid då individerna avled. Även dessa dateringar beror sannolikt på reservoareffekten. De tidiga ^{14}C -dateringarna kan därför vara problematiska att använda vid en diskussion om staden Sigtunas anläggande.

Tolkningar och avslutande diskussion

När etableras den äldsta bebyggelsen?

Bebyggelsen i området har daterats utifrån fyndanalys, ett dendroprov och sju ^{14}C -analyser på osteologiskt material. Den äldsta daterade aktiviteten är från diket som identifierades i sektion 4 (prov 7) och de äldsta byggnaderna var hus 19 och 20 som låg på var sida om passagen i fas 1. I jämförelse med andra undersökningar och när även analys av fynden fogas till dateringarna innebär detta att den äldsta bebyggelsen på platsen skulle kunna föras till ett dateringsspann på 870–<980 e.Kr. Fyndmaterialet visar även på att det i närområdet förekommit aktiviteter som till exempel metallhantverk då relativt mycket slagg påträffades. Metallhantverk kunde dock inte beläggas i någon av de undersökta byggnaderna.

Diskussionen kring datering är i det här sammanhanget inte helt enkel att föra då en mycket begränsad yta planundersöktes och då även delar av dokumenterade sektioner inte kunde grävas till botten. Detta gör att avvikande provresultat som till exempel prov 4 från grav 2 blir svåra att förstå. En förklaring till resultaten har setts i reservoareffektens påverkan på osteologiskt material som daterats. Förhoppningsvis kommer det pågående forskningsprojektet *Skärningspunkt Sigtuna* att kunna bidra till mer tillförlitliga resultat. I studien ingår fyra gravgårdar och fem kyrkogårdar, däribland kyrkogården inne på Museitomten. Ett av målen med projektet är att få fram så tillförlitliga dateringar som möjligt, men även här kompliceras resultaten av reservoareffekten och platåer i kalibreringskurvan. Genom jämförande fyndanalyser och datering av annat osteologiskt material, när sådant förekommer, kommer dateringarna sannolikt att kunna justeras något (Zackrisson, Ljung & Kjellström 2017).

Vilken typ av hus finns på platsen vad gäller planlösning och funktion?

Från de schaktningsövervakningar som är gjorda där endast sektionsritningar är uppförda är det svårt att dra några säkra slutsatser kring vilka hus som funnits på platsen, och om planlösning och husens funktion. Den bebyggelse som har funnits på Museitomten uppvisar dock möjliga likheter med den bebyggelse som har funnits i kvarteret Trädgårdsmästaren, men med den stora skillnaden att bebyggelsen på Museitomten har en omvänd ordning i jämförelse med den i Trädgårdsmästaren. Bodarna låg här i norr, närmast Stora Gatan (figur 57–58).

Utifrån de upprättade sektionsritningarna och den yta som planundersöktes har delar av sex möjliga tomter med bebyggelse undersökts och identifierats. Två tolkningsplaner har upprättats som visar bebyggelsens och tomternas struktur i undersökningsområdet. De tolkade planerna visar två olika huvudfaser. Huvudfas I utgörs av den äldre bebyggelsen. De bruna rektanglarna visar tolkade huslägen. De ljusbruna rektanglarna med frågetecken är förmodade huslägen då ytan ej planundersöktes och sektionen inte nådde ner till de äldsta kulturlagren på dessa platser (figur 59). Huvudfas II visar den yngre bebyggelsen med husens ungefärliga lägen samt tomterna I–VI (figur 60). Husens lägen förefaller ha varierat något mellan de olika faserna, och av de förändringar som noterats vid undersökningen lyfts här de mer betydelsefulla fram.

Inne på tomt I, söder om huset i zon IV, framkom en obebyggd yta cirka 2,5 meter bred som har haft funktion som passage, eller mer troligt gata (figur 59–60). Det är troligt att gatan svängde av norrut på platsen inne i nuvarande Stenhuset och att den mynnade ut i Stora Gatan. Man skulle kunna säga att gatan är en föregångare till nuvarande Lilla Nygatan. Kyrkogårdsmuren har sträckt sig ungefär i nord-sydlig riktning och har legat på den östra sidan av den gatan. Denna gata har gått vidare söder om husen i zon IV och fortsatt österut och svängt norrut efter nuvarande Stora Nygatan. Det är sannolikt fortsättningen av denna gata som påträffades vid den arkeologiska undersökningen i kvarteret Urmakaren (figur 61). Gatan där var cirka 3,3 meter bred (Ros 2009).

I sektion 3, som upprättades på den södra sidan av stenhuset, har det funnits tomter, nr III och IV, som var något smalare än de i kvarteret Trädgårdsmästaren. I sektion 3 ser man syllstenar tillhörande husen på tomt III och IV. Anmärkningsvärt är att dessa tomter var indragna något i förhållande till tomterna på ömse sida (figur 59–60). Detta är en likhet med två av tomterna i den äldsta fasen i kvarteret Urmakaren (figur 61). Bebyggelsen på tomt III och IV uppvisar troligtvis vissa likheter med den bebyggelse som undersökts i kvarteret Urmakaren.

Delar av tomt IV och VI undersöktes i plan. Trots att endast delar av byggnader kom att undersökas är det ändå möjligt att dra vissa slutsatser kring byggnadernas planlösning och funktion.

Faser på Museitomten, tomt I

Verksamheten som har bedrivit spå Museitomten på tomt I kan indelas i tre huvudfaser:

Huvudfas 1. Stadsbebyggelse

Under denna huvudfas fanns det tomtreglerad byggelse på tomten. I sektionen framkom bebyggelse som hade funktion som kök, zon III, och hallar, zon IV. Det är möjligt att bebyggelsen under den allra äldsta fasen, i likhet med i kvarteret Trädgårdsmästaren, inte sträckte sig hela vägen in på tomten, men detta är svårt att avgöra.

Huvudfas 2. Stadsbebyggelse

Under denna huvudfas var det samma bebyggelsestruktur, med zon II och IV som dokumenterades i sektionen, men husen i zon IV blev något längre. Fas I och II dateras till perioden från cirka 970 till cirka 1150.

Huvudfas 3. Kyrka och kyrkogård

Utifrån de iakttagelser och tolkningar som gjordes vid uppförandet av sektionen förefaller det som att anläggandet av kyrkogården föregås av tio bebyggelsefaser. För att kunna göra en jämförelse med äldre undersökningars resultat har en jämförande studie av kulturlagertjockleken i kvarteret Trädgårdsmästaren gjorts. Utifrån detta kan den yngsta bebyggelsefasen och anläggandet av kyrkogården – om man utgår från en motsvarande lagertillväxt – dateras tidigast till 1100-talets mitt. ¹⁴C-dateringar av skelett från kyrkogården visar att begravingar fortsatte in på 1200-talet (Ros 2001, 2009, 2016a; ¹⁴C-date-

ringar i Kjellström m.fl. 2009, kalibrerade i Ros 2014). Begravningarna upphörde sannolikt under 1200-talets mitt. Det finns inget tegel i gravfyllningarna vilket kan ses som ett argument för att kyrkogården går ur tiden under 1200-talets mitt.

I sektion 1 noterades endast att smidesverksamheten överlagras av ett raseringslager till kyrkan. I dagsläget har det inte gått att exakt fastställa när kyrkan raserades.

Hustyper, undersökningen

Vid slutundersökningen kom lämningarna efter tjugo byggnader att undersökas, vilka hade en kronologisk spridning på cirka 250 år. Undersökningsresultatet ger en relativt god bild av livet i den här delen av Sigtuna. Likväl finns det begränsningar i den information som går att få ut av källmaterialet. Äldre större undersökningar längs med Stora Gatan fick fram både hela hus men även hela tomter. Detta undersökningsresultat ledde till detaljerad information kring byggnadstyper, deras funktion och hur tomstrukturerna förändrats över tid. Konstruktionsdetaljer och även byggnadernas storlek, härdars placering och byggnadernas avstånd till Stora Gatan fungerade som redskap vid tolkningen av bebyggelsen på dessa undersökningar.

Det i denna rapport aktuella undersökningsområdet var beläget 25–33 meter från Stora Gatan, och var bebyggt från fas 1. Det är tydligt att den här delen av Sigtuna inte riktigt passar in i den tomstruktur som setts på tidigare undersökningar (Trädgårdsmästaren, Urmakaren etc.). Vidare framkom inga kompletta byggnader i Lilla Nygatan vilket försvårar tolkningen av byggnadstyp. Inom undersökningsområdet påträffades endast två byggnader med härd. Båda dessa härdar var ovala till formen och nedgrävda i golvet utan den koppling till husets väggar som till exempel hörnhärdar har. Ovan nämnda begränsning gäller främst för huvudfas I, emedan det i huvudfas II, sektion 4, fanns mer information kring tomternas struktur. Teoretiskt sett skulle detta kunna ge en fullskalig bild av tomterna fram till Stora Gatan, men dessvärre kom endast de första 11 metrarna av sektionen att dokumenteras till botten. Detta innebär att vårt resultat fortfarande lämnar ett hål i förståelsen av tomternas struktur från huvudfas I.

Det södra huset från fas 1 var byggt på syllstenar med lergolv med en nedgrävd oval härd som ej anslöt till någon vägg. Norr om passagen såg det helt annorlunda ut: Hus 19, rum A, hade lergolv och syllstock, i rummet fanns även föremål in situ som indikerade textilhantverk. Rum B hade flätverksväggar av lerklining med störrar nedkörda i marken samt hörnstolpar nedgrävda i sterilen. Samtliga byggnaderna från fas 2 var konstruerade utan syllstenar. Hus 17 från fas 2 hade en hörnsten och en syllstock bevarad. Hus 18 hade en syllstock som var placerad direkt på lergolvet. Byggnader där stolpar och flätverk ingick i konstruktionen fanns endast inom fas 1 och 2. Alla efterföljande yngre bebyggelsefaser hade hus konstruerade av synliga syllstensrader. Den här trenden är näst intill identisk med tidigare undersökningar i kvarteret Urmakaren där dess fas 1 och 2 matchar fas 1 och 2 från föreliggande undersökning. Förändringen till att näst intill uteslutande använda sig av syllsten uppträder på båda ytorna under fas 3 och efterföljande bebyggelsefaser.

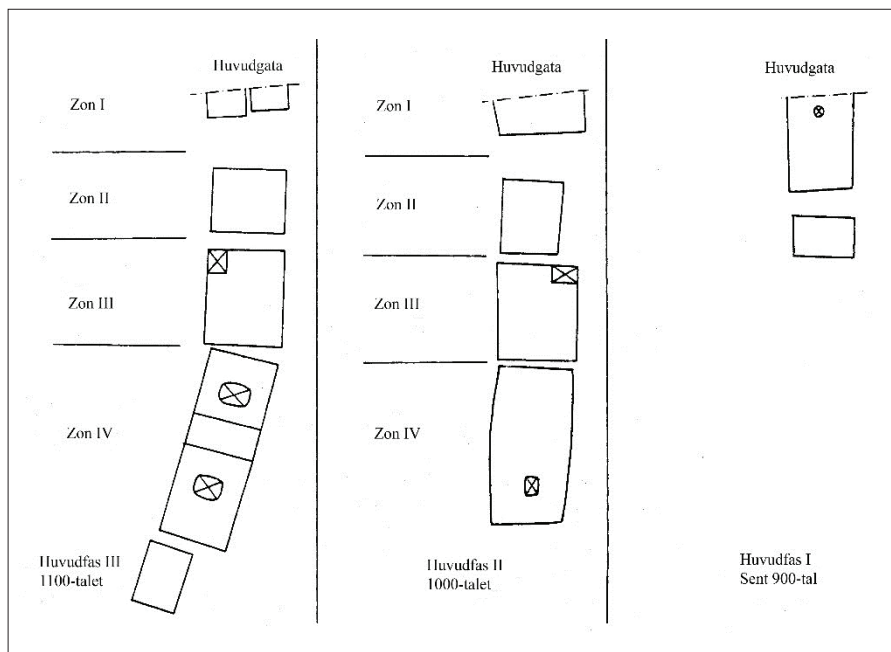
Tomternas utformning och riktning gentemot passagen.

Huvudfas I

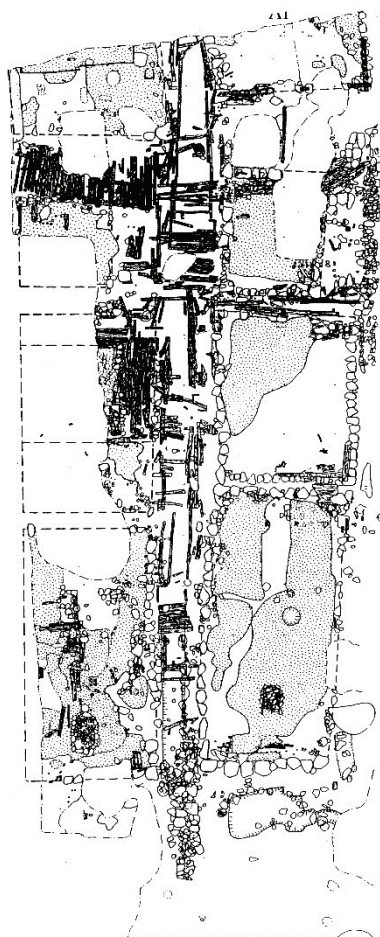
Under den här perioden var passagen mellan tomterna orienterad i NÖ–SV riktning. Passagen fortsatte i SV hörnet utanför undersökningsområdet. Det förekom mindre förändringar vad gäller byggnadernas exakta placering under huvudfas I men inga större omorganisationer gjordes avseende tomgränser eller passagens riktning. Under fas 4, det vill säga slutet av huvudfas I, vidgas passagen dock något.

Huvudfas II

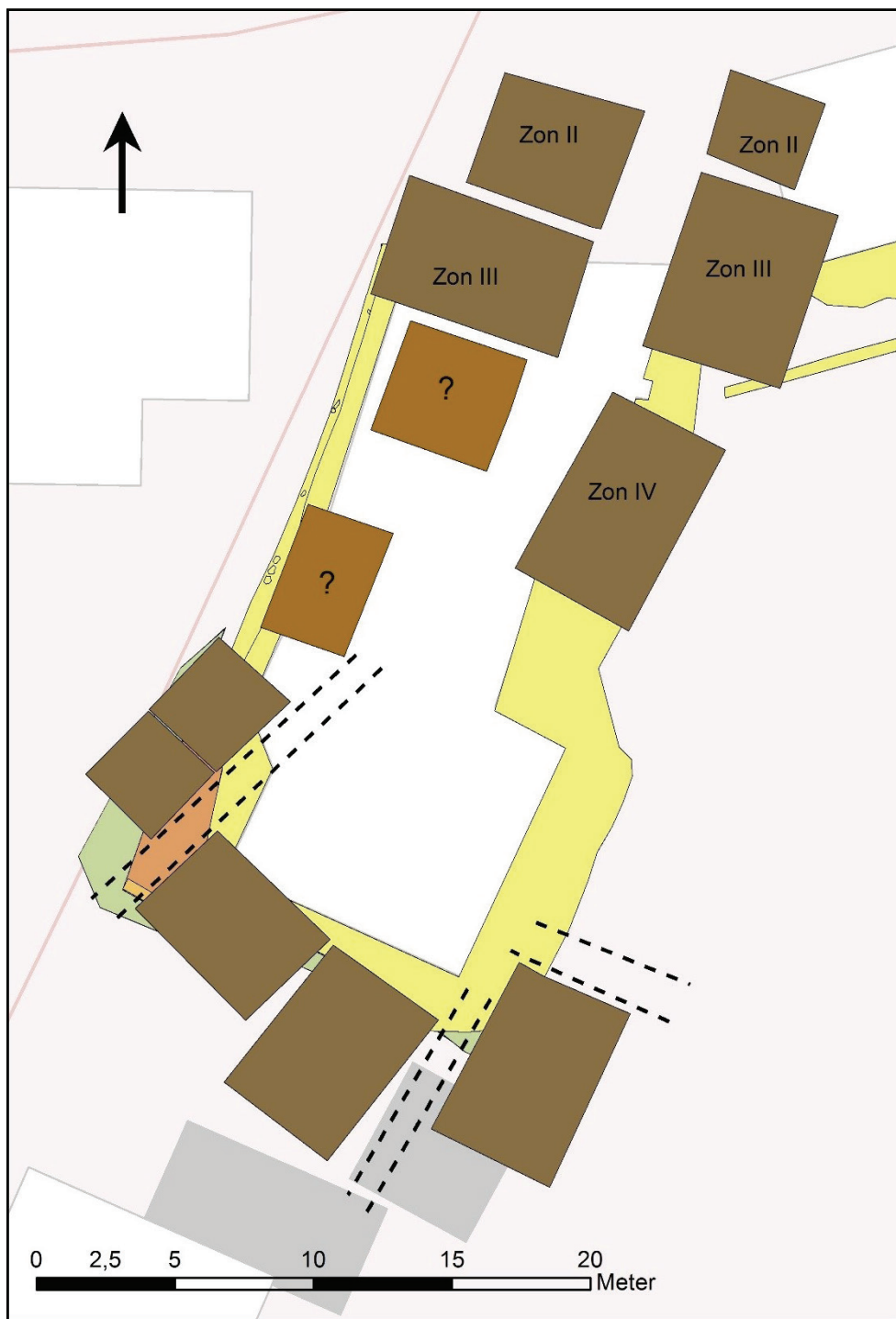
Mellan fas 4 och 5 sker något i närområdet som leder till en betydande omorganisation av tomterna och de omorienteras mer mot norr till en mer SSV–NNÖ riktning. I samband med denna förändring flyttades passagen mer än en meter österut. Den nya passagen anlades direkt ovanpå byggnader från huvudfas I. Användandet av passagen nötte ner ytan och till och med förstörde underliggande äldre byggnader.

Figur 57. Bebyggelsestrukturen i kvarteret Trädgårdsmästaren i Sigtuna. På Museitomten och i Lilla Nygatan har det funnits bebyggelse som uppvisar likheter med den i Trädgårdsmästaren. Bilden är vänd för att ge en uppfattning om hur bebyggelsen som funnits på Museitomten och i Lilla Nygatan kan ha sett ut. Stadsgården i Trädgårdsmästaren genomgick en utveckling över tid. Här ses huvudfaserna av bebyggelseutvecklingen i kvarteret Trädgårdsmästaren. Gatan ses upptill på bilden. Till höger ses bebyggelsen under sent 900-tal. Bebyggelsen på tomten under 1000-talet kan indelas i fyra olika zoner. Under 1100-talet förlängdes tomten något och parvisa bodar uppfördes invid gatan (efter Pettersson 1995). Ej skalentligt.

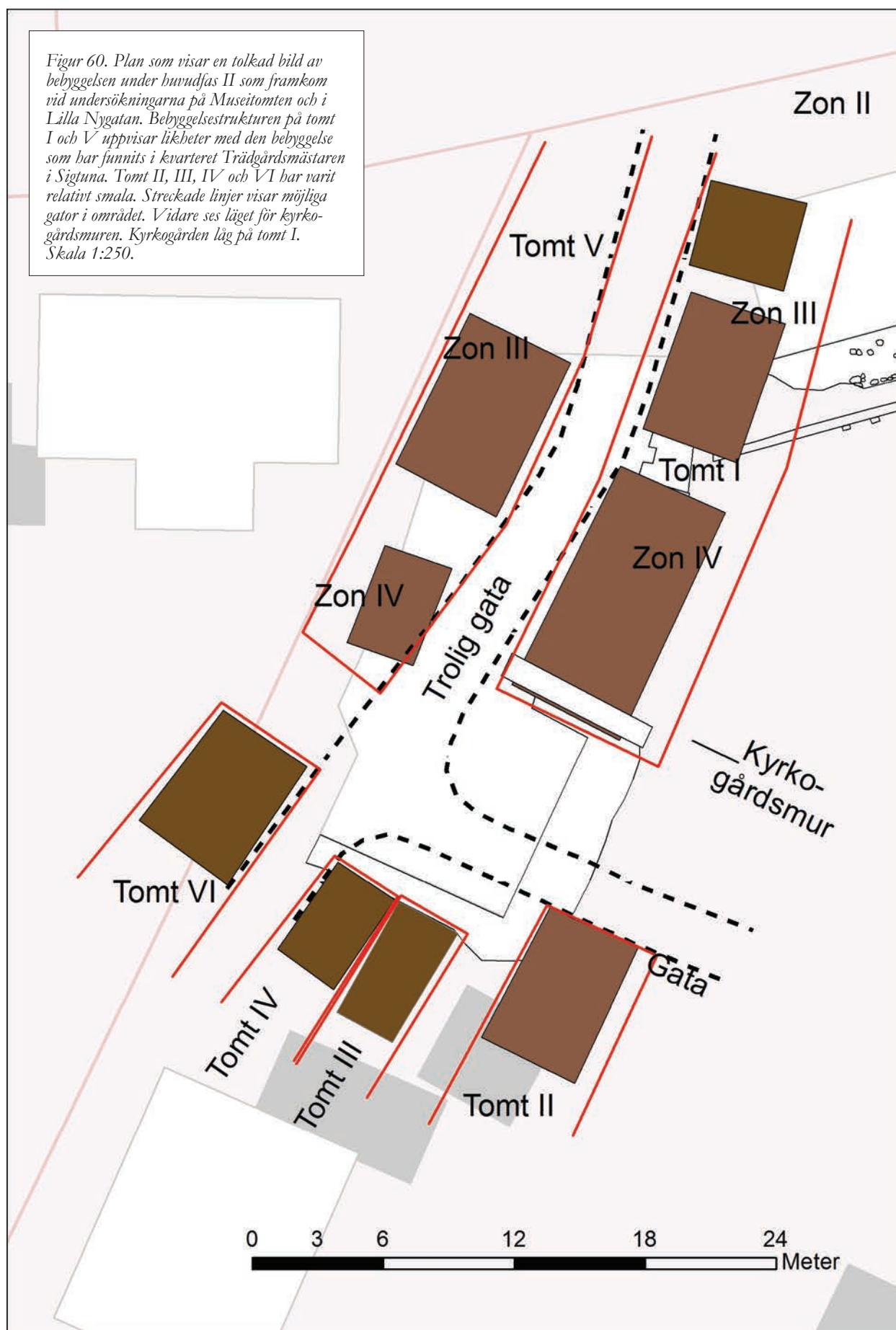

Figur 58. Bebyggelse i kvarteret Trädgårdsmästaren. Bebyggelse-resterna dateras till 1000-talets slut (efter Pettersson 1995). Den bebyggelse som har funnits på Museitomten och i Lilla Nygatan har uppvisat likheter med denna bebyggelse. Bilden är vänd för att ge en uppfattning om hur bebyggelsen som funnits på Museitomten och i Lilla Nygatan kan ha sett ut. Ej skalentligt.

Figur 59. Plan som visar en tolkad bild av bebyggelsen under huvudfas I som framkom vid undersökningarna på Museitomten och i Lilla Nygatan. Bebyggelsestrukturen på tomt I och V upprisar likheter med den bebyggelse som har funnits i kvarteret Trädgårdsmästaren i Sigtuna (se figur 55–56). De mörkbruna rektanglarna visar tolkade huslägen. De ljusbruna rektanglarna med frågetecken representerar två gissade huslägen. Sektionen nådde inte ner till de äldsta lagren på dessa punkter. I undersökningsområdets södra del har det funnits smalare tomter. Streckade linjer visar passager och en gata i området. Skala 1:250.

Figur 60. Plan som visar en tolkad bild av bebyggelsen under huvudfas II som framkom vid undersökningarna på Museitomten och i Lilla Nygatan. Bebyggelsestrukturen på tomt I och V uppvisar likheter med den bebyggelse som har funnits i kvarteret Trädgårdsmästaren i Sigtuna. Tomt II, III, IV och VI har varit relativt smala. Streckade linjer visar möjliga gator i området. Vidare ses läget för kyrkogårdsmuren. Kyrkogården låg på tomt I. Skala 1:250.

Figur 61. Bebyggelse rester från kvarteret Urmakaren. Undersökningsområdet delades av en gata. Till vänster ses den äldsta bebyggelsefasen från omkring 970 e.Kr. Till höger ses fas 3 från omkring 1000 e.Kr. A79 är mynthuset där de äldsta svenska mynten tillverkades. Tomterna är betydligt smalare i jämförelse med de i kvarteret Trädgårdsmästaren (efter Ros 2016b, ursprungligen efter Ros 2009). Kanske har det funnits bebyggelse som uppvisar vissa likheter med denna på den södra sidan av Stenhuset och i Lilla Nygatan. Gatan som påträffades i Urmakaren har sannolikt fortsatt in i undersökningsområdet och har gått norrut på den plats där Stenhuset ligger. Ej skalenligt.

Vilken skillnad finns det i fyndmaterialet, inne respektive utanför husen?

Fyndmaterialets fördelning mellan inomhus respektive utomhus

Syfte

Syftet med analysen är att undersöka relationen mellan ansamlingar av föremål i förhållande till olika kontexter. Föremålen har kategoriserats utifrån huruvida de påträffats inomhus eller utomhus. Genom analysen finns en förhoppning om att bättre förstå de aktiviteter som skett inomhus som till exempel hantverk eller vardagssysslor. Vidare finns en förhoppning om att analysen ska påvisa mönster kring hantering av avfall. Sammanfattning av det här stycket innefattar även en utvärdering av användbarheten med den här typen av analys (diagram 1).

Metod

Föremålsdata har sorterats in i tre kategorier:

- Inomhus, vilket inkluderar golvlager, brukningslager och lämningar efter byggnader som har kollapsat efter bränder som till exempel torvtak.
- Utomhus, den här kategorin utgörs främst av avfallslager, men även av en blandning av kasserat material och tillväxt av organiska lämningar som till exempel lämningarna i passagen mellan två byggnader, samt trampade externa ytor.
- Konstruktionslager, den här kategorin är relativt liten och fungerar sämre än övriga kategorier som uppsamling för data för inom- och utomhusmaterialet. Fyndmaterialet som påträffades i konstruktionslagren kan ursprungligen ha brukats inom- eller utomhus, men vid uppförandet av en ny byggnad har lagren blandats ihop. Dessa lager beskrivs oftast som utjämningslager eller fundamentlager.

Allmänt

Antal föremål (antal fragment):

- Totalt 1 016 fynd.
- Inomhus 419.
- Utomhus 486.
- Konstruktionslager 111.

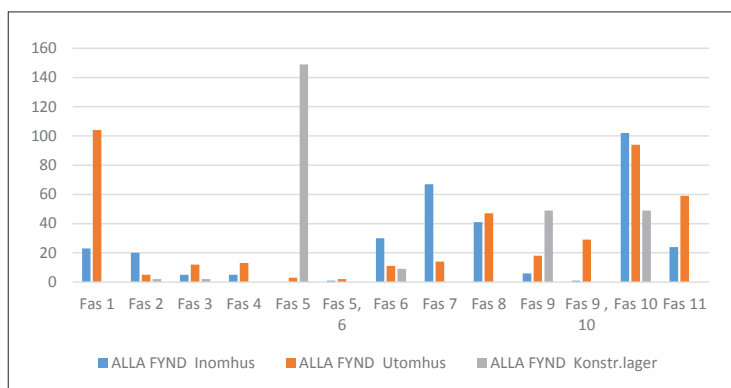

Diagram 1. Diagrammet visar samtliga fyndposter/fas.

Textilhantverk

Dessvärre påträffades inga textilier vid undersökningen, däremot påträffades ett antal föremål som är knutna till produktion och reparation av textilier. De tydligaste spåren efter textilhantverk påträffades i hus 19, rum A. Byggnaden var från sen vikingatid (fas 1) och lämningarna efter ett förkolnat fotmått (F173), delar av en vävtyngd (F8) och två små laggkärl (F223) in situ visar att textilproduktion skedde i byggnaden vid tidpunkten för branden (diagram 2–3).

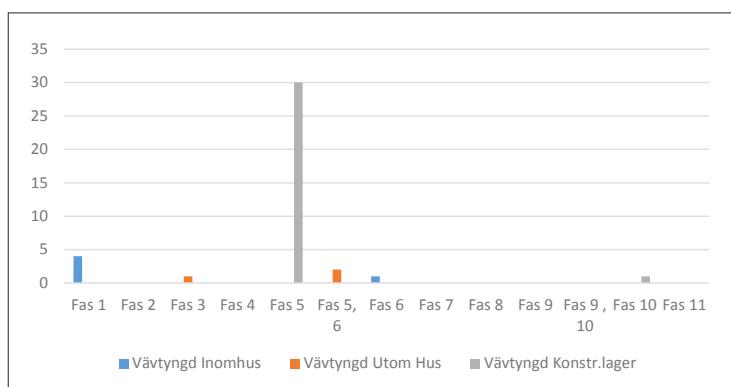

Diagram 2. Vävtyngdsfragment/fas.

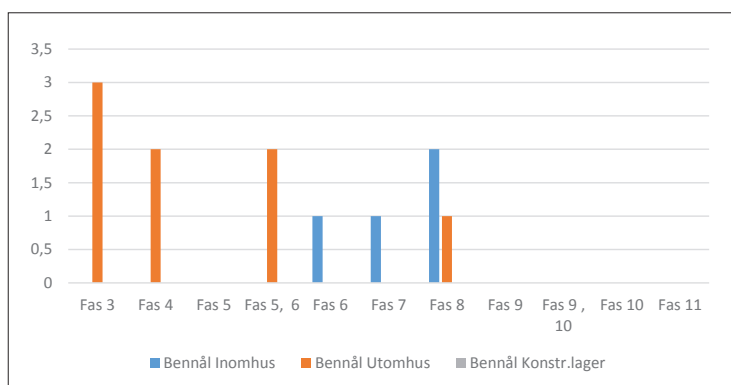

Diagram 3. Nålar/fas.

Vävtyngder är en bra indikation på textilhantverk och dessa påträffades främst i byggnader. En anomaly finns dock i fas 5 där ett lager (6551) i passagen innehöll 30 fragment av vävtyngder med varierande form och storlek, tillverkade av bränd lera. Lagret innehöll även 119 fragment av bränd lera som kan utgöra delar av vävtyngder och kanske delar av en ugn. Lagret var dumpat som utfyllnad i passagen i samband med att den ändrade riktning mot öster (skiftet mellan huvudfas 1 och 2). Fastän inga in situ lämningar efter produktion påträffades verkar det klart att tillverkning skett precis utanför undersökningsområdet under fas 4. Avfallet från produktionen dumpades under konstruktionen av byggnader under fas 5.

Nålar av ben är ytterligare en fyndkategori som indikerar arbete med textilier eller fiske nät. Det fanns inget tydligt avfall som visade på tillverkning av nålar inom undersökningsområdet. De nålar som påträffades har sannolikt använts för tillverkning eller reparation av textilier och fiskenät. Fem av nålarna påträffades inomhus och tre påträffades utomhus.

Hornhantverk (älg)

Ingen osteologisk analys har genomförts på hornmaterialet, endast registrering av arkeolog. Vid registreringen har det antagits att merparten av materialet består av älghorn (diagram 4).

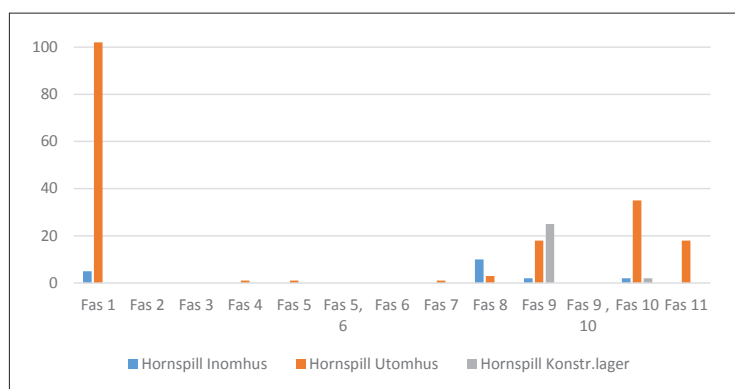

Diagram 4. Hornspill/fas.

Hornavfall var en av de största föremålskategorierna och påträffades i sju av elva bebyggelsefaser. Intressant är att fas 1 innehöll mest avfall både inom- och utomhus. Antalet fragment var jämnt fördelat inom fas 1 med 51 fragment inomhus och 55 fragment utanför huset. Den här kvantiteten visar sannolikt på tillverkning av hornföremål för försäljning. Det påträffades inget färdigtillverkat föremål av horn i fas 1. Det är värt att påpeka att undersökningar längs med Stora Gatan visar att mängden hornspill har vuxit kraftigt över tid och var förhållandevis hög i sent 1100-tal och tidigt 1200-tal (Karlsson 2016). Efter fas 1 fanns knappast något hornavfall alls inom undersökningsområdet förrän under fas 8, samt i betydande mängder under fas 9, 10 och 11. Detta stämmer väl överens med Karlssons iakttagelser kring källmaterialet från Stora Gatan. Hornspill från fas 8 utgjordes av ett relativt högt antal fragment (27) från inomhusmiljöer, där fanns även fragment av sammansatt enkelkam och efter en halvfärdig dubbelhelkam samt en halvfärdig bensticka. Tillsammans indikerar dessa föremål att duktiga hornhantverkare arbetade i byggnaderna som tillhör fas 8. I fas 9 innehöll endast konstruktionslagren betydande andelar hornavfall (25). Detta kan indikera att delar av spillet inifrån byggnader har blandats upp i utjämningslager inför nästa bebyggelsefas. Detta betyder förmodligen att hornspillet från fas 9 endast består av omdeponerat material från en av byggnaderna från fas 8. Den byggnaden var hus 9 på den nordvästra sidan av passagen. Emellertid är detta inte en generell tendens i materialet, under fas 10 och 11 hade endast

ett fåtal avfallsrester deponerats utomhus. I fas 10 låg hornspillet utanför hus 7, och merparten av byggnaden låg utanför undersökningsområdet. I fas 11 var byggnaderna kraftigt störda av sentida markarbeten vilket kan vara en förklaring till avsaknaden av fynd.

Det sistnämnda visar att numeriska fyndanalyser inte är användbara ensamma. Materialet måste tolkas tillsammans med övrig information och kunskap om undersökningsplatsen.

Personliga ägodelar

Några av fyndkategorierna som till exempel pärlor förekom inte i tillräckligt stort antal för att kunna visa på mönster mellan inom- och utomhusmiljöer. Likväl finns det flera kategorier som är värda en analys.

Brynen

Brynen var relativt vanligt förekommande inom undersökningsytan, de påträffades i 70% av faserna. De mindre exemplaren har kanske burits av en person. Det största vägde 2,5 kg. Oavsett typ så påträffades majoriteten av brynena inne i husen. Analysen har sålunda givit information gällande var föremålen har använts (inomhus kontra utomhus), däremot kan den inte säga något om byggnadernas funktion eller status.

Kammar

Flera kammar påträffades på undersökningsytan. De betraktas som en personlig ägodel och knappast förvånande hittades merparten av dessa inne i byggnadslämningar. Det som spelar roll är huruvida kammarna var färdiga produkter som kunde köpas eller säljas, eller om de var halvfabrikat vilka med största sannolikhet tillverkats inne på tomten. I fas 3, 8 och 10 påträffades halvfärdiga kammar. Till kammen i fas 3 fanns inget hornspill emedan fas 8 och 10 hade betydande mängder med hornspill. Avfallet i fas 8 och 10 samt förekomsten av halvfärdiga kammar antyder att hus 9 (fas 8) och hus 7 (fas 9) var byggnader där tillverkning av kammar försiggick (diagram 5).

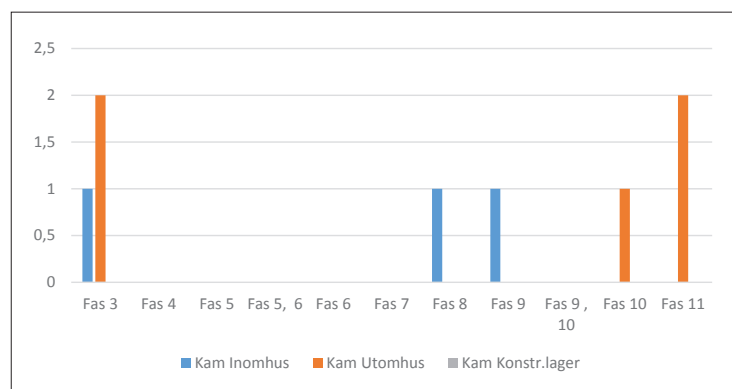

Diagram 5. Kammar/fas.

Järn- och bronsantverk

Förekomsten av slagg antyder vanligtvis att metallhantverk skett i närområdet eftersom det inte förefaller särskilt rimligt att avfallet transporterats långa sträckor. Från fas 1–6 påträffades endast tre fragment av järnslag, dessa kan ses som ströfynd eftersom de dessutom framkom i olika faser. I fas 10 påträffades 19 bitar av slagg utanför byggnaderna. Inomhus fanns i hus 5 flera metallföremål såsom en nit (F214) och ett intakt bältesbeslag (F3) i Cu-leg. I hus 3 fanns ytterligare fragment av föremål i Cu-leg, sannolikt rester efter ett spänne (F179). Den relativt låga förekomsten av slagg gör att jämförelsen mellan inom- och utomhus inte leder till något resultat som är tolkningsbart i någon vidare bemärkelse (diagram 6–7).

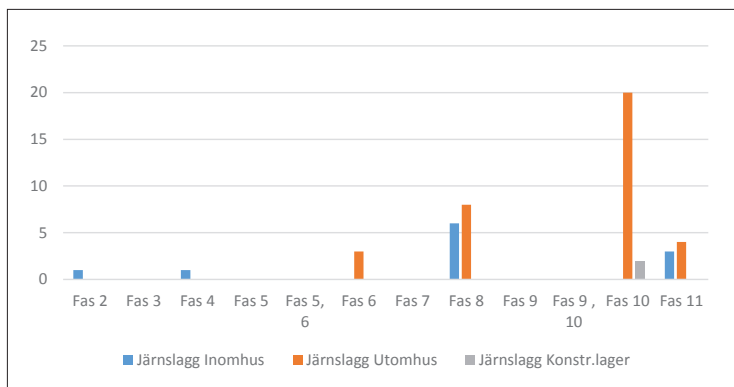

Diagram 6. Järnslag/fas.

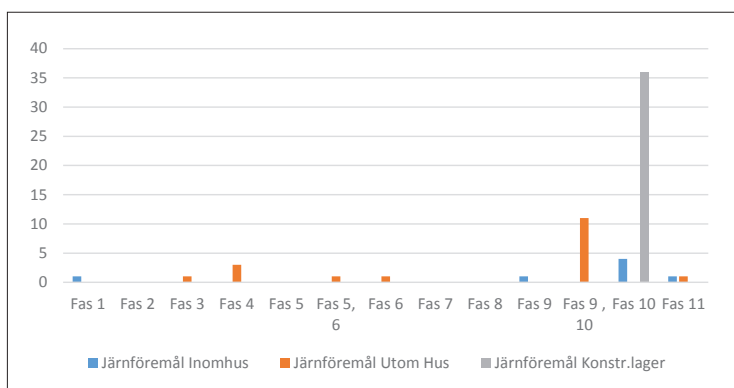

Diagram 7. Järnföremål/fas.

Keramik

Keramikmaterialet domineras av svartgods. Det totala antalet fragment från utomhusmiljöer är 149, inomhus påträffades 197 och i konstruktionslager påträffades 32 fragment. Spridningen av fynden är ganska vid och medan vissa faser som till exempel fas 9 och 10 har flest keramikskärvor inne i husen råder det motsatta förhållandet för till exempel fas 3 och 8. Konstruktionslagren innehöll ett lågt antal skärvor. Därför är en jämförelse mellan keramikskärvornas spridning i olika miljöer inom undersökningsområdet inte speciellt tillförlitlig (diagram 8).

Måhända är resultatet inte oväntat då bebyggelsen inom många faser har brunnit och endast lämnat kvar skärvor, kollapsen av byggnaden kan även ha krossat intakta kärl. Kärl som går sönder i vardagen kan även ses som ett helt naturligt hushållsavfall.

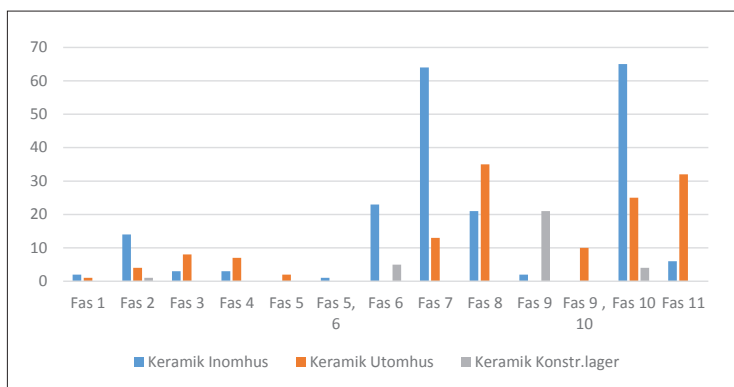

Diagram 8. Keramik/fas.

Sammanfattning

På ett generellt plan gav den statistiska presentationen av fynd i förhållande till depositionsmonster en användbar överblick av fyndmaterialet trots att helhetsbilden är fragmenterad. Med hjälp av analysen kan dock enskilda intressanta företeelser lyftas fram. Resultatet erbjuder glimtar av depositionsmonster, dock motsägs dessa mönster ibland i andra faser. Viktigt att notera är att undersökningsytan var mycket liten och att en större undersökning kanske skulle kunna bidra med ett bättre resultat.

Ur ett mer allmänt perspektiv ger fyndrepresentationen i diagrammen, med hänsyn tagen till den miljö materialet deponerats i, en användbar översikt. Även om deponeringsmönstren är få så kan analysen underlätta arbetet med att upptäcka individuella skillnader i arbetet med fynden. Det stämmer att även analyser av fynd per material och faser (utan deponering och miljö) skulle visa på samma tendenser som denna studie. Likväl innebär det kontextuella perspektivet att ytterligare ett lager kan läggas till tolkningen – något som återigen förmodligen är mer användbart på en större undersökning.

Utvärdering

Syftet med undersökningen var att i möjligaste mån bidra med ny kunskap om bebyggelsestrukturen på platsen, att fastställa när den äldsta bebyggelsen uppfördes och att försöka identifiera vilka aktiviteter som kan spåras och bekräftas på platsen. Med tanke på den begränsade yta som undersöktes så har undersökningen gett mycket intressanta resultat från de byggnader och den passage som kom att undersökas. De mål och frågeställningar som formulerades i undersökningsplanen har uppnåtts på ett tillfredsställande sätt. Resultatet från undersökningen visade till exempel på att tomtstrukturen ändras något mellan huvudfas I och II. Resultatet från analysen kring hur fynden fördelade sig mellan ytor inne i husen kontra utanför husen var för litet för att kunna dra några större slutsatser kring aktiviteter kopplade till inom- respektive utomhusmiljöer. Undersökningens resultat kommer att kunna förstås och tolkas tillsammans med äldre undersökningars resultat, detta gäller även för de identifierade bebyggelsefaserna med ingående hus och konstruktioner.

Vissa sektioner som upprättades under 1990-talet ingår i rapporten och har tolkats tillsammans med den plangrävda ytan. Vid undersökningen gavs det tillfälle att arbeta med två undersökningsmetoder – single context-metoden och med källmaterial som tolkats genom sektionsritning utifrån den metod som bygger på att urskilja bebyggelseskikten (husen). Vid efterarbetet med resultat och tolkning har det visat sig att den metod som användes vid tolkningen av sektioner (från 1990-talet) fungerade alldeles utmärkt för detta ändamål, däremot kan problem uppstå när resultatet från en sektion ska sammanföras med plangrävda ytor. Problematiken ligger dels i att nedbrytningen av kulturlager sker olika fort över ytan, dels i att bebyggelsen inte är tillräckligt statisk för att med säkerhet kunna fastslå att det rör sig om samma fas i sektion och plan.

Arbetet med förmedling skedde enligt den plan som utformades i undersökningsplanen. Förutom de organiserade visningarna var intresset från allmänheten mycket stort och undersökningen var välbesökt. Sigtuna museum lade fortlöpande upp information om fältresultat på sin hemsida under tiden som undersökningen pågick.

Referenser

Mejl och muntliga uppgifter

- Balkfors, Jonas, Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet, mejl 2017-08-21.
Carlsson, Anders, Stockholms universitet, mejl 2015-04-05.
Roslund, Mats, Lunds universitet, mejl 2014-08-25.
Vinberg, Ann, Stiftelsen Kulturmiljövård, muntlig uppgift 2017-09-25.

Internet

- Sigtuna kommun, reportage 2014-08-14:
http://www.sigtuna.se/sv/s_Nyhetsarkiv/Ar-Sigtuna-aldre-an-vad-vi-tror/
Sigtuna museum Facebook, äldre facebookside, död länk:
<https://www.facebook.com/IngegerdOlofsdotter>

Litteratur

- Ambrosiani, K. 1981. *Viking Age Combs, Comb Making and Comb Makers in the Light from Birka and Ribe*. Stockholm
- Andræ, T. 1942. Från Sigtuna till Gamla Uppsala. *Svenska Turistföreningens årskrift 1942*. S. 111–136.
- Björköarätten. *Äldre västgöotalagen, Yngre västgöotalagen, Smålandslagens kyrkobalk och Björköarätten. Tolkade och förklarade för nutidens Svenskar. Svenska landskapslagar 5*. Översatt och kommenterad av Holmbäck & E. Wessén 1946. Stockholm.
- Brink, S. 1990. *Sockenbildning och sockennamn. Studier i äldre territoriell indelning i Norden*. Uppsala.
- Bäck, M. & Carlsson, M. 1994. *Kvarteret S:ta Gertrud 3: Stadsgårdar och gravar i Sigtuna ca 970–1100. Uppland, Sigtuna RAÄ 195*. Stockholm.
- Dahlberg, E. [1966]. *Teckningarna till Svecia antiqua et hodierna*. Uppland. Stockholm.
- Deutgen, L. 1990. Makt och människor i kungens Sigtuna. I: Tesch, S. (red.) *Sigtuna-grävningen 1988–90*. Sigtuna museer.
- Douglas, M. 1978. *Sigtuna*. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Medeltidsstaden. Rapport 6. Stockholm.
- Floderus, E. 1927. En gilleskyrka i Sigtuna. *Fornvännen* 22. S. 257–272.
- Flodin, L. 1989. Kammakeriet i Trondheim. En kvantitativ analys av horn- och benhantverket från Folkebibliotekstomten. *Fortiden i Trondheim bygrunn: Folkebibliotekstomten. Meddele/ser nr 14*. Trondheim.
- Gidlöf, L. 2014. Sigtuna – äldre än man trott? *Sigtunabygden 28 augusti 2014*. Se också: <http://www.unt.se/sigtunabygden/sigtuna-aldre-an-man-trott-3308396.aspx>
- Hallgren, F. 2008. *Identitet i praktik. Lokala, regionala och överregionala sammanhang inom nordlig trattbägararkultur*. Coast to Coast Books 17. Uppsala.
- Hillbom, L. 1987. Kvarteret Nunnan. I: Andræ, T. m.fl. (red.) *7 000 år på 20 år. Arkeologiska undersökningar i Mellansverige*. Stockholm.
- Holm, O. 2009. Dateringen av Västerhus kyrkogård. Ett bidrag till studiet av Jämtlands kristnande. I: Iregren, E, Alexandersen, V & Redin, L. (red.) *Västerhus. Kapell, kyrkogård och befolkning*. Stockholm. S. 130–153.
- Jansson, I. 1991. År 970/971 och vikingatidens kronologi. I: Iversen, M. (red.) *Mammen – grav, kunst og samfund i vikingetid*. Aarhus. S. 267–284.
- Karlsson, J. 2016. *Spill. Om djur, hantverk och nätverk i Mälaramrådet under vikingatid och medeltid*. Theses and Papers in Ostearchaeology 8. Stockholms universitet.
- Kjellström, A. Storå, J., Possnert, G. & Linderholm, A. 2009. Dietary Patterns and Social Structures in Medieval Sigtuna, Sweden, as Reflected in Stable Isotope Values in Human Skeletal Remains. *Journal of Archaeological Science* 36.
- Lagerqvist, L. & Åberg, N. 1994. *Litet lexikon över Sveriges regenter*. Stockholm.

- Lindeberg, M. 2017. *Kulturlager från medeltid och tidigmodern tid kring Drakegården. Kvarteret Draken och Stora Gatan*. RAÄ 195:1. Sigtuna stad och kommun. Uppland. Stockholms län. Rapporter från Arkeologikonsult 2017:2886.
- Ljung, C. 2016. *Under runristad häll. Tidiga gravmonument i 1000-talets Sverige*. Stockholm Studies in Archaeology 67:1 och 67:2.
- Nordström & Lindeblad (red.) 2016. *Båthus, stadsgårdar och stadsliv i Nyköping 650–1700*. Rapport 2016:77. Arkeologisk undersökning. Södermanland. Nyköpings stad och kommun. Kvarteret Åkroken 3 och 4. Nyköping 231:1.
- Petterson, B. 1995. Stratigraphic Analysis and Settlement Stratigraphy in Early Medieval Sigtuna. *Laborativ Arkeologi. Journal of Nordic Archaeological Science* 8. Stockholm. S. 65–77.
- Redelius, G. 2006. *Sigtuna och Sko – en tid, ett rum*. Vattholma.
- Ros, J. 2017. *Tomtgräns, passage, stenlagd gränd och runben i Humlegården i Sigtuna*. Arkeologisk undersökning. Fornlämning Sigtuna 195:1. Kvarteret Humlegården 12. Sigtuna församling. Sigtuna kommun. Stockholms län. Uppland. Schaktet i Lilla Nygatan. Stiftelsen Kulturmiljövård rapport 2017:51.
- Ros, J. 2016a. Sigtunakyrkorna. Sigtunas kyrkoruiner – bevarande och brukande. I: Hesselbom, T. (red.) *Bookazine* 3:52–71. Sigtuna Museum & Art. Sigtuna.
- Ros, J. 2016b. Sigtuna and Excavations at the Urmakaren and Trädgårdsmästaren Sites. Holmquist, L., Kalmring, S. & Hedenstierna-Jonson C. (red.). *New Aspects on Viking-Age Urbanism. Proceedings of the International Symposium at the Swedish History Museum, April 17–20th 2013*. Stockholms universitet. S. 139–148.
- Ros, J. 2014. Kvarteret Urmakaren och en klosterkyrka på museitomten i Sigtuna. *Situne Dei. Årsskrift för Sigtunaforskning och historisk arkeologi*. Sigtuna. S. 56–69.
- Ros, J. 2009. *Stad och gård. Sigtuna under sen vikingatid och tidig medeltid*. OPIA 45. Uppsala.
- Ros, J. 2008. Sigtuna. I: Brink, S. & N. Price, N. (red.) *The Viking World*. Abingdon. S. 140–144.
- Ros, J. 2001. *Sigtuna. Staden, kyrkorna och den kyrkliga organisationen*. OPIA 30. Uppsala.
- Ros, J. 1992. *Dubbelhelkammrar från kv. Trädgårdsmästaren i Sigtuna samt ben- och hornhantverkets utveckling och roll i ekonomin under vikingatid och tidigmedeltid*. Institutionen för arkeologi i Lund. C-uppsats i medeltidsarkeologi. Stencil.
- Schück, A. 1926. *Studier rörande det svenska stadsväsendets uppkomst och äldsta utveckling*. Uppsala.
- Schück, H. 1983. Det augustinska kanikersamfundet vid Skara domkyrka. En studie om den Västgötska kyrkan och dess förbindelser under 1200-talet. *Västergötlands fornminnesförenings tidskrift* 1983–84.
- Svensson, K. 1987. Sigtuna under sen vikingatid. *Populär arkeologi nr 1/1987*. S. 10–13.
- Tesch, S. 2003. *Vyer från medeltidens Sigtuna*. Sigtuna museums skriftserie 10. Sigtuna.
- Tesch, S. 2001. Olof Palme, S:ta Gertrud och Sigtunas medeltida kyrktopografi. I: Tesch, S. & Edberg, R. (red.) *Biskopen i museets trädgård. En arkeologisk gåta*. Sigtuna museers skriftserie 9. Stockholm. S. 9–44.
- Tesch, S. 1990. Stad och stadsplan. I: Tesch, S. (red.) *Makt och människor i kungens Sigtuna. Sigtunautgrävningen 1988–90*. Sigtuna.
- Thordeman, B. 1922. Från det äldsta Sigtuna. Olof Palmes grävning år 1915. *Upplands fornminnesförenings tidskrift* 37. S. 14–31.
- Toll, A. 1987. *Pärlor från Sigtuna. Datering genom jämförande studier*. C-uppsats i arkeologi vid Stockholms universitet. Stockholm
- Upplandslagen. Svenska landskapslagar. Bd 1*. Tolkade och förklarade för nutidens svenskar av Å. Holmbäck och E. Wessén. Stockholm 1933.
- Vinberg, A. med bidrag av Anna-Lena Hallgren (manus). *Gård och gravar i Gårdskäl. Vendeltid och vikingatid i Skiftinge*. Särskilda arkeologiska undersökningar. Fornlämning Eskilstuna 245:1 och 432:1. Skiftinge 1:1. Eskilstuna socken och kommun. Södermanlands län. Stiftelsen Kulturmiljövård rapport.
- Wikström, A., Ljung C. & Kjellström, A. 2009. *S:ta Gertrud 3, Sigtuna 2008*. Rapport arkeologisk förundersökning. Meddelanden och rapporter från Sigtuna museum 39.

- Wikström, A. m.fl. (red.) 2008. *På väg mot Paradiset – arkeologisk undersökning i kvarteret Humlegården 3 i Sigtuna 2006*. Meddelanden och rapporter från Sigtuna museum 33.
- Wikström, A. m.fl. (red.) 2011. *Fem stadsgårdar – arkeologisk undersökning i kv. Trädgårdsmästaren 9 & 10 i Sigtuna 1988–90*. Meddelanden och rapporter från Sigtuna museum 52.
- Zachrisson, I. 1984. *De samiska metalldepåerna år 1000–1350*. Umeå.
- Zachrisson, T. 1998. *Gård, gräns och gravfält. Sammanhang kring ädelmetalldepåerna och runstenar från vikingatid och tidig medeltid i Uppland och Gästrikland*. Stockholm Studies in Archaeology 15. Stockholm.
- Zachrisson, T., Ljung, C. & Kjellström, A. 2017. Skärningspunkt Sigtuna – en första presentation av ett forskningsprojekt. *Situne Dei. Årsskrift för Sigtunaforskning och historisk arkeologi*.

Tekniska och administrativa uppgifter

Förundersökningen

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM14030 KM14062
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-40439-2013, 2014-05-26
<i>Undersökningsperiod:</i>	9 juni–21 oktober 2014
<i>Exploateringsyta:</i>	120 löpmetrar
<i>Personal:</i>	Jonas Ros
<i>Landskap:</i>	Uppland
<i>Län:</i>	Stockholm
<i>Kommun:</i>	Sigtuna
<i>Socken:</i>	Sigtuna församling
<i>Fastighet:</i>	Kvarteret Sankta Gertrud 3 och Lilla Nygatan
<i>Fornlämning:</i>	Sigtuna 195:1
<i>Fastighetskarta:</i>	66G1FS Sigtna
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X6611213/Y134110
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmättningsmetod:</i>	Manuellt från befintlig bebyggelse. Digitaliserat i efterhand.
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Kommer att förvaras hos Sigtna museum. 8 st sektionsritningar i A3-format, 8 st planritningar i A3-format samt digitala fotografier.
<i>Fynd:</i>	Fynden F1–27 förvaras hos KM i väntan på beslut om fyndfördelning. Enligt förhandsbesked kommer fynden att fyndfördelas till Sigtna museum.

Den arkeologiska undersökningen i Lilla Nygatan

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM14075
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	4311-24307-2014, 2014-07-08
<i>Undersökningsperiod:</i>	29 juli–22 augusti 2017
<i>Exploateringsyta:</i>	15,5 m ²
<i>Personal:</i>	Jonas Ros (projektledare) Ingela Harrysson (bitr. projektledare) Duncan Alexander
<i>Landskap:</i>	Uppland
<i>Län:</i>	Stockholm
<i>Kommun:</i>	Sigtuna
<i>Socken:</i>	Sigtuna församling
<i>Fastighet:</i>	Kvarteret Sankta Gertrud 3 och Lilla Nygatan
<i>Fornlämning:</i>	Sigtuna 195:1
<i>Fastighetskarta:</i>	66G1FS Sigtna
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X6611675/Y653360
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmättningsmetod:</i>	Totalstation
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inga sektions- och planritningar. 55 st digitala fotografier kommer att förvaras hos Sigtna museum.
<i>Fynd:</i>	Fynden F1–223 förvaras hos KM i väntan på beslut om fyndfördelning. Enligt förhandsbesked kommer fynden att fyndfördelas till Sigtna museum.

Bilagor

Förundersökningen	90
Bilaga 1. Schakttabell	90
Bilaga 2. Fyndtabell	91
Bilaga 3. Anläggningstabell	92
Bilaga 4. Sektion 4 med lagerbeskrivningar	94
Bilaga 5. ¹⁴ C-analyser	98
Bilaga 6. Dendrokronologisk analys	102
Bilaga 7. Konserveringsrapport	103
Den arkeologiska undersökningen i Lilla Nygatan	105
Bilaga 8. Kontextlista	105
Bilaga 9. Fyndtabell	115
Bilaga 10. ¹⁴ C-analyser	120
Bilaga 11. Konserveringsrapport	123

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Markslag och topografiskt läge	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Anmärkning	Sektion	Objekt	Underlag
1	Tomtmark Museitomten	6,4	1	5	Togs även upp 1991. Fyllnadsmassor omrörd kulturjord.	1	Bebyggelserester, gravar.	Lera
2	Tomtmark Museitomten	29	1,7–4	5	Togs även upp 1991. Fyllnadsmassor omrörd kulturjord.	2	Bebyggelserester, gravar, kyrkogårdsmur.	Lera
3	Tomtmark Museitomten	11	1–2,3	5	Togs även upp 1991. Fyllnadsmassor omrörd kulturjord.	3	Bebyggelserester.	Lera
4	Gatemark Lilla Nygatan	24	1–1,5	1,7–5	Grus, sand och jord.	4	Bebyggelserester.	Lera
5	Tomtmark Museitomten. Längs med Fornhemmet på västra sidan av farstukvisten och utanför farstukvisten.	21	0,6–1,7	1	Delar av schaktet togs upp 2008. Fyllnadsmassor omrörd kulturjord.	5, 6, 7	Grundmurar till kyrkan. Stråvmur till kyrkan.	Kulturjord
6	Tomtmark Museitomten. Längs med Fornhemmet på farstukvistens östra sida.	3,6	0,3–0,6	0,5	Fyllnadsmassor omrörd kulturjord.	–	Raseringsmassor från kyrkan.	Kulturjord
7	Tomtmark Museitomten. Söder om Fornhemmet öst–västlig riktning fram till härbret.	25	0,4	0,25–0,3	Fyllnadsmassor omrörd kulturjord.	–	Grundmurar till kyrkan.	Kulturjord och påförd jord

Bilaga 2. Fyndtabell

Fynd	Sakord	Material	Godstyp	Kommentar	Vikt (g)	Antal	Antal. fragm.	Fyndomständighet
1	Kam	Horn		Sammansatt enkelkam, längd 10,3 cm.	20	1	1	Sektion 4, 0–2 m
2	Gravmonument	Röd sandsten		Längd 14,5×9×1,5 och 9×7×2,2 cm. Kalkbruk på bitarna.	590	2	2	Lösfynd, schakt 5, vid sektion 5
3	Slagg	Slagg		Smidesslagg, magnetisk.	110	10	10	Schakt 5, sektion 6, lager 6
4	Slagg	Slagg		Smidesslagg, magnetisk.	285	3	3	Schakt 5, sektion 5, lager 5
5	Keramik	Keramik	Yngre rödgods	Del av gryta. Mynning. 1800-tal.	16	1	1	Schakt 5, A1
6	Gravmonument	Röd sandsten		Variérande storlek 8–12,5×5–8×1,2–3 cm. Kalkbruk på bitarna.	1 240	7	7	Lösfynd, schakt 6
7	Gravmonument	Röd sandsten		9,5×15×2,1 cm. Kalkbruk.	490	1	1	Lösfynd, schakt 7
8	Gravmonument	Ljusröd sandsten		Två parallella halvcirkelformade huggningar.	2 890	1	1	Lösfynd, schakt 7
9	Kritpipa	Kritpipa		Delar av skaft.	9	2	2	Lösfynd, schakt 6
10	Keramik	Keramik	Äldre svargods	AIV, mynningsbit.	14	1	1	Lösfynd, äldsta lagren sektion 1,8 m
11	Keramik	Keramik	Äldre rödgods	Brun fläckig glasyr.	1	1	1	Schakt 3, sektion 3, lager 66:s övre del
12	Keramik	Keramik	Äldre rödgods	Ljusbrun glasyr med dekor.	5	1	1	Schakt 3, sektion 3, lager 66 vid 9,3 m
13	Hornspill	Horn, sannolikt älghorn			1	1	1	Schakt 3, sektion 3, lager 66 vid 9,3 m
14	Keramik	Keramik	Äldre svartgods, AIV		23	1	1	Schakt 4, sektion 4, lager 97 vid 9 m
15	Keramik	Keramik	Äldre svartgods AIV	En mynningsbit.	12	2	2	Schakt 4, sektion 4, lager 97 vid 10,5 m
16	Hornspill	Horn, sannolikt älghorn			4	3	3	Schakt 4, sektion 4, lager 97 vid 10,5 m
17	Halvfabrikat	Horn, sannolikt älghorn		Halvfabrikat till dubbelhelkam med konkav sida.	10	1	1	Schakt 4, sektion 4, lager 97
18	Keramik	Keramik	Äldre svartgods AIV	Med vågrät dekor.	6	1	1	Schakt 4, sektion 4, lager 110
19	Föremål	Bly och järn			35	1	1	Schakt 4, sektion 4, lager 118
20	Hornspill	Horn, älghorn			35	1	1	Schakt 4, sektion 4, lager 119 vid 19,7 m
21	Keramik	Keramik	Äldre svartgods AIV		10	1	1	Schakt 4, sektion 4, lager 119 vid 19,7 m
22	Keramik	Keramik	Äldre svartgods AIV		11	1	1	Schakt 4, sektion 4, lager 125 vid 20,6 m
23	Keramik	Keramik	Äldre svartgods AIV		3	1	1	Schakt 4, sektion 4, lager 128 vid 21,5 m
24	Byggnadssten	Sten		Kvadersten, ca 0,35×0,27 m. Sju sidor.		1	1	Schakt 5, lösfynd
25	Byggnadssten	Sten		Kvadersten, ca 26×0,29 m. En huggning ca 90° vinkel i ett hörn.	1	1	1	Schakt 6, lösfynd
26	Byggnadssten	Kalksten		Huggen, ca 0,40×0,29×0,14 m.	1	1	1	Schakt 5, lösfynd
27	Byggnadssten	Sten		Huggen, ca 0,28×0,29 m. En huggning, ca 90° vinkel i ett hörn.	1	1	1	Schakt 5, lösfynd

Bilaga 3. Anläggningstabell

Anläggning	Schakt	Anläggningstyp	Storlek (m)	Beskrivningar och kommentarer
A1	5	Fundament	1,7×1,4	24 stenar. Fundament till en konstruktion intill Fornhemmets vägg. Samtida med Fornhemmet. Bland stenarna framkom även A7. Fynd keramik (F5) som daterar anläggningen till 1800-talet.
A2	5	Raseringslager från kyrkan	6×1,6	Grästenar i varierande storlek mellan 0,01–0,60 m i diameter. Några av stenarna var kvaderstenar. Bland stenarna fanns bitar röd sandsten med fastsittande kalkbruk. Raseringslager till stenkyrkan.
A3	5	Lagda stenar	1,8×0,46	Fem stenar i storlek 0,4–0,9 m på den västra sidan av Fornhemmets farstuvküst, norr om kyrkolämningen. Funktionen hos anläggningen är oklar.
A4		Fundament	2,9×0,6	34 vällagda stenar med storlek 0,1–0,4 m. Tolkningen är något oklar, men det kan vara rester av en sekundärt byggd kontrefor som stöttat den norra muren.
A5	6	Grundmur	1×0,80	Tre större stenar i storlek 0,2×>0,5 m i anläggningens norra del. Dessa stenar var inmurade och det frilades en murad yta 1,0×0,35 m stor som bedöms vara murkärnan i grundmuren till den norra muren i kyrkan.
A6	6	Stenar	2,4×0,6	28 stenar i ojämn nivå. Troligtvis ett raseringslager från stenkyrkan.
A7	5	Stenskott stolphål	0,3×0,3	Stenskott stolphål samtida med Fornhemmet, 1800-tal.
A8	5	Grundmur	0,5×0,1	Två stenar. Del av grundmur till västpartiets östra vägg.
A9	5	Grundmur	3,3×0,3	Tio stenar. Del av grundmuren till västpartiets östra vägg och del av den norra väggen.
A10		Grundmur	2,5×0,4	17 stenar lagda i bruk. Anläggningen utgjorde en del av grundmuren till västpartiets östra vägg.
A11	5	Grundmur	4,2×0,55	Tio stenar. Del av grundmuren till västpartiets norra vägg.
A12	5	Grundmur	1,3×0,2	Sex stenar. Del av grundmuren till västpartiets norra vägg.

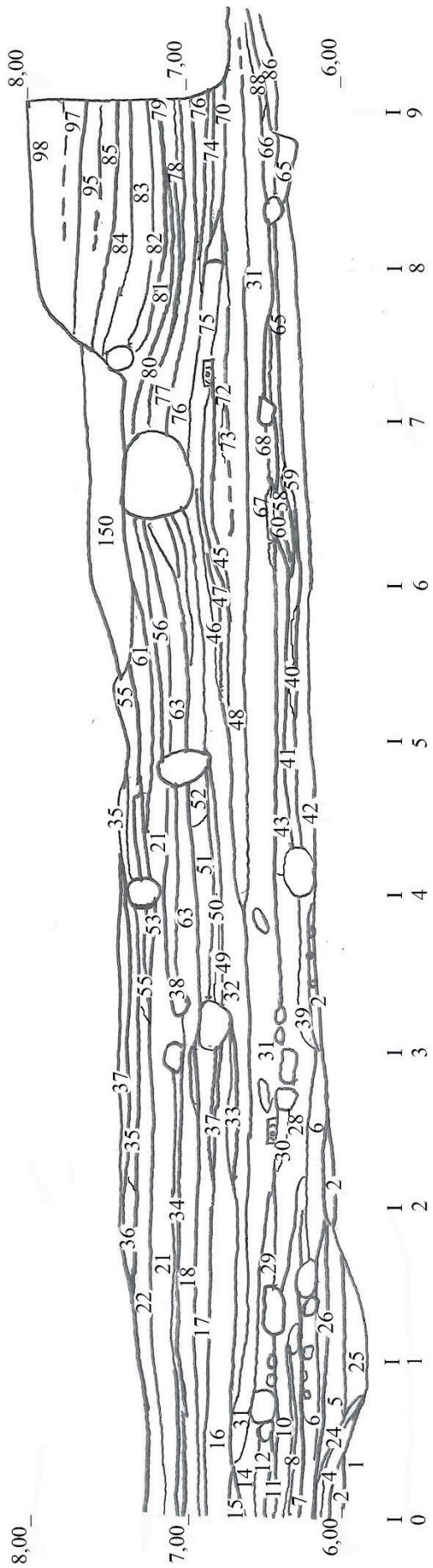
Bilaga 4. Sektion 4 med lagerbeskrivningar

1. Gulgrå steril lera.
2. Brungrå lera. Påminner om växtborisont, men med inslag av djurben.
3. Grå lera.
4. Gråbrun lerblandad kulturjord.
5. Gråbrun lera med inslag av grus och kulturjord.
6. Gråbrun kulturjordsblandad lera. Golv.
7. Grågrön lera. Golv.
8. Grått grus. Lappning på golv.
9. Brungrå kulturjord.
10. Rödbrun oxiderad sand blandad med kulturjord. Kol i botten. Härd, eller brandlager.
11. Gråbrunt grus blandat med kulturjord.
12. Gråbrun kulturjord blandad lera. Golv.
13. Gråbrun kulturjord.
14. Gulbrun lera. Golv.
15. Gråbrun kulturjord med inslag av stora ben.
16. Svartbrun kulturjord med inslag av stora ben.
17. Gråbrun kulturjord.
18. Brungrå kulturjord.
19. Brungrå lerblandad kulturjord. Golv.
20. Orange bränd sand blandad med sot. Härd eller brandlager.
21. Gråbrun kulturjord.
22. Brungrå lerblandad kulturjord.
23. Brunsvart kulturjord.
24. Gråbrun kulturjord.
25. Gråbrun lera med inslag av kulturjord och ben.
26. Rödbrun bränd lera med kulturjordsinslag.
27. Grå lera.
28. Brun lerblandad kulturjord.
30. Brunröd kulturjord blandad med bränd sand.
31. Gråbrun lera och kulturjord blandad med förmultnat organiskt material. Liggande trä vid 2,3 meter.
32. Gråbrun kulturjord blandad med lera from 4 meter inslag av sot.
33. Grå lera blandad med kulturjord.
34. Gråbrun lerblandad kulturjord med fläckvis bränd sand.
35. Rödbrun bränd sand. Bränt torvtak?
36. Gråbrun kulturjord.
37. Gråbrun omrörd kulturjord blandad med rödbrun bränd sand.
38. Blågrå lera.
39. Brun lerblandad kulturjord.
40. Grå kulturjordsblandad lera.
41. Svart kol och sot.
42. Brungrå lera. Påminner om växtborisont, men med inslag av stenar i botten.
43. Brun lerblandad kulturjord.
44. Rödbrun kulturjord med inslag av bränd sand.
45. Svart sot blandad med rödbrun bränd sand.
46. Grå kulturjord blandad med gulgrön lera. Golv.
47. Gråbrun kulturjord med inslag av sot.
48. Gråbrun kulturjord blandad med lera, jfr lager 32.
49. Gråbrun kulturjord.
50. Gråbrun kulturjord med stort inslag av stora ben.
51. Gråbrun kulturjord med inslag av aska.
52. Brun kulturjord blandad med bränd mörkebrun sand.
53. Grå aska. Troligtvis härd.
54. Brun sandblandad kulturjord.
55. Grå lera med inslag av kulturjord.
56. Grå lera. Golv.
57. Orange bränd sand. Troligtvis torvtak, jfr lager 52.
58. Gråblå lera. Golv.
59. Grå aska och kol. Möjligtvis härd.
60. Grus och lera. Golv.
61. Gråbrun kulturjord.
62. Orange bränd sand och aska. Torvtak.
63. Gråbrun kulturjord.
64. Gråbrun kulturjord.
65. Svart kol och sot blandat med kulturjord.
66. Gulgrå sand, kol och aska.
67. Gulgrå aska med inslag av kol och sot.
68. Gråbrun lerblandad kulturjord.
69. Vit aska.
70. Gulbrunt grus. Golv.
71. Gulbrunt grus, jfr lager 70. Golv.
72. Gråbrun kulturjord blandad med lera, jfr lager 48.
73. Rödbrun sand blandad med kulturjord.
74. Gråbrun lerblandad kulturjord. Golv.
75. Gråbrun kulturjord med inslag av sot.
76. Svart kol och sot. Fr.o.m. 8,5 meter kol och sot blandat med kulturjord.
77. Rödbrun sand och grus med inslag av aska. Möjligtvis golv.
78. Gråbrun kulturjord med inslag av grus och lera. Stampat jordgolv.
79. Grågul lera. Golv.
80. Svart kol och sot blandat med kulturjord.
81. Gråbrun lerblandad kulturjord.
82. Brunsvart kulturjord.
82. Brungrå lerblandad kulturjord med inslag av bränd sand. Troligtvis golv.
84. Svart kol och sot med horisonter av aska och sot. Ansatt i bus invid härd. Från och med 10 meter stänk av kol.
85. Gråbrun lerblandad kulturjord. Golv?
86. Gråbrun lerblandad kulturjord.
87. Grått grus blandat med lera med inslag av kulturjord.
88. Grå aska med inslag av kolstänk.
89. Grå kulturjord blandad med lera.
90. Grå aska, kol och sot.
91. Grå aska. Härd.
92. Gråbrun lerblandad kulturjord.
93. Grå och svart lera och sot.
94. Grå lera. Motsvarar lager 83.
95. Gråbrun lerblandad kulturjord. Mindre inslag av lera i jämförelse med i lager 85.
96. Rödbrun bränd sand. Bränt torvtak?
97. Mörk brun kulturjord.
98. Brungrå lerblandad kulturjord. Syllstenar vid 11–12 meter.
99. Gråsvart aska och sot blandat med kulturjord.
100. Grå lera.
101. Gulbeige sand. Golv.
102. Orange bränd sand med sot i botten.
103. Gråbrun lera. Golv.
104. Gråbrun kulturjord.
105. Rödbrun bränd sand med inslag av aska. Bränt torvtak.
106. Rödbrun bränd sand blandad med kulturjord.
107. Gråbrun lerblandad kulturjord.
108. Rödbrun bränd sand.
109. Gråbrun lerblandad kulturjord ansatt utanför bus.
110. Rödbrun lerblandad kulturjord med inslag av sot och ben. Ansatt utanför bus.
111. Mörkebrun kompakt lerblandad kulturjord.
- 112a. Gråbrun lerblandad kulturjord med stänk av bränd kalk, eventuellt från kyrkan på Museitomten.
- 112b. Mörkebrunsvart kulturjord med inslag av kalkbruk.
113. Mörkebrun kompakt lerblandad kulturjord.
114. Brungrå lerblandad kulturjord med inslag av kalkbruk, ben, tegel och ben. Ett ben, en metapodie, var i princip lodrät vilket är argument för att lagret var påfört. En tegelsten hade storleken $8,5 \times <15,5 \times >8$ cm, alltså sannolikt ingen medeltida tegelsten.
115. Bränd orange sand. Omrört lager.
116. Gråbrun kulturjord blandad med lera, bränd sand. Omrört lager ovanför syllsten.

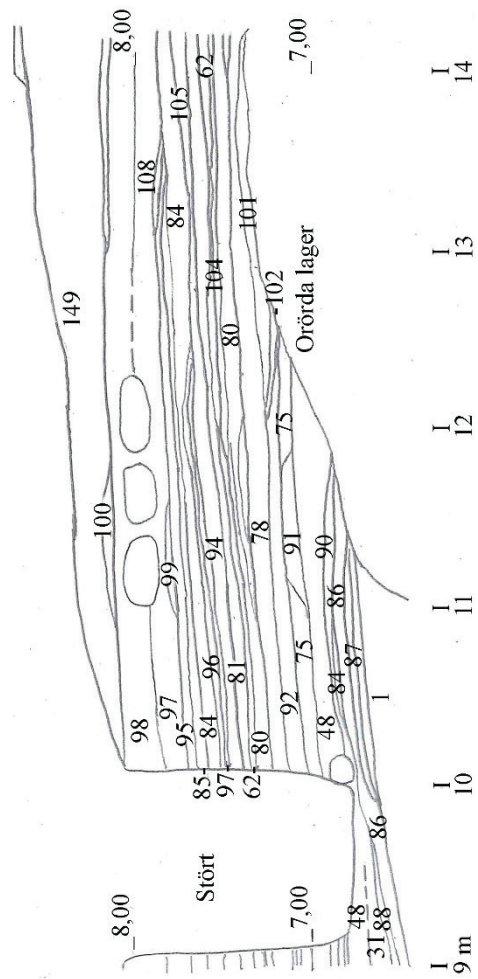
117. Gråbrun kulturjord med mycket stort inslag av lera. Stampat jordgoln. Aska i toppen vid 22 meter.
118. Brungrå lerblandad kulturjord med inslag av kalkbruk och tegelflor, eventuellt från kyrkan på Museitornen.
119. Brungrå lerblandad kulturjord med stänk av kalkbruk och tegelflor.
120. Gråbrun lerblandad kulturjord med inslag av kol, sot, sand och stenar.
121. Rödbrun bränd sand med inslag av kulturjord. Omrört brandlager från hus.
122. Grå lera. Goln.
123. Grå sandblandad lera. Goln.
124. Brungrå kulturjord med inslag av grus.
125. Brun kulturjord med stort inslag av förmultnat organiskt material och inslag av lera.
126. Grå lera. Goln.
127. Rödbrun bränd sand blandad med kulturjord.
128. Brun kulturjord. Vid 22 meter aska på golvet. Möjligtvis härd.
129. Brunsvart kulturjord med stort inslag av kol och sot.
130. Grå lera. Goln.
131. Brun kulturjord med stort inslag av förmultnat organiskt material.
132. Grå lera blandad med kol och kulturjord. Goln.
133. Grå lera goln. Vid 22 meter syllstockar. Eventuellt var en stock ur läge. En stående trä stolpe. Antagligen resvirke eller skiftesverk.
134. Brun kulturjord med stort inslag av förmultnat material.
135. Grå lera.
136. Grå lera.
137. Gråbrun kulturjord blandad med sot, kol grus bränd sand. Omrört lager.
138. Gråbrun kulturjord.
139. Brun kulturjord med stort inslag av förmultnat organiskt material och träflis.
140. Rödbrun bränd sand. Torvtak?
141. Blågrå lera. Goln.
142. Brungrå lera.
143. Blågrå lera.
144. Grå beige lera. Sannolikt "steril" lera.
145. Gråbrun kulturjord.
146. Brunsvart kulturjord.
147. Brun kulturjord med stort inslag av förmultnat organiskt material.
148. Omrörd kulturjord.
149. Grus. Bärlager.
150. Grus.

Förundersökningen

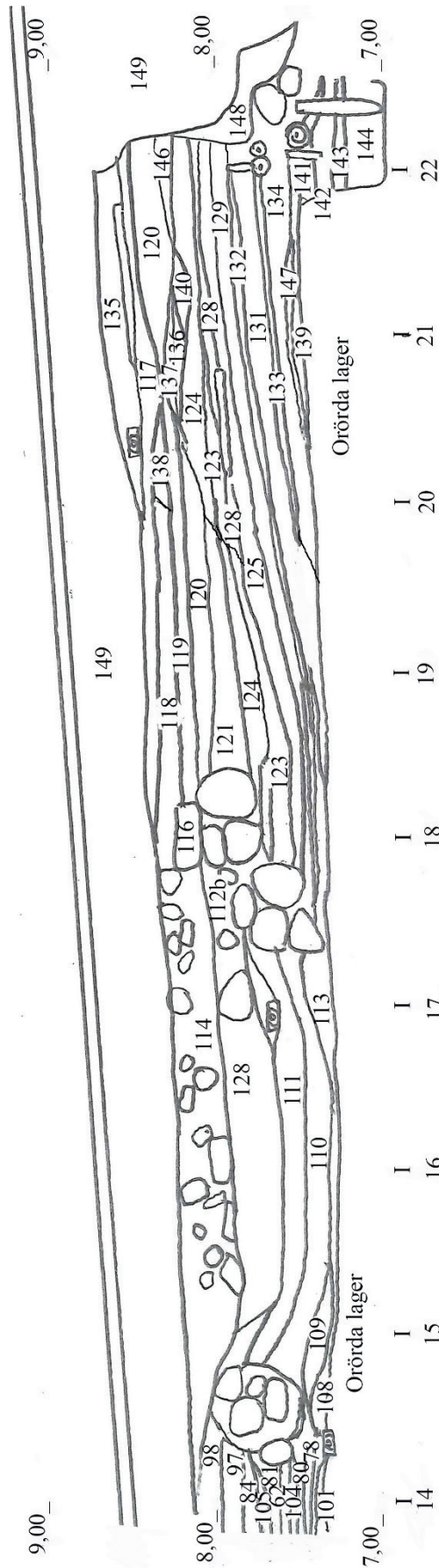
Bilaga 4. Sektion 4 med lagerbeskrivningar

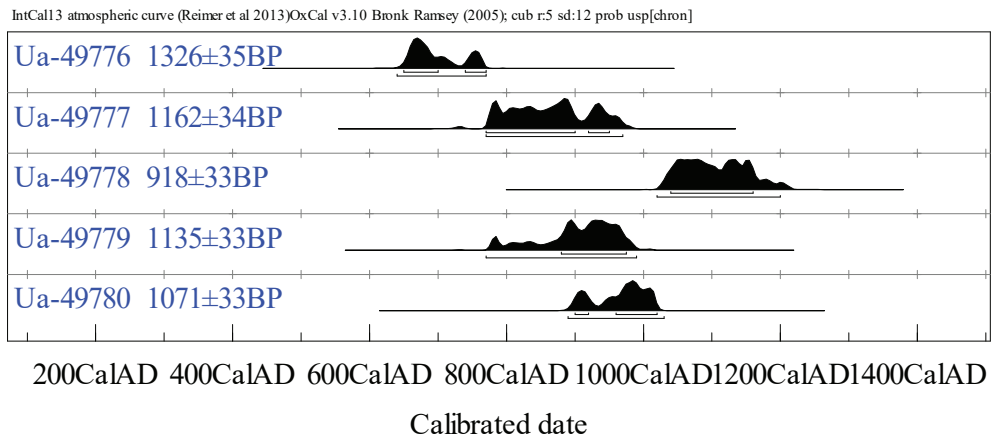
Sektion 4, 1-9,4 meter. Skala 1:40.

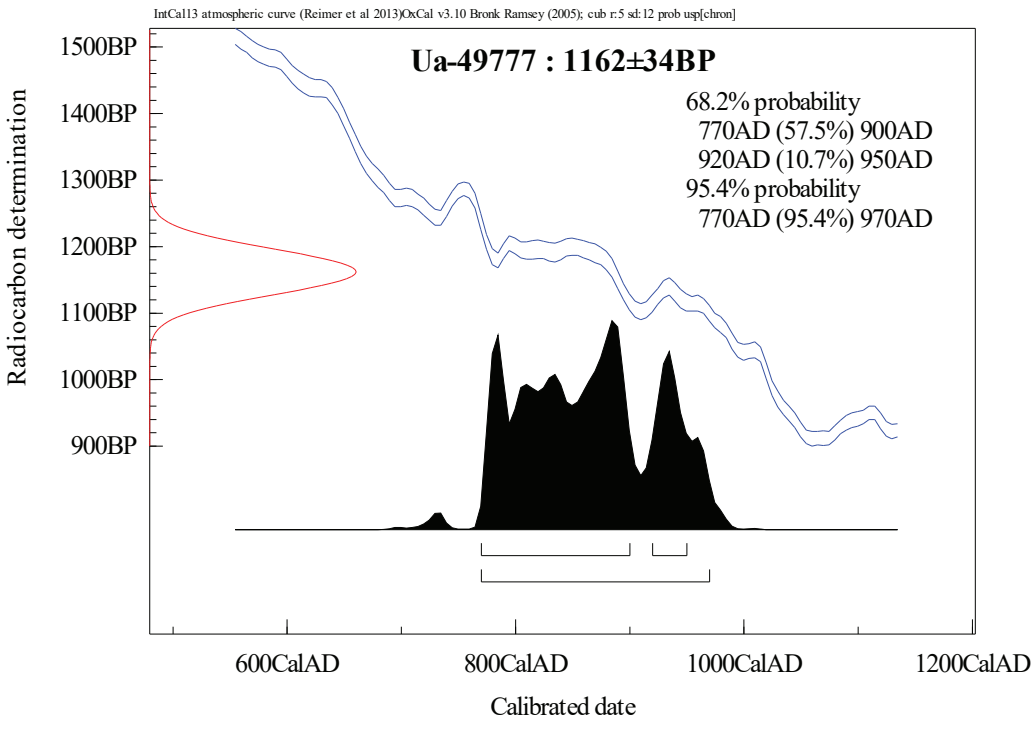
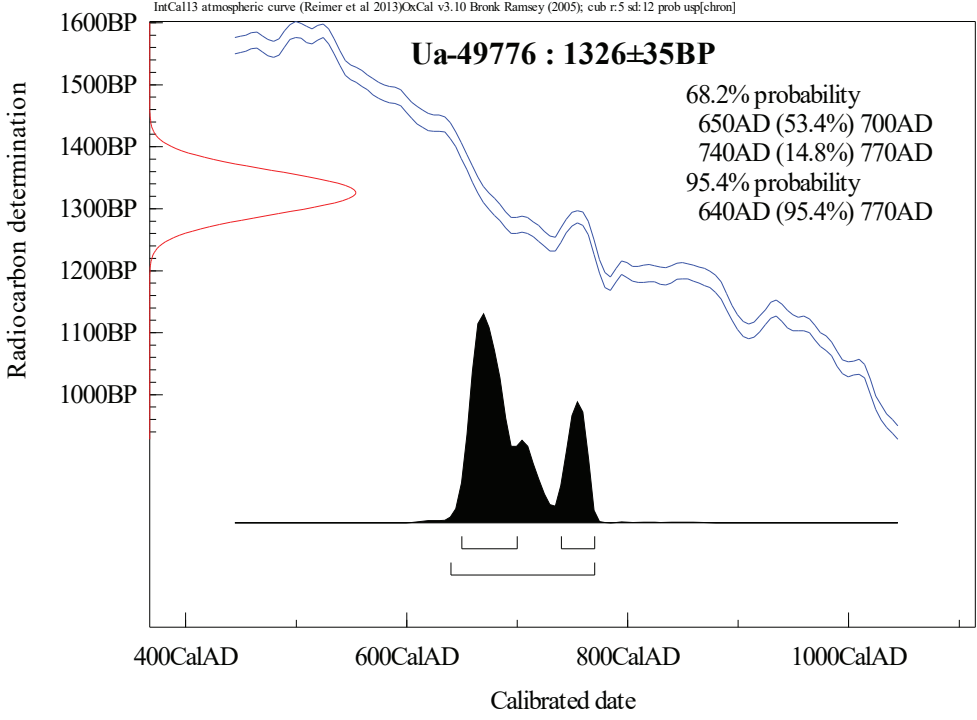

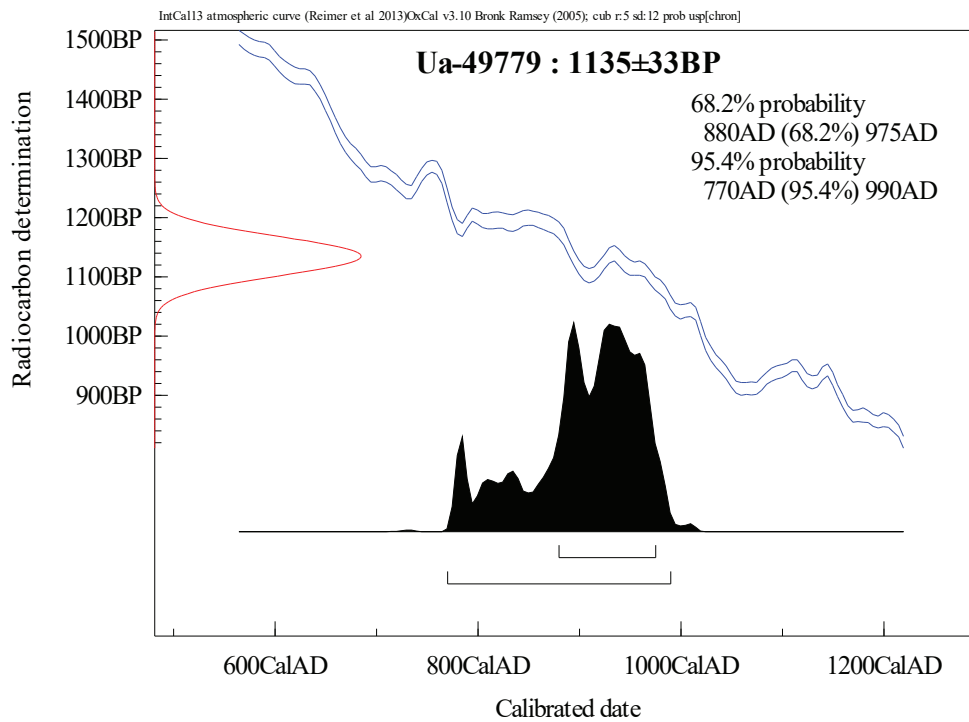
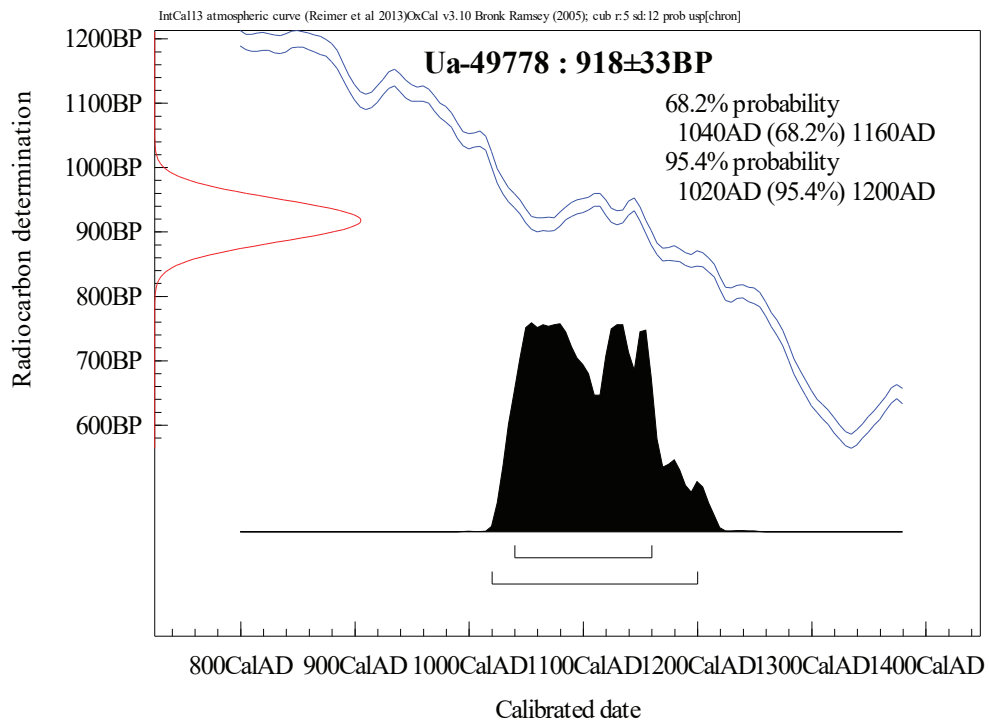
Sektion 4, 9-14 meter. Skala 1:40.

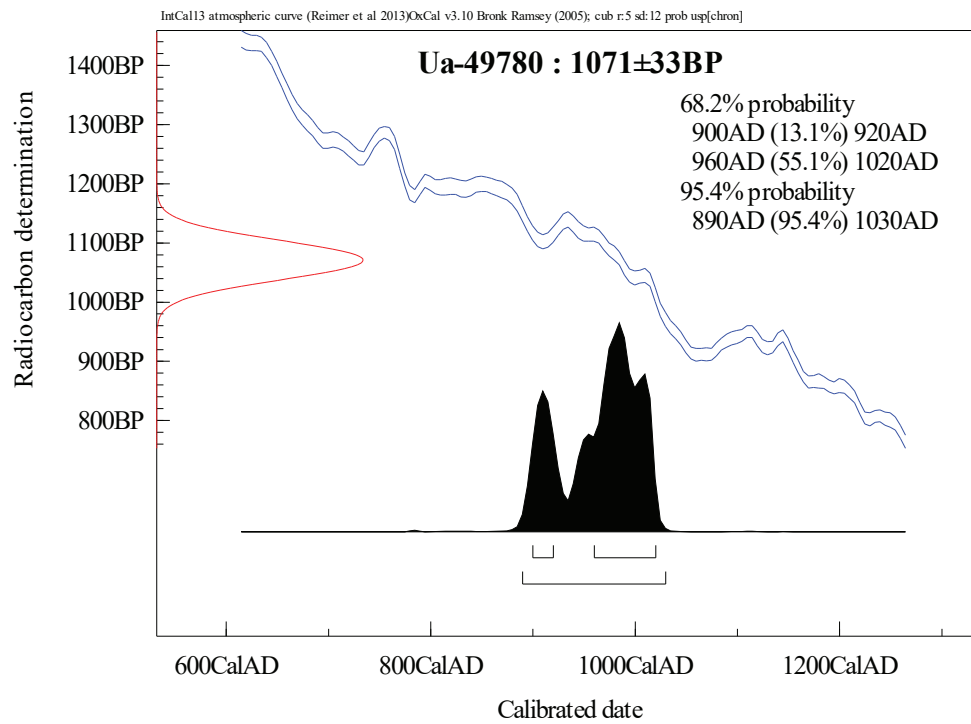

Sektion 4, 13,8–22,6 meter. Skala 1:40.

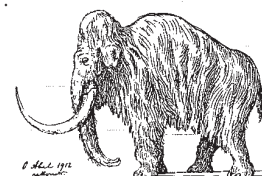

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

18 november 2014

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2014:70
Hans Linderson

**DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV EKPÅLE PÅ LILLA NYGATAN,
SEKTION 4 INTILL KVARTERET S:TA GERTRUD 3 I SIGTUNA**

Uppdragsgivare: Stiftelsen Kulturmiljövård, att Jonas Ros, Stora gatan 41, 72212 Västerås
Märk fakturan: Lilla Nygatan Sigtuna SU, KM 14075

Område: Sigtuna **Prov nr:** 72618 **Antal sågprov:** 1

Dendrokronologiskt objekt: Arkeologisk utgrävning i Sigtuna.

Resultat:

Dendro nr:	Prov Nr : /hus	Träd slag	Antal år; uppmätta radier	Splint (Sp) Bark (B) Vank. (W)	Datering av yttersta årsring i provet E kr	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalvåret)	Trädets egenålder ±15 år
57332	Lodrät stående påle som ingått i en byggnad	Ek	60;2	Sp 12*, W	983	V 983/84	80

*Ekens splintstatistik: 17 ± 7

Kommentarer:

Eken är avverkad **vinterhalvåret 983/84**.

Proveniensen är **lokal**. Tidigare undersökta prover från Sigtuna-utgrävningar såsom Trägårdsmästaren 9 och 10, till exempel dendroprov 57109 (Anläggning 93), 57158 (anläggning oklar) (tidigare "ej daterad" nu daterad till år 985 eller något senare), korrelera mycket väl med prov 57332. Rimligen har träden stått i ett gemensamt område och möjligtvis gemensam ståndort. De senare är avverkade två respektive sex år senare än föreliggande undersökta prov. Provet har bidragit till att tidigare odaterade prov nu har blivit daterade.

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare, Lunds Universitet

Datum
2015-12-09

Stiftelsen Kulturmiljövård
Att: Jonas Ros
Stora Gatan 41
722 12 Västerås

KONSERVERINGSRAPPORT

Uppdrag

Konservering av en kam av benhorn från arkeologisk undersökning av stadskvarter i

**Sigtuna församling, Up
RAÄ Sigtuna 195:1
KM 14030**

Beskrivning

Benhornföremål

Fnr 1 (Lösfynd)

Sammansatt enkelkam

Kammen är komplett förutom att den saknar ett stort antal tänder. Den har totalt sju kamskivor och sju nitar av kopparlegering med vardera åtminstone ett huvud av järn. Gröna kopparkorrosionsprodukter har sugits in i benhornet, mest på den ena sidans skena. Skenorna har en enkel dekor av parallella skåror i grupper.

Längd: 10,3 cm

Kammen håller ihop i sina beståndsdelar, även om nitarna är starkt korroderade och ett stort antal tänder saknas. Benhornet är välbevarat och stabilt. Finkorning, lerig jord satt fast mellan kvarvarande tänder, i hålrum och mellan kamskivor och skenor.

F 1, före konservering

andra sidan

Postadress

Acta KonserveringsCentrum AB
Riddargatan 13 D
114 51 Stockholm

Telefon

073-972 5525
073-360 7473

E-post

carola.bohm@actakonservering.se
info@actakonservering.se

Bankgiro

230-7155

Organisationsnummer

556744-7395
Företaget godkänt för F-skatt

Efter konservering

andra sidan

Behandling

Kammen rengjordes mekaniskt under mikroskop (x7-30) med bambupinnar, penslar, sonder, mm. 50/50 etanol/ayjoniserat vatten användes dels för att emellanåt mjuka upp den intorkade jorden dels som avslutande moment i rengöringen. Korrosionsprodukter kring nithuvudena avlägsnades så långt möjligt utan att äventyra nitarnas återstående hållfasthet. Nitarna impregnerades med Paraloid™ B72 (sampolymer av etylmetakrylat/ metylakrylat) 10%-ig lösning i etanol/acetone.

Under rengöringen, lossnade ett par tänder i sprickor som bara hållits ihop av kompakt jord. Dessa återfästes på plats med samma akrylatharts som ovan.

Carola Bohm
Konservator

Bilaga 8. Kontextlista

Lager

Kontext	Undertyp	Hus	Fas	Beskrivning	Tolkning
100	Ursprunglig lera		–	Naturlig steril lera.	Steril lera.
101	Modernt lager		–	Grävt med grävmaskin.	Blandad matjord.
1000	Aktivitetslager	1	11	Homogen kompakt mellangråbrunt organiskt material. Sporadiskt med ben och brända ben. Sparsamt med kol.	Avsatt lager på lergolv. Fynd av glimmerskiffer kan indikera bostadshus. Fynd av en skärva äldre svartgods – senast 1250 – men kan vara äldre.
1087	Aktivitetslager	2	11	Mörk brungrå lera och silt blandat med organiskt material (minerogent 20% – organiskt 80%). Sporadiskt med annat inslag. Brända ben.	Lagret har legat direkt över ett lergolv. Dock är det oklart om lagret utgör ett aktivitetslager för golvet eller har fungerat som ett över-täckningslager över en raserad byggnad. Lagret hade med stor sannolikhet blivit stört i väster av senare aktiviteter. Innehöll stora mängder ben med slaktmärken, slagg påträffades även i lagret.
1134	Stolphål		–		Fyllning i modernt stolphål SN1124.
1135	Raseringslager	4	9,1	Homogen lös kompakt mörk svart träkol. Organiskt material. Rikligt med kol.	Ingen beskrivning eller relation angiven.
1147	Torvtak	2	11	Heterogen ljus orange minerogen gul lera. Sporadiskt med ben, brända ben och grus. Sparsamt med kol. Rikligt med aska.	Bränt torvtak.
1200	Utjämningslager	3	10	Homogen hård kompakt mellangråbrun silt. Sporadiskt med organiskt material. Murbruk. Brända ben, kol, sten och rikligt med ben.	Lager som täckte ett brunnet torvtak. Sannolikt tillkommit när yta med nedbrunnet hus täckts över. Lagret uppträdde fläckvis vilket sannolikt är ett resultat av schaktningen ner till kulturlagernivå. Sparsam förekomst av lerklining.
1215	Torvtak	3	10	Homogen måttligt kompakt ljus gulorange minerogent grus och sand.	Del av brunnet torvtak, kan vara samma som SL2406 och SL2834. Förefaller vara deponerat i en passage. Orange silt, vit aska med träkol i botten. Störd av SL1200.
1254	Avfallslager	1	11	Heterogen måttligt kompakt mörk brungrå lera. Kalk. Blandat lager (minerogent 50% – organiskt 50%). Sporadiskt med ben.	Avsatt lager, inslag av enstaka djurben och kalk.
1312	Raseringslager	1	11	Heterogen lös kompakt mörk grå minerogen orange lera.	Orange bränd lera, omkring 25 ca 2–5 cm stora bitar lerklining från en lerklinad vägg. Väggens har bränts. Lagret låg intill och på stock ST1173. En bit hade ett rundat avtryck, troligtvis från flätverk, men där fanns även ett triangulärt avtryck.
1367	Golv	1	11	Homogen hård kompakt ljusgrå minerogen lera. Sporadiskt med ben.	Lergolv.
1518	Fyllning i grop		–	Homogen lös kompakt mörk brungrå lera och silt. Blandat (minerogent 50% – organiskt 50%). Sporadiskt med grus. Kol.	Bestod av återfyllningsmassor i en grop från 1800-/1900-tal.
1519	Fyllnadslager		–	Heterogen lös kompakt minerogen grå silting lera. Sporadiskt med kol och sten.	Fyllning i SN1580, rester av murbruk och tegel i fyllningen.
1585	Golv	2	11	Homogen kompakt mellangulgrå minerogen lera. Sporadiskt med sten. Sparsamt med kol.	Lager som blivit uppdelat i tre pga. störningar. Antas ha utgjort ett lergolv. Den södra delen var jämförelsevis hårt packad medan den norra delen blivit mer störd. Den västra sidan tycks ha blivit förstörd och troligtvis sträckte sig lagret ursprungligen ytterligare åt väster.
1637	Brandlager	1	11	Heterogen måttligt kompakt mörk orangegrå sand. Blandat med organiskt material (minerogent 50% – organiskt 50%).	Tunt brandlager. Orange, bränd, osorterad sand som sannolikt är rester av eldpåverkan. Inslag av stot och kol.
1714	Brandlager	3	10	Homogen kompakt brunsvart silt. Organiskt träkol. Sporadiskt med ben.	Träkolslager under träkonstruktion ST1479. Förefaller inte fortsätta åt väster, även oklar utbredning åt öster pga. schaktets slut.
1724	Torvtak	4	9–10	Homogen måttligt kompakt ljus gulorange sand. Minerogent.	Huvudkomponenten i lagret bestod av bränd torv. Lagret representerade ett bränt tak som kollapsat/deponerats.
1740	Torvtak	4	9–10	Homogen måttligt kompakt svart träkol och organiskt material.	Lagret innehöll två större bitar av träkol och ett stort antal mindre bitar. Lagrets andra komponent bestod av rester efter bränd torv. Lagret kan tolkas som en bränd takkonstruktion av trä som sedan överlagrats av det brända torvlageret SL1724.
1791	Fyllnadslager		10	Heterogen kompakt mellanbrungrå organisk lera. Blandat (minerogent 50% – organiskt 50%).	Mindre yta av lera. Antagligen påförd, i syfte att fylla upp en grop. Det är troligt att leran låg i en passage mellan två olika tomter. Ovanpå denna låg en ensam sten.
1798	Golv	4	9–10	Homogen hård kompakt ljusgrå minerogen lera. Sporadiskt med ben. Sparsamt med kol.	Benrikt lerlager, tjockast söder om störning, fortsätter västerut. Norra delen kan ha utgjort lagrets kant eller hörn. En trolig tolkning är att lagret utgjort en golvyta inne i ett hus, något som inslagen av kol och bränd torv talar för. En annan möjlig tolkning är att lagret utgjort ett utjämningslager som åsyftat jämna ut en ojämn nivå.
1823	Avfallslager		10	Homogen kompakt mörkbrunt organiskt material. Sporadiskt med brända ben. Sparsamt med kol. Rikligt med ben.	Humöst lager, innehöll rikligt med djurben. Kanske en yta mellan två hus? Avfallslager. Störd av SN1573.
1846	Passage		10	Homogen måttligt kompakt grå lera (minerogent 50% – organiskt 50%). Sporadiskt med ben.	Lager i passage. Sten med spår av kalkbruk i lagret.
1889	Avfallslager		11	Homogen måttligt kompakt mörkt gråbrunt organiskt material. Sporadiskt med kalkbruksbitar. Rikligt med ben.	Avsatt lager utanför ett hus. Lagret överlagrades också syllstensrad SS2133. I lagret påträffades enstaka brända kalkbruksbitar. I lagret fanns även några stenar som troligtvis inte har haft någon funktion.
1925	Golv	4	9, 10	Homogen hård kompakt mörk grå silting lera och organiskt material (minerogent 80% – organiskt 20%). Sporadiskt med sten och kol.	Ett mindre lager som utgjordes av kompakt lera, tolkas som lergolv i hus. Bestod av vad som bedömdes utgöra omdeponerad lera, inte färsk lera. Hård kompaktitet antyder att lagret blivit nedtrampat. Var antagligen samtida med SL1798.
1935	Utjämningslager	4	9, 10	Mellanorangegrå lera. Sporadiskt med grus. Sparsamt med ben. Brända ben. Rikligt med kol.	Lagret var fläckigt och blandat och innehöll inslag av bränd lera, lerklining. Trots att det innehöll inslag av brända husrester tolkas lagret som ett utjämningslager för syllstenarna SS1956, vilka låg direkt ovanpå lagret.

Den arkeologiska undersökningen i Lilla Nygatan

Bilaga 8. Kontextlista

Kontext	Undertyp	Hus	Fas	Beskrivning	Tolkning
1991	Aktivitetsslager	6	10	Homogen lös kompakt mörkgrå siltig lera och organiskt material (minerogent 20% – organiskt 80%). Sporadiskt med brända ben. Grus, sten, tegel och kakel. Sparsamt med kol. Rikligt med ben.	Löst kompakterat avfallslager med rester av ben och bränd lera, samt möjligt kakel.
2052	Passage		11	Heterogen måttligt kompakt ljus brungrå organisk lera. Blandat med organiskt material (minerogent 50% – organiskt 50%). Sporadiskt med ben.	Lerlager i passage utanför hus.
2115	Aktivitetsslager		10–11	Heterogen måttligt kompakt mörk gulgrå siltig lera. Blandat med organiskt material (minerogent 80% – organiskt 20%). Sporadiskt med brända ben. Sten och trä. Sparsamt med ben. Rikligt med kol.	Utgjordes av ett fläckigt lerlager under ST2068. Var inte speciellt kompakt men kan ändå ha varit trampat. I sydöstra hörnet påträffades en deponering bestående av ren kalk. En tolkning är att lagret utgjort en trampad yta mellan byggnader.
2178	Aktivitetsslager	5	10	Homogen lös kompakt mörkgrå siltig lera. Blandat med organiskt material (minerogent 80% – organiskt 20%). Rikligt med kol och ben.	Två halvfabrikat av horn påträffades. Lagret var överlag rikt på ben.
2205	Aktivitetsslager	6	10	Heterogen måttligt kompakt orange sand. Inslag av organiskt material.	Ett grått lager med bränd orange sand fläckvis ovanpå, liknar SL2115. Tre stenar påträffades ovanpå lagret, kan ha utgjort möjliga takstenar. Den norra delen representerar antagligen en trampad yta med en lins av bränd torv ovanpå. Lagret tolkas som en gångväg belägen utomhus.
2353	Golv	3	10	Lera med svartgrå träkol. Sporadiskt med ben och brända ben. Rikligt med aska. Inslag av kol och sot.	Tolkas ha utgjort del av lergolv, lera med frekvent inslag av kol och aska, laminerat. Såg ut som ett kraftigt nedsmutsat golv i närheten av eldstad. Enstaka djurben. Slutade strax väster om stensyll SS2527 och föreföll skuret av SN3227. Lagret är snarlikt SL2989 som fanns i passagens västra del.
2399	Golv	3	10	Heterogen måttligt kompakt mellangrå organisk lera. Blandat med organiskt material (minerogent 50% – organiskt 50%).	Lergolv innanför och tillhörande stensyll SS2133. Lergolvet var bevarat på en mycket liten yta.
2406	Torvtak	3	10	Homogen kompakt mellangrånorange träkol och minerogen silt. Sparsamt med aska och kol.	Liten del av torvtak, troligen samma som SL1215. Den fläcken och förekomsten av lagret kan ha med omräkning att göra. Lagret gick tydligt upp mot stenkonstruktion SS2527 och SS1531.
2421	Aktivitetsslager	5	10	Heterogen kompakt mellangrätt. Sporadiskt med ben och trä. Sparsamt med kol.	Ett tunt aktivitetsslager ovanpå lergolv SL2459. Hade en nedtrampad karaktär, fynd som påträffades utgjordes av en bit keramik, bit av glasing och ett beslag av brons.
2459	Golv	5	10	Homogen hård kompakt ljusgul minerogen grå lera. Sporadiskt med ben. Sparsamt med kol.	Lergolv som var aningen ojämnt pga. nedtrampning, slutade en aning åt söder. Bestod inte av ren lera då det förekom inslag av fiskben och kolrester. Tunnstav var lagret åt väster i anslutning till stensyllena och tjockast i södra änden. En tolkning är att lergolvet blivit anlagt efter stensyllen.
2511	Avfallslager		10	Homogen kompakt mörkt svartbrunt organiskt material. Brända ben och stenar. Sparsamt med ben och kol.	Humöst lager som tolkas varit beläget utomhus. Skräplager, kan vara underdelen av SL1823. Det som skilde lagren åt var en minskning av djurben samt en ökning av förekomst av träkol i SL2511. I nedgrävningen SN2825 påträffades något mer djurben och småsten utan tydlig ordning.
2745	Avfallslager	7	9	Heterogen måttligt kompakt mellanbrungrå lera. Blandat med organiskt material (minerogent 50% – organiskt 50%). Rikligt med ben.	Avsatt lager i passage. Lagret var avsatt utanför stensyll SS2133. I lagret fanns det ett antal löst liggande stenar som mättes in men som inte bedömdes ha någon funktion.
2779	Golv	6	10	Homogen hård kompakt mellangrå minerogen lera. Sporadiskt med sten.	Lagret uppvisade en tydlig linje åt väst/sydväst–öst/nordöst. Lagret slutade lite åt söder. Den östra sidan var avgränsad av en bit trä. En möjlig tolkning är att den markanta linjen åt väst/sydväst–öst/nordöst utgör gränsen för en träkonstruktion som inte bevarats.
2834	Torvtak	3	10	Homogen kompakt orange minerogen silt. Rikligt med brända ben.	Del av torvtak som kan höra samman med golv i östra delen, SL2353. I lagret fanns relativt rikligt med brända ben. Lagret bestod övergripande av ett orange skikt (silt) med brända ben. Under detta kom ett tunt kollager som gick något längre väster ut upp på SL2745. Lagret var stort av SN2825.
2883	Aktivitetsslager	9	8	Heterogen måttligt kompakt mellanbrungrå lera. Blandat med organiskt material (minerogent 50% – organiskt 50%). Sparsamt med brända ben.	Avsatt lager i passagen. Lagret var avsatt utanför ett hus – stensrad 3315. Invid stensradens södra del fanns en lerklick, ca 0,15x0,20 m stor, i lagret. I botten av lagret fanns det, utanför den möjliga tröskeln ST3299, ett ca 0,3x0,2 m stort lager med orangebrun sand. Detta lager tolkats vara dumpat på platsen.
2961	Aktivitetsslager	3	10	Laminerat kompakt mellangrå siltig lera. Blandat med organiskt material (minerogent 80% – organiskt 20%). Sporadiskt med aska och brända ben. Inslag av sten. Sparsamt med ben. Rikligt med kol. Inslag av trä.	En stor mängd mindre till mellanstora träbitar med lite träffis. Mindre kompakt i södra delen och en koncentration av trä i den nordöstra delen av lagret. Lagret slutar åt väster. Verkar ha blivit kraftigt nedtrampat då många träbitar var intryckta i lagret. En trolig aktivitet är huggning av ved alternativt förvaring av trä.
2989	Brandlager	3	10	Homogen kompakt mörk gråsvart lager. Inslag av kalk och träkol. Minerogent och sporadiskt organiskt material. Brända ben och sten. Rikligt med kol.	Brandlager med rikligt inslag av lerklining varför det tolkas som del av vägg. Ligger som en NV–SÖ "sträng" i svacka. Sporadisk förekomst av kalk och sparsam förekomst av lerklining.
3008	Aktivitetsslager	5	10	Homogen kompakt ljusgul lera. Sporadiskt med kol.	Lagret låg utanför, söder om, byggnaden som markeras av stenskonstruktion SS2635. En möjlig tolkning är att lagret fungerat som husets utsida, möjlig passage eller gränd. En alternativ tolkning är att lagret utgörs av rester från det att huset byggts och att lagret består av rester från golvlager SL2459.
3026	Fundamentslager	5	10	Homogen lös kompakt mörkbrun grå träkol och lera blandat (minerogent 60% – organiskt 40%). Sporadiskt med aska. Inslag av sten och trä. Sparsamt med ben och brända ben. Rikligt med kol.	Ett löst lager bestående av hushållsavfall. Har använts som ett fundamentlager för stensrad SS2635, lagret sträckte sig ner under stenarna.
3072	Aktivitetsslager	9	8	Heterogen mörkbrun grå lera blandat med organiskt material (minerogent 50% – organiskt 50%).	Lager avsatt inne i hus. Huset begränsas av en kraftig stensrad SS3315.
3123	Aktivitetsslager	5	10	Laminerat kompakt ljus vitgul lera blandat med organiskt material. Inslag av träkol. Sporadiskt med ben. Rikligt med kol.	Bestod av en blandning av lera och organiskt material, t.ex. kol och aska. Lagret tolkades representera dumpmassor som möjligtvis använts som utfyllnads-/fundamentslager för stenskonstruktion SS2635. Lagret skulle dock samtidigt kunna representera ett aktivitetsslager ovanpå en golvtyta.

Kontext	Undertyp	Hus	Fas	Beskrivning	Tolkning
3207	Fundamentslager	3	10	Homogen kompakt mörkbrunt organiskt material. Sporadiskt med sten. Sparsamt med ben.	Nivå som hus har anlagts på. Lagret är delvis undersökt ner till nivå 7,2 m ö.h. Lagret var i västra delen skuret av nedgrävning för passage, sannolikt samtida med SL2745.
3242	Fundamentslager	5	10	Homogen måttligt kompakt mörkgrå lera. Blandat med organiskt material (minerogent 80% – organiskt 20%). Sporadiskt med brända ben och sparsamt med ben. Rikligt med kol.	Ett lager som antagligen deponerats i syfte att täcka över en äldre byggnadsfas och jämna ut marken för en ny byggnad.
3378	Aktivitetslager	8	9	Kompakt mörkgrå lera. Sporadiskt med organiskt material. Sparsamt med brända ben och rikligt med obrända ben. Kol.	Ett tunt aktivitetslager ovanpå ytan SL3704. En ökad mängd kol observerades i lagrets mitt. Sporadisk förekomst av kalk.
3704	Golv	8	9	Laminerat hård kompakt mellangrå lera. Sporadiskt med brända ben. Sparsamt med ben. Rikligt med kol.	Kompakt yta som antagligen utgjorde ett golvlager. Lagret skiftade mellan att bestå av lera och jord. En möjlig tolkning är att golvet blivit förstört/stört i norr.
3781	Passage		8	Heterogen måttligt kompakt gråbrun lera. Blandat med organiskt material (minerogent 50% – organiskt 50%). Sporadiskt med kol. Sparsamt med sten. Rikligt med ben.	Mycket nedbrutet och torrt lager, speciellt i östra delen där det bildade korniga klumpar. Pga. lagrets dåliga kondition gick det inte att skilja lagret i passagen från det utanför. Närmast syll 3760 var det relativt frekvent med keramik medan det i passagen inte hittades någon keramik. Tydligt var att lagret överlappade syll ST3760.
3842	Torvtak	8	9	Homogen ljusgul orange bränd sand. Inslag av träkol. Rikligt med kol och aska.	Ett mindre lager bestående av bränd torv. Sluttade åt öster. Kan möjligtvis associeras med sylstenar åt norr/nordöst. Ett fåtal bitar slagg påträffades.
3922	Utjämningslager	5	10	Heterogen måttligt kompakt mörk orangebrå lera och sand. Blandat med organiskt material (minerogent 80% – organiskt 20%). Sparsamt med ben. Inslag av kol.	Lagret bestod av grå lera med oregelbundna inslag av bränd orange torv. Torde tyda på att lagret bestått av båda komponenterna när det deponerats. En möjlig tolkning är att lagret utgjort ett fundamentslager som deponerats i syfte att jämna ut ytan efter det att en tidigare byggnad avslutats.
3938	Utjämningslager	8	9	Homogen kompakt mörkgrå lera. Sporadiskt med kol. Sparsamt med aska.	Ett lager som deponerades ovanpå torvtaket SL4445. Lagret har åsyftat att jämna ut ytan och förbereda den för golvlager SL3704. Lagret innehöll stora inslag av djurben och keramik.
3975	Aktivitetslager		9	Heterogen måttligt kompakt mörk brungrå lera. Blandat med organiskt material (minerogent 50% – organiskt 50%). Sparsamt med ben.	Avsatt lager i hus. Lagret är skuret av nedgrävning SN4330.
4043	Utjämningslager	8	9	Homogen lös kompakt mörkgrå silt och lera. Sporadiskt med brända ben. Sparsamt med kol. Rikligt med ben.	Lagret bestod till stor del av ben som uppvisade spår av bearbetning, torde utgöra rester av kamtillverkning. Lagret tolkas ha utgjort ett utjämningslager i syfte att jämna ut nedgrävningar och ytan innan en byggnad uppförts ovanpå (golvlager SL3704 och SS4088).
4361	Golv	9	8	Homogen kompakt brungrå lera.	Lerlager/golv, gick upp mot sylsten SS3315/SS4482. Kan ha utgjort del av golv till det huset som sylstensraderna indikerar. Bestod av ren lera.
4445	Torvtak	9	8	Homogen lös kompakt ljus vitgul sand. Sporadiskt med kol.	Lagret bestod av bränd torv, som antagligen kommit från taket på byggnaden direkt åt söder.
4840	Golv	12	6	Homogen kompakt ljus grågrön lera.	Eventuell rest av lergolv, stenar påträffade utmed kanterna.
4874	Aktivitetslager	9	8	Mörk brungrå organisk lera. Blandat med organiskt material (minerogent 50% – organiskt 50%). Sporadiskt med brända ben. Sten. Sparsamt med kol. Inslag av trä. Rikligt med ben.	I lagret framkom stora mängder djurben, ökade koncentrationer uppkom i anslutning till sylstensraden i norr och söder. Lagret tolkas ha ackumulerats genom att man dumpat ben och annat organiskt material i en passage, samma passage som sedan delvis täcks av träkonstruktionen ST4660.
4893	Brandlager	12	6	Heterogen lös kompakt mellangrätt organiskt material blandat med aska och kol (minerogent 50% – organiskt 50%).	Mindre yta med aska och kol. Sannolikt rester av hård.
4934	Passage		6	Homogen måttligt kompakt mörkt brungrått organiskt material. Rikligt med ben.	Lagret var avsatt i en passage.
5092	Avfallslager		7	Homogen hård kompakt mörkbrunt grus. Inslag av organiskt material. Sporadiskt med ben. Enstaka stenar.	Tolkas som lager vid passage, mycket kompakt och hårt. Lagrets hårda kompakteringsgrad kan vara ett resultat av att ytan trampats. Djurben i form av ryggkotor och revben samt enstaka bitar keramik påträffades.
5102	Brandlager	13	6	Homogen mörk svart organiskt träkol.	Fyllning i SN5373.
5113	Torvtak		10	Ljus orangegul träkol och sand.	Lagret bestod framför allt av bränd torv. Troligtvis fungerade det som ett tak på en byggnad belägen norrut, utanför undersökningsområdet.
5160	Brandlager	11	5–6	Heterogen måttligt kompakt mörk orangebrå bränd sand. Blandat med organiskt material (minerogent 50% – organiskt 50%).	Brandlager, ovanpå ett lerlager som tolkats som ett eventuellt golvlager.
5173	Aktivitetslager	13	6	Homogen kompakt mellanbrunt grus. Blandat med organiskt material (minerogent 50% – organiskt 50%). Sporadiskt med brända ben och sten. Sparsamt med ben. Kol.	Grusigt brukningslager, har troligtvis utgjort del av golv. Belägen kant i kant med hård SL5102. I lagret påträffades små fläckar av obränd lera.
5201	Aktivitetslager	11	5–6	Homogen måttligt kompakt mellangrätt organiskt material. Sporadiskt med ben.	Avsatt lager på ett golv.
5216	Golv	11	5	Homogen hård kompakt ljusgul lera.	Lera. Lergolv?
5229	Utjämningslager		6	Homogen måttligt kompakt mörkgrå lera. Blandat med organiskt material (minerogent 40% – organiskt 60%). Sporadiskt med brända ben. Sten. Sparsamt med trä. Rikligt med ben. Inslag av kol.	Tämigen tjockt utjämningslager som täckte äldre stenkonstruktioner. Det var tunnast i södra änden. Toppen av lagret var kompakt och har möjligtvis utgjorts av en trampad yta. På ytan observerades även mindre bitar trä som kan ha utgjort konstruktionsrester. Även aska observerades i ytan. En möjlig tolkning är att lagret kan ha utgjort konstruktionsnivån/grunden för stenbyggnaden SS4482.
5256	Aktivitetslager	12	6	Heterogen måttligt kompakt mörkt brungrått organiskt material. Sporadiskt med ben.	Avsatt lager i hus.
5454	Torvtak	12	6	Laminerat kompakt orangesvart silt. Blandat med träkol (minerogent 50% – organiskt 50%). Rikligt med aska. Inslag av kol och sot.	Orangesvart fläck, var orange i ytan och därunder kom en lins av sot och träkol, strimmor av aska. Snarlikt SL2834. Torvtak i passage. Har oklar tillhörighet.

Den arkeologiska undersökningen i Lilla Nygatan

Bilaga 8. Kontextlista

Kontext	Undertyp	Hus	Fas	Beskrivning	Tolkning
5555	Avfallslager		6	Homogen kompakt ljus gulvit aska. Inslag av träkol och organiskt material.	Fläck av asklager SL5573 som sannolikt grävts upp när ränna SN4330 grävdes. Huvudkomponenten utgjordes av aska.
5573	Aktivitetslager	12	6	Homogen kompakt ljus gulvit aska. Inslag av organiskt material, träkol. Sparsamt med kol.	Lager med aska som uppfattas vara deponerat på brukningsnivå i hus, kanske i rengörande syfte. Huvudkomponenten bestod av aska.
5651	Aktivitetslager	10	6-8	Homogen måttligt kompakt mörkgrå lera. Blandat med organiskt material. Sporadiskt med aska (minerogent 80% – organiskt 20%). Brända ben. Sparsamt med kol. Rikligt med ben.	Avfallslager som innehöll en stor mängd djurben. Anses utgöra hushållsavfall från en närliggande byggnad. En möjlig tolkning är att lagret utgjort ett utjämningslager som åsyftat jämna ut ytan.
5677	Golv	12	6	Homogen hård kompakt ljusgrå lera. Sporadiskt med kol.	Del av golv i hus. Troligtvis har leran lagts på ett träflisgolv/golvnivå av träflis SL5831, kanske för att skapa en plan yta över en svacka eller för att fungera som underlag till någon okänd aktivitet (utanför schaktet).
5699	Golv	10	6-8	Heterogen måttligt kompakt mörk gulgrå lera och grus. Sporadiskt med ben. Inslag av trä. Sparsamt med kol. Rikligt med aska.	Ett omrört, fläckigt lager där de olika linserna uppträdde kraftigt irreguljärt. Antingen kraftigt trampat eller en medveten dumpning/deponering av olika material. En möjlig tolkning är att lagret utgör ett golvlager som blivit stort när byggnaden kollapsat.
5779	Utgjämningslager	12	6	Homogen måttligt kompakt mörk brungrå träkol och lera blandat (minerogent 60% – organiskt 40%). Sporadiskt med sten. Sparsamt med ben.	Lagret innehöll stora inslag av kol och aska. En trolig tolkning är att det utgjordes av avfallsmaterial som åsyftat att jämna ut markytan för konstruktion av en byggnad. Sträcker sig bortom den norra byggnaden.
5817	Aktivitetslager	10	6-8	Laminerat kompakt mörk brungrå lera. Blandat med aska, ben, sot och sparsamt med kol (minerogent 80% – organiskt 20%).	Ett kompakt, trampat lager som innehöll en lins med kol. Antagligen har lagret ackumulerats under användningstid för byggnad, är dock oklart om lagret representerar byggnadens insida eller utsida. Troligtvis representerar det en insida och är sammankopplat med slyllstenarna SS5713 i söder. Det var en signifikant deposition av organiskt material på ytan, ackumulerad över tid.
5831	Aktivitetslager	14	5	Kulturjord.	Avsatt i ett hus.
5941	Aktivitetslager		5-6	Homogen kompakt ljus gulvit aska. Sparsamt med kol.	Lager av ren aska som deponerats på ett avfallslager SL6008. Eventuellt inne i ett hus eller mellan två husfaser.
5967	Fundamentslager	14	5	Homogen måttligt kompakt mellanorangebrun lera.	Lera under den liggande slyllstocken ST5959. Leran har applicerats för att täta mot stenarna. Leran var delvis bränd.
6008	Aktivitetslager		5-6	Laminerat kompakt mellangrånbrun organisk lera. Blandat med organiskt material (minerogent 50% – organiskt 50%). Sparsamt med aska. Inslag av ben. Rikligt med kol.	Kompakt lager som på sina ställen föreföll trampat. 1-2 tunna sandlinser kan antyda att lagret ursprungligen blivit deponerat i omgångar. I lagrets norra ände påträffades en oregelbunden leryta som innehöll aska. Tolkades som en deponering av arbetslera.
6069	Aktivitetslager		5	Homogen måttligt kompakt grått grus.	Grusigt lager.
6183	Aktivitetslager	14	5	Homogen måttligt kompakt mörkgrå sand och sporadiskt med grus (minerogent 60% – organiskt 40%). Sparsamt med kol.	Ett tunt aktivitetslager ovanpå golvlager SL6206. Innehöll inga fynd. En tolkning är att det avsåts av vatten, förslagsvis ett läckande tak eller vägg.
6206	Golv	14	5	Homogen hårt kompakt brunt blandat organiskt material och lera (minerogent 80% – organiskt 20%). Sporadiskt brända ben. Inslag av kol, sten och trä. Rikligt med ben.	Lagret har troligtvis utgjort ett trampat golvlager, dess utbredning åt norr är dock ej fastställt. Troligtvis associerades lagret med slyllstenar SS6235 och SS6490. Sluttade ner mot väst/nordväst.
6326	Golv	14	5	Grågrön lera blandad med kulturjord.	Lergolv i ett hus. Grå/grön lera blandad med kulturjord. Slyllstensraden SS6261 hör samman och tillhör lergolvet.
6412	Avfallslager		5	Homogen kompakt mörkt brungrått organiskt material blandat med lera (minerogent 60% – organiskt 40%). Sparsamt med ben. Riklig förekomst av kol.	Organiskt lager som innehöll fiskben. Kan ha utgjort ett ackumulerat aktivitetslager.
6514	Aktivitetslager		5	Homogen måttligt kompakt mörkgrå lera och sand med inslag av organiskt material (minerogent 80% – organiskt 20%). Sporadiskt med ben och sten. Sparsamt med kol.	Sandig lins med fiskben. Tolkas ha utgjort ett aktivitetslager ovanpå en trampad yta. Oklart om lagret varit beläget inomhus eller utomhus.
6536	Stolphål		6	Homogen lös kompakt mellangrånbrun lera blandat med organiskt material (minerogent 50% – organiskt 50%). Sporadiskt med ben. Sparsamt med aska. Kol.	Fyllning i stolphål, flammigt/fläckigt lager som var en mix av omgivande ler- och humösa lager. Inslag av aska. Mycket mjukt och poröst mellan stenarna.
6538	Aktivitetslager		5	Homogen hård kompakt mellanbrun lera. Blandat med organiskt material (minerogent 60% – organiskt 40%). Sparsamt med kol.	Ett tunt, kompakt lager, sträckte sig dock inte hela vägen till stenarna. Oklart om lagret utgjorde en utomhus- eller inomhusyta.
6551	Raseringslager		4	Heterogen kompakt mellangrånbrunt organiskt material blandat med lera (minerogent 50% – organiskt 50%). Sporadiskt med ben. Sparsamt med kol.	Destruktionslager i form av en nedbrunnen vägg och golv. Område med vävtyngder. Lagret var omrört och fläckigt med bränd och obränd lera. Låg troligen deponerat i ett dike eller passage. Detta innebär att passagen/diket ej längre var i bruk vid tillfället då ett stort lerlager borde ha haft en blockerande effekt.
6607	Fyllnadslager		4	Laminerat lös kompakt mellangrånorange torv och lera blandat (minerogent 60% – organiskt 40%). Sparsamt med kol.	Lagret utgjordes av en lins av bränd torv och lera som dumpats/deponerats i nedgrävning SN6598. Troligtvis utgjordes det delar från en bränd byggnad. Avsikten med fyllningen torde vara att fylla upp och jämna ut SN6598 och att förbereda marken inför skapandet av ytan SL6538. En observering som gjordes är att fyllningen i nedgrävningens södra ände var vertikal, nedgrävningen var dock inte det, något som kan antyda att fyllningen utgörs av återfyllning efter att slyllstenar tagits bort.
6749	Aktivitetslager	15	4	Laminerat måttligt kompakt mörkgrå sand blandat med organiskt material (minerogent 50% – organiskt 50%). Sparsamt med kol.	Lager med ojämn tjocklek. Linser bestående av bränd torv observerades i närheten av slyllstenarna SS6523. Lagret innehöll mer sand och fler större partiklar än andra lager på ytan. Tolkas som ett alluvialt lager avsett av vatten som kanske forsats över lagret. Förekomsten av kol kan dock tala för att aktiviteter försiggått på lagret.
7000	Aktivitetslager	21	5	Homogen lös kompakt ljus vit aska. Inslag av träkol.	Asklager som bitvis överlagrades stenar SS6794. Troligtvis tillkom lagret efter det att byggnaden tagits ur bruk. Tolkats som ett dumpat/deponerat avfallslager.

Kontext	Undertyp	Hus	Fas	Beskrivning	Tolkning
7028	Passage		8	Homogen måttligt kompakt mörkbrunt organiskt material. Sporadiskt med brända ben, kol och sten. Rikligt med ben.	Bottenlager i passage SN3227, lagret var relativt mjukt och lättgrävt, kanske för att det tidigare varit fuktigt. Det innehöll rikligt med djurben, enstaka bitar keramik och jämföremål. Mot botten uppträdde något mer träkol, och en minskad förekomst av bränt ben. Eventuellt infiltrationslager under passage.
7052	Aktivitetslager		4	Homogen hård kompakt mellanbrunorange organiskt material. Sparsamt med kol.	Organiskt lager av oklar härkomst. Möjligtvis består det av kraftigt förmultnat trä och/eller bark. Lagret var väldigt kompakt och "skorplikt". Det sträckte sig ner i nedgrävning SN6598 i norr, och delvis ner i slutningen åt sydväst samt upp mot en sten i SS6794. Möjlig tolkning är att lagret skapats under tiden man byggde sylvstensraderna SS6523 och SS6794. Det betyder då att nedgrävning SN6598 varit öppen vid tiden för sylvstensradernas konstruktion.
7069	Utjämningslager	14	5	Heterogen hårt kompakt ljus gröngrå lera.	Lera under sylvstenarna SS6261. Leran har påförts i utjämnande syfte och därefter har sylvstenarna satts på leran.
7097		16	3	Homogen mellanbrun silt.	Siltlager.
7116				Heterogen måttligt kompakt mellanbrungrå organiskt material blandat med lera (minerogent 50% – organiskt 50%).	Lerblandad kulturjord.
7135		16	3	Kulturjord.	Kulturjord.
7149			5	Lera.	Lera under lera, SL7069.
7201	Aktivitetslager	15	4	Heterogen hård kompakt mellanbrungrå lera silt blandat med organiskt material (minerogent 60% – organiskt 40%). Sparsamt med kol.	Ett fläckigt, ojämnt lager. På ytan observerades ett flertal försänkningar, ca 0,02–0,04 m djupa. Vissa var även halvcirkelformade och kan ha utgjort avtryck efter hästskor eller andra klövdjur. Lagret kan alltså ha utgjort ett trafikerat område där trafiken gått åt både norr och söder. Antagligen var lagret blött eller fuktigt när det täcktes av SL6749. En observation är att sylvstenarna SS6523 redan var på plats när detta lager användes.
7320	Avfallslager	16	4	Homogen mörk gråbrun lera organiskt och oorganiskt material blandat (minerogent 60% – organiskt 40%). Sporadiskt med brända ben, kol och sten. Sparsamt med ben.	Lager som täckte stenläggning SS7415 och som fortsatte ner i SN7292 (dike, passage). Lagret var homogent uppbyggt där den nedre/undre delen av lagret var kraftigt infiltrerad med underliggande lera. Mängden djurben i lagrets övre del talar för att stenläggningen täckts över medan den undre infiltrerade delen av lagret sannolikt hör till stenläggningens brukningstid.
7385	Golv	15	4	Heterogen kompakt mellanbrungrått organiskt material blandat med lera (minerogent 60% – organiskt 40%). Sporadiskt inslag av sten och trä. Sparsamt med ben. Kol.	Lagret uppvisade ett stort inslag av fiskben. Lagrets yta var ojämn, med ett antal irreguljära linser som kan tolkas som försök till reparation. Dessa inslag skulle kunna indikera lång brukningstid. I den nordöstra delen påträffades en mörkröd färgning som antas härröra från kraftigt förmultnade träflisor.
7638	Aktivitetslager		3	Laminerat kompakt mellangrått organiskt material blandat med lera (minerogent 50% – organiskt 50%). Sparsamt med kol. Rikligt med sten.	Ett linsrikt komposit lager. Den översta linsen utgjordes av en homogen rödbrun lera som innehöll kol. Den andra linsen var kompakt och toppades av en hårt kompakt orangebrun lins av organiskt material. Troligtvis förmultnat trä eller bark, som deponerats eller dumpats på en öppen yta. En tolkning är att det organiska materialet utgör ett plankgolv ovanpå en golvyta. Dock verkar detta osannolikt då tjockleken och linskaraktären antyder att lagret byggts upp över tid.
7680	Aktivitetslager	16	3	Homogen kompakt mellangrånbrun sten organiskt material blandat med oorganiskt (minerogent 50% – organiskt 50%). Rikligt med sten.	Tolkas som aktivitetslager inne i hus i anslutning till syll SS7876 och stenyta SS7415. Lagret utgjordes av smutsig lera med tydligt inslag av småsten som var eldpåverkad. En alternativ tolkning är att lagret hört till underliggande bränd nivå och att stenarna hört till taket.
7731	Aktivitetslager	16	3	Heterogen måttligt kompakt mörkt gråbrunt organiskt material.	Lager som låg mellan stenarna i stenläggning SS7415. Lagret bedöms vara påfört. Beskrivs som kulturjord.
7760	Aktivitetslager		4	Mellanbrungrått organiskt material och lera.	Leran sträcker sig från en stensyll ner i ett dike, nedgrävning SN7292, och täcker delar av detta. Leran var flammig och säkerligen har den påförts i omgångar. Det var framför allt lera på ytan, men också i lagret som var blandat med kulturjord.
8013	Golv	16	3	Heterogen kompakt ljus brungrå organiskt och lera.	Leran tolkad som ett lergolv. Leran var blandad med lite grå jord.
8039	Hård	17	2	Laminerat lös kompakt mörkgrå silt, lera och minerogent material. Sporadiskt med brända ben.	Den översta delen bestod av en grå lins med kolinslag. Under detta kom en lins av kol som i sin tur låg på ett bränt jordlager. Under jordlagret kom en ytterligare lins aska med inslag av sten som antagligen fungerat som skoning i stolpålet. Förekomsten av brända ben kan antyda att hårdan använts till matlagning.
8092	Aktivitetslager	16	3	Heterogen mörkt gråbrunt organiskt material.	Avsatt lager på golv.
8153	Aktivitetslager	17	2	Heterogen kompakt mörk brungrå silt och lera blandat med organiskt material (minerogent 60% – organiskt 40%). Sporadiskt med sten. Rikligt med ben. Inslag av kol.	Trampad yta.
8230	Utjämningslager		3	Homogen kompakt mörk rödbrunt organiskt material. Sporadiskt med brända ben. Sparsamt med ben. Rikligt med kol.	Tolkas ha utgjort ett nedbrutet träflislager (pga. den röda färgen) som även innehöll stora mängder avfall i form av djurben. Har i kombination med SS8140 och SS8250 fungerat som konstruktionsnivå för hus.
8286	Brandlager		3	Heterogen lös kompakt mellanbrunorange minerogen silt och sand.	Lagret var endast bevarat på en mindre yta.
8345	Aktivitetslager		3	Ljus blågrå minerogen lera.	Leran har placerats utanför ett hus i ett dike.
8401	Brandlager	17	2	Heterogen lös kompakt mörk vitsvart organiskt material och träkol. Sparsamt med ben.	Rester av brandpåverkat lager. Lagret var som tjockast åt sydväst och tunnast åt norr. Förekomsten av bränt ben skulle kunna antyda att lagret består av rester från hård 8124.
8430	Aktivitetslager	17	2	Laminerat kompakt mörk brungrå organiskt lera blandat med organiskt material (minerogent 80% – organiskt 20%). Sporadiskt med aska. Inslag av kol, sten och trä. Rikligt med ben.	Den översta ytan på lagret bestod av kompakt blandad lera. I norra änden var lagret betydligt mörkare och innehöll kol. I söder påträffades en gul lins av lera, inmätt som SL8667. Andra nivåer under kan anses utgöra gamla ytlager. I lagret uppmärksammades även hårt kompakta, antagligen trampade, ytor som föreslås vara spår av reparationer.

Den arkeologiska undersökningen i Lilla Nygatan

Bilaga 8. Kontextlista

Kontext	Undertyp	Hus	Fas	Beskrivning	Tolkning
8468		16	3	Heterogen måttligt kompakt ljusgrå minerogen lera.	Mindre lerlager på en mindre yta.
8503		16	3	Heterogen måttligt kompakt minerogent mellangrätt grus.	En mindre grusad yta.
8521	Brandlager	18	2		Lager saknar beskrivning.
8667	Aktivitetslager	17	2	Heterogen kompakt mellangulgrå minerogen silt och lera och oorganiskt material. Sporadiskt med ben och trä. Sparsamt med kol.	Lerlager som antagligen utgjorde en utomhusyta. Det innehöll linser med mer organisk lera som kan tolkas som eventuella reparationer eller som pålagring av avfall. Lagrets ojämhet i yta och komposition tyder på att det inte fungerat som husgolv.
8798	Aktivitetslager	18	2	Homogen hård kompakt mellangrånbrun organisk lera blandat med organiskt material (minerogent 50% – organiskt 50%). Sporadiskt med ben. Sparsamt med kol och annat. Rikligt med grus.	Tolkas ha utgjort brukningslager på golv, var tjockare mot väster dvs. det som bedömts vara en vägglinje. Innehöll rikligt med avfall i form av fiskben, samt splitter av djurben, förekomst av hasselnöt.
8841	Aktivitetslager	18	2	Homogen kompakt mellanvitt och rött organiskt material blandat med grus (minerogent 60% – organiskt 40%). Sporadiskt med ben. Sparsamt med kol.	Gruslager som varit utlagt på lergolv. Kanske i syfte att "reparera" lergolvet. Pga. lagrets ringa tjocklek borde gruset tillhöra husets yngsta fas. Alternativt har äldre grusnivåer avlägsnats.
8864	Avfallslager	17	2	Heterogen måttlig kompakt mellangrån silt och lera blandat med organiskt material (minerogent 60% – organiskt 40%). Sporadiskt med brända ben och kol. Sparsamt med trä. Rikligt med ben.	Benrikt lager, benen uppvisade slaktspår och huggspår. Även horn påträffades.
8895	Aktivitetslager	17	2	Mörkbrun organisk lera.	Ett avfallslager på västra sidan om SN7292. Innehöll stora djurben i form av kotor etc. (slaktavfall). Södra delen av lagret täcktes i ytan av en lerlins. Översta delen av lagret har sannolikt utgjort konstruktionsnivå för SL8230.
8948	Passage		1	Homogen måttligt kompakt mellangrånbrun lera blandat med organiskt material (minerogent 50% – organiskt 50%). Sporadiskt med ben. Sparsamt med kol. Rikligt med annat.	Lager utmed östra kanten av SN7292. Frekvent med kamavfall. Lagret påträffades under både sällsten SS9330 och rustbädd 9135. Kan således ha hört till den underliggande golvnivån. Gränsen mot väster var något diffus, eventuellt är det två olika avfallslager som mötts och flutit ihop i mitten av diket.
9057	Golv	17	2	Homogen hård kompakt minerogen ljus vitgul lera. Sporadiskt med kol.	Rent lerlager. Tämigen ojämn yta som troligtvis utgör en del av ett lergolv. Lagret har tolkats som en reparation av ett lergolv då det inte sträcker sig över hela byggnaden.
9073	Golv	18	2	Heterogen hård kompakt ljus gråblå minerogen lera och organiskt material.	Lergolv delvis under den brända sällstocken ST8637. Då leran lades så gjordes en ränna i den för en sällstock. Marknivån slutade mot norr. I botten på leran framkom en horisont med sand 0,01–0,02 m tjock. Sanden bedömdes ha blivit påförd i samband med att leran påfördes.
9169	Torvtak	17	2	Homogen hård kompakt ljus orangegul minerogent material blandat med aska. Rikligt med kol.	Lager bestående av bränd torv, antagligen från samma brand som förstörde byggnaden. Lagret var som tjockast i norra änden och ytterst fragmentariskt i mitten. En fortsättning på lagret påträffades i norra änden, denna del innehöll förutom torv även större bitar med kol vilka tolkas ha blivit nedtrampade efter att lagret deponerats.
9236	Stolphål	23	2	Homogen lös kompakt mörk svart organisk träkol.	Fyllning i stolphål 9229. Del av förkolnad stolpe påträffad i fyllningen som efter förmultning lämnat en linje med kol. Troligtvis ska stolphålet associeras med byggnaden västerut (inkluderar brant torvtak 9169).
9237	Aktivitetslager	17	2	Laminerat måttligt kompakt mellanbrun organiskt. Sporadiskt med ben, brända ben och sten. Sparsamt med trä. Rikligt med kol.	Organiskt material med ljusare och mörkare linser. Brukningslager för byggnad.
9294	Golv	17	2	Homogen hård kompakt ljusgul minerogen grus och lera.	Grusig lera, del av konstruktion. Våldigt kompakt, vältrampad och jämn yta. Ett tunt aktivitetslager observerades men dokumenterades ej. Oklar form och funktion, verkar inte ha fortsatt norrut. Ett tolkningsförslag är att det skulle ha utgjort en gångväg mellan byggnader.
9375	Aktivitetslager	17	2	Homogen måttligt kompakt mörk gråbrun organiskt material blandat med lera (minerogent 60% – organiskt 40%). Sporadiskt med sten. Rikligt med kol.	Ackumulerat eller deponerat organiskt lager beläget mellan byggnader. Stor mängd kol som antagligen ackumulerats eller deponerats under den nordligt belägna byggnadens användningsfas.
9427	Golv	17	2	Heterogen kompakt mellan gulgrå minerogen lera. Inslag av kol och ben.	Lergolv som blivit skadat i mitten, där det slutade ner mot schaktväggen. 9427 inbegriper även ett aktivitetslager på golvet. Aktivitetslagret hade en annorlunda karaktär i norr där det var mer utblandat och uppvisade större inslag av kol och ben.
9531	Brandlager	17	2	Måttligt kompakt ljus gulgrå sand.	Lager med ljusgul sand och aska. I lagret påträffades även en kollins som var ca 0,04 m och som sträckte sig över sällstenarna i söder.
9575	Aktivitetslager	20	1	Homogen kompakt mörk gråbrun lera blandat med organiskt material (minerogent 40% – organiskt 60%). Sporadiskt med ben och brända ben. Sparsamt med kol.	Tolkas ha utgjort brukningsnivå till lerlager SL9663 som förefaller varit en golvnivå som bättrats på vid flera tillfällen. Benmaterialet i lagret bör komma från beredning av mat. Lagret var som tjockast mot sällstenarna SS9560 där det går över i SL8948.
9646	Fyllnadslager	20	1	Träkol och silt.	Lager i nedgrävning med stora inslag av brända ben.
9663	Golv	20	1	Hård packad gråbrun lera. Sporadisk inblandning av ben.	Lera, lergolv.
9725	Golv	17	2	Hård packad gulgrå lera.	Brandpåverkat lergolv i byggnad. Stenar, tolkade som sällstenar, förekom i och under lerlagret. En stor del av ytan uppvisade spår av brandpåverkan och spår efter en eventuell hård hittades i närheten av rester från en husvägg.
9893	Brandlager	17	2	Träkol och viss förekomst av aska. Laminerat.	Lagret bestod mestadels av kol med undantag av innehållet i det nordöstra stenlyftet (SN9769) där en blandning med aska förekom. Tolkas härröra från en eldsvåda. Att kollagret gick ner i stenlyftet torde tyda på att stenarna lyfts före eller under tiden som byggnaden brann (lerlager SL9725). Lagret blev allt mer otydligt mot söder.

Kontext	Undertyp	Hus	Fas	Beskrivning	Tolkning
9912	Utgjämningsslager	17	2		Ett väldigt organiskt lager, med en röd sandigare lins och en mer kolrik lins i den nordliga delen. Lagret bestod antagligen av nedbrutet material som löv och trä. Det täcker en byggnad och kan ha deponerats i syfte att täcka den gamla konstruktionen och att jämna ut markytan. Lagret kan även ha ackumulerats över tid.
10023	Aktivitetsslager	20	1	Gråsvart lera med inslag av träkol.	Lerlager med bränd lins.
10134	Passage		1		Lagret saknar beskrivning. Låg i passage.
10161	9725	19	1		Lager som mestadels bestod av kol, mindre bitar <0,015 m i diameter. Stort inslag av granbarr alternativt bränt gräs eller hö. En lins av bränd torv påträffades i mitten av lagret där det även förekom bitar av flätverk. I södra halvan fanns ingen bränd lera utan den största koncentrationen uppkom i norr där flera bitar lerklining med avtryck hittades.
10435	Aktivitetsslager	19	1	Gråbrunt kompakt humöst lager.	Fläck på golv i bränt hus. Oklart vilket material som lagret bestod av. Var ojämnt i kanterna.
10455	Golv	20	1	Grå lera.	Sannolikt del av lergolv som framkom under golvnivå SL9663. Övergången mellan de två lerorna var som tydligast vid SL10023 som skilde dem åt.
10475	Golv	19	1	Grågul lera. Inblandning av träflis, träkol och grus.	Lerlager som var tjockast åt söder. Några stenar påträffades framför allt i lagrets södra ände där de torde ha haft funktionen att stabilisera leran. Lagret hade en relativt jämn yta och gick upp emot sylstenar SS10536 vilka tillsammans med lerlagret formar en konstruktion. Relationen till den södra byggnaden är dock oklar. Fynden i lagret antydde hushållskaraktär, exempelvis påträffades en och en halv vävtyngd och en mätsticka av trä. Fynd med textilanknytning koncentrerades till golvets södra ände. Lergolvet saknade ett tydligt aktivitetsslager och kan ha blivit städad innan huset rivs. I sektionen utökas golvet och gör byggnaden till ca 5–6 m stor. I sektionen direkt norr om lerlagret uppträdde bränd lera som borde tyda på möjlig hård, som då antagligen hör till huset.
10554	Stolphål	19	1	Grå lös lera. Frekvent inblandning av träkol. Viss förekomst av småsten.	Tolkades utgöra en lös fyllning i bränt stolphål. Möjligt att stolpen brunnit och förmltnat på plats. En maisten påträffad i botten som kan ha utgjort en rituell deponering.
10583	Golv	20	1	Gråbrun lera med humöst inslag.	Mycket liten del av golv till hus i sydöstra hörnet av konstruktionen. Aktivitetsslaget syntes endast som en färgning i sektionen, gick inte att urskilja i plan pga. den mycket begränsade ytan.
10590	Golv	20	1	Grå kompakt lera.	Mycket liten del av förmodat lergolv i sydöstra hörnet av konstruktion. Huset som tillhör en av de äldsta faserna i området, visar att bebyggelsen varit mer rörlig än tidigare då byggnaden ligger mot med syll SS9786/SS9827.
10637	Aktivitetsslager	19	1	Humuslager med inslag av träflis.	Lagret bestod av organiskt material som trampats ner i ett golv-lager. Det framkom inte speciellt mycket kol eller ben, istället uppträdde en relativt stor mängd förmltnade orange fläckar. Dessa antas utgöra träflisor, vilket skulle kunna antyda bearbetning av trä.
10667	Markyta		1	Gråbrun kompakt lera.	Tolkas som en del av ursprunglig markyta med inblandning av träflis.
10685	Aktivitetsslager	19	1	Laminerat humuslager med frekvent inblandning av ben och träkol.	Tunn lins av organiskt material ovanpå ett golvlager. I kompakta grupperingar påträffades stora mängder kol och ben (framför allt fiskben), något som skulle kunna indikera en rumslig uppdelning.
10707	Golv	19	1	Grå kompakt lera.	Representerar formen av ett rum. Golv-lager av lera. Sluttede ner mot sydväst.
10749	Avfallslager	19	1	Lera med inslag av silt. Förekomst av ben och träkol.	Avfallslager mot flätverk. Tillkommet under byggnadens användningstid.
10770	Utgjämningsslager	19	1	Gulbrunt humöst lerlager med viss förekomst av ben.	Lerlager som låg mellan dike SN7292 och hus. Oklar funktion, uppbyggt mot huset men var för rent för att vara uppkastat ur diket. Leran kan även ha utgjort delar av uppgrävt material för stolphål SN10806.
10798	Stolphål	19	1	Lera med träkol.	Fyllning i stolphål. Oklart om det var möjligt att observera högre upp.
10818	Stolphål		1	Gråbrunt humöst lager. Förekomst av ben.	Fyllning i stolphål. SN10806.
10828	Stolphål		1		Fyllning i stolphål.
10835	Stenlagd yta		1		Saknar beskrivning.
10927	Aktivitetsslager		1	Brun humus med inslag av ben.	Lager som bedöms vara tillkommet som ett resultat av aktivitet på platsen. Lagret låg på och mellan småstenslager 10941.
10941	Stenlagd yta		1		Småstenslager mot steril. Små stenar ca 0,3–0,1 m stora. Stenarna låg på sterilen.
10957	Aktivitetsslager	19	1	Grå kompakt lera. Riklig förekomst av träflis. Måttligt med träkol.	Tunt lerlager, uppvisade riklig förekomst av förmltnat trä. Det fortsatte även ner under 10536 och sträckte sig in i byggnaden som var belägen söderut. Som tolkning föreslås området där lagret låg som ett möjligt område för bearbetning av trä.
10976	Utgjämningsslager	19	1	Grå kompakt lera med inslag av träflis.	Ett stort lerlager som innehöll fragment av nedbrutet trä. Tolkas som ett utjämningslager.
11029	Stolphål		1	Humös gråbrun lera med inslag av ben.	Fyllning i stolphål.
11144	Passage		–		Representerar passagen i sektion 4.
56664	Torvtak	10	6	Gråbrun laminerad lera med inslag av bränt ben, träkol och lera.	Linser som kom att dokumenteras som ett lager. Den översta linsen bestod till stor del av träfragment. Denna lins tolkas som delar av ett möjligt kollapsat tak. Den andra linsen hade en betydligt mer avgränsad utbredning och bestod av bränd torv. Tredje linsen bestod av irreguljärt organiskt material. Linserna tolkas som delar av en kollapsad takkonstruktion som associeras med sylstenarna SS6794 och SS6523 i söder.

Nedgrävning

Kontext	Undertyp	Fas	Beskrivning/Tolkning
1049	Stenavtryck	11	
1124	Modernt stolphål	–	Modernt stolphål.
1234	Störning	–	Störning, nedgrävning. Inslag av sentida fönsterglas, fajans, tegel. Även fynd av äldre rödgods.
1497	Telefonstolpe	–	Ungefärlig nedgrävning för telefonstolpe. Oregelbunden form i plan med raka, vertikala, sidor. Oregelbunden bottenform.
1559	Stenlyft hus 3	10	Stenlyft som med största sannolikhet hör ihop med SS1531.
1573	Modern störning	–	Modern nedgrävning för telekabel.
1580	Nedgrävning	11	Kraftigt störd nedgrävning med osäker funktion. Sluttar åt sydväst. Fyllningen indikerar att anläggningen är relativt sentida. Murbruk och tegelfragment påträffades. Nedgrävningen hade en linjär form i plan med raka, vertikala sidor. Bottenformen var V-formad.
2825	Försänkning	10	Kan ha utgjort en försänkning i SL2834 efter att en större trästock tagits bort vid branden. Nedgrävningen hade en linjär form i plan, sidorna var raka och vertikalt vinklade. Bottenformen var plan. Fyllnings-ID 2511.
3227	Passage	10	Nedgrävning för passagen mellan tomter. Fylld med avfallslager och två träkonstruktioner. Efter att SL2745 tagits bort var passagens nedgrävningskant svår att följa. Nedgrävningen var linjär i plan med raka sidor och vertikal vinkel. Bottenformen var U-formad.
4330	Passage	10	Nedgrävning som var fylld med lager av bl.a. kamavfall. Oklar funktion och tillhörighet. Hamnar mellan konstruktioner. Linjär form i plan, sidorna hade raka former och vertikala vinklar. Plan bottenform.
5373	Härd	6	Nedgrävning med fyllning SL5102. Hade en kvadratisk form och en plan bottenform. Rak form på sidorna med en brant vinkel. Sidorna fodrade med trä och sten. Hus 13.
5479	Nedgrävning	6	I nedgrävningen påträffades stenar SS5496. Nedgrävningen hade en oval form i plan. Möjligt stolphål.
6083	Nedgrävning	5	Saknar beskrivning.
6503	Stolphål?	5	Nedgrävning för förmodat stolphål. Nedgrävningen hade en rundad form i plan, med raka vertikala sidor. Plan bottenform.
6598	Dike?	5	Nedgrävning med oklar funktion. Majoriteten av den sträckte sig ut utanför undersökningsområdet. En möjlig tolkning är att den utgjort nedgrävning för en borttagen sylstensrad. En annan möjlig tolkning är att den utgjort ett dräneringsdike utanför en byggnad eller öppet område.
7292	Passage/Dike	2	Längsträckt nedgrävning, sannolikt ett dike (tomtgräns?). Västra sidan betydligt mer ojämn än östra. Oklart vad det beror på. Linjär form i plan, sidans form är rak, med lutande vinkel. Plan bottenform.
8080	Grop	4	Saknar beskrivning.
8124	Härd	3	En nedgrävning för härd/eldstad. Verkar ha utgjort en liten eldstad i ett öppet område. Rundad form i plan med konkava sidor. Sidorna hade måttlig vinkel. Plan bottenform. Fyllnings-ID 8039.
9229	Stolphål	2	Nedgrävning för stolphål. Stolpen har bränts i stolphålet, associeras antagligen med byggnaden åt väster. Nedgrävningen var rund i plan, med raka sidor och vertikal vinkel. Bottenformen var V-formad. Fyllnings-ID 9236.
9312	Pinnhål	2	Var fylld med överliggande lager. Associeras med pinnhål 9319 och golv SL9294. Kan ha utgjort en rumslig uppdelning eller del av bänk/arbetsbänk.
9319	Pinnhål	2	Pinnhål som fyllts med överliggande lager. Tolkas vara associerat med pinnhål 9312 och golvlager SL9294. Kan möjligtvis utgöra rester av en rumslig indelning eller del av bänk/arbetsbänk.
9630	Nedgrävning	1	Nedgrävning, rundad i plan med konkava sidor, måttligt vinklade. Bottenformen var U-formad. Fyllnings-ID 9646.
9769	Stenlyft	2	TVå runda nedgrävningar, som tydligt utgjordes av stenlyft efter sylstenar SS9799. Troligt är att dessa stenar ryckts upp vid tiden för att byggnaden belägen åt nordöst raserades. Fyllnings-ID 9893.
10405	Stolphål	1	Ett större stolphål som legat i knutpunkten mellan två byggnader, golvlager 10475 och 10707. Troligtvis utgjorde anläggningen ett viktigt strukturellt element i byggnaden till söder eller norr.
10791	Stolphål	1	Nedgrävning för stolphål i byggnad, observerades högre upp och mättes då in som SN9229.
10800	Stolphål	1	Nedgrävning, troligtvis för en flätverksstolpe i den nordvästra-sydöstra väggen i byggnad. Har troligtvis konstruerats efter de större stolphålen. Den nordvästra väggen sluttade, något som troligtvis uppstått när den brinnande byggnaden kollapsat. Oregelbunden form i plan, raka och vertikala sidor med en V-formad bottenform.
10806	Stolphål	1	Nedgrävning för stolphål.
10820	Stolphål	1	Nedgrävning för stolphål. Nedgrävd i steril.
10830	Störhål	1	Saknar beskrivning.
10844	Pinnhål	1	Pinnhål/pålhål för flätverk – bränd påle påträffades i hålet. Fyllnings-ID 10161.
10847	Pinnhål	1	Pinnhål/pålhål i lergolv, oklar funktion.
11016	Stolphål	1	Nedgrävning i steril mark. Oklart från vilken nivå som stolphålet grävts. Linjär form i plan, konkava sidor med branta vinklar. U-formad bottenform.

Stenkonstruktion

Kontext	Undertyp	Fas	Beskrivning/Tolkning
1227	Stolpstöd	0	Sten som packats tätt runt kanten på nedgrävning SN1497.
1531	Syllstensrad	10	Eventuell vägglinje (hus 3). Hör eventuellt även ihop med ST1479.
1830	Stenfyllning	11	Stenar, fyllnad i passage.
1881	Sten med kalkbruk	11	Sten med kalkbruk i passagelager.
1956	Syllstenar	9–10	Fyra stycken stenar, som legat i en nordöst-sydvästlig riktning. Har antagligen hört till en byggnad (hus 4) som sträcker sig åt nordväst med lergolv SL1798.
2013	Sten	10	Sten i avfallslager SL1991.
2034	Sten	10	Sten i lager, relaterad till SL1991
2133	Syllstenar	10	Sex stenar och under dessa tolv stenar på rad. De sex stenarna bedöms vara sylstenar (hus 7), under dessa fanns ytterligare tolv sylstenar. Det kan vara lämningar av ett hus. En annan möjlighet är att det är två olika hus. Det fanns dock inget golv till de övre stenarna. Innanför de tolv stenarna fanns det ett lergolv SL2399.
2328	Sten	10	Sten i lager.
2362	Sten	10	Sten i L1889.
2370	Sten	10	Sten i lager.
2378	Sten	10	Sten i lager.
2496	Sten	10	Sten i lager.

Kontext	Undertyp	Fas	Beskrivning/Tolkning
2527	Syllstenar	10	Gleslagd stensyll (hus 3) av relativt kantigt material i varierande storlek. Eventuellt har samma syll använts i flera konstruktioner.
2635	Syllstensrad	10	Syllstensfundament för byggnad (Hhus 5). Byggnaden sträckte sig ut mot öster och antagligen även mot nordöst. Mestadels bestod raden av mindre stenar med undantag av två större block.
2794	Sten	10	Sten i lager.
2801	Sten	10	Samma typ av inmätning som SS2794.
2809	Sten	10	Sten i lager SL2205.
2816	Sten	10	Sten i lager SL2205.
2820	Sten	10	Sten i lager SL2205.
3184	Syllstenar	10	Två stenar i sektion som kan ha utgjort rester av en syllstenskonstruktion (hus 5) som i sin tur associerats med lager SL3123. Antagligen har syllstenarna utgjort rest av en konstruktion som ligger utanför undersökningsområdet.
3315	Syllstensrad	8	Syll till eventuellt hus (Hus 9) som i väst/nordväst angränsar SL3072 som utgör ett avsatt lager/eventuellt golvlager.
3503	Innervägg/Mullbänk	8	Eventuellt del av innervägg, alternativt mullbänksfunktion. Stenarna låg mycket tydligt upp mot SS3315.
3606	Syllstenar	10	Stenkonstruktion i schaktvägg, oklar funktion. Fundament för hus 7.
3752	Sten	8	Sten i lager.
4088	Syllstenar	9	Två större syllstenar som låg orienterade åt nord/nordväst-syd/sydöst. Utgjorde troligtvis syllstenar åt en byggnad (hus 8). Formen på byggnaden är dock oklar då inga andra syllstenar är möjliga att associera till dessa, utom möjligtvis en ensam flat sten åt nord/nordväst. Golvlager SL3704 tolkas utgöra en del av denna byggnad.
4124	Sten	9	Sten i lager SL4043.
4135	Syllsten		Syllstenar av varierande storlek. Mindre rundade stenar och större kantiga stenar. Det ojämna stenmaterialet kan vara indikation på skiftesverk.
4482	Syllsten	8	Stenar som låg i öst-västlig riktning som antagligen är del av syll SS3315 (hus 9). Blandat material dvs. både rundat och kantigt material, hade inte en speciell jämn överyta vilket kan vara indikation på skiftesverk.
4650	Sten	9	Sten i lager.
4762	Syllstensrad	6-8	Stenkonstruktionen utgjordes av mindre och större stenar. Tolkas ha utgjort syllstenar i en byggnadskonstruktion (hus 10), som troligtvis sträckt sig mot nord/nordöst. Byggnaden låg bredvid en passage åt söder. Associeras med den brända träsyllen ST4827, något som kan antyda att byggnaden brunnit.
4956	Stenram	6	Stenram till lager som täcker hård SL5102.
4997	Syllstenar	9	Syllstenar (hus 8) som sträckte sig åt öst/nordöst-väst/sydväst. Oklar stratigrafi. En möjlig tolkning är att syllstenkonstruktionen associerar till en byggnad som sträcker sig åt söder och utgörs av stenarna SS4088 och lergolv SL3704. I sådana fall skulle byggnaden övertäcka den passage som representeras av träkonstruktionen ST4660.
5348	Stenskoning	6	Tolkas som stenskoning till eldstad i hus 13. Några av stenarna var skörbrända, eldpåverkade.
5393	Fundamentslager	8	Stenig nivå under SS4482 (syll). Tolkas i dagsläget vara en undre nivå av SS4482. Fanns inget sammanfogat material och inga verktygsspår.
5496	Stolpstöd	6	Stenar i grop, oklar funktion. Möjligtvis skoning till stolphål. Oval form.
5713	Syllstenar	6-8	Syllstenar orienterade i nordväst-sydöstlig riktning. Hus 10.
5991	Syllstenar	5-6	Två syllstenar på lergolv SL5216. Hus 11.
6095	Stenskoning	6	Eventuell fyllning/stenskoning till stolphål.
6155	Syllstenar	6	Tolkas ha bestått av utrasat material från SS6095.
6235	Syllstenar?	5	Stenar av något större material under SS6155. Hus 14.
6261	Syllstenar	5	Syllstensrad, fyra syllstenar på rad (hus 14). På stenarna finns lera SL5967 och på leran fanns delar av en syllstock ST5959.
6430	Syllstenar	5	Stenar som sträckte sig mot nordöst centralt i SL6326. Oklar funktion. Hus 14.
6490	Syllsten	5	Syllsten.
6523	Syllstensrad	4	Syllstensrad för byggnad (hus 15). Konstruktionen kan vara associerad med syllstenarna SS6261 åt syd/sydöst. Det är möjligt att konstruktionen fortsatt åt nordöst. En sten i den sydöstra sidan kan indikera att byggnaden fortsatt åt det hållet. Torde ha blivit konstruerat samtidigt som den parallella konstruktionen SS6794.
6630	Stolpstöd?	6	Stenkonstruktion som antagligen lagts på/genom SL6008. Eventuellt stolphål mot schaktkanten i slutet av passage med vävtyngder. Kan även vara sten som blivit dumpat i passagen, oklart.
6794	Syllstensrad	5	Orienterad åt nordöst-sydväst, storleken på stenarna var minst åt sydväst och störst åt nordöst. Häligheterna mellan stenarnas översida skapade en plan yta som antagligen inhyt en syllstock. Syllstensraden bestod av en mix av rundade och vinklade stenar. Hus 21.
7190	Sten	4	Sten i lager.
7415	Syllstenar	3-4	Stenar intill syll SS7876. Stenarnas funktion är oklar, möjligen spisfundament.
7617	Sten i dike/passage	4	Ensamliggande sten i dike/passage SN7292. Sannolikt dumpad i diket när någon byggnad rivits.
7876	Syllstensrad	3-4	Syllstensrad.
8050	Sten	4	Sten i lergolv. Hus 15.
8140	Syllsten	3	Tolkas ha varit syllsten till hus väster om dike SN7292. Hör eventuellt ihop med SS8250.
8207	Sten	3	Sten i lager.
8214	Sten	3	Sten i lager.
8220	Sten	3	Sten i lager.
8250	Syllsten	3	Sannolikt del av syll, eventuellt SS8140. I det sydvästra hörnet av ytan där det låg sten i flera nivåer, vilka kan representera olika hus. Väster om dike SN7292.
8697	Syllstensrad?	2	En irreguljär linje med stenar orienterade åt sydväst. Några av stenarna tycks vara rubbade ur ursprungsläget. Stenarna är associerade med lertager SL8667 och SL8430. En möjlig tolkning är att stenarna utgör en del av en syllstensrad. Dock har lertagren inte tolkats som golvlager. En annan tolkning är att stenarna representerar en dikesgräns.
8777	Sten	2	Relation till SL8667.
8783	Sten	2	Relation till SL8667.
8790	Sten	2	Relation till SL8667.
8936	Sten	2	Sten i lager SL8895.
9135	Rustbädd	2	Småstenspackning, relativt tätt lagd knytvävstora stenar i 1-2 skikt. Mellan stenarna fanns nedpressad lera som tolkas tillhöra ovanliggande lergolv. Stenarna tolkas vara del av konstruktionen till lergolvet, möjligen syftande till att dränera och höja upp en sluttande markyta.

Kontext	Undertyp	Fas	Beskrivning/Tolkning
9330	Syllsten	2	Syllsten associerad till golv SL9073 (hus 18).
9359	Syllsten	2	Stenmaterial som möjligtvis skulle kunna utgöra det nordöstra hörnet av en byggnad. Bedöms dock vara mindre troligt, istället föreslås att stenkonstruktionen utgjort en del av en passage mellan byggnader.
9495	Syllsten	2	Hörnsten.
9560	Sten	1	Oregelbunden yta med småsten.
9747	Syllstensrad	1	Rundade stenar satta i och under ett lerlager. De formade en syllstensrad för en byggnad orienterad i en nordöst–sydvästlig riktning. Stenarna har fungerat som syll åt lergolvet SL9725.
9759	Sten	1	Sten i lager.
9786	Syllstensrad	1	Större stenar som ingick i syllrad till golv SL9663.
9827	Syllstensrad	1	Något högre stenar i syllrad, stack upp ovanför SS9786 ca 0,15 m.
10246	Syllstensrad?	1	Möjligtvis utgjorde de fyra stenarna delar av en syllstensrad.
10276	Sten ar i passage	1	Fem stenar i passagen, lagda för att gå på.
10326	Syllstenar	1	Tre syllstenar.
10414	Syllstenar	1	Två hörnstenar relaterade till lager SL9912.
10513	Sten	1	Sten i lager.
10525	Sten	1	Sten i lager.
10536	Syllsten	1	Ensam syllsten i sydöstra hörnet av byggnad. Har möjligtvis använts som stolpgrund.
10597	Syllstensrad	1	Syllstenar i konstruktionens sydöstra hörn. Natursten med flat ovsida.
11124	Syllsten		Syllsten i sektion 4, vid 22,4 m.
11131	Syllsten		Syllsten i sektion 4, vid 18 m.
11146	Syllsten		Syllsten i sektion 4, vid 14,5 m.
11153	Syllstenar		Tre syllstenar i rad i sektion 4, vid 11–12,3 m.

Stenkonstruktion

Kontext	Undertyp	Fas	Beskrivning/Tolkning
1173	Träsyll	11	Bränt trä, utgjordes av två syllstockar (hus 1). Oklar form i profil.
1479	Träggolv/Gränd	11	Fragmentarisk träkonstruktion som i dagsläget tolkas ha utgjort ett träggolv i hus alternativt gång i gränd. Gick ej att avgöra om det var plankor eller kluvor, var dock nedsjunket i underlaget och fläckvis såg det ut som avtryck av bark vilket kan indikera kluvor dvs. gränd istället för golv.
2045	Stolpe	9, 10	Kraftigt förmultnad flatbottnad stolpe. Antagligen hade lerlager SL1925 blivit placerat runt stolpen, stolpen verkar även ha brutits av vid den nivån. Möjlig tolkning är att stolpen utgjort en takstolpe i hus (hus 4).
2068	Kavelbro	10	Två förmultnade plankor, som troligtvis fungerat som någon form av gångbro/kavelbro i en passage mellan byggnader.
2618	Träsyll	10	Bit av träsyll, möjligtvis plankor. Var dock svårt bränd och förmultnad. Den låg ovanpå syllstenar SS2635. Hus 5.
3191	Kavelbro	10	Del av träkonstruktion i passage, samma riktning och kondition som ST1479.
3273	Stolpe	8	Fragmentarisk bevarad stolpe, oklar funktion.
3285	Kavelbro	8	Liggande trä i passage. Antagligen del av en kavelbro.
3299	Tröskel?	8	Möjlig tröskel, ingång till byggnad (hus 9). Stockbiten var placerad på stenar som var mindre än stenmaterialet i syll SS3315.
3760	Kavelbro	8	Liggande trä i passage, rest av kavelbro.
4068	Träkonstruktion	7	Del av träkonstruktion i förmodad passage.
4316	Träsyll	8	Del av syllstock, antagligen samma som ST3299. Låg direkt mot syllsten SS3315 och kant i kant med lerlager SL4361. Hus 9.
4466	Trä	8	Träbit alternativt föremål av trä. Gick ej att se fibrer. Oklar funktion.
4660	Kavelbro?	9	Nedbrutet trä, vilket gjorde det svårt att utrona ursprunglig form. Träbitarna tycks ha sluttat ner åt sydöst. Bestod av 5–7 stycken långa bitar. Utgjorde en träyta och kan tolkas ha utgjort en passage mellan byggnader. Associeras med syllstenarna SS4482 och lergolv SL4361.
4827	Träsyll	6–8	Oklar originalform då träsyllen var svårt bränd och förmultnad. Hus 10.
5130	Torvtak	6–8	Oklar form på grund av förbränning och kompression. Träkonstruktionen utgjordes antagligen av takbjälkar tillhörande en byggnad (Hus 10) belägen utanför undersökningsområdet i norr. Associerad med det brända torvtaket SL5113.
5341	Träskoning hård	6	Tolkas ha utgjort rest av träskoning till eldstad.
5385	Trä	6	Trä under kollager, saknar vidare beskrivning.
5626	Golv	6	Rest av träkonstruktion intill schaktvägg. Kan vara del av träggolv (hus 12).
5959	Träsyll	5	Del av liggande syllstock (Hus 12). Under denna lera SL5967. Träbiten var delvis bränd.
7237	Träsyll	4	Oklar originalform, kraftigt förmultnad i mittleden. Träkonstruktionen utgjordes av en stor bit som på grund av förmultning delats i två. Även den sydvästra änden var kraftigt förmultnad. Träbiten hade inga associerade träkonstruktioner, dock kan de trampade golvlagren till nordväst SL7201 och sydöst SL7385 indikera att den utgjort en del av en träsyll. Hus 15.
8133	Träsyll	3	Tolkas som förkolnad syllstock ovanpå syllsten SS8140. Endast en liten del var synlig, resten bortom schaktet.
8588	Torvtak	2	Tolkas ha utgjort del av takkonstruktion till torvtak. Plankor som burit upp torven.
8637	Träsyll	2	Delar av genombänd syllstock.
9262	Avtryck	2	På småsten/rustbädd 9135 identifierades en linje som kan representera läget för en smal syllstock för en enkel byggnad.
9519	Stolpe	2	En ensam träbit som låg ovanpå lergolv SL9427. Var svårt förmultnad men kan möjligtvis ha fortsatt åt sydöst. En möjlig tolkning är att träbiten/stolpen fungerat i en uppdelning i rummet.
9548	Pinnhål	2	Saknar beskrivning.
10352	Torvtak	1	Saknar beskrivning.
10375	Takträ	1	Saknar beskrivning.
10387	Takträ	1	Saknar beskrivning.

Bilaga 9. Fyndtabell

Fynd	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Anmärkning	Fas	Kontext	Kasserad
1	Horn	Kam	1	12	Dubbelhelkam. Konserverad.	9	3378	
2	Horn	Kam	1	36	Sammansatt enkelkam med järnitar. Konserverad.	3	7638	
3	Brons	Beslag	1	4	Konserverat.	9	2745	
4	Brons	Pincett	1	2	Konserverad.	9, 10	1991	
5	Brons	Beslag	1	3	Bältesbeslag. Konserverat.	10	2421	
6	Brons	Spänne	1	5	Konserverat.	11	1889	
7	Järn	Sköldbuckla	1	314	Konserverad.	5, 6	6008	
8	Bränd lera	Vävttyngd	4	1 050	En vävttyngd i fyra större delar.	1	10475	
9	Keramik	Svartgods inhemskt	20	257	Primärt buk, enstaka mynning.	11	1889	
10	Keramik	Östersjökeramik	15	21	Mynningar, botten, många delar från buk. Mycket dekor.	9	3938	
11	Bränd lera	Bränd lera	6	159		10	2745	Ja
12	Keramik	Svartgods inhemskt	25	213	Mynningar, botten, flest bukbitar. Dekor förekommer.	9	2745	
13	Bränd lera	Bränd lera	2	122		1	10927	Ja
14	Bränd lera	Bränd lera	5	98	Ingen kontext.	–	–	Ja
15	Bränd lera	Lerklining	5	113		11	1312	Ja
17	Keramik	Östersjökeramik	1	45	Mynning, dekor. Ingen kontext (lösfynd).	–	–	
18	Keramik	Svartgods	6	129	Flera mynningar, få bukdelar.	9, 10	1991	
19	Keramik	Östersjökeramik	3	25	Två mynningar, en buk, dekor.	10	3242	
20	Bränd lera	Bränd lera	100	1 940	Eventuellt delar av blästerugnsväggar.	5	6551	Ja
21	Keramik	Svartgods	1	9	Buk.	8	7028	
22	Bränd lera	Föremål	2	145	Är i två delar. Ljusstake?	9, 10	1991	
23	Keramik	Svartgods	1	3	Buk, med fiskben. Ingen kontext (lösfynd).	–	–	
24	Keramik	Östersjökeramik	1	15	Mynning.	10	3026	
25	Keramik	Svartgods inhemskt	5	137	En mynning, övrigt buk.	6	4893	
26	Keramik	Svartgods inhemskt	5	97	Schaktfynd, tre mynningar övriga buk.	–	–	
27	Bränd lera	Bränd lera	8	120		5, 6	5831	Ja
28	Keramik	Svartgods	1	62	Mynning. Ingen kontext (lösfynd).	–	–	
29	Bränd lera	Lerklining	7	95		10	2989	Ja
30	Keramik	Svartgods inhemskt	6	71	Två bottnar med beläggning, övriga buk.	3	8345	
31	Keramik	Svartgods inhemskt	4	53	Två mynningar, två buk.	9, 10	1991	
32	Keramik	Östersjökeramik	3	49	Tre mynningsbitar, två med passning.	6	5229	
33	Bränd lera	Bränd lera	3	52		6	5256	Ja
34	Keramik	Svartgods inhemskt	6	49	Två mynningar, övriga buk.	9	4043	
35	Bränd lera	Bränd lera	2	45		3	8230	Ja
36	Keramik	Svartgods inhemskt	4	48	Bukbitar, en med dekor.	6	5229	
37	Keramik	Svartgods inhemskt	8	84	Två mynningar, övriga buk.	10	1846	
38	Bränd lera	Bränd lera	7	60		10	1200	Ja
39	Keramik	Östersjökeramik	3	29	Buk, ev. en botten. En dekorerad.	2	8430	
40	Bränd lera	Lerklining	7	48		6	7028	Ja
41	Keramik	Rödgdods Äldre	1	1	Äldre rödgdods, nederländskt. Glaserad.	11	1000	
42	Keramik	Andenne?	1	2	Andenné? Glaserad.	6	5173	
43	Keramik	Importgods	1	5	Glaserad.	11	2052	
44	Keramik	Rödgdods yngre	1	5	Recent.	S.T	1134	
45	Keramik	Svartgods inhemskt	2	8	Buk.	1	9646	
46	Bränd lera	Bränd lera	19	925	Delar av blästerugnsvägg, med väggavtryck.	5	6551	
47	Keramik	Svartgods inhemskt	1	15	Mynning.	2	8430	

Den arkeologiska undersökningen i Lilla Nygatan

Bilaga 9. Fyndtabell

Fynd	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Anmärkning	Fas	Kontext	Kasserad
48	Keramik	Svartgods inhemskt	2	27	Buk, dekorerad.	4	7320	
49	Keramik	Fajans	1	1		S.T	1518	
50	Keramik	Östersjökeramik	1	7	Buk, dekorerad.	4	7237	
51	Keramik	Stengods	1	2	Protostengods, C-keramik.	9, 10	1991	
52	Keramik	Fajans	1	2	Mynning.	ST	1234	
53	Bränd lera	Bränd lera	1	45		2	9912	Ja
54	Keramik	Östersjökeramik	2	46	Två mynningsbitar med passning.	5	7000	
55	Keramik	Svartgods inhemskt	1	24	Buk, med beläggning.	5	5831	
56	Keramik	Svartgods	4	20	Tre mynningar, en buk.	3	7638	
57	Keramik	Svartgods inhemskt	1	4	Dekorerad, buk.	3	7638	
58	Keramik	Östersjökeramik	1	11	Mynning.	10	3123	
59	Keramik	Svartgods inhemskt	2	59	Botten med beläggning och buk.	5, 6	6008	
60	Keramik	Svartgods inhemskt	3	46	Buk.	10	2353	
61	Keramik	Svartgods inhemskt	3	71	En botten med dekor, övriga buk. Sekundärbränd.	10	1823	
62	Keramik	Svartgods inhemskt	5	62	Buk, hälften dekorerade.	8	4874	
63	Keramik	Svartgods	12	102	Några dekorerade, inkl. en botten med beläggning.	11	2052	
64	Keramik	Svartgods	13	154	Fyra mynningar, enstaka skärvor med dekor.	8	2883	
65	Keramik	Svartgods inhemskt	6	146	En mynning, en botten med beläggning, övriga buk.	6	5256	
66	Keramik	Svartgods inhemskt	2	10	Buk.	9	3704	
67	Keramik	Svartgods	1	6	Buk.	1	8948	
68	Keramik	Svartgods inhemskt	4	33	Dekorerad, buk.	10	2178	
69	Bränd lera	Lerklining	1	17	Flätverksavtryck.	11	1585	
70	Keramik	Svartgods inhemskt	4	30	Buk.	10	2205	
71	Bränd lera	Vävttyngd	30	3 000		5	6551	
72	Keramik	Svartgods inhemskt	3	37	Buk.	3	7135	
73	Keramik	Svartgods inhemskt	53	1	Buk.	10	1200	
74	Keramik	Svartgods inhemskt	64	810	Två bottnar (med beläggning), sju mynningar, övriga buk.	9	3975	
75	Keramik	Svartgods inhemskt	29	305	Sju mynningar, övriga buk, mycket dekor.	8	3781	
76	Keramik	Svartgods inhemskt	10	235	En mynning, tre bottnar (en med beläggning), övriga buk.	6	5173	
77	Keramik	Svartgods inhemskt	5	140	En mynning, övriga buk.	4	6551	
78	Keramik	Svartgods inhemskt	14	130	Tre mynningar, övriga buk.	2	9237	
79	Keramik	Svartgods inhemskt	21	262	Tre mynningar, en botten, övriga buk med och utan dekor.	8	3072	
80	Keramik	Svartgods inhemskt	13	175	Fyra mynningar, med och utan dekor.	7	4934	
81	Keramik	Svartgods inhemskt	1	12	Buk.	5, 6	5201	
82	Keramik	Svartgods inhemskt	1	16	Dekorerad buk.	4	6749	
83	Keramik	Svartgods inhemskt	2	22	En mynning, en buk.	3	7116	
84	Keramik	Svartgods inhemskt	1	10	Buk.	4	7237	
85	Keramik	Svartgods inhemskt	1	20	Buk.	2	8153	
86	Keramik	Svartgods inhemskt	2	15	Två mynningar.	11	1000	
87	Keramik	Svartgods inhemskt	3	27	Buk.	11	1087	
88	Keramik	Svartgods	7	87	En mynning, övriga buk, både med och utan dekor. Ingen kontext (lösfynd).	–	–	
89	Bränd lera	Vävttyngd	1	98		10	1935	
90	Bränd lera	Vävttyngd	1	78		6	5256	
91	Bränd lera	Lerklining	9	116	Med strykmärken från pinnar.	1	10161	

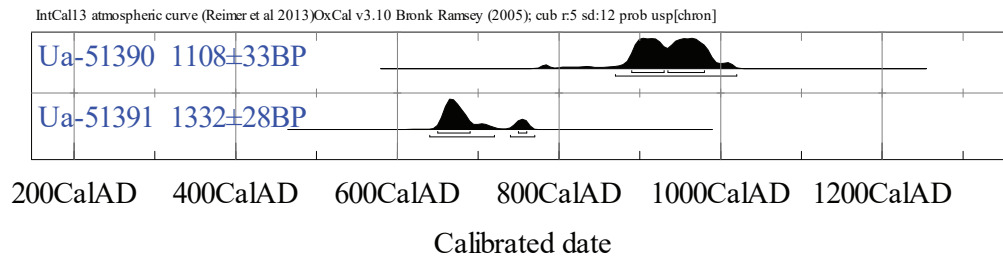
Fynd	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Anmärkning	Fas	Kontext	Kasserad
92	Bränd lera	Lerklining	2	49	Från knuttimrat hus?	11	1000	
93	Bränd lera	Vävttyngd	1	198		3	8039	
94	Bränd lera	Vävttyngd	2	536		5, 6	6008	
95	Glas	Pärila	1	1	Bikonisk pärla, blå med vita trianglar.	10	3207	
96	Glas	Pärila	1	1	Blå.	2	8895	
97	Glas	Ring	1	1	Fragment av fingerring i grönt glas.	10	2421	
98	Glas	Pärila	1	1	Guldfoliepärla i gulgrönt glas.	8	2883	
99	Glas	Fönsterglas	1	1	Fönsterglas.	9,10	1991	
100	Bränd lera	Kritpipa	1	1	Kritpipeskaft. Ingen kontext (lösfynd).	–	–	
101	Sandsten	Bearbetad	1	1 052	Röd sandsten. Byggnadsdetalj?	1	10475	
102	Sandsten	Bryne	1	2 500	Bryne med slipspår.	10	2527	
103	Skiffer	Handkvarn	1	150	Rest från malstenstillverkning. Bergart?	10	2511	
104	Skiffer	Bryne	1	275	Hittad nära botten av stolphål. Rituell?	–	–	
105	Sandsten	Bryne	1	315		6	5229	
106	Kalksten	Bearbetad	1	416	Huggen kalksten.	10	2205	
107	Skiffer	Bryne	4	72	Ingen kontext (lösfynd).	–	–	
108	Skiffer	Bryne	2	90		5, 6	6008	
109	Skiffer	Handkvarn	3	95	Del av vrid-/handkvarnar? Glimmerskiffer.	11	1000	
110	Sandsten	Bryne	1	20	Sandsten?	2	8798	
111			3	15	Bränd kalk.	10	1200	Ja
112	Sandsten	Bearbetad	1	76	Röd sandsten.	10	2989	
113	Skiffer	Bryne	3	25		9, 10	1991	
114	Skiffer	Bryne	2	61		8	2883	
115	Skiffer	Handkvarn	1	6	Glimmerskiffer. Del av vrid-/handkvarn?	8	2883	
116	Skiffer	Bryne	1	10		6	5256	
117	Skiffer	Bryne	1	7		2	8798	
118	Skiffer	Bryne	1	14		3	8092	
119	Skiffer	Bryne	1	35		9	3938	
120	Skiffer	Bryne	1	7		8	3072	
121	Flinta	Eldslagningsflinta	1	25	Bränd.	8	2883	
122	Flinta	Eldslagningsflinta	1	20	Bränd.	5, 6	6008	
123	Flinta	Eldslagningsflinta	1	20		8	3781	
124	Flinta	Eldslagningsflinta	2	46		8	3072	
125	Kvarts	Bearbetad	1	7	Ev. bara stött/obearbetad, kvarts.	1	8948	
126	Horn	Bearbetad	2	260	Hornspill, älg.	10	2178	
127	Horn	Bearbetad	38	602	Hornspill, älg.	1	8948	
128	Horn	Bearbetad	2	52	Hornspill, älg.	9	3704	
129	Horn	Bearbetad	1	67	Hornspill, älg.	10	1846	
130	Horn	Bearbetad	8	52	Hornspill, älg.	11	1889	
131	Horn	Bearbetad	9	50	Hornspill, älg.	11	2052	
132	Horn	Bearbetad	4	101	Hornspill, älg.	1	10455	
133	Horn	Bearbetad	1	24	"Städ" för hornhantverk.	10	2745	
134	Horn	Kam	2	11	Kamskenor till sammansatt enkelkam, halvfabrikat. Ingen kontext (lösfynd).	–	–	
135	Horn	Bearbetad	45	25	Hornspill, älg.	1	10927	
136	Horn	Bearbetad	33	340	Hornspill, älg.	10	2745	
137	Horn	Bearbetad	18	265	Hornspill, älg.	8	2883	
138	Horn	Bearbetad	1	127	Hornspill, älg.	1	10637	

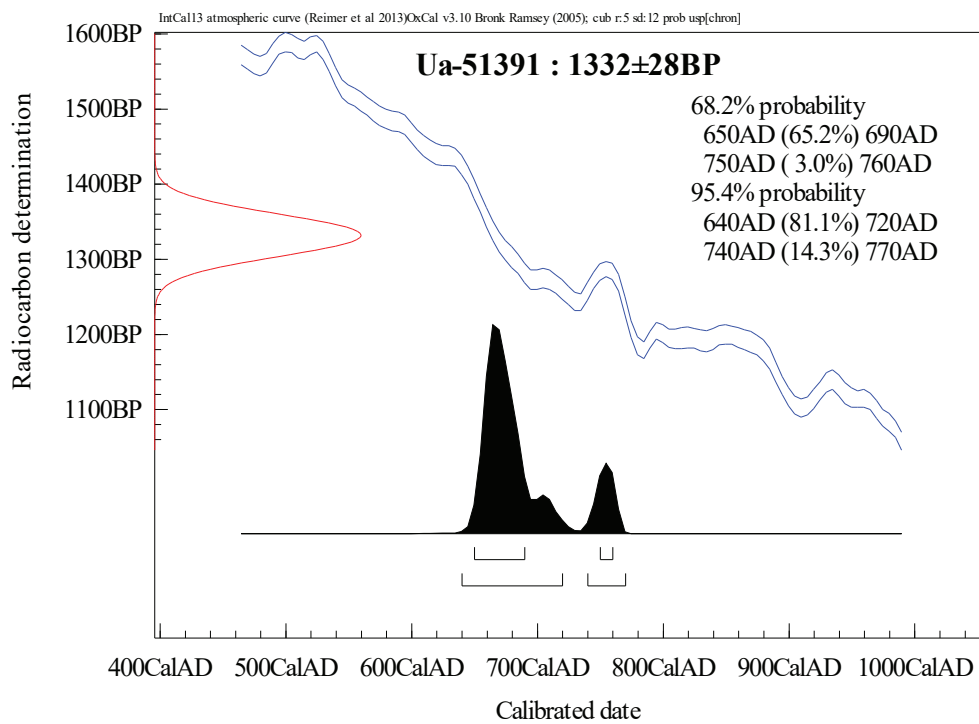
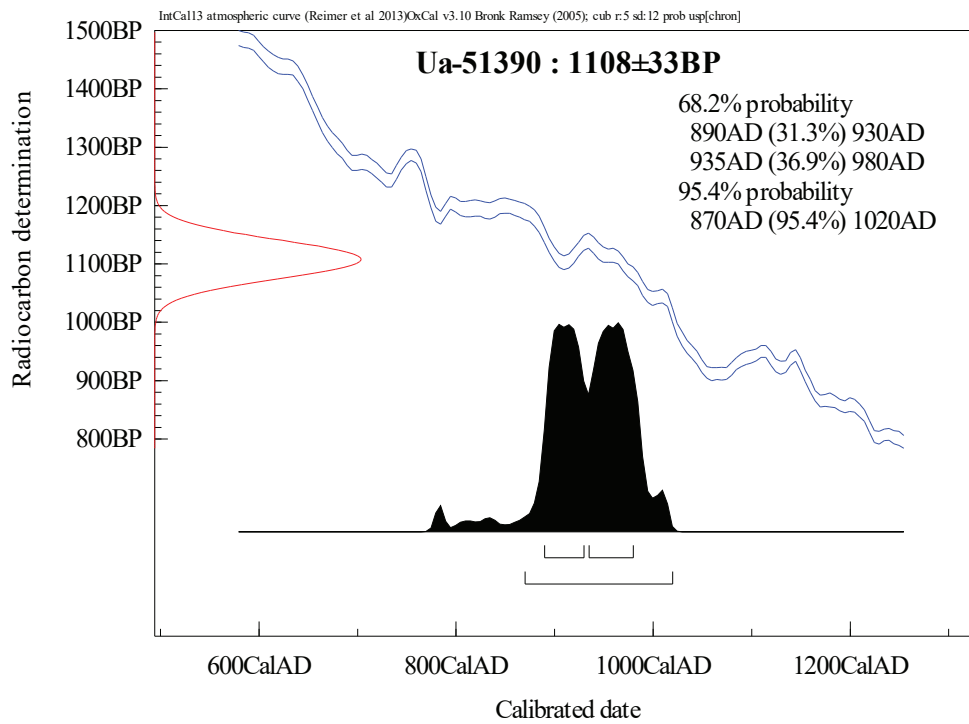
Den arkeologiska undersökningen i Lilla Nygatan

Bilaga 9. Fyndtabell

Fynd	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Anmärkning	Fas	Kontext	Kasserad
139	Horn	Bearbetat	25	160	Hornspill, älg.	9	4043	
140	Horn	Bearbetat	1	41	Hornspill, älg.	10	3207	
141	Horn	Bearbetat	1	15	Hornspill, älg.	5	6551	
142	Ben	Nål	1	2	Bennål, utan öga.	3	7638	
143	Ben	Nål	1	2	Bennål.	5, 6	6536	
144	Ben	Nål	1	2	Bennål, med öga.	3	7638	
145	Ben	Nål	1	6	Bennål, med öga.	6	5256	
146	Ben	Nål	1	7	Bennål, med öga.	3	7638	
147	Ben	Nål	1	1	Bennål, med öga.	5, 6	6008	
148	Ben	Nål	1	1	Bennål.	4	7320	
149	Ben	Nål	1	1	Nål. Horn?	4	7320	
150	Horn	Bearbetat	1	29	Hornspill med två borrarade hål.	7	4934	
151	Ben	Bearbetat	1	9	Mellanfotsben med borrarat hål.	6	5229	
152	Horn	Bearbetat	1	15	Skaft. Horn? Ingen kontext (lösfynd).	–	–	
153	Horn	Bearbetat	1	10	Hornspill, älg.	10	3242	
154	Horn	Bearbetat	1	6	Hornspill, älg.	6	5256	
155	Horn	Bearbetat	1	5	Hornspill, älg.	4	7320	
156	Horn	Bearbetat	3	15	Hornspill, älg.	8	3781	
157	Horn	Bearbetat	9	7	Hornspill, älg.	8	3072	
158	Horn	Bearbetat	2	8	Hornspill, älg.	7	3975	
159	Horn	Bearbetat	1	23	Hornspill, älg.	11	1823	
160	Horn	Bearbetat	2	18	Hornspill, älg.	1	10828	
161	Horn	Kam	1	4	Halvfabrikat tandplatta sammansatt enkelkam, älg. Ingen kontext (lösfynd).	–	–	
162	Horn	Kam	1	4	Halvfabrikat dubbelkam, älg.	8	3072	
163	Horn	Kam	1	9	Halvfabrikat tandplatta sammansatt enkelkam, älg.	3	8345	
164	Horn	Kam	4	6	Tandplatta till sammansatt enkelkam, ändplatta.	8	2883	
165	Horn	Kam	2	3	Sammansatt dubbelkam, tandplatta, konkav ändplatta.	11	1889	
166	Ben	Föremål	1	6	Pättningsben?	8	3072	
167	Ben		1	5	Bränd benbit.	7	3975	
168	Ben	Islägg	1	135	Av mellanfotsben.	8	2883	
169	Ben	Bearbetat	1	16	Halvfabrikat, bennål.	8	3072	
170	Horn	Bearbetat	1	53	Halvfabrikat, skaft, älg.	10	2745	
171	Horn	Bearbetat	1	20	Halvfabrikat, kamskena, sammansatt enkelkam.	10	2745	
172	Horn	Bearbetat	17	65	Hornspill, älg.	1	10134	
173	Trä	Föremål	1	90	Möjligt alnmått. Bränt. Uppskattad vikt.	1	10475	
174	Trä	Föremål	3	1	Träskaft? Genombränt.	2	8798	
175	Brons		3	6		10	2511	Ja
176	Brons		3	4		11	1000	Ja
177	Brons	Föremål	1	1	Nålfragment? Brons?	4	7385	Ja
178	Brons	Bearbetat	2	1	Metalltråd?	7	3938	Ja
179	Brons		3	3	Kopparlegering.	10	3207	Ja
180	Brons		1	2	Kopparlegering.	10	2745	Ja
181	Slagg	Järnhaltig slagg	14	125		10	2745	Ja
182	Slagg	Slagg	2	170		10	2745	Ja
183	Järn	Spik	1	10		6	4874	Ja

Fynd	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Anmärkning	Fas	Kontext	Kasserad
184	Slagg	Järnhaltig slagg	2	526		11	1889	Ja
185	Järn	Föremål	20	477		10	3207	Ja
186	Järn	Föremål	10	140		10	3207	Ja
187	Järn	Föremål	3	70		10	3242	Ja
188	Slagg	Slagg	3	250		10	1791	Ja
189	Slagg	Slagg	1	60		10	1935	Ja
190	Slagg	Järnhaltig slagg	3	25		6	7028	Ja
191	Slagg	Järnhaltig slagg	6	35		7	3781	Ja
192	Slagg	Slagg	1	60		10	3207	Ja
193	Slagg	Slagg	3	12		11	1087	Ja
194	Järn	Spik	1	17		10	3026	Ja
195	Järn	Spik	1	13		5, 6	6008	Ja
196	Järn	Spik	1	48		1	10161	Ja
197	Järn	Föremål	2	30		10	1935	Ja
198	Järn	Spik	1	16		9	3378	Ja
199	Järn	Spik	1	30		ST	1134	Ja
200	Järn	Kniv	1	31		9, 10	1991	Ja
201	Järn	Nit	1	17		11	1823	Ja
202	Järn	Nit	1	26		9, 10	1991	Ja
203	Järn	Föremål	2	12		10	2421	Ja
204	Järn	Järnring	1	1		3	8345	Ja
205	Slagg	Järnhaltig slagg	9	159		8	2883	Ja
206	Slagg	Järnhaltig slagg	6	180		8	3072	Ja
207	Slagg	Slagg	2	475		11	1823	Ja
208	Slagg	Slagg	1	46		10	1846	Ja
209	Slagg	Slagg	2	50		8	2883	Ja
210	Slagg	Slagg	2	12		7	3781	Ja
211	Slagg	Slagg	1	6		4	7201	Ja
212	Järn	Nit	1	16		4	7320	Ja
213	Järn	Föremål	2	27		4	7320	Ja
214	Järn	Nit	1	25		10	2459	Ja
215	Slagg	Slagg	1	20		2	8841	Ja
216	Järn	Föremål	1	24		11	1585	Ja
217	Brons		1	6	Kopparlegering.	9, 10	1991	Ja
218	Brons		1	1	Brons?	9, 10	1724	Ja
219	Brons		2	2		10	2178	Ja
220	Brons	Föremål	1	26	Kopparlegering. Kniv?	11	1889	Ja
221	Brons	Föremål	7	4	Spänne? Kopparlegering.	10	2353	Ja
222	Järn	Spik	1	23		10	3123	Ja
223	Trä	Träkärl	2	0	Fragment.	1		Ja

Datum
2016-03-07

Stiftelsen Kulturmiljövård
Att: Jonas Ros
Stora Gatan 41
722 12 Västerås

KONSERVERINGSRAPPORT

Uppdrag

Konservering av 2 benkammar, 4 föremål av kopparlegering och 1 järnföremål från arkeologisk undersökning av stadskvarter i

**Sigtuna församling, Up
RAÄ Sigtuna 195:1
KM 14075**

Ben/benhornföremål

Fnr 1

Dubbelkam

Beskrivning

Kammen är mycket spongiös på ena sidan och förmodligen tillverkad av ben. Inga tänder är bevarade i sin fulla längd; med få undantag är de avbrutna helt tätt intill basen.

Längd: 5,4 cm

Ytan delvis täckt med finkorning, lerig jord som också satt fast mellan kvarvarande tänder och i porerna på ena sidan.

Behandling

Kammen rengjordes mekaniskt under mikroskop (x7-30) med bambupinnar, penslar, sonder, mm. 50/50 etanol/avjoniserat vatten användes dels för att emellanåt mjuka upp den intorkade jorden dels som avslutande moment i rengöringen. Jord som krupit in djupt i porerna är svårt att avlägsna helt. Kammen konsoliderades med **Paraloid™ B72 (sampolymer av etylmetakrylat/ metylakrylat)** 10%-ig lösning i etanol/acetone på den spongiösa sidan eftersom som ytan där **var mycket spröd och "fnasig"**.

Postadress

Acta KonserveringsCentrum AB
Riddargatan 13 D
114 51 Stockholm

Telefon

073-972 5525
073-360 7473

E-post

carola.bohm@actakonservering.se
info@actakonservering.se

Bankgiro

230-7155

Organisationsnummer

556744-7395
Företaget godkänt för F-skatt

Fnr 7, efter konservering, ovanifrån

Fnr 7, efter konservering, från sidan

Behandling

Fragmenten röntgades för att se om några detaljer, ex nitar kunde framträda, men några säkra detaljer kunde inte säkerställas. Ytorna, främst på yttersidan av sköldbucklan, frampreparerades så långt möjligt med mikrobläster (glaspulver),

skalpell och med roterande diamantrissor under mikroskop (x7-30). Fragmenten **konsoliderades med Paraloid™ B72** (sampolymer av etylmetakrylat/metylakrylat) 10%-ig lösning i etanol/acetone i flera omgångar varefter som ytorna frilades hjälpligt. De två mindre fragmenten hade en tillförlitlig passning och sammanfogades med cyanoakrylatlim Loctite® 480. Fogen förstärktes på bucklans insida med tunn fiberduk av polyester (Reemay®) fäst med Paraloid mot ena sidan och Loctite mot den andra. Denna fog kommer trots det inte att hålla för hantering. En bottenplatta av Ethafoam® (cellplast av polyeten) skars till som ram för föremålet i fyndasken. Eftersom järnet var fullständigt genomkorroderat, har föremålet inte urlakats, då korrosionsprocessen avstannar när inget metalliskt järn återstår.

Föremålen har fotograferats digitalt före och efter konserveringen.

Hantering och förvaring

Järn skall förvaras i torr miljö, inte över 18% relativ luftfuktighet (RF); föremål av kopparlegering i högst 35% RF. Arkeologiska metallföremål skall alltid hanteras med handskar och med försiktighet då även föremål med en till synes solid metallkärna kan ha genomkorroderade partier och därmed vara mycket spröda.

Sköldbucklans (Fnr 7) två sammanfogade fragment tål ingen hantering alls! Det större partiet kan lyftas med försiktighet.

Carola Bohm
Konservator

F 1, före konservering

andra sidan

Efter konservering, porösa sidan

andra sidan

Fnr 2

Sammansatt enkelkam

Beskrivning

Kammen är sannolikt av benhorn. Den har totalt fem kamskivor bevarade och nästan hela längden av skenorna. I ena änden saknas ett mycket litet stycke av skenorna och en, sannolikt ganska kort, ändskiva. I den andra änden saknas uppskattningsvis 2-3 cm av ena skenan och ytterligare 1,5 cm av den andra samt förmodligen 2 kamskivor. Tre nitarna av järn finns bevarade, men merparten har helt korroderat bort. Skenorna har en dekor av längsgående skåror och ett **centralt placerat "liggande timglas" utfyllt med parallella**, vertikala skåror. I ena änden finns parallella skåror i grupper. Skåror har varit markerade i svart genom att de fyllts i med ett beckliknande material som bitvis sitter kvar på plats – bäst bevarat i de kortare vertikala skåror.

Längd: 14 cm

Kammen var bruten ungefär mitt på. En av mellanskivorna hade fallit ur och den angränsande skivan har fastnat i ett snett läge genom att niten korroderat och svällt. Invid en av de andra nitarna har en mindre spricka uppstått pga korroderande järn. Benhornet är för övrigt välbevarat och stabilt. Många tänder satt på plats, men flera hela och halva låg också utspridda i kringliggande jord. Här fanns också mängder med små fragment av det svarta beckliknande

dekormaterialet som hoppat ur skårorna. Finkorning, lerig jord satt fast mellan kvarvarande tänder, i hålrum och mellan kamskivor och skenor.

Fnr 2, före konservering

andra sidan

Fnr 2, efter konservering

Andra sidan

Behandling

Kammen rengjordes mekaniskt under mikroskop (x7-30) med bambupinnar, penslar, sonder, mm. 50/50 etanol/avjoniserat vatten användes dels för att emellanåt mjuka upp den intorkade jorden dels som avslutande moment i rengöringen. Korrosionsprodukter kring nithuvudena avlägsnades så långt möjligt utan att äventyra nitarnas återstående hållfasthet. Nitarna impregnerades med **Paraloid™ B72 (sampolymer av etylmetakrylat/ metylakrylat)** 10%-ig lösning i etanol/acetone liksom det svarta beckmaterialet där det låg kvar i skårorna. Skenorna sammanfogades med 50%-ig Paraloid™ B72. Den lösa kamskivan passades in och fästes med en limdroppe eftersom niten, som skulle hållit den på plats, saknades. Under rengöringen, lossnade ytterligare tänder i sprickor som bara hållits ihop av kompakt jord. Dessa återfästes på plats med samma akrylatharts som ovan. Också ett antal av de lösa tänderna kunde limmas på plats. Ett par tandfragment hade dock ingen tillförlitlig passning.

Beskrivning

Kopparlegeringar

Fnr 3

Djurformat beslag

Huvud och bakhoven saknas. Framhoven hålslagen för nit (?). Materialet är tunt, 1-2 mm, och förefaller helt genomkorroderat. Ursprunglig yta är endast fläckvis bevarad.

Max. L: 3,2 cm, H: 2,8 cm

Täckt med korrosionsblandad jord med inslag av små och stora gruskorn blandat med rester av organiskt material, e.g. små fibrer, förmodligen från avfallslager.

Föremålet var genomkorroderat och sprött och en liten kantbit i anslutning till hålet i framhoven lossnade under rengöringen. Denna limmades åter på plats med 50%-ig Paraloid™ B72. Se vidare **Generell behandling, kopparlegeringar** nedan.

Fnr 3, före konservering

andra sidan

Efter konservering

andra sidan

Fnr 4

Pincett

Komplett, liten nätt pincett med en liten, tunn järnten som sitter fastkorroderad i öglan, förmodligen en rest efter ring eller kedja.

L: 4cm; B: 0,4cm

Tunt skikt av korrosionsblandad jord och rester av småfibrer. Ena skänkeln på pincetten hade brutits loss.

Röntgen gjordes för att undersöka vad järnkorrosionen i den övre änden representerade. Den identifierades som en rest av fästansordning och rosten reducerades med roterande diamantspets under mikroskop. Den lösa skänkeln limmades på plats med 50%-ig Paraloid™ B72. Se vidare *Generell behandling, kopparlegeringar* nedan.

Fnr 4, före konservering

Efter konservering

andra sidan

andra sidan

Fnr 4, Röntgenbild

Fnr 5

Bältesbeslag/ströning

Fyrkantigt, gjutet beslag med nithål i mitten. Närmast symmetrisk reliefdekoration på ovansidan. Ytan är ojämn korroderad med fläckar av hård glasartad kopparkorrosion. Någon ursprunglig yta är endast delvis bevarad, främst då på föremålets sidor och undersida.

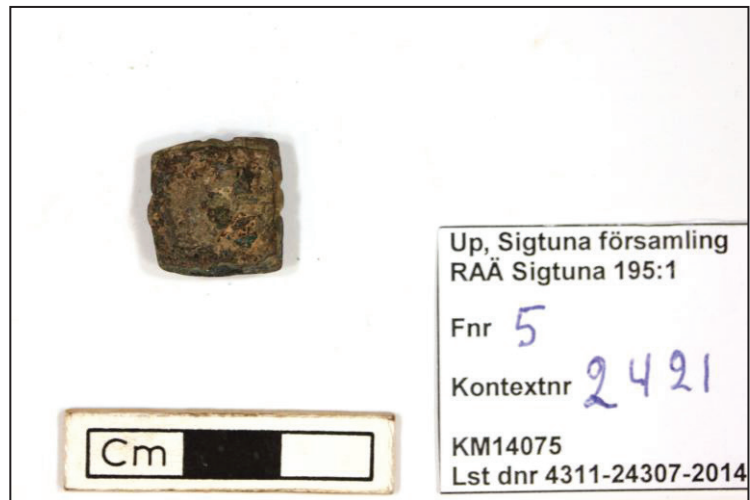
Dimensioner: 1,4x1,4cm

Täckt med korrosionsblandad jord med inslag av sand och organiskt material, e.g. små fibrer, förmodligen från avfallslager. Undersidans hålrum hade en tät packad, hård men närmast askliknande fyllning.

Se vidare *Generell behandling, kopparlegeringar* nedan.

Fnr 5, före konservering

undersidan

Efter konservering

undersidan

Fnr 6

Spänne

Närmast kvadratisk enkelsölja med gjuten profilering på axel och sidostycken.
Torne saknas. Relativt välbevarad yta och substantiell metallkärna.

Dimensioner: 2,4x2,3cm

Tunt skikt av korrosionsblandad jord med inslag av sand med kraftigare
korrosionsbildning på tvärstycket.

Se vidare *Generell behandling, kopparlegeringar* nedan.

Fnr 6, före konservering

Efter konservering

Generell behandling, kopparlegeringar

Föremålen rengjordes mekaniskt med skalpell, sonder, bambusticka, penslar, mm under mikroskop (x7-30) och emellanåt med etanol.

Eftersom de flesta föremålen var antingen tunna och spröda eller hade skadade ytskikt, **konsoliderades och/eller ytbehandlades de med Paraloid™ B72**

(sampolymer av etylmetakrylat/ metylakrylat) 10%-ig lösning i etanol/acetone.

Spännat Fnr 6 var dock stabilt och ytbehandlades efter rengöring endast med ett tunt skikt mikrokristallint vax (Shell Micro Crystalline Wax HMP) i pastaform (löst i lacknafta) som applicerades med roterande mjuk gethårstrissa.

Järnföremål

Fnr 7

Sköldbuckla

Beskrivning

Sköldbucklan är extremt nedbruten, fullständigt genomkorroderad och sönderfallen i tre delar. Två delar har en tillförlitlig men mycket klen passning. Bara på några få ställen kan en ursprunglig yta anas, exempelvis på brämen. Några säkra rester av nitar på brämen kunde inte urskiljas, vare sig på röntgen eller under framprepareringen. Övre delen av kupolen saknas helt så det går inte att avgöra dess ursprungliga form. Det som återstår är också extremt deformerat av korrosionsblåsor. Försök till att reducera korrosionsblåsorna medför i stället en lakun. Materialet är skiktat och består mestadels av små flarn av järnkorrosion mellan lager av jord, lera, grus och sand, rester av träfibrer och avtryck av små kvistar och flisor. Där fanns väldigt mycket rester av organiskt material (från avfallslager?) överallt på bucklans utsida. Det mesta av jorden och träfiberrester ha lämnats orört på bucklans insida, dels för att det ger stadga, dels för att något eventuellt skulle kunna vara rester av träet i själva skölden.

Uppskattad diameter: 15-16 cm

Fnr 7, före konservering

Fnr 7, Röntgenbild